

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA

ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 341.645.2(4):349.6(043.3)

TRIBOI Mihăiță - Cristinel

**REGIMUL JURIDIC AL ARIILOR PROTEJATE LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE -
JURISPRUDENȚA CJUE**

Teză de doctorat în drept

SPECIALITATEA: 552.08.DREPT INTERNAȚIONAL ȘI EUROPEAN PUBLIC

Conducător științific:

_____ GAMURARI Vitalie, Doctor în drept,
Conferențiar Universitar

Autor:

_____ TRIBOI Mihăiță - Cristinel

CHIȘINĂU, 2023

© TRIBOI Mihăița - Cristinel, 2023

CUPRINS

ADNOTARE	5
ANNOTATION	6
АННОТАЦИЯ	7
LISTA ABREVIERILOR	8
INTRODUCERE	10
CAPITOLUL I. ARIILE PROTEJATE ÎN SECOLUL XXI: VALOAREA ȘI BENEFICIILE ACESTORA PENTRU ECOSISTEMUL GLOBAL	20
1.1. Scurt istoric privind evoluția conceptului de arii protejate și instituirea acestora.....	20
1.2. Interacțiunea dintre actorii economici, stat și societatea civilă în privința ariilor protejate	29
1.3. Rolul și importanța ariilor protejate: Coeziunea socio-ecologică	36
1.4. Concluzii la Capitolul I	46
CAPITOLUL II. ANALIZA LEGISLAȚIEI ȘI A PRACTICILOR LEGALE PRIVIND ARIILE ROTEJATE ÎN UNELE ȚĂRI ALE UE	48
2.1. Dimensiunea juridico-conceptuală privind ariile protejate	48
2.1.1. Dezvoltare durabilă	48
2.1.2. Ariile protejate și peisajele rurale.....	50
2.1.3. Sistemul internațional de clasificare pentru ariile protejate	51
2.1.4. Sisteme de arii protejate	54
2.2. Infrastructura instituțională privind monitorizarea biodiversității în ariile protejate la nivelul UE: studiu comparativ.	61
2.3. Analiză comparativă a legislației și practicilor în țările UE.....	74
2.4. Concluzii la Capitolul II.....	82
CAPITOLUL III. STUDII DE CAZ AL CJUE: RELEVANȚA PRACTICII JUDICIARE PENTRU MEDIUL SOCIAL-ECONOMIC	85
3.1. Regimul legal de protecție a ariilor protejate la nivelul UE.....	85
3.1.1. Ariile protejate în temeiul convențiilor și programelor internaționale	87
3.1.2. Ariile protejate transfrontaliere	88
3.1.3. Instrumente sectoriale și protecția naturii: exemplul Franței	88
3.1.4. Încorporarea conectivității ecologice în instrumentele de planificare a utilizării terenurilor.....	92
3.2. Interferența politico-legală a CJUE în privința formării și implementării politicilor privind ariile protejate la nivelul UE.....	93
3.3. Jurisprudența CJUE: particularități de implementare a directivelor	112
3.3.1. Conținutul Directivei privind păsările sălbatice	112

3.3.2. Probleme de implementare ale Directivei privind păsările sălbatice	113
3.3.3. Exemple din jurisprudență referitoare la Directiva privind păsările sălbatice	114
3.3.5. Probleme de implementare ale Directivei privind habitatele.....	118
3.3.6. Exemple din jurisprudență referitoare la Directiva privind habitatele	119
3.3.7. Directiva privind nitrații (91/676 / CEE)	120
3.3.8. Probleme de implementare ale Directivei privind nitrații	121
3.3.9. Exemple din jurisprudență referitoare la Directiva privind nitrații	121
3.4. Propuneri privind îmbunătățirea managementului ariilor protejate în Republica Moldova.....	127
3.5. Concluzii la capitolul III	137
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	139
BIBLIOGRAFIE.....	143
ANEXE.....	173

ADNOTARE

TRIBOI Mihăiță – Cristinel, ”Regimul juridic al ariilor protejate la nivelul uniunii europene - jurisprudența CJUE”, teza de doctor în drept, Chișinău 2023

Structura tezei constă în: adnotări (în trei limbi), listă de abrevieri, introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 315 titluri și 2 anexe, 142 pagini text de bază, declarație de responsabilitate, CV-ul autorului. Rezultatele obținute au fost publicate în 5 lucrări științifice, unele indexate Web of Science.

Cuvinte cheie: strategii de conservare; conflicte de mediu; arii protejate; teritoriu; habitat; gestionarea resurselor naturale bazate pe comunitate; conservarea biodiversității; servicii ecosistemice; sisteme social-ecologice; dezvoltare durabilă; biodiversitate.

Domeniul de studiu: drept.

Scopul cercetării: este prezentat sub forma unei analize a literaturii de specialitate a rapoartelor internaționale privind ariile protejate și a cazurilor examinate de CJUE privind ariile protejate.

Noutatea și originalitatea științifică: constă în efectuarea unei analize amănunțite și aprofundate a particularităților legale de instituirea și administrare a ariilor protejate la nivelul UE, atât din punct de vedere științific, cât și din punct de vedere practic (elaborarea recomandărilor CJUE).

Probleme științifice importante rezolvate: constau în dezvoltarea unor caracteristici distincte ale administrării ariilor protejate, cu stabilirea ulterioară a reglementării lor legale în conformitate cu jurisprudența CJUE, în vederea aplicării lor practice adecvate în diverse situații juridice din Republica Moldova.

Semnificația teoretică: prevede necesitatea și importanța analizei experienței CJUE și a statelor UE privind caracteristicile administrării ariilor protejate din punct de vedere legal și științific (dreptul mediului, conservarea speciilor, conservarea habitatelor etc.)

Valoarea aplicativă a lucrării: rezidă în aplicabilitatea practică a studiului științifico-practic, precum și în propunerile și recomandările pentru modernizarea administrării ariilor protejate în Republica Moldova.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele prezentei lucrări vor fi prezentate și susținute în cadrul conferințelor, publicate în articole științifice specifice (experiența litigiilor rezolvate de CJUE privind ariile protejate, recomandări legale pentru specialiștii din diverse domenii implicați în conservarea speciilor și a habitatelor).

ANNOTATION

TRIBOI Mihaita –Cristinel,"The legal regime of protected areas at the level of the European Union - the jurisprudence of the CJEU", Doctor of Law Thesis, Chisinau 2023

The structure of the thesis consists of : annotations (in three languages), list of abbreviations, introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 315 titles and 2 appendices, 142 pages of basic text, statement of responsibility, author's CV . The obtained results were published in 5 scientific papers, some indexed in Web of Science.

Keywords : conservation strategies; environmental conflicts; protected areas; territory; habitat; community-based natural resource management; conservation of biodiversity; ecosystem services.

Field of study: law.

The purpose of the research : it is presented in the form of an analysis of the specialized literature of international reports on protected areas and of the cases examined by the CJEU on protected areas.

Scientific novelty and originality : it consists in carrying out a thorough and in-depth analysis of the legal peculiarities of the establishment and administration of protected areas at the EU level, both from a scientific point of view and from a practical point of view (elaboration of CJEU recommendations).

Important scientific problems solved: they consist in the development of distinct characteristics of the administration of protected areas, with the subsequent establishment of their legal regulation in accordance with the jurisprudence of the CJEU, with a view to their appropriate practical application in various legal situations in the Republic of Moldova.

Theoretical significance : it provides for the necessity and importance of analyzing the experience of the CJEU and the EU states regarding the characteristics of the administration of protected areas from a legal and scientific point of view (environmental law, species conservation, etc.)

The applicative value of the work : resides in the practical applicability of the scientific-practical study, as well as in the proposals and recommendations for the modernization of the administration of protected areas in the Republic of Moldova.

Implementation of the scientific results : the results of this work will be presented and supported in conferences, published in specific scientific articles (the experience of disputes resolved by the CJEU regarding protected areas, legal recommendations for specialists from various fields involved in the conservation of species and habitats).

АННОТАЦИЯ

ТРИБОЙ Михайцэ –Кристиinel, «Правовой режим охраняемых территорий на уровне Европейского Союза – юриспруденция CJUE», докторская диссертация, Кишинев, 2023

Структура диссертации состоит из: аннотации (на трех языках), списка сокращений, введения, 3 глав, общих выводов и рекомендаций, библиографии из 315 наименований и 2 приложений, 142 страниц основного текста, сведений об ответственности, автобиографии автора.

Ключевые слова : природоохранные стратегии; экологические конфликты; охраняемые территории; территория; естественная среда; управление природными ресурсами на уровне общин; сохранение биоразнообразия; экосистемные услуги.

Область обучения: право.

Цель исследования: оно представлено в виде анализа специализированной литературы международных отчетов об охраняемых территориях и дел, рассмотренных CJUE по охраняемым территориям.

Научная новизна и оригинальность: заключается в проведении тщательного и углубленного анализа правовых особенностей создания и управления охраняемыми территориями на уровне UE, как с научной точки зрения, так и с практической точки зрения.

Решаемые важные научные задачи: они заключаются в разработке отдельных особенностей управления охраняемыми территориями с последующим установлением их правового регулирования в соответствии с судебной практикой CJUE.

Теоретическая значимость: Результаты, полученные в ходе научных исследований, послужат основой для следующих исследований: междисциплинарность между международным экологическим правом и управлением средой обитания, биологическое сохранение исчезающих видов, etc.

Прикладная ценность работы: заключается в практической применимости научно-практического исследования, а также в предложениях и рекомендациях по модернизации управления охраняемыми территориями в Республике Молдова.

Внедрение научных результатов: результаты данной работы будут представлены и поддержаны на конференциях, опубликованы в конкретных научных статьях.

LISTA ABREVIERILOR

APL - Administrații Publice Locale
ARR - Asociația Rangerilor din România
EEN - European Ecotourism Network (Rețeaua Europeană de Ecoturism)
EETLS - Standardul European de Certificare în Ecoturism
ESIF - Fondurile Europene Structurale și de Investiții
ETC - Comisia Europeană a Turismului
FC - Fondul de Coeziune
FEADR - Fondul European pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală
FEDR - Fondul European de Dezvoltare Regională
FEPAM - Fondul European pentru Pescuit și Afaceri Maritime
FSE - Fondul Social European
GAL - Grup de Acțiune Locală
GEF - Fondul Global de Mediu
GSTC - Criteriile Globale de Turism Durabil / Consiliul Global de Turism Durabil
HG - Hotărâre de Guvern
IMM - Întreprinderi Mici și Mijlocii
INCDT - Institutul Național de Cercetare Dezvoltare în Turism
MADR - Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale
MAP - Ministerul Apelor și Pădurilor
MCIN - Ministerul Culturii și Identității Naționale
MEN - Ministerul Educației Naționale
MM - Ministerul Mediului
OMT - Organizația Mondială a Turismului
ONG - Organizație Neguvernamentală
ONU - Organizația Națiunilor Unite
OUG - Ordonanță de Urgență a Guvernului
PNDR - Programul Național de Dezvoltare Rurală
POC - Programul Operațional Competitivitate

POCU - Programul Operațional Capital Uman
POR - Programul Operațional Regional
POS - Programul Operațional Sectorial
PUG - Plan Urbanistic General
RNP - Regia Națională a Pădurilor ROMSILVA
SCI - Situri de Importanță Comunitară
SDL - Strategia de Dezvoltare Locală
SPA - Aree de Protecție Specială Avifaunistică
TIC - Tehnologia Informației și Comunicațiilor
TIES - Societatea Internațională de Ecoturism
UICN - Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii
UNDP - Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
UNEP - Programul Națiunilor Unite pentru Mediu
USAID - Agenția Americană de Dezvoltare Internațională
WTTC - Consiliul Mondial pentru Turism și Călătorii
WWF - Fondul Mondial pentru Natură

INTRODUCERE

Actualitatea temei și importanța problemei abordate. În etapa actuală a dezvoltării societății, asigurarea interacțiunii sale optime cu mediul naturala devenit una dintre cele mai presante probleme globale cu care se confruntă umanitatea. Se caută tot mai mult un echilibru între interesele economice ale societății și conservarea mediului, inclusiv pentru generațiile viitoare. Prin urmare, un studiu al regimului juridic al ariilor protejate înseamnă înțelegerea procesului de influență a relațiilor de mediu asupra conținutului actelor și a normelor constituționale și juridice în ansamblu, iar, pe de altă parte, dezvăluirea posibilităților acestor norme privind relațiile de mediu, în specificul lor, poate contribui în mod semnificativ la dezvoltarea durabilă a societății.

Bunăstarea umană și majoritatea activităților economice depind de un mediu sănătos. O abordare politico-juridică axată pe beneficiile oferite de natură - serviciile ecosistemice - ne permite să vedem modalitățile directe și indirecte în care depindem de mediul natural. Pe baza unei evaluări a reglementărilor juridicereferitoare la ecosisteme, această abordare poate ajuta în mod semnificativ la generarea de politici relevante atât la nivel național, cât și la nivel internațional.

Avantajele naturii oferă adesea cele mai eficiente și mai durabile soluții pentru a răspunde nevoilor umane. Asigurarea, din partealegiuitorilor, că reglementările juridicereferitoare la ecosisteme sunt încorporate în elaborarea politicilor de gestionare a mediului poate stimula economiile locale, poate crea locuri de muncă și poate îmbunătăți calitatea vieții.

Investiția într-un mediu funcțional este adesea considerată un lux. Acest lucru se datorează faptului că reglementărilor referitoare la ecosisteme sunt relativ lipsite de claritate. De asemenea, mulți teoreticieni au tendința de a presupune, în mod greșit, că aceste reglementări au o perioadă de valabilitate nelimitată și că alte probleme, mai presante, de zi cu zi, trebuie să aibă prioritate. Prin urmare, multe decizii cheie sunt luate fără aprecierea impactului lor asupra mediului. În realitate, exploatarea excesivă a resurselor limitate duce la pierderea capitalului nostru natural.

Ariile protejate sunt coloana vertebrală a conservării naturii, dar acest tip de „regim de protecție” nu este suficient pentru a face față presiunilor semnificative asupra biodiversității europene, cum ar fi: habitatele seminaturale și speciile a căror areale de supraviețuire sunt legate de terenurile agricole pierdute prin abandonul practicilor agricole sau intensificarea agriculturii; modificarea la scară largă

a sistemelor de apă dulce; poluare și pescuit nesustenabil pe mare. Beneficiile clare ale zonelor protejate nu pot fi susținute decât prin schimbări sociale.

Ariile protejate sunt locuri în care se depun eforturi conștiente pentru a păstra nu numai speciile sălbatice, ci și ecosistemele în care trăiesc speciile. În anumite părți ale lumii, unde cea mai mare parte a peisajului a fost deja transformată de agricultură sau industrie, ariile protejate pot fi singurele ecosisteme naturale. Valorile socio-economice și culturale mai largi ale acestor ecosisteme naturale sunt din ce în ce mai recunoscute, la fel și serviciile ecosistemice importante pe care le oferă.

Cunoașterea beneficiilor reglementărilor ecosistemice poate ajuta factorii de decizie să facă față mai multor provocări, să revizuiască și să regleze modul de utilizare a acestora și să influențeze formele de aprovizionare și producție locală, precum și să ajute la crearea de instrumente legale de utilizarea resurselor mediului în mod rațional.

Secolul al XX-lea înregistrat o creștere mare atât a numărului de arii protejate, cât și a suprafețelor totale care au primit statutul de zone protejate. Cu peste 120.000 de situri desemnate în 52 de țări, Europa prezintă mai multe arii protejate decât orice altă regiune a lumii. Mărimea zonelor protejate din Europa variază mult, variind de la situri individuale de dimensiuni mici, până la peste 97 de milioane de hectare pentru unele situri (Groenlanda). Cu toate acestea, 90% dintre situri măsoară mai puțin de 1000 ha. Într-o oarecare măsură, acest număr mare de situri, deși relativ mic ca dimensiuni, reflectă o presiune ridicată care se pune asupra utilizării terenurilor care rezultă din agricultură, transport și dezvoltare urbană în Europa. Ariile protejate din Europa dezvăluie, în multe cazuri, o suprapunere geografică considerabilă între diferite tipuri de arii la nivel regional, național și internațional. În multe cazuri, criteriile de desemnare a acestor arii sunt complementare ariilor protejate.

Schimbarea conceptuală privind exploatarea funciară a terenurilor este un fenomen dinamic, determinat de efecte biofizice și socio-economice sinergetice. Aceasta implică tranziții masive de la habitate naturale la cele mai puțin naturale și, prin urmare, amenință ecosistemele și serviciile pe care le oferă. Pentru a menține ecosistemele intacte și a reduce schimbarea acoperirii terenurilor la un minim de procese naturale de tranziție, a fost creată o rețea densă de arii protejate în toată Europa. Cu toate acestea, chiar și ariile protejate, în special zonele din jurul ariilor protejate, s-a dovedit că sunt supuse unor modificări de areal.

Pentru a combate pierderea funcțiilor ecosistemului, este necesar să se stabilească arii protejate eficiente în regiuni cu diversitate ridicată în întreaga lume [2, 3]. În ceea ce privește conservarea

habitatului și a biodiversității, eficacitatea ariilor protejate existente este limitată, deoarece o mare parte dintre ele se află sub presiunea exploatării economice intense [4]. De exemplu, o investigație recentă privind pierderile forestiere din ariile protejate a relevat faptul că protecția nu reduce pierderile forestiere în mai multe părți ale lumii, inclusiv în Europa [5]. În plus, restricțiile legale ale activităților antropice de utilizare a terenurilor sunt legate de ariile protejate desemnate, deși habitatele și ecosistemele acoperă de obicei suprafețe mai mari. Astfel, eficiența zonelor protejate poate fi, de asemenea, compromisă prin schimbarea practicilor de utilizare a terenurilor din zonele limitrofe (denumite „zone tampon limitrofe zonelor protejate”) [6-8]. În special regiunile care sunt dens populate (cum ar fi cele din mai multe părți din Europa Centrală) sunt expuse la o presiune mai mare de utilizare a terenului în scopul destinării acestuia habitatului uman și la pierderi incomensurabile ale ecosistemului, care nu mai asigură minimul de existență confortabilă generat de un habitat ecologic.

În astfel de regiuni, se pune problema dacă schimbările de areal limitrofe ariilor protejate sunt semnificativ mai mari decât în interiorul acestor arii protejate. Datorită proceselor de interacțiune dintre mediul antropic și cel protejat, acest lucru ar putea reprezenta o amenințare pentru funcțiile ecologice furnizate în ariile protejate.

Gradul de cercetare a temei. Ariile protejate (AP), sunt piatra de temelie a conservării biodiversității și au fost considerate de mult timp un instrument crucial pentru menținerea integrității habitatului și a diversității speciilor [9]. Acoperind aproape 13% din suprafața terestră a planetei [9, 10], AP-urile sunt considerate un factor cheie pentru succesul conservării mediului. Pe de altă parte, AP-urile au schimbat drepturile de utilizare a terenurilor de către populația indigenă și au creat conflicte în ceea ce privește utilizarea acestora [11]. Mai mult, AP-urile au ridicat probleme cu privire la efectele creării lor asupra sărăciei, precum și la echitate în general [11].

AP-urile din Africa sunt exemple cheie ale acestui dualism complex, deoarece sunt esențiale pentru conservarea biodiversității remarcabile a continentului african [13]. La rândul lor, conflictele generate de micșorarea arealului antropic au dus la un sprijin redus din partea comunităților locale. Politicile și legislația de conservare au marginalizat populația locală: a fost evacuată forțat populația nativă din AP, indivizii au fost lipsiți de acces la resurse esențiale pentru traiul lor și unele practici tradiționale ale populației locale au ajuns obiect de incriminare prin legi penale, din cauza necesității de protejarea integrității ecologice a ariilor. La rândul lor, aceste măsuri de prevenție privind accesul populațiilor indigene în ariile protejate au contribuit la îngrădirea unor practici agricole și la utilizarea ilegală a resurselor naturale din zonele ariilor protejate, cum ar fi pășunatul ilegal în AP.

Politica juridică europeană privind ariile protejate este în mare parte produsul inițiativelor din două surse generatoare de reglementări juridice: Convenția Națiunilor Unite privind diversitatea biologică [14] și legislația Uniunii Europene. Mai multe instrumente au promovat crearea de arii protejate prin prevederi specifice, precum Convenția de la Ramsar [15], Convenția Patrimoniului Mondial [16], Programul Biosfera [16]. La nivel paneuropean, Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale europene (Convenția de la Berna) [17] a dus, de asemenea, la desemnarea de arii protejate.

La nivelul UE, mai multe directive au fost deosebit de importante pentru crearea de arii protejate: Directiva privind păsările (Directiva 2009/147/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind conservarea păsărilor sălbatice [18] și Directiva privind habitatele. Până în 2020, Strategia UE pentru biodiversitate a fost principalul cadru de politică a acțiunilor UE pentru abordarea obiectivelor mai largi în materie de biodiversitate.

Inventarul european al zonelor desemnate național (CDDA) [19] este un flux de date EIONET (European Environment Information and Observation Network), menținut de SEE, care deține informații despre ariile protejate și instrumentele legislative naționale care creează direct sau indirect arii protejate. CDDA este sursa oficială de informații despre ariile protejate din țările europene, care contribuie la formarea bazei de date mondiale a ariilor protejate WDPA (World Database on Protected Areas).

Sistemul european de informații despre natură (EUNIS) este o aplicație web care reunește datele europene pentru ariile protejate (date Natura 2000) [20], zonele desemnate la nivel național (CDDA) și Zonele europene și relația lor cu speciile și habitatul. Sistemul de informații EUNIS și vizualizatorul rețelei Natura 2000 sunt părți ale Centrului European de Date privind Biodiversitatea (BDC) găzduit de SEE și reprezintă o contribuție la baza de date ce cuprinde informații biologice și juridice pentru implementarea strategiilor UE privind cadrul juridic al biodiversității.

SEE a elaborat un raport de ansamblu cuprinzător al zonelor protejate din Europa, referitor la starea actuală a ariilor protejate, și are ca scop asistarea factorilor de decizie și a publicului larg în înțelegerea complexității sistemelor actuale de arii protejate. SEE folosește un set extins de indicatori, grupați pe teme de mediu. În ceea ce privește biodiversitatea, SEE utilizează setul de indicatori dezvoltat în cadrul procesului de eficientizare a indicatorilor europeni de biodiversitate-SEBI (Streamlined European Biodiversity Indicators). În acest context, indicatorul SEBI 007 [21] reflectă starea zonelor protejate desemnate la nivel național, iar SEBI 008 [22] indică starea siturilor desemnate

în conformitate cu directivele UE privind habitatele și păsările. În plus, SEE oferă un indicator al acoperirii zonelor marine protejate din mările Europei - MAR 004 [23].

Verificarea adecvată a directivelor privind păsările și habitatele a determinat o atenție sporită asupra jurisprudenței la nivel european și național privind directivele. Directiva privind păsările a fost adoptată în 1979, Directiva privind habitatele urmând treisprezece ani mai târziu, în 1992. Întârzierile în continuarea transpunerii și punerii în aplicare a directivelor privind păsările și habitatele, combinate cu niveluri ridicate de îngrijorare publică cu privire la starea faunei sălbatice din Europa, au dus la un număr mai mare de reclamații trimise Comisiei în temeiul acestor directive decât în conformitate cu alte legislații de mediu ale UE. Multe dintre aceste plângeri au dus la demararea de proceduri împotriva statelor membre, care au făcut obiectul analizei Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE). Această lucrare urmărește să explice, între altele, importanța hotărârilor Curții pentru interpretarea directivelor UE, în același timp clarificând relația dintre aceste hotărâri și textele acestor directive.

Comisia Europeană a recunoscut importanța hotărârilor CJUE pentru înțelegerea și interpretarea directivelor europene, inclusiv directivele privind păsările și habitatele [24]. Societatea civilă, la fel, a recunoscut că diferitele hotărâri ale Curții sunt un instrument esențial în interpretarea articolelor din directiva naturii- Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică [1]- și că hotărârile CJUE ar trebui să ghideze transpunerea, implementarea și aplicarea lor mai bună la nivel național [25]. Cu toate acestea, numărul total de hotărâri ale CJUE privind directivele privind păsările și habitatele este relativ mic. Chiar și acest volum mic de jurisprudență a contribuit la asigurarea unei certitudini că dispozițiile directivelor privind păsările și habitatele vor fi aplicate în toate statele membre, ca în exemplul hotărârii prealabile a CJUE în cauza Waddenzee [26]. Punerea în aplicare a directivelor privind natura a fost sprijinită și impulsionată nu numai de hotărârile CJUE, ci și de jurisprudența internă și de orientările Comisiei Europene, care au oferit împreună o mai mare certitudine și încredere în ceea ce privește aplicarea instrumentelor naționale în domeniul ariilor protejate, atât pentru guverne, cât și pentru deținătorii de afaceri private [27].

Influența CJUE în contextul directivelor privind păsările și habitatele a însemnat acordarea unui unei perioade de acomodare guvernelor și antreprenorilor privați pentru a se familiariza cu dispozițiile lor și ca să dezvolte cele mai bune practici în implementarea lor. Întreprinderile și investitorii au o contribuție deosebită în crearea unui mediu de încredere privind respectarea legislației de

mediu, datorită aderenței largi pe care o oferă, preocupările lor tinzând să se axeze pe probleme asociate cu [28]:

- lipsa implementării bunelor practici, asociată cu incertitudinea (de exemplu, implicațiile eșecului de a identifica o rețea SPA și SAC coerentă și implicațiile acesteia pentru industriile marine);
- implementare slabă sau inconsistentă;
- lipsa de îndrumări sau informații necesare pentru implementarea legislației (de exemplu, lipsa obiectivelor clare de conservare pentru siturile Natura 2000 [22]);
- lipsa resurselor și a expertizei din partea autorităților guvernamentale și a autorităților de reglementare pentru a sprijini implementarea eficientă.

Experiența privind implementarea directivelor naturii a permis întreprinderilor progresiste să elimine o parte din rutina operațiunilor lor zilnice, în timp ce transpunerea și implementarea deplină au produs rezultate pozitive și cuantificabile pentru natură.

Scopul cercetării este prezentat sub forma unei analize a literaturii de specialitate, a rapoartelor internaționale privind ariile protejate și a cazurilor examinate de CJUE privind aplicarea directivelor UE privind rețelele de arii protejate.

Obiectivele cercetării: sintetizarea literaturii în domeniul regimului juridic al ariilor protejate; analiza instituirii regimului juridic al ariilor protejate în cazul unor state ale UE; investigarea administrării și a managementului ariilor protejate; analiza infrastructurii instituționale a rețelelor de arii protejate la nivelul UE; rolul jurisprudenței și creșterea eficienței în implementarea directivelor privind păsările și habitatele; investigarea și analizarea juridică comparativă a reglementării ariilor protejate de către CJUE; importanța Hotărârilor CJUE, pentru punerea în aplicare a directivelor privind păsările și habitatele; elaborarea de concluzii, propuneri, recomandări pentru îmbunătățirea administrării ariilor protejate în cazul Republicii Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică: constă în efectuarea unei analize amănunțite și aprofundate a particularităților legale de instituirea și administrarea ariilor protejate la nivelul UE, atât din punct de vedere științific, cât și din punct de vedere practic (elaborarearecomandărilor CJUE). Rezultatul obținut poate contribui la o mai bună abordare legală și instituțională a ariilor protejate în Republica Moldova, material util legislatorilor de mediu din Republica Moldova și instituțiilor de mediu.

Probleme științifice importante rezolvate: constau în dezvoltarea unor caracteristici distinctive ale administrării ariilor protejate, cu stabilirea ulterioară a reglementării lor legale în

conformitate cu jurisprudența CJUE, în vederea aplicării lor practice adecvate în diverse situații juridice din Republica Moldova.

Semnificația teoretică: prevede necesitatea și importanța analizei experienței CJUE și a statelor UE privind caracteristicile administrării ariilor protejate din punct de vedere legal și științific (dreptul mediului, conservarea speciilor, conservarea habitatelor etc.). Rezultatele obținute în cursul cercetării științifice vor servi ca studiu pentru următoarele cercetări: interdisciplinaritate dintre dreptul internațional al mediului și administrarea habitatelor, conservarea biologică a speciilor pe cale de dispariție, administrarea economică a habitatelor din ariile protejate, din perspectiva noilor orientări pe plan internațional.

Valoarea aplicativă a lucrării: rezidă în aplicabilitatea practică a studiului științifico-practic, precum și în propunerile și recomandările pentru modernizarea administrării ariilor protejate în Republica Moldova. Principalele obiective ale acestui studiu sunt identificarea naturii amenințărilor asupra ariilor protejate și evaluarea eficacității sistemelor și managementului ariilor protejate din UE, precum și evaluarea utilizării conceptelor din biologie în conservarea și în managementul ariilor protejate.

Există dovezi că ariile protejate, planificate ca parte a rețelelor de conservare mai mari, odată conectate, oferă soluții practice tangibile pentru problema extincției speciilor și adaptarea la schimbările climatice.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele prezentei lucrări vor fi prezentate și susținute în cadrul conferințelor, publicate în articole științifice specifice (experiența litigiilor rezolvate de CJUE privind ariile protejate, recomandări legale pentru specialiștii din diverse domenii implicați în conservarea speciilor și a habitatelor). De asemenea, pot fi înaintate sub formă de recomandări pentru îmbunătățirea legislației privind activitățile cu caracter economic (nedistructive) din ariile protejate ale Republicii Moldova și vor servi ca suport de bază la unele discipline direct sau indirect legate de ariile protejate; justiție; participare; Directiva privind habitatele.

Materialele studiului pot fi aplicate în realizarea cursului de „Dreptul mediului”, în discipline juridice privind domeniul industriei, cursuri speciale, în lucrări științifice și în pregătirea manualelor. Intenția teoretică a cercetării este extinderea înțelegerii înființării și dezvoltării fundamentelor constituționale ale protecției mediului nu numai în Republica Moldova, dar și în UE. De asemenea, lucrarea va permite să fie combinate avantajele metodologiei moderne cu potențialul tradițiilor teoretice și practice ale dreptului mediului din Republica Moldova.

Publicațiile privind tema tezei. Rezultatele cercetării și-au găsit reflectare în rapoartele prezentate în cadrul unor întruniri științifice naționale și internaționale (colocvii, conferințe, congrese), precum și într-o serie de publicații științifice, dintre care le enumerăm pe cele mai importante:

- *Reglementări vizând protecția stratului de ozon și lupta contra efectului de seră.* În cadrul: Revista "Vector European" nr.2 din 2019, pag. 20-24. ISSN 2345-1106 E-ISSN 2587-358XM;
- *Reglementări juridice privind protecția aerului din perspectiva schimbărilor climatice la nivel global.* În cadrul: Teoria și practica administrării publice: Materiale ale Conferinței științifico-practice cu participare internațională 17 mai 2019. pag. 419-424.
- *Reflecții juridice asupra strategiei comunitare europene în domeniul mediului.* Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației Vol.6, Partea 1, 2019 Conferința "Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației" 6, Cahul, Moldova, 6 iunie 2019. Disponibil în IBN: 24 decembrie 2019.
- *Protected Areas in the 21st Century : Their Value and Benefits for the Global Ecosystem.* (Arii protejate în secolul 21: valoarea și beneficiile lor pentru ecosistemul global). Postmodern Openings - Covered in: Web of Science (WOS); EBSCO; ERIH+; Google Scholar; Index Copernicus; Ideas RePeC; Econpapers; Socionet; CEEOL; Ulrich ProQuest; Cabell, Journalseek; Scipio; Philpapers; SHERPA/RoMEO repositories; KVK; WorldCat; CrossRef; CrossCheck. 2021, Volume 12, Issue 2, pages: 410-432 ; ISSN: 2068-0236 e-ISSN: 2069-9387. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/12.2/315>.
- *The purpose of judicial ballistics and the need to study it.* Publicat în: JOURNAL OF ROMANIAN LITERARY STUDIES numărul 34/ 2023 (apariție: 15 octombrie 2023), Editor: Institutul de Studii Multiculturale ALPHA; Editura Arhipelag XXI, ISSN: 2248-3004, Web site: <http://asociatia-alpha.ro/jrls.php>. Indexare Baze de date internaționale: CEEOL, Global Impact Factor, Google Academic, Research Gate,

Academic.edu, WorldCat, SSRN, BDD, OCLC, SJIFactor, Electronic Journals Library (EZB), Scilit.

- *Regimul juridic al ariilor protejate la nivelul uniunii europene - jurisprudența CJUE*, Conferința ” Promovarea valorilor social-economice în contextul intergrării europene” Nr.2(46), 27 decembrie, 2019, ISSN 1068-3755.
- *Reflections over protected area in the 21st century*. Jurnal of Romanina Literary Studies, nr.24/2023, ISSN: 2248-3004, Institutul de Studii Multiculturale ALPHA; Editura Arhipelag XXI.
- *The purpose of judicial ballistics and the need to study it*. Jurnal of Romanina Literary Studies, nr.24/2023, ISSN: 2248-3004, Institutul de Studii Multiculturale ALPHA; Editura Arhipelag XXI.
- *Interacțiunea dintre actorii economici, stat și societatea civilă în privința ariilor protejate*. revista științifico-practică ”Vector European” - Nr.2/2023, ISSN:2345-1106.

Structura lucrării. Structura și volumul lucrării sunt determinate de subiectul și obiectivele cercetării. Teza constă dintr-o introducere, trei capitole, o listă de acte legislative și alte acte juridice de reglementare utilizate, o bibliografie a literaturii de specialitate și rapoarte ale organizațiilor internaționale privind ariile protejate.

Introducerea justifică relevanța subiectului ales al cercetării, indică starea dezvoltării sale științifice, determină subiectul, scopul și obiectivele studiului, baza sa teoretică și metodologică, fundamentează noutatea științifică a tezei și semnificația sa practică, și furnizează informații despre aprobarea rezultatelor cercetării.

Capitolul I, cu titlul „Ariile protejate în secolul XXI: valoarea și beneficiile acestora pentru ecosistemul global”, prezintă noile provocări globale, problemele internaționale și europene din sfera protecției mediului și a instituirii ariilor protejate. În subcapitolul 1.2. se demonstrează interacțiunea dintre actorii economici, stat și societatea civilă în privința ariilor protejate. Acest subcapitol arată că lumea modernă a intrat într-o nouă etapă a dezvoltării sale - globalizarea, de aceea este important ca procesul de globalizare să servească dezvoltării durabile, iar pentru aceasta este necesar ca și

cheltuielile economice să depindă de soluții echilibrate la problemele socio-economice de conservare a mediului.

Capitolul II, cu titlul „Analiza legislației și a practicilor legale privind ariile protejate în unele țări ale UE” este dedicat unei analize juridice comparative a caracteristicilor esențiale ale conceptelor de „arii protejate”, „infrastructură instituțională”, precum și analizării funcțiilor și obiectivelor statului în domeniul protecției mediului și a conservării biodiversității la nivelul ariilor protejate. În cadrul acestui capitol se analizează mecanismul administrativ-juridic și economico-legal al ariilor protejate la nivelul UE, precum și instrumentele individuale pentru îmbunătățirea mecanismului organizatorico-legal al apărării ariilor protejate. Această analiză a condus la concluzia că mecanismele administrativ-juridice și economico-juridice eficiente au o importanță deosebită în condițiile crizei economice globale, precum și din perspectiva transformărilor continue ale sistemului statal de management de mediu, a luptei împotriva barierelor administrative și a redistribuirii puterilor între organele guvernamentale în ceea ce privește protecția și conservarea habitatului natural.

Protecția mediului este în prezent unul dintre domeniile prioritare de activitate ale UE, împreună cu alte domenii de integrare europeană. De asemenea, UE are o competență largă în domeniul protecției mediului, având în vedere că în acest domeniu sunt emise un număr semnificativ de reglementări paneuropene. Uniunea are competențe semnificative pentru cooperarea internațională în domeniul protecției mediului și a siguranței mediului.

Un moment semnificativ în acest sens este includerea politicii de mediu și a protecției mediului în proiectul Constituției UE și în Tratatul de la Lisabona. Este semnificativ faptul că, de la semnarea Tratatului de la Maastricht, Uniunea Europeană s-a transformat treptat și într-o „uniune ecologică”. Statele membre ale UE integrează sarcinile de protecție a mediului în legislațiile naționale. Uniunea Europeană a adoptat numeroase directive de mediu, pe care statele membre trebuie să le includă în legislația națională.

Capitolul III, cu titlul „Studii de caz ale CJUE: relevanța practicii judiciare pentru mediul social-economic”, arată modul cum Comunitatea Europeană și-a pus în aplicare propria politică de mediu în ultimii 50 de ani. În această perioadă, Comunitatea, și ulterior Uniunea Europeană, au luat măsuri de mediu semnificative, au creat un cadru legal pentru monitorizarea, reglementarea și coordonarea activităților de mediu ale statelor membre ale UE și au dezvoltat și implementat noi abordări pentru protejarea și îmbunătățirea calității mediului. Uniunea Europeană este unul dintre liderii cooperării în domeniul mediului, atât pe continentul european, cât și în lume. Mai mult, politica și activitățile de

mediu ale Uniunii sunt în mod inextricabil legate de activitățile globale în domeniul protecției mediului, inclusiv de cele desfășurate sub auspiciile ONU [29]. Directivele privind păsările și habitatele stabilesc rezultatele pe care trebuie să le obțină statele membre, fără a dicta neapărat mijloacele de obținere a acestor rezultate, lăsând o anumită marjă de libertate guvernelor statelor membre cu privire la normele exacte care trebuie adoptate. Hotărârile CJUE nu se califică sau nu restricționează această libertate. Încercarea de a elabora și impune reguli dure și rapide din astfel de hotărâri ale CJUE și de a le încorpora într-o directivă a UE, definind efectiv abordarea „corectă” a punerii lor în aplicare, ar putea încălca principiul subsidiarității. Anexa II la această teză oferă o imagine de ansamblu asupra modului în care funcționează CJUE și importanța jurisprudenței Curții pentru implementarea directivelor UE. Hotărârile CJUE nu prevăd și nu sunt destinate să prevadă abordarea precisă pe care trebuie să o adopte toate statele membre pentru punerea în aplicare a directivelor UE. Jurisprudența CJUE oferă claritate în ceea ce privește interpretarea directivelor și confirmă dacă statele membre au acționat legal în transpunerea / implementarea cerințelor lor.

În încheierea tezei („Concluzii și recomandări”) sunt rezumate principalele rezultate ale studiului și sunt formulate principalele concluzii. În special, se remarcă faptul că problemele contemporane ale politicii privind administrarea și dezvoltarea ariilor protejate sunt incluse în structurile teoretice și metodologice ale științelor juridice.

CAPITOLUL I. ARIILE PROTEJATE ÎN SECOLUL XXI: VALOAREA ȘI BENEFICIILE ACESTORA PENTRU ECOSISTEMUL GLOBAL

1.1. Scurt istoric privind evoluția conceptului de arii protejate și instituirea acestora

Istoria ariilor protejate este strâns legată de istoria civilizației umane. Originile creării ariilor naturale protejate sunt înrădăcinate în antichitate. Practica organizării primelor arii protejate (de exemplu, înlăturarea anumitor obiecte ne-naturale din unele teritorii și instituirea unui regim special

pentru protecția lor împotriva actelor care sunt contrare gestionării tradiționale a naturii) se desfășoară de câteva milenii. În India, primele arii protejate au fost create printr-un decret regal special pentru protejarea resurselor naturale în urmă cu mai bine de două mii de ani [30].

Premisele pentru crearea unor astfel de situri, care, cu o serie de rezerve, pot fi considerate primele arii protejate, s-au dovedit a fi de două tipuri - spirituale și pragmatice [31]. Premisele spirituale se datorează în principal credințelor religioase ale strămoșilor populațiilor indigene. Sunt cunoscute diverse zone cum ar fi „rezervațiile de cult” sau „livezile sacre” încă de pe vremea celor mai vechi civilizații din India, Babilonia sau Grecia Antică. În Grecia antică a apărut un concept particular al unui loc sacru rezervat, a cărui influență asupra gândirii Occidentului poate fi urmărită până în zilele noastre. A fost ideea de a sacraliza un spațiu limitat, cu focalizare pe un obiect proeminent. În același timp, au fost alese obiecte naturale care se distingeau prin specificul percepției: o groapă sau un grup de copaci bătrâni neobișnuiți, un vârf de munte, un lac pitoresc, o peșteră cu prăpastie etc. În astfel de locuri sacre protejate, vânătoarea, pescuitul, pășunatul și agricultura erau interzise. „Aici refugiații și-au găsit adăpost, bolnavul - vindecarea, însetatul - înțelepciunea” [32].

Ariile protejate cuprind o mare varietate de medii naturale și semi-naturale. Sub aspect istoric, au luat multe forme: de la siturile sacre ale comunităților indigene și rezervațiile de vânătoare din epoca medievală, la parcuri naționale și rezervații naturale mai moderne [33]. După cel de-al Doilea Război Mondial, aprecierea din ce în ce mai mare a valorii intrinseci a naturii a fundamentat ideea că rolul principal al unei zone protejate era de a păstra diversitatea biologică. Cu toate acestea, începând cu anii '70, a apărut o optică diferită, în care ariile protejate sunt privite ca o componentă critică a unui sistem de sprijin pentru viață, un depozit al biodiversității și, în același timp, o sursă potențială de bogăție economică, cu condiția ca bogăția să fie exploatată durabil. Din ce în ce mai mult, valoarea socială și economică a ariilor protejate primește recunoaștere din partea societății, deoarece oamenii devin mai conștienți de serviciile ecosistemice pe care le oferă ariile protejate, dincolo de conservarea biodiversității. Aceste servicii includ apă curată, reglarea temperaturii, furnizarea alimentelor și valoarea estetică [34].

Conceptul de protejare a ecosistemelor pentru atenuarea dezastrelor naturale nu este nou. Unele dintre cele mai vechi „arii protejate” au fost create explicit pentru a proteja comunitățile umane împotriva manifestărilor extreme ale climei și a pericolelor asociate acestora. În Japonia, de exemplu, protecția pădurilor a fost introdusă în secolele al XV-lea și al XVI-lea pentru a contracara alunecările de teren [35], ceea ce a dus la o serie de decizii politice plasate, în timp, în urmă cu sute de ani, astfel

Încât Japonia are acum aproape 9 milioane de hectare de păduri de protecție desemnate ca tampon împotriva evenimentelor climatice extreme. În Orientul Mijlociu, ariile protejate, numite *hima*, au fost înființate cu peste o mie de ani în urmă pentru a preveni defrișarea și eroziunea pajiștilor prin suprapășunat [36], iarsiturile tradiționale de hima sunt reînviatăe ca zone protejate moderne. De-a lungul tropicelor, multe zone indigene, administrate în mod tradițional și conservate în comunitate și situri naturale sacre, sunt semnle că se recunoaște valoarea vegetației naturale ce trebuie protejată împotriva inundațiilor și alunecărilor de teren provocate de evenimentele meteorologice extreme [37]. După inundațiile din 1998, China a luat decizia de a opri exploatarea forestieră în pădurile de munte și a redesemnat aceste păduri ca arii protejate pentru a conserva resursele de apă și pentru biodiversitate. Protecția ar trebui, de asemenea, să asigure recuperarea complexității ecosistemului, în special în mediul oceanic, astfel încât ecosistemele să fie mai rezistente la șocurile climatice.

Biologia conservării confirmă nevoia de a proteja zonele mari și de a menține conectivitatea de-a lungul gradientelor altitudinali. Cu toate acestea, ecosistemele naturale sunt din ce în ce mai fragmentate, iar multe arii protejate au devenit „insule” izolate între terenuri de producție utilizate intens. Menținerea conectivității între ariile protejate și conservarea printr-un mozaic de utilizări a terenurilor, în regimuri diferite de administrare și de gestionare, va fi o strategie esențială pentru a permite speciilor de plante și animale să se adapteze la schimbările climatice, în special pentru speciile migratoare.

Astfel, ariile protejate au fost amenajate din diferite motive, acestea fiind instituite în zone sălbatice și în peisaje cu o biodiversitate aparte și sunt prezente în tot felul de habitate terestre și marine. Li s-au dat denumiri diferite la nivel național și sunt instituite de obicei prin legislația națională sau prin acorduri internaționale, care au fost realizate prin diferite tipuri de inițiative guvernamentale și alte modalități de instituire.

Gestionarea integrată a peisajului implică toate părțile interesate, care colaborează pentru integrarea politicilor și practicilor în diferitele lor obiective de utilizare a terenului, în vederea asigurării durabilității peisajelor [38]. Gestionarea integrată a peisajului este o abordare menită să răspundă la problemele majore la nivel mondial, precum sărăcia, insecuritatea alimentară, schimbările climatice și pierderea biodiversității [39]. O abordare coordonată este necesară pentru a răspunde la toate aceste probleme, deoarece acestea sunt interconectate și pentru a beneficia de eterogenitatea elementelor care alcătuiesc aceste peisaje [40].

Diversitatea biologică este definită de ONU ca „variabilitatea între organismele vii din toate sursele, inclusiv, printre altele, terestre, marine și alte ecosisteme acvatice și complexe ecologice din care acestea fac parte: aceasta include diversitatea din specii și ecosisteme” [41]. Convenția privind diversitatea biologică recunoaște, de asemenea, această abordare, afirmând că „întrucât sustenabilitatea nu poate fi realizată decât într-un context spațial și temporal adecvat, nivelul peisajului este, probabil, cea mai importantă scară spațială pentru îmbunătățirea și evaluarea gestionării durabile a ecosistemelor agricole și forestiere“ [42].

Integrarea ariilor protejate implică un proces în două nivele:

1. menținerea integrității ecologice la scară a peisajului prin legarea ariilor protejate din cadrul unei rețele mai largi de terenuri protejate și gestionate (inclusiv ecosistemele acvatice și terestre) pentru a menține ecologic procese, funcții și servicii;
2. încorporarea proiectării și gestionării ariilor protejate într-un cadru mai larg al planurilor naționale și regionale de utilizare a terenurilor și a legilor și politicilor privind resursele naturale.

Acest lucru duce la o multitudine de beneficii ecologice și socio-economice. Integrarea poate avea loc la diferite niveluri, cum ar fi la nivel național, atunci când implică integrarea întregii rețele în politicile naționale, sau la nivel regional, atunci când implică integrarea unei porțiuni a rețelei pe teritoriul unei regiuni naturale sau provincii. Există o serie de teorii care stau la baza politicilor de conservare a biodiversității, cu aplicația acestora în ceea ce privește componenta social-juridică a ariilor protejate.

La baza teoriilor existente stau principiile adoptate de Convenția privind diversitatea biologică, care au fost dezvoltate pentru a ghida implementarea abordării peisagistice. Aceste principii se bazează pe literatura de specialitate și sunt rezultatul unui consens care vizează determinarea unui set de bune practici. Integrarea ariilor protejate și a zonelor de conservare, prin integrarea părților interesate și a titularilor de drepturi în fiecare etapă al ciclului de management, oferă posibilitatea acestora de a-și lua angajamentul să joace un rol activ în conservarea regiunii lor [43].

Încadrarea conceptuală a valorilor „culturale și spirituale” ale lui Darrell Addison Posey [44] a avut un impact semnificativ asupra evoluției ulterioare a organizațiilor internaționale de conservare a patrimoniului natural, cum ar fi UNESCO [45] și UICN [46]. Aceasta din urmă este cea mai mare și cea mai influentă organizație de conservare a biodiversității din lume, incluzând peste 14.000 de organizații guvernamentale și neguvernamentale, care furnizează aproximativ 16.000 de oameni de știință și experți, care participă la activități în mod voluntar, organizați în șase comisii.

Au fost identificate cinci modificări esențiale pentru procesul de schimbare a valorilor și conceptelor în conservarea patrimoniului natural global, de la evaluări făcute exclusiv asupra mediului natural, la abordări mai holistice, cum ar fi cele natural-culturale. În a doua parte a secolului al XX-lea, cele mai multe evaluări ale patrimoniului natural au fost validate folosind criteriile bazate pe științele naturale occidentale. Aceasta a dus la apariția unei serii de concepte și terminologii noi, cum ar fi peisajele culturale, diversitatea bioculturală și rezistența socio-ecologică [47].

În completare cu managementul patrimoniului ecosistemelor, conceptul complex de guvernare a patrimoniului natural a fost dezvoltat pe parcursul secolului al XX-lea [48]. Aceasta a dus la crearea matricei de guvernare a UICN, în care categoriile de arii protejate sunt verificate încrucișat cu patru tipuri de guvernare, și anume guvernarea exercitată de către guvern, guvernarea comună, guvernarea privată și guvernarea efectuată de către popoarele indigene și comunitățile locale. Deși această evoluție a fost o realizare destul de mare, a primit și câteva critici, care susțin că „matricea” are o viziune îngustă și restrictivă asupra guvernării și ignoră guvernarea spirituală [49].

Conceptul de guvernare precizează cine ia deciziile, precum și contextul și procedurile pentru luarea deciziilor în ariile protejate. O inovație notabilă în conceptualizarea UICN a guvernării de mediu este căea include calitate și vitalitate. Calitatea guvernării de mediu include, printre alte aspecte, legitimitatea și echitatea în raport cu toți actorii implicați în conservarea patrimoniului ecologic, inclusiv cu popoarele indigene și zonele conservate ale comunității locale [50].

Astfel, conceptualizarea ariilor protejate a trecut de la evaluarea științifică a experților, la evaluarea de către popoarele indigene și comunitățile locale, precum și de alți deținători de cunoștințe în acest domeniu. Evaluarea experților, bazată pe știință, s-a dezvoltat treptat și a dat loc evaluării de către păstrătorii valorilor tradiționale, religioase, culturale și spirituale ale patrimoniului natural, cum ar fi popoarele indigene, liderii spirituali (comunități religioase, de exemplu, Muntele Athos etc.) și comunitățile locale [51]. Acest lucru a dus la recunoașterea valorilor derivate din științele tradiționale, normele sociale, învățăturile religioase și spirituale și practicile tradiționale [52], rezultând un interes crescut pentru valorile împărtășite între abordările științifice occidentale și științele tradiționale asupra mediului și habitatului uman în cadrul interpretării, managementului și guvernării patrimoniului natural [53].

Astfel, aria protejată a cunoscut o trecere de la un subiect de interes tangențial la moștenire intangibilă, care reflectă inclusiv valori religioase și spirituale. A existat o trecere dincolo de atributele culturale tangibile, către recunoașterea semnificației patrimoniului cultural și spiritual intangibil.

Semnificația spirituală a naturii include valori animiste și religioase și a fost printre cei mai influenți factori pentru conservarea naturii de-a lungul istoriei [54].

Peste 85% din umanitate aderă la unele credințe, iar instituțiile religioase sunt printre cele mai vechi și mai influente organizații din lume. Organizațiile de conservare și-au dat seama treptat de necesitatea creșterii sprijinului social pentru conservarea patrimoniului natural în colaborare cu organizațiile religioase. Această realizare a generat un interes pentru analiza contribuției la conservarea naturii din partea unor religii și organizații cu orientare religioasă, cu viziuni specifice asupra lumii în aplicarea inițiativelor bio-culturale [55].

Totuși, abordarea juridică a ariilor protejate este una esențială și are o influență hotărâtoare în stabilirea cadrului legal și funcțional al acestora. Patrimoniul natural care a fost conservat de ariile protejate în mod tradițional a fost deseori protejat de cadre de reglementare aplicate de sus în jos. Lucrând de jos în sus, abordările bazate pe drepturi permit popoarelor indigene, comunităților locale și altor actori să continue practicile și modurile de viață tradiționale. Aceasta are ca rezultat recunoașterea crescută a valorilor culturale și spirituale și includerea normelor tradiționale și a practicilor culturale în conservarea patrimoniului natural, cum ar fi zonele și teritoriile conservate de indigeni (ICCA) și siturile naturale sacre (SNS) [56]. Asociația Internațională de Congrese și Convenții -ICCA (International Congress and Convention Association) cuprinde o varietate de zone terestre sau marine gestionate de popoarele indigene și comunitățile locale - adică unul dintre cele patru tipuri de guvernare de mediu recunoscute de UICN [57]. ICCA-urile pot fi recunoscute ca arii protejate sau pot completa sistemul de arie protejată al unei țări, ca modalități diferite de gestionare, dar eficiente în a sprijini conservarea mediului.

ICCA sunt recunoscute ca arii protejate prin Convenția Națiunilor Unite privind diversitatea biologică (CBD). Ele se orientează spre ținta globală *Aichi Biodiversitate 11*[58], pentru a include 17% dintre toate ecosistemele terestre și 10% dintre toate ecosistemele marine sub protecție până în 2020. Statele semnatare raportează anual progresele realizate în acest scop, pe baza planurilor strategice de acțiune privind biodiversitatea.

Siturile naturale sacre sunt locuri naturale care sunt semnificative spiritual pentru oameni și comunități [59].Siturile naturale sacre au fost recunoscute ca existente în toate categoriile de management al UICN și în toate tipurile de guvernare de mediu. Multe sunt îngrijite de popoarele indigene, de comunitățile locale și / sau de adepții religiilor instituționalizate.

UICN adoptă periodic rezoluții și recomandări despre care se știe că au influență la nivel mondial, stabilind agenda globală de conservare. Acestea sprijină dezvoltarea legislației internaționale și naționale de mediu, identifică problemele emergente în conservare și promovează acțiuni specifice asupra ecosistemelor, zonelor protejate și speciilor [60]. Din 1948, peste o mie de rezoluții au fost adoptate de organizațiile membre UICN (Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii). Această secțiune prezintă modul în care modificările menționate anterior au afectat unele dintre politicile și direcțiile strategice ale UICN, în special în cadrul Comisiei Mondiale pentru Ariile Protejate (World Commission on Protected Areas), cea mai veche dintre cele șase comisii UICN. Analiza noastră se concentrează pe recomandările și rezoluțiile adoptate de Adunarea Generală a UICN și seriile de ghiduri pentru cele mai bune practici ale UICN [61], pregătite de diferite grupuri de experți, pe care le considerăm cele mai importante documente emise de UICN (Anexa 2) [62].

Fiecare națiune a dezvoltat propria abordare privind ariile protejate și, inițial, nu existau standarde comune sau o terminologie comună privin cadrul legal al acestora. Singura idee împărtășită a fost aceea că zonele de recreere importante, cu natură sălbatică sau în aer liber, trebuie identificate și protejate pentru binele public [63]. Primul efort de clarificare a terminologiei ariilor protejate a fost făcut în 1933, la Conferința internațională pentru protecția faunei și florei, la Londra [64]. Aceasta a stabilit patru categorii de arii protejate: parc național, rezervație naturală, rezervație de faună și floră și rezervații cu interdicție pentru vânătoare.

În 1942, Convenția privind protecția naturii și conservarea vieții sălbatice în Europa a inclus, de asemenea, patru tipuri de arii protejate: parc național, rezervațiile naționale, monumentul naturii și rezervație sălbatică [65]. Apariția unei mișcări de conservare la nivel mondial după cel de-al doilea război mondial a încurajat ideea unui cadru global pentru ariile protejate.

În 1959, Consiliul Economic și Social al ONU (ECOSOC) a recunoscut că „parcurile naționale și rezervațiile echivalente parcurilor sunt factori importanți în utilizarea înțeleaptă a resurselor naturale” [66]. Drept răspuns, Comisia pentru arii protejate a UICN - acum WCPA - a pregătit o „Listă mondială a parcurilor naționale și a rezervațiilor”, prima versiune a acesteia fiind cunoscută drept „Lista ONU a zonelor protejate” [67], și a fost prezentată la Seattle, la Prima Conferință Mondială privind Parcurile Naționale (1962), împreună cu o lucrare despre „nomenclatura” zonelor protejate, redactată de C. Frank Brockman [68].

În 1966, UICN a publicat a doua versiune a listei ONU, folosind un sistem simplu de clasificare: „parcuri naționale”, „rezervații științifice” și „monumente naturale”. Adunarea generală a UICN din

New Delhi, în 1969, a definit „parcul național” ca: „o zonă relativ mare în care unul sau mai multe ecosisteme nu sunt modificate material de exploatarea și ocupațiile economice ale oamenilor” [69]. Adunarea a cerut țărilor „să nu descrie ca parcuri naționale” acele zone care nu respectau definiția. Ecologul principal al UICN, Dr. Ray Dasmann, a propus următorul sistem de zonă protejată într-o lucrare pentru cea de-a doua Conferință mondială a parcurilor (1972) [70]:

1. zonele antropologice protejate (arii biologice naturale, peisaje cultivate, situri de interes special);
2. arii arheologice (situri arheologice, situri istorice);
3. arii naturale protejate (arii naturale, arii naturale gestionate, zone sălbatice);
4. arii de utilizare multiplă;
5. parcuri naționale;
6. arii protejate conexe (parcuri regionale, rezervații naturale, păduri naționale și rezerve conexe de utilizare multiplă, rezervații antropologice, arheologice sau istorice) [71].

Conferința din 1972 a UICN a încercat să „definească diferitele scopuri pentru care sunt protejate unele arii naturale și să dezvolte standarde și nomenclaturi adecvate pentru astfel de zone” [72]. Între 1971 și 1975, UICN a publicat o ediție ulterioară a Listei ONUa Parcurilor Naționale și a Zonelor Protejate [73].

Până la mijlocul anilor 1970, s-au evidențiat mai multe tendințe în acest domeniu. Astfel, au fost create mai multe arii protejate, dar a existat confuzie în ceea ce privește termenii precum „parc național” și „rezervație naturală”. În timp ce unii au favorizat concentrarea pe parcurile naționale, cu alte tipuri de arii protejate acoperite de sintagme de tipul „rezerve echivalente” sau „alte arii protejate”, alții au susținut o varietate de abordări ale ariilor protejate, pentru a atrage atenția asupra unor zone protejate legal. Noile programe și tratate internaționale au avut un impact considerabil (de exemplu, Programul pentru oameni și biosferă, Convențiile Ramsar [1971] și Patrimoniul Mondial [1972]), iar în același timp ce a existat o dezbatere emergentă privind necesitatea unei terminologii internaționale pentru ariile protejate.

Regimurile de gestionare a ariilor protejate variază mult. Unele arii protejate interzic activitățile precum vânătoarea sau extragerea resurselor naturale, în timp ce pentru altele, activitățile umane fac parte din identitatea zonelor respective și chiar sunt necesare pentru menținerea și restaurarea speciilor și habitatelor țintă. Participarea și implicarea oamenilor este un factor cheie pentru crearea și gestionarea ariilor protejate. În încercarea de a descrie și clasifica diferitele abordări ale

managementului ariilor protejate, UICN a identificat șapte categorii diferite de arii, pe baza obiectivelor de management ale acestora [74].

Această schimbare în percepția a ceea ce este o zonă protejată, a implicat, de asemenea, trecerea de la conceperea ariei protejate ca un spațiu izolat, la recunoașterea acesteia ca parte a unei rețele ecologice. Rețelele de arii protejate permit o gestionare mai eficientă și armonizată a patrimoniului natural comun. Conceptul de promovare a cooperării internaționale pentru conservarea și utilizarea înțeleaptă a patrimoniului natural a câștigat popularitate încă din anii 1970, dând naștere la tipologia de arii protejate internaționale și rețele de arii protejate.

La nivelul UE, prin directivele privind păsările și habitatele, a fost creată rețeaua Natura 2000 [75]. Scopul său este, în primul rând, să asigure conservarea speciilor și habitatelor vizate de statele membre. Rețeaua Natura 2000 este în mare parte formată din mediul terestru. Cu toate acestea, componenta marină a rețelei este încă în mare parte incompletă în multe țări și include apele aflate la mal și apele din larg, cu niveluri de protecție juridică mai redusă.

Uniunea Mondială pentru Conservare (UICN) joacă un rol de lider global în definirea diferitelor tipuri de arii protejate și influențarea modului în care se dezvoltă și sunt gestionate sistemele de arii protejate. În urma Congresului Mondial al Parcurilor din 1992, a fost dezvoltat un nou sistem de clasificare a ariilor protejate. Au fost introduse noi categorii, inclusiv categorii care permiteau extragerea resurselor. Din acel moment, s-a înregistrat o creștere rapidă a numărului și dimensiunii globale a ariilor protejate, cea mai mare creștere fiind prezentată în noile categorii. Mai mult, UICN a prezentat o „nouă paradigmă” a ariilor protejate, care a devenit principalul obiectiv al Congresului Mondial al Parcurilor din 2003. Paradigma se concentrează pe beneficiile pentru populația locală de a atenua sărăcia, reorientarea profesională amestecătorilor din ariile protejate, cu accent pe interacțiunea dintre oameni și natură [73].

Înființarea primei arii protejate (AP) din lume, Yellowstone, în 1872, a fost un răspuns din partea civilizației occidentale la degradarea necontrolată a biodiversității și a serviciilor ecosistemice [38, 76]. De atunci, numărul de AP-uri din întreaga lume a crescut exponențial. Conform lui Chape și colab. [77], în 2005, s-a ajuns la un total de 144.296 de arii protejate, acoperind o suprafață de 19.381.000 km², sau 12,9% din suprafața pământului. Aceasta este, cu siguranță, o realizare universală, dar stabilirea AP-urilor fără o acoperire juridică reală nu poate asigura perpetuarea biodiversității.

Multe AP-uri au fost stabilite după aceeași abordare convențională și exclusivă de sus în jos aplicată la Yellowstone în 1872 [78]. Ca atare, multe parcuri nu au reușit să ia în considerare alți

factori importanți, inclusiv probleme sociale, culturale și politice. Frecvent, comunităților le-a fost interzis să extragă resurse naturale care erau importante pentru traiul lor și, în multe cazuri, comunitățile tradiționale au fost forțate să părăsească mediul lor, inclusiv să beneficieze de compensații adecvate. Inevitabil, acest lucru a provocat adesea un impact social negativ asupra comunităților locale, perturbându-le modul de viață tradițional. Această abordare a dus la atitudini ostile față de strategiile de conservare a habitatului [79], punând în pericol politicile de protecție prin conflicte între managerii parcurilor protejate și comunitățile locale, reducând eficacitatea AP în conservarea biodiversității. De exemplu, în Bwindi Impenetrable Forest, Uganda, după ce parcul național a fost amenajat, au fost declanșate în mod deliberat mai multe incendii, arzând 5% din pădure [80]. În Parcul Național Tsitsikamma, Africa de Sud, comunitățile locale practică activități ilegale ca o formă de represalii față de politicile de conservare a ariilor protejate.

Importanța încorporării unei abordări participative din partea populațiilor locale în procesele de luare a deciziilor în ceea ce privește AP-urile, pentru încurajarea implementării strategiilor de conservare, a fost recunoscută pe larg în literatura de specialitate [78]. Unii autori afirmă că, atunci când comunitățile locale sunt excluse din managementul AP, iar nevoile și aspirațiile lor sunt ignorate, devine extrem de dificilă aplicarea politicilor de conservare. Cu toate acestea, nu este clar în ce măsură implicarea comunităților locale în procesele de luare a deciziilor în AP, în general, contribuie la îmbunătățirea respectării de către comunitățile locale a politicilor din AP-uri [81].

Există câteva dovezi care sugerează că comunitățile locale sunt mai susceptibile de a se conforma și de a se angaja în strategii de conservare pe termen lung, atunci când cunoștințele și opiniile lor sunt încorporate în procesele de luare a deciziilor în AP [82]. Pe de altă parte, alți autori au sugerat că aplicarea reglementărilor este piatra de temelie pentru succesul conservării în AP [83]. Prin urmare, în ciuda cunoștințelor extinse despre managementul AP, nu există un acord cu privire la modul în care respectarea politicilor AP ar putea fi mai bine obținută în colaborarea cu comunitățile locale. În consecință, o întrebare importantă este „Care sunt factorii care influențează și îmbunătățesc respectarea politicilor AP de către comunități?” Deși multe studii de caz au evaluat individual această întrebare pentru anumite AP, puține studii cantitative au încercat să clarifice factorii care duc la o mai bună conformitate cu planurile de gestionare a conservării AP.

1.2. Interacțiunea dintre actorii economici, stat și societatea civilă în privința ariilor protejate

Ariile protejate (AP) continuă să reprezinte un răspuns primordial al societății la pierderea biodiversității din întreaga lume [84]. Într-adevăr, odată cu creșterea populației, extinderea urbană și exploatarea pădurilor a determinat ca crearea AP-urilor să devină o problemă critică la nivel mondial [85], în special în legătură cu rolul lor în dezvoltarea locală a zonelor rurale sau urbane. Diferite modele de AP coexistă în ceea ce privește rolurile și relațiile dintre instituțiile și părțile interesate care participă la desemnarea și guvernarea lor și modul în care strategiile de conservare a biodiversității sunt adaptate contextelor sociale și ecologice locale [86].

Cu toate acestea, o temă comună este problema legitimității sociale a AP-urilor; dacă gestionarea unei arii protejate nu este considerată legitimă, aceasta poate fi percepută de către comunități ca o uzurpare a drepturilor locale [87]. Deoarece crearea ariilor protejate are un impact deosebit asupra oamenilor, este necesară o abordare socio-ecologică a ariilor protejate. Într-adevăr, AP-urile în care trăiesc oamenii au devenit din ce în ce mai numeroase, iar AP-ul reprezintă adesea un tip particular de sistem socio-ecologic [88].

Cu toate acestea, tranziția de paradigmă de la „natura îngrădită” (adică, segregarea spațială a obiectivelor de utilizare a terenurilor) la crearea de „rețele ale naturii” dincolo de limitele AP este problematică [89]. Concurența pentru controlul și accesul la pământ este în creștere la nivel mondial, creând numeroase conflicte și ridicând noi întrebări cu privire la relațiile dintre oameni și natură [57]. Astfel de conflicte determină schimbarea socială și dezvăluie complexitatea intereselor individuale și colective (locale, regionale și globale) aflate în joc. Reprezentarea socială, sistemele de valori și inovația socială joacă un rol esențial în conservarea biodiversității. Părțile interesate la nivel local (inclusiv factorii de decizie) adesea pun la îndoială legitimitatea ariilor protejate [90]. Astfel, personalul de conducere al AP se confruntă cu provocarea de a crea o nouă direcție pentru politica și guvernarea rolurilor lor în SES din care fac parte.

În acest context, managementul adaptativ a devenit un instrument important, care oferă legături între știința și practica de conservare [91]. Spre deosebire de abordarea tradițională, de „comandă și control”, gestionarea adaptativă a ecosistemelor integrează politicile de conservare a biodiversității ca experimente în care putem învăța să dezvoltăm noi practici de management. Managementul bazat pe ecosistem este un experiment de gestionare adaptativă continuă [92], care leagă proprietarii de terenuri private și publice, corporațiile și organizațiile de conservare cu oamenii de știință, pentru a planifica și acționa la scară mai mare în privința ariilor protejate.

Totuși, încă este necesar un fundament socio-ecologic mai solid pentru o astfel de acțiune, în care conservarea pe termen lung a ecosistemelor și a proceselor lor este privită într-o abordare care implică și susținerea valorilor actuale ale societății [93]. Relațiile dintre sistemele sociale și ecologice au devenit o problemă centrală în conservarea biodiversității și în științele sustenabilității [94]. Au fost dezvoltate mai multe abordări pentru a analiza SES-uri, dintre care majoritatea au rădăcini în științele naturii și s-au dezvoltat pentru a deveni transdisciplinare [95].

Abordarea managementului ecosistemelor - EM este o strategie de gestionare adaptativă care se ocupă de SES-uri complexe. Managementul terenurilor și resurselor naturale vizează echilibrarea conservării biodiversității, a utilizării durabile și a împărțirii echitabile a beneficiilor din exploatarea resurselor naturale [92].

Ca atare, se iau în considerare dimensiunile culturale și se consideră că populația este o parte integrantă a ecosistemelor [97]. Cadrele EM și ES - *ecosystem services* - au mai multe caracteristici și principii, printre care se numără recunoașterea obiectivelor pentru societate, managementul descentralizat, luarea în considerare a impactului extins al acțiunilor de mediu, înțelegerea contextelor socio-politico-economice care reduc distorsiunile pieței, nevoia de acțiune la diferite scale spațiale și temporale, acceptarea schimbărilor și incertitudinilor, managementul pe termen lung pentru generațiile viitoare și importanța critică a implicării tuturor părților interesate relevante [98].

Cu toate acestea, chiar și sub forma sa de co-management adaptativ, care combină o dimensiune de învățare iterativă a managementului adaptativ cu un management colaborativ, în care sunt împărtășite drepturile și responsabilitățile [99], EM nu are o conceptualizare clară a modului în care oamenii de știință și părțile interesate la nivel local ar trebui să lucreze împreună pentru a integra diverse forme de cunoaștere și a stimula implicarea părților interesate în susținerea ariilor protejate [100]. Există, astfel, o diferență între cele două concepte. Cadrul ES oferă o valoare adăugată pentru analizarea AP-urilor și a peisajului înconjurător ca SES integrat, în ceea ce privește specificarea diferitelor cadre (acadrelor normative de valoare), a cunoștințelor locale, precum și a convingerilor și a conflictelor dintre părțile interesate care privesc interdependențele ecologice [101]. Calitățile relevante din punct de vedere etic, cum ar fi conștiința, sensibilitatea față de ceilalți și practicile etice de îngrijire atât pentru oameni, cât și pentru habitat sunt în centrul ES. Explorarea ES poate duce la acceptarea solidarității prin diversitate culturală, dincolo de granițele AP-urilor [102].

Astfel, putem identifica mai multe diferențe în cadrele de bază pentru EM și ES. În primul rând, implementarea tradițională a EM tinde să consolideze solidaritatea ca pe o formă de legătură

excluzivă, care definește problemele de conservare în opoziție cu interesul utilizatorilor locali. În al doilea rând, privilegiind legitimitatea științelor naturale și a raționalismului în explorarea interacțiunilor socio-ecologice, EM tinde să descalifice impactul emoțional al creării ariilor protejate și să raționalizeze și să clasifice valori și norme. Cu alte cuvinte, obiectivitatea și universalitatea tind să excludă semnificația în sine a locului, compasiunea și emoțiile generate de nevoia de protecție a acestuia. În al treilea rând, doctrina „garduri și fișiere” se concentrează asupra AP-urilor. Insistând asupra limitelor AP și ignorând problemele de guvernare ale mediului care înconjoară o arie protejată, EM nu consideră aria protejată și peisajul său înconjurător ca un SES unic [103]. Abordarea EM este, astfel, semnificativ diferită de o abordare bazată pe ES, iar cea din urmă ar putea să atenueze anumite dificultăți în implementarea EM legată de diferențele dintre diverși actori.

Cu toate acestea, nu este suficient ca diverșii actori să se pună de acord asupra nevoilor de protejare a biodiversității și de gestionare mai bună a resurselor naturale, pentru un consens privind măsurile și instrumentele care urmează să fie puse în aplicare [57]. Implementarea proiectelor de conservare a biodiversității și dezvoltare integrată are loc în contextul unei triple incertitudini, care implică dovezi ecologice măsurabile științific, dinamică socială și reprezentări specifice, valori și incertitudini normative. Pe baza monitorizării și experimentelor, științele naturii ajută la clarificarea primei clase de incertitudine, la îmbunătățirea înțelegerii noastre privind funcționarea SES și la implementarea managementului adaptiv [104].

Științele sociale și politice identifică și cartografiază structurile și reprezentările sociale, dar și relațiile de putere și aranjamentele instituționale [38]. Toate aceste cunoștințe pot fi utile pentru implementarea co-managementului adaptat al mediului [105] în comunitățile locale, dar pentru a face față normelor și valorilor este nevoie de politici și etică de mediu, precum și de o abordare care integrează dinamica relațiilor dintre oameni, dintre membrii comunității implicate, cu dinamica cunoștințelor și valorilor și dinamica SES. Problema în discuție este de a promova și de a explora colectiv interdependențele sociale și ecologice, prin prioritizarea serviciilor ecosistemice.

Managementul ecosistemelor - EM diferă de cadrul ES. Acesta din urmă pune accentul pe o evaluare pluralistă a sistemelor naturale și umane, în timp ce EM are o poziție mai filosofică, bazată pe grija pentru serviciile ecosistemice, acordând o prioritate deosebită intereselor umane. Pentru ca aceasta să fie completă, este necesară o percepție mai largă a serviciilor ecosistemice, care încorporează abordări mai pluraliste, valori mai profunde și dimensiuni culturale [106].

Explorarea colectivă a ES reprezintă o evoluție, prin faptul că abordează: (1) dimensiunea morală a unei diversități de elemente (de exemplu, peisaje, ecosisteme, specii), (2) o diversitate de acțiuni tehnice (de exemplu, restaurare, conservarea biodiversității, oprirea poluării) și (3) diverse principii și consecințe ale acțiunilor (de exemplu, deliberarea, decizia, acționarea). Prin explorarea și recunoașterea colectivă a ES, politica AP ar putea trece dincolo de construcția interacțiunilor socio-ecologice, pentru a interoga relațiile de putere asimetrice [107].

În cele din urmă, în cadrul unui SES, menținerea ES necesită explorarea specificului orașelor din zonele cvizate și a formelor de protecție aferente acestui specific. Având în vedere diferențele culturale intrinseci în relațiile de putere și problemele de echitate în abordările participative, dezvoltarea unei abordări de modelare a ecosistemului ar putea fi deosebit de utilă [108].

Utilizarea simulatoarelor de computer, a modelelor multi-agent și a jocurilor de rol cu actorii implicați ajută la stimularea învățării colective despre un SES prin crearea, modificarea și observarea unui model și a simulărilor sale [109]. Pe baza împărtășirii unor astfel de reprezentări și simulări se modifică înțelegerea reciprocă a părților interesate (inclusiv a factorilor de decizie și a cercetătorilor) [110]. În sfârșit, în ciuda unui proces costisitor, abordarea modelării participative îmbunătățește procesul de luare a deciziilor, atât în dimensiunile sale tehnice (informaționale, de acțiune), cât și sociologice (cooperarea, locul actorului în procesul decizional) și încurajează feedback-ul constant despre cunoștințele îmbunătățite și procesul de luare a deciziilor [96, 111].

În multe aspecte ale activității economice există o tendință spre privatizare. În țările care, în mod tradițional, erau socialiste sau aveau sectoare guvernamentale mari, multe industrii deținute de guvern au fost vândute sectorului privat. În alte țări, care au o tradiție puternică pe piață, a existat o reexaminare a furnizării publice de servicii, precum gestionarea deșeurilor. Aceste funcții sunt din ce în ce mai des contractate către sectorul privat. Această transformare a fost justificată pe baza eficienței costurilor. În cel mai bun caz, sectorul privat valorifică stimulentele pieței pentru reducerea costurilor și încurajarea inovațiilor.

Tendința de privatizare se manifestă și în conservarea naturii. Privatizarea conservării poate lua multe forme. Poate varia de la contracte pentru furnizarea de servicii specifice, cum ar fi alimentație și cazare, până la parteneriate public-private pentru gestionarea parcurilor, sau până la administrarea și exploatarea deplină a proprietății private. Există mai multe avantaje pe care sectorul privat le poate aduce operațiunilor și managementului ariilor protejate. Întreprinderile și ONG-urile pot furniza resurse financiare și tehnice care altfel nu ar fi disponibile pentru conservare. Acest lucru este deosebit

de important în țările în curs de dezvoltare, unde autoritățile sunt adesea subfinanțate. De asemenea, contractele de concesiune și taxele asociate pot contribui la autofinanțarea durabilă a ariilor protejate.

Un alt avantaj constă în faptul că sectorul privat poate avea mai mult succes decât sectorul public în furnizarea expertizei de marketing și operaționale necesare pentru a concura în industria turistică. Deși aceste abordări prezintă avantaje în teorie, este important să luăm în considerare în ce condiții ar putea rezulta în fapt o conservare îmbunătățită a ariilor protejate. Nu este posibil să ne gândim la viitorul ariilor protejate fără a acorda suficientă atenție tendințelor economice. Timp de zeci de ani, sectorul de mediu și conservare a ariilor protejate s-a lovit de contradicțiile evidente dintre presiunile politice pentru creșterea economiilor și nevoia de a păstra patrimoniul natural și ecosistemele.

Există interpretări diferite despre ceea ce determină distrugerea biodiversității și rolul modelelor economice actuale. Potrivit unor autori, un element cheie este faptul că macroeconomia este instrumentul național dominant pentru planificarea și măsurarea economică. Instrumentele orientate spre creștere și bazate pe producție pentru ghidarea politicii macroeconomice pot denatura imaginea vulnerabilității ariilor protejate. Deficiențele prezentate de aceste instrumente de politică de mediu poate conduce într-adevăr la o predispoziție către facilitarea răspândirii industriilor extractive în detrimentul peisajelor terestre, peisajelor marine și a ecosistemelor sănătoase.

Recent, o serie de proiecte majore, cum sunt The Economics of Ecosystems and Biodiversity – TEEB [112], Inițiativa Economiei Verzi – GEI [113] și Programul ONU pentru Mediu (UNEP) au luat în considerare relația dintre natură și economie. Inițiativa Economiei Verzi - GEI și UNEP, în ciuda criticilor cu privire la logica și designul său (IPACC 2011), susține că guvernele nu înțeleg, nu evaluează corect impactul economiei asupra serviciilor ecosistemice și a resurselor naturale în legătură cu susținerea bunăstării umane, a sănătății și a nutriției. Eșecul de a lua în calcul valoarea reală a naturii în viața umană duce la accelerarea eroziunii capacității ecosistemului și, prin aceasta, la o creștere a sărăciei umane și a dezintegrării sociale [114].

Potrivit GBO-3 [115], ariile protejate sunt doar aparent principalul instrument de politică globală pentru conservare, însă, în practică, ariile protejate sunt supuse aceluiași tendințe macroeconomice ca și alte areale și, prin urmare, vedem o creștere a industriilor miniere și extractive în ariile protejate, inclusiv în siturile emblematice ale Patrimoniului Mondial [116].

Deși dimensiunile ariilor protejate pot crește, putem anticipa că, dacă tendința actuală continuă, eficiența ariilor protejate va scădea în mod continuu. Cum trebuie să răspundem la problema politicii macroeconomice care exclude conservarea, durabilitatea și planificarea eficientă a peisajului terestru

sau marin este o problemă controversată. Unul dintre răspunsurile vehiculate a fost ca factorii de decizie să se concentreze asupra modului în care mediul, ecosistemele și natura trebuie „valorizate”.

Potrivit TEEB și GEI [117], argumentul este că natura are o serie de valori care pot fi exploatate de către factorii economici naționali de decizie. Acestea pot fi luate în considerare sub aspectul importanței și longevității lor, care poate implica măsurarea valorii unui serviciu ecosistemic, cum ar fi disponibilitatea apei potabile și a valorii economice a înlocuirii sale, dacă este deteriorată sau poluată. De asemenea, se poate lua în considerare modul în care căile industriale și energetice alternative ar putea genera noi forme de bogăție, care nu sunt atât de distructive pentru mediul natural - de exemplu, utilizarea energiei solare. Criticii abordării „evaluării” subliniază faptul că aplicarea unei valori asupra exploatării mediului înconjurător încurajează doar sectorul privat să accelereze extragerea bunurilor din mediul natural (adică să transforme resursele din starea lor naturală într-o marfă cu valoare de capital) sau poate duce la privatizarea mediului natural. În cazul primei ipoteze, acest lucru ar putea degrada natura într-un ritm tot mai accelerat, crescând astfel sărăcia și vulnerabilitatea socială; cea din urmă ipoteză presupune că unii proprietari își cresc veniturile în detrimentul celor care nu posedă terenuri cu valoare de patrimoniu (arii protejate), dar, în general, îi sărăcește pe cei care nu sunt proprietari de terenuri și care, la rândul lor, trebuie să extragă mai mult dintr-un bazin mai mic de resurse naturale, creând o spirală de dezastru ecologic. Impactul ariilor protejate asupra societății și economiei locale are o recunoaștere variabilă, dar tot mai mare în secolul al XXI-lea. Comunitatea internațională de conservare a exprimat, la Conferința privind schimbările climatice de la Durban [118], îngrijorarea „că multe costuri ale ariilor protejate se nasc la nivel local - în special din comunitățile sărace - în timp ce beneficiile se acumulează la nivel global” [119]. Congresul și-a asumat angajamentul ca gestionarea ariilor protejate să se facă în spiritul reducerii sărăciei, fără agravarea acesteia în vreun fel [120]. A șaptea sesiune a Conferinței părților - COP 7 al CBD [121] a aprobat următoarea listă de activități pentru programul său pentru ariile protejate: „evaluarea costurilor, beneficiilor și impacturilor economice și socio-culturale care decurg din crearea și întreținerea ariilor protejate, în special pentru comunitățile autohtone și locale și ajustarea politicii de evitare și de atenuare a impactului negativ și, după caz, de compensare a costurilor și de partajare echitabilă a beneficiilor în conformitate cu legislația națională” [122].

Compensarea pentru sărăcirea cauzată de ariile protejate necesită cunoașterea situațiilor la nivel local. Aprecierea beneficiilor multiple ale conservării va fi incompletă fără o bună înțelegere a costurilor implicate și a pierderilor pe care le va avea populația locală.

1.3. Rolul și importanța ariilor protejate: Coeziunea socio-ecologică

Premisele pragmatice ale protejării anumitor habitaturi naturale sunt cunoscute din cele mai vechi timpuri și sunt destul de răspândite cultural. Drept urmare, au fost create AP-uri de alt tip decât cel strict protecționist- pentru reproducerea animalelor de vânat. Arii protejate similare sunt cunoscute printre triburile africane, indienii americani, aborigenii australieni. Inițial, astfel de arii protejate au fost create în principal de acele comunități al căror stil de viață a fost asociat cu vânătoria. Mai târziu, au început să fie create în scopuri de vânătoare pentru nobili.

În Europa, practica organizării terenurilor de vânătoare pentru cei înstăriți a fost începută acum aproximativ o mie de ani. Acestea erau terenuri de vânătoare strict protejate în Anglia medievală și Franța, în care doar regii și marii feudali puteau vâna. Elementele regimului de mediu au fost stabilite nu numai pentru animalele de vânat, ci și pentru resursele vegetale.

Cu toate acestea, primele abordări cu adevărat științifice ale organizării ariilor protejate datează din secolul al XIX-lea și există două motive principale pentru aceasta. Unul dintre ele a fost asociat cu agravarea problemelor de mediu datorate revoluției industriale, scăderea suprafeței forestiere, creșterea terenurilor agricole și dispariția mai multor specii de animale și plante.

Al doilea motiv este asociat cu dezvoltarea gândirii științifice la mijlocul secolului al XIX-lea. Lucrările lui J. B. Lamarck, C. Lyell și D. Marsh, care au abordat problemele de mediu, au devenit foarte cunoscute și apreciate. Unul dintre modurile de rezolvare a acestora a fost crearea de arii protejate. În Europa de Vest a începutului de secol XIX au apărut monumente naturale, în care formațiuni geologice interesante și secțiuni de pădure virgină au fost puse sub protecție. În SUA, parcurile naționale au început să fie organizate în 1872, iar în Rusia, în anii 90 ai secolului al XIX-lea, au apărut primele rezervații naturale. În aceeași perioadă, s-au conturat principalele abordări conceptuale pentru crearea ariilor protejate, existente până în zilele noastre.

În ultimii 50 de ani, suprafața totală a ariilor protejate din lume a crescut de la dimensiunea Marii Britanii la o dimensiune care depășește suprafața întregului continent african. În ceea ce privește suprafața ocupată, ariile protejate se află acum pe locul trei în lume, după arealele forestiere și de pășune, depășind chiar și terenurile arabile. În același timp, după cum remarca N.F. Reimers, „din motive obiective și subiective, există o tendință la nivel mondial (care poate fi justificată și binevenită, dar nu poate fi recunoscută ca o abordare strict științifică) de a crea cât mai multe situri protejate în

contact direct cu economiile și compilarea lor cu un sistem de menținere a echilibrului ecologic. Planificarea de mediu ca atare este fie absentă, fie pur și simplu doar declarativă. Întrucât nu există nici măcar încercări de a reglementa în mod conștient (științific) echilibrul ecologic, apare o discrepanță între extinderea mediurilor protejate și o abordare ecologică planificată [123].

Recent, majoritatea ariilor protejate au funcționat ca „insule în ocean”: secțiuni izolate ale suprafeței pământului, create în principal pentru conservarea naturii și / sau pentru turismul limitat. Ulterior, conceptul de „rețele ecologice” a devenit cel dominant, care vizează crearea de sisteme de AP care sunt interconectate funcțional și teritorial. În cadrul celui de-al V-lea Congres Mondial privind Ariile Protejate [120], desfășurat sub deviza „beneficiile ariilor protejate dincolo de granițele lor”, a fost propusă o nouă paradigmă în conservare. Conform abordărilor moderne, alături de conservarea diversității biologice și a peisajului, sarcinile prioritare includ și necesitatea cooperării active cu populația locală care locuiește în sau în apropierea ariilor protejate, analiza beneficiilor economice și sociale ale ariilor protejate, gestionarea fluxului de vizitatori în ariile protejate etc.

Gestionarea interacțiunilor dintre activitățile umane și problemele de mediu, cum ar fi conservarea biodiversității, are loc în instituțiile create la diferite niveluri de guvernare [94]. Cu toate acestea, problemele sociale, cum ar fi disponibilitatea părților interesate de a împărtăși responsabilitatea pentru conservarea biodiversității și alegerea activităților de management sau conștientizarea crescândă a interdependențelor biofizice și a reconectării fizice cu natura (adică experimentarea naturii pe teren), pot reprezenta modalități alternative pentru atingerea aceluiași obiectiv.

Pentru a ilustra diversele dimensiuni sociale ale ES, identificăm opt tipuri de interdependențe socio-ecologice care pot fi adaptate contextului conservării biodiversității. Această tipologie schematică se bazează pe trei principii cheie. În primul rând AP este sensul unei comunități (proprietatea sau sentimentul de apartenență), care determină o parte interesată sau un grup social să folosească rațional pământurile și resursele naturale și să sprijine oamenii în credința că împărtășesc valori și obiective comune. Al doilea este obligația / interesul voluntar al unei părți interesate sau al unui grup social de a adopta o strategie de utilizare a terenurilor și de utilizare a resurselor naturale care sprijină oamenii în credința că unii sunt mai bine dotați decât alții pentru a atinge aceste obiective. Al treilea este reprezentat de obligațiile (stabilite prin legi și reguli sociale) de a utiliza în mod durabil terenul și resursele naturale și de a-i sprijini pe ceilalți să fie în armonie cu natura.

Coeziunea socio-ecologică se poate baza pe ideea că indivizii fac parte dintr-o comunitate, împărtășesc o identitate comună și conștiința de sine (de exemplu, solidaritate profundă sau indusă). Solidaritatea poate fi, de asemenea, bazată pe responsabilitatea față de ceilalți (de exemplu, solidaritatea radicală) sau pe interese complementare ale producției de bunuri, pentru bunăstare sau auto-protecție (de exemplu, solidaritate interesată sau calculată).

Aceste principii de solidaritate, bazate pe acțiuni strategice și durabile, sunt elemente esențiale în funcționarea SES, atât la nivel individual, cât și la nivel colectiv. Implementarea unei politici de conservare bazată pe ES necesită participarea actorilor locali. În practică, aceasta presupune instituirea gestionării eficiente a unui bun comun în ceea ce privește conservarea, utilizarea rațională a ecosistemului și limitarea impactului negativ al activității umane. Interdependența teritorială (TI) aduce coerență interdependențelor sociopolitice și oferă o pârghie pentru politicile publice care promovează dezvoltarea teritorială durabilă și incluzivă. Drept urmare, părțile interesate de la nivel local ajung adesea în conflict cu ecologiștii și oamenii de știință din domeniul conservării care doresc să-i ajute [124].

Recunoașterea serviciilor ecosistemice a fost stimulată de o lucrare a lui Robert Costanza (1997) [88, 125], care a menționat că bunurile ecosistemice (cum ar fi produsele alimentare) și serviciile (cum ar fi asimilarea deșeurilor) reprezintă beneficiile obținute, direct sau indirect, de către funcțiile ecosistemului. În 2003, *Evaluarea ecosistemelor din mileniu* (Millennium Ecosystem Assessment [126]) a sugerat o tipologie simplă pentru a rezuma diferitele servicii din ecosistemele naturale. Această tipologie a fost extinsă și adaptată în diferite scopuri, inclusiv pentru ariile protejate [127].

Conservarea naturii rămâne obiectivul principal al ariilor protejate. Conservarea biodiversității - a speciilor, a diversității habitatelor și ecosistemelor - stă la baza funcției ecosistemului și are multe beneficii practice și utilitare. Cu toate acestea, cercetările demonstrează că ariile protejate sunt unul dintre cele mai eficiente instrumente pentru încetinirea ratei pierderilor de biodiversitate și multe specii continuă să supraviețuiască doar datorită protecției oferite de parcurile naționale, rezervațiile naturale și alte arii protejate.

Există trei aspecte pentru transformarea acestor servicii recunoscute ale ecosistemului în beneficii socio-economice măsurabile pentru comunitățile umane: 1) cuantificarea și evaluarea (adesea calitativă) a valorii diferitelor beneficii; 2) înțelegerea lor în legătură cu alte beneficii, inclusiv beneficiile rezultate din păstrarea ecosistemului și 3) identitatea destinatarului acestor beneficii.

Există mai multe tehnici pentru cuantificarea și evaluarea beneficiilor în termeni economici și nu numai. De asemenea, beneficiile trebuie să fie înțelese în contextul beneficiilor concurente (așa-numitele compromisuri) - de exemplu, păstrarea unei păduri pentru protejarea apei înseamnă, de asemenea, că lemnul din pădure nu este disponibil pentru vânzare și nici terenul pentru utilizarea lui în agricultură sau pentru dezvoltare economică.

Una dintre provocările persistente în asigurarea serviciilor ecosistemice este aceea că multe servicii menținute printr-o gestionare durabilă sau protecția ecosistemelor sunt de natură difuză, oferind multor persoane un număr redus de beneficii greu de măsurat (de exemplu, fără compensație financiară și fără drepturi clare de proprietate), în timp ce utilizarea nesustenabilă oferă uneia sau doar câtorva persoane mai multe avantaje (de exemplu, cu drepturi clare de proprietate). Așadar, proprietarul care taie o pădure limitrofă unui bazin hidrografic și vinde cherestea primește bani, în timp ce orașul din aval pierde calitatea apei și plătește costuri suplimentare de purificare sau se confruntă cu riscul declanșării unor epidemii. Valorile nete ale bazinului hidrografic pentru societate, în ansamblu, pot fi mult mai mari decât valoarea netă a lemnului obținut, dar nu și pentru proprietarul care are drepturi clare de proprietate asupra lemnului, în timp ce locuitorii orașelor din aval nu au drepturi clare de proprietate asupra apei curate produse lângă pădure.

Aceasta înseamnă că percepția și atitudinea față de beneficiile din ariile protejate se vor modifica în funcție de cine obține beneficiile. La cealaltă extremă, persoanele care suferă de sărăcie și inegalitate și care au fost strămutate din mediul lor de trai pentru a crea o zonă protejată sunt susceptibile să rămână cu resentimente și să fie în mare măsură ignorate. Pe de altă parte, persoanele care beneficiază cultural, spiritual, prin locuri de muncă directe sau indirecte și prin servicii ecosistemice recunoscute vor avea probabil o perspectivă foarte diferită față de cei strămutați. Totuși, beneficiile sunt apreciate, dacă este asigurat accesul și împărțirea echitabilă a acestora, liderii învățând să răspundă mai sensibil la nevoile unei mari varietăți de părți interesate în crearea și menținerea ariilor protejate. Găsirea modalităților de recompensare a oamenilor pentru păstrarea serviciilor ecosistemice este unul dintre pașii critici în asigurarea valorii socio-economice a beneficiilor pentru ariile protejate și, în consecință, în păstrarea sau recâștigarea sprijinului pentru politicile din zona protejată. Administratorii ariilor protejate care sunt conștienți atât de întreaga gamă de beneficii ale ariei protejate, cât și de părțile interesate afectate, au șanse mult mai bune de a gestiona cu succes aceste interese.

Deși majoritatea acestor beneficii poate proveni din orice ecosistem natural, ariile protejate au adesea avantajul că sunt deja stabilite ca instrumente eficiente, de succes și rentabile pentru gestionarea durabilă a ecosistemului, cu legi și politici asociate, instituții de conducere și guvernare, precum și personal cu capacitate de administrare. Astfel, AP-urile mențin adesea o gamă mai largă de servicii ecosistemice decât alte zone și prezintă, de asemenea, mult mai multă securitate asociată decât zonele neregulate și nereglementate, care sunt mai deschise spre degradare și schimbare rapidă. Cu toate acestea, ariile protejate nu sunt singurele modalități de păstrare a ecosistemelor: există și alte modalități de organizare a terenurilor și apelor, care pot fi bine administrate controlat de comunități, guverne și companii și care pot îndeplini funcții similare ariilor protejate.

Cerința ca ariile protejate să fie exploatate echitabil este înscrisă în acordurile internaționale. Importanța echității în ariile protejate este subliniată de faptul că beneficiile din ariile protejate sunt adesea experimentate la multiple niveluri, inclusiv la scară globală, în timp ce costurile sunt suportate în primul rând de localnici.

Echitatea în ariile protejate poate fi împărțită în trei dimensiuni:

1. echitatea de distribuție - este asociată cu distribuția beneficiilor (de exemplu, veniturile financiare din ecoturism) și sarcinile (de exemplu, pierderea accesului la resurse naturale sausituri sacre);

2. echitatea procedurală - se referă la modul în care se iau deciziile cu privire la aria protejată și la măsura în care părțile interesate pot participa la decizii; acest aspect al echității include, de asemenea, probleme de transparență a guvernării și metode de remediere în caz de conflict legat de gestionarea zonei protejate;

3. recunoașterea în contextul echității - se referă la recunoașterea și respectul față de interesele părților interesate, precum și la diversitatea lor socială și culturală, dar și la valorile, drepturile și convingerile lor.

Echitatea socială în ariile protejate este descrisă în următorii termeni de CBD (2010) [128]: „Ariile protejate ar trebui să fie, de asemenea, stabilite și gestionate în strânsă colaborare cu și prin procese echitabile care recunosc și respectă drepturile comunităților locale și indigene și ale populațiilor vulnerabile. Aceste comunități ar trebui să se angajeze pe deplin în guvernarea și gestionarea ariilor protejate în funcție de drepturile, cunoștințele, capacitățile și instituțiile lor, ar trebui să participe în mod echitabil la beneficiile care rezultă din ariile protejate și nu ar trebui să suporte costuri inechitabile”.

Echitatea este importantă nu doar pentru oameni, ci și pentru succesul ariilor protejate în conservarea biodiversității. Prin urmare, este important să se monitorizeze echitatea în ariile protejate și să se identifice metodele de îmbunătățire a funcționării acestora. Cu toate acestea, cuantificarea a ceea ce ar fi echitabil în ariile protejate s-a dovedit a fi dificilă [128].

Rețeaua de arii protejate la nivel mondial este de departe cel mai extins sistem de gestionare a resurselor naturale, care are ca scop menținerea habitatelor naturale, cuprinzând parcuri naționale, zone sălbatică, rezervații naturale și arii marine protejate. Deși obiectivul lor principal este conservarea biodiversității, ariile protejate aduc contribuții semnificative și la menținerea altor servicii ecosistemice. De exemplu, se estimează că ariile protejate păstrează peste 312 Gt carbon sau 15% din stocul de carbon terestru, deși gradul în care sunt protejate stocurile de carbon variază între regiuni și din cauza modului de gestionare și guvernare a zonei [8].

Ariile protejate pot oferi resurse pentru menținerea integrității ecosistemului, prin reglarea climatului local și prin reducerea riscurilor și a impactului evenimentelor climatice extreme, cum ar fi furtunile, secetele și creșterea nivelului mării. Astfel de abordări bazate pe ecosisteme pot completa sau chiar pot înlocui investițiile mai costisitoare în infrastructură, pentru a proteja așezările umane [130].

Ariile protejate contribuie la strategiile de adaptare la mediu prin: protejarea și îmbunătățirea serviciilor vitale ale ecosistemelor, cum ar fi fluxurile de apă și calitatea apei; conservarea habitatelor care întrețin zone de creșă, hrănire și reproducere pentru pescuit, animale sălbatică și alte specii de care depind societățile umane; reducerea degradării terenurilor și protejarea surselor de apă, prin prevenirea și controlul speciilor invazive; reducerea poluării și menținerea protecției costiere și a mecanismelor naturale de control al inundațiilor și protejarea zonelor de culturi sălbatică, pentru a spori productivitatea agricolă și rezistența culturilor [131]. Valoarea abordărilor de adaptare bazate pe ecosisteme a fost recunoscută de UNFCCC în cadrul celei de-a 16-a Conferințe a părților de la Cancun, în 2010 [132], dar discuțiile continuă cu privire la modul de punere în practică a celor mai bune. Astfel de abordări vor deveni mai importante pe măsură ce impactul schimbărilor climatice, schimbarea modelelor de precipitații și evenimentele meteorologice neregulate vor deveni mai severe.

Prin urmare, ariile protejate contribuie la asigurarea securității alimentare și a apei într-o lume în schimbare. Multe arii protejate acționează ca rezervoare naturale pentru biodiversitatea importantă din punct de vedere agricol, inclusiv pentru menținerea polenizatorilor și combaterea dăunătorilor. Ariile protejate din zonele uscate includ siturile de origine pentru culturi alimentare importante, cum

ar fi orzul, sorgul și alte cereale. În alte locuri, ariile protejate, cu zone uscate, contribuie la introducerea unor practici durabile de gestionare a terenurilor, care reduc degradarea terenurilor și protejează unele dintre cele mai mari diversități de faună sălbatică de pe Pământ.

Ariile protejate mențin integritatea ecosistemului, reglează climatul local și reduc riscurile și impactul provocate de furtuni, secete și creșterea nivelului mării -pentru toate acesteaexistând previziuni că vor fi mai severe și mai frecvente din cauza schimbărilor climatice. Pe măsură ce aceste evenimente climatice devin mai severe, rolurile multiple ale ariilor protejate vor deveni mai valoroase, acestea contribuind la reducerea impactului pericolelor și a dezastrelor naturale și la protejarea comunităților vulnerabile împotriva inundațiilor, mareelor, alunecărilor de teren și furtunilor [133].

Ariile protejate pot contribui la reducerea riscului de dezastru în mai multe moduri:

1. menținerea ecosistemelor predominant naturale, care devin mai rezistente împotriva pericolelor naturale bruște, cum ar fi valurile de maree, inundații fulgerătoare (zone umede, câmpii inundate) și alunecări de teren (păduri și altă vegetație autohtonă);
2. menținerea culturilor tradiționale și a ecosistemelor culturale, care pot ajuta comunitățile să facă față evenimentelor meteorologice extreme și dezastrelor naturale, cum ar fi sistemele agro-forestiere, cultivarea soiurilor de culturi rezistente la secetă etc.;
3. există acum un număr tot mai mare de dovezi cu privire la beneficiile economice ale menținerii ecosistemelor naturale [134]; deși zonele umede sunt unele dintre cele mai amenințate ecosisteme de pe Pământ și, în general, sunt subreprezentate în rețelele de arii protejate naționale, îndeplinesc, totuși, multe funcții vitale ale ecosistemului; zonele umede montane, râurile și lacurile cu apă dulce servesc ca zone vitale și surse importante de apă pentru irigații, uz casnic și industrial; o analiză recentă a rolului zonelor umede în reducerea inundațiilor asociate cu uraganele din Statele Unite a calculat o valoare medie de 8.240 USD la hectar pe an, iar în zonele umede de coastă din SUA sunt estimate costuri de 23,2 miliarde USD pe an pentru serviciile de protecție împotriva furtunilor [135]; o evaluare globală a valorii zonelor umede a estimat că valoarea economică mediană a zonelor umede (la valorile din anul 2000) pentru controlul inundațiilor este de 464 USD la hectar pe an [136]; zonele umede pot acționa, de asemenea, ca filtre, eliminând poluanții și îmbunătățind calitatea apei; Bulgaria, România, Moldova și Ucraina colaborează pentru crearea unui coridor verde al Dunării de Jos, pentru protejarea și restabilirea habitatelor naturale, inclusiv crearea de zone protejate Natura 2000, cu beneficii pentru pescuit, calitatea apei și controlul inundațiilor

[137], înainte de eforturile de restaurare, inundația Dunării din 2005 a costat 396 de milioane de euro - daune financiare.

Este, deja, bine documentat rolul critic al ariilor protejate în reducerea vulnerabilității în fața evenimentelor climatice și în contribuția la atenuarea dezastrelor. Ceea ce este necesar, acum, este o mai mare conștientizare și apreciere a multiplelor beneficii pe care le oferă ariile protejate, precum și luarea de măsuri adecvate pentru a include în politici și practici soluții bazate pe funcționarea ecosistemelor, nu pe aspecte disparate. Aceasta va necesita, de asemenea, crearea de mecanisme inovatoare de finanțare și aranjamente instituționale pentru promovarea unei gestionări mai durabile a terenurilor și a infrastructurii ecologice, ca parte a strategiilor naționale și locale, pentru a asigura siguranța cetățenilor împotriva dezastrelor. Astfel de evoluții pot satisface, de asemenea, nevoile de recuperare și de trai pe termen lung, prin furnizarea de produse alimentare de urgență și de plante medicinale. Protecția îmbunătățită a habitatelor naturale, în special prin desemnarea ariilor protejate, poate oferi un al treilea pilon rentabil pentru strategiile de dezastru, care include sisteme mai bune de planificare și avertizare timpurie, precum și o infrastructură durabilă.

Comparațiile directe între costurile investițiilor în infrastructura construită și menținerea habitatelor naturale ca zone protejate sunt rare, dar unele țări investesc deja în protejarea sau restaurarea habitatului ca parte a strategiilor de reducere a riscurilor în caz de catastrofe. Un studiu al valorii investițiilor în refacerea rezervelor umede împădurite din valea Mississippi din SUA a proiectat o revenire a costurilor la un nivel de 1035 dolari la hectar [138]. În Argentina și Ecuador, de exemplu, proiectele de combatere a inundațiilor, finanțate prin împrumuturi ale Băncii Mondiale, folosesc proprietățile naturale de stocare a zonelor umede, integrându-le în strategiile de „viață cu inundații”, care încorporează ariile protejate de păduri și coridoarele riverane. Această încorporare a habitatelor naturale în apărarea împotriva inundațiilor a oferit o alternativă cu costuri reduse suplimentară față de o infrastructură mai costisitoare, cu beneficiul suplimentar al câștigurilor generate de menținerea unui grad ridicat de biodiversitate, prin protejarea a 60% dintre păsările din Argentina și a mai mult de 50% dintre amfibieni, reptile și speciile de mamifere. Acest exemplu argentinian oferă câteva lecții utile despre cum să se valorifice cel mai bine habitatele naturale ca infrastructură verde, pentru a reduce vulnerabilitatea comunităților din avalul cursurilor de apă.

Investițiile în ariile protejate la nivel mondial (atât din fonduri naționale, cât și internaționale) sunt dificil de calculat, dar au fost estimate la 6 miliarde de dolari anual, cu 750 de milioane de dolari cheltuiți în fiecare an în țările tropicale [139]. Acest lucru înseamnă o medie de 453 USD pe km² la

nivel global, deși doar 93 USD pe km² sunt cheltuiți în țările tropicale. S-a estimat că instituirea și gestionarea unei rețele globale de arii protejate ar costa aproximativ 23 de miliarde de dolari pe an, de peste patru ori mai mult față de cheltuielile curente, dar țările cu venituri medii ar necesita mai puțin de o zecime din această sumă [140]. Deși aceste sume pot părea mari, acestea sunt ne semnificative în comparație cu valoarea serviciilor ecosistemice pe care le oferă ecosistemele naturale; într-adevăr, este suficient ca existența multor arii protejate să fie justificată, probabil, doar prin plus-valoarea socio-economică pe care o pot aduce.

Inițiative precum Studiul economiei ecosistemelor și a biodiversității (TEEB) au dat un nou impuls disponibilității de a cheltui pentru serviciile ecosistemice (PES), în special pentru apă și carbon. Unele agenții guvernamentale și companii din sectorul privat recunosc deja rolul cheie al zonelor protejate în menținerea aprovizionării cu apă și a altor servicii.

Rămân, în continuare, întrebări și chestiuni legate de guvernanta: dacă pot fi alocate fonduri pentru gestionarea ariilor protejate existente și cum să se concilieze planurile de implementare REDD - „Reducing Emissions from Deforestation and forest Degradation” [141] - cu planurile spațiale existente și cu concesiunile deja acordate întreprinzătorilor privați în acele zone. Asigurarea distribuției echitabile a veniturilor obținute din creditele de carbon către comunitățile afectate de protecția forestieră extinsă se poate dovedi a fi o provocare cheie a implementării REDD [142].

În timp ce fondurile de carbon și alte plăți pentru servicii ecosistemice pot oferi stimulente suplimentare pentru protejarea pădurilor și, probabil, a altor ecosisteme naturale în cadrul inițiativelor REDD+ extinse, acestea nu vor fi un „glonț de argint” pentru conservarea biodiversității și pentru atenuarea sărăciei. Experiențele cu proiecte integrate de conservare și dezvoltare (ICDP) oferă lecții utile de precauție în gestionarea așteptărilor cu privire la beneficiile creditelor de carbon și a resurselor REDD [143]. Cu toate acestea, se înțelege din ce în ce mai mult necesitatea consolidării conservării și gestionării ecosistemelor naturale, ca parte a strategiilor de reacție la schimbările climatice atât la nivel național, cât și la nivel local.

Ariile protejate (AP) sunt considerate piatra de temelie a conservării biodiversității. În recunoașterea rolului lor în protecția speciilor și ecosistemelor, Convenția privind diversitatea biologică (CBD) Aichi, la obiectivul 11 [121], impune țărilor să aleagă terenuri pentru conservare, pentru a proteja, până în 2020, 17% din zona terestră și 10% din zona marină. Această țintă specifică, presupune, de asemenea, că rețeaua de AP rezultată ar trebui să fie reprezentativă ecologic, cerință care a fost interpretată în mod obișnuit ca protejând 17% din fiecare eco-regiune. De la adoptarea

obiectivelor Aichi în 2012, AP-urile terestre globale s-au extins de la 10,9% la 14,6% pe uscat și de la 2,3% la 2,8% în mare [Anexa 1]. În acest ritm, este posibil ca acoperirea globală de 17% să fie îndeplinită până în 2020, în timp ce ținta de 10% pentru protecția mediilor de coastă și a mediilor marine nu va fi realizată. În plus, progresele în direcția producerii de rețele AP reprezentative ecologic au fost lente, doar 41% din eco-regiunile terestre și 32% din eco-regiunile marine atingând obiectivele desemnate [144].

Mai multe studii au propus diverse metode pentru a acorda prioritate extinderii în continuare a AP, pentru a atinge obiectivele Aichi, reducând, în același timp, costurile socio-economice. Venter și colab. [145] au identificat rețele de AP care ar atinge obiectivele propuse pentru protecția anumitor specii de vertebrate terestre amenințate și crearea de eco-regiuni terestre la costuri minime de oportunitate agricolă. Butchart și colab. [146, 147] au făcut o analiză similară și, de asemenea, au acordat o importanță deosebită Alianței pentru siturile de extincție zero (Alliance for Zero Extinction Sites [148]) și a Zonelor importante pentru păsări și biodiversitate, pe care au presupus-o ca fiind echivalentul „zonelor cu importanță deosebită pentru biodiversitate” menționate în obiectivul nr. 11 al Aichi [149]. Butchart și colab. au folosit densitatea populației umane ca factor statistic pentru estimarea costurilor.

Pouzols și colab. [150] au contabilizat, de asemenea, rata de pierdere viitoare a habitaturilor naturale, prin analiza priorităților efective, a căror contribuție la beneficiile percepute ale AP-urilor a fost actualizată pe baza modificării preconizate a utilizării terenurilor în aceste zone până în 2040. Acest lucru echivalează cu asumarea faptului că AP-urile nu pot provoca pierderea habitatului și vor fi plasate în terenuri reziduale pentru extinderea agricolă viitoare. În aceste condiții, obiectivul global de protecție ar trebui să crească de la 17% la 21%, pentru a atinge nivelul de protecție necesar în condițiile utilizării actuale a terenurilor, din cauza reducerii zonelor în care transformarea habitatului este permisă și a pierderii oportunităților de conservare eficientă a habitaturilor existente tocmai din această cauză.

Nevoia de a recupera o viziune a sistemelor asupra proceselor economice, sociale și de mediu a fost evidențiată în efortul de a realiza sustenabilitatea AP-urilor [151]. O perspectivă a sistemelor susține o viziune unitară a efectelor acțiunilor în fiecare dintre cele trei sfere ale durabilității (socială, economică și de mediu), așa cum sunt reprezentate în bine-cunoscutul cadru Triple Bottom Line [152]. O provocare-cheie a abordării guvernantei pentru sustenabilitate este alinierea diferitelor obiective care decurg din diferitele perspective implicate în problemele de dezvoltare.

1.4. Concluzii la Capitolul I

Un flux constant de evenimente schimbă cauzalitatea care formează interesul diverșilor actori statali sau sociali față de ariile protejate, față de utilizarea lor ca instrumente de conservare și în ceea ce privește amenințările la care sunt supuse. Dacă intenționăm ca metodele de conservarea vieții să fie eficiente, iar ariile protejate sunt o piatră de temelie a acestei strategii, aceasta va necesita continuu atât înțelegerea, cât și influențarea valorilor umane, a priorităților în luarea deciziilor considerate adecvate pentru extinderii AP-urilor. Este posibil ca unele tendințe actuale să continue să se manifeste, în timp ce modificări ale sistemului de valori la nivel de economie, politică, demografie și climă să contureze viitorul ariilor protejate. Ignorarea elementelor de economie este puțin probabil să aducă beneficii ariilor protejate, prin urmare, ariile protejate pot fi văzute ca o formă de umanizare a modului de a exploata economic mediul înconjurător.

În urma analizei literaturii privind ariile protejate, putem observa un model de schimbare a metodelor de conservare a ecosistemelor și responsabilizare pentru conservarea mediului natural în ultimele secole și decenii [153]. Dacă considerăm că ecosistemele funcționează la scări diferite, este semnificativ faptul că păstrarea și guvernarea ecosistemelor trebuie să fie aliniată în mod ideal pentru a crea sinergii și coeziune pozitivă între ariile protejate, rețelele de arii protejate și activitatea social-economică a oamenilor care sunt legați de aceste arii. Drepturile și îndatoririle de guvernare a ecosistemului trebuie să fie respectate, iar diferitele scale de guvernare de mediu nu ar trebui să funcționeze haotic, ci în scopul respectării principiilor de dezvoltare durabilă în cadrul unor arii protejate.

Studiile analizate în acest capitol au fost utile pentru identificarea celor mai eficiente rețele de situri care conțin specii și ecosisteme subprotejate. Cu toate acestea, niciunul dintre autorii citați nu a estimat sau nu a urmărit să cuantifice cât mai strict impactul acestor AP în reducerea pierderii biodiversității, adică nu au investigat modul în care AP ar reduce pierderea habitatului în scenariile viitoare de amenințări antropice. Prin urmare, nu există dovezi că planurile de extindere a AP propuse în prezent ar îmbunătăți prognosticul pentru unele specii protejate, în ciuda faptului că acesta este scopul final al obiectivului Aichi nr. 12, care impune țărilor să se angajeze că se vor asigura că „până în 2020, starea de conservare a speciilor amenințate cunoscute va fi îmbunătățită și susținută”.

În plus, niciunul dintre aceste studii nu a încercat să estimeze potențialele conflicte dintre rezervarea de terenuri pentru conservare și utilizarea alternativelor umane, cum ar fi agricultura sau agro-silvicultura.

CAPITOLUL II. ANALIZA LEGISLAȚIEI ȘI A PRACTICILOR LEGALE PRIVIND ARIILE ROTEJATE ÎN UNELE ȚĂRI ALE UE

2.1. Dimensiunea juridico-conceptuală privind ariile protejate

Pentru a ilustra baza teoretică a tezei, în acest capitol vom introduce mai întâi, pe scurt, conceptele de dezvoltare durabilă și de arie protejată, pentru a evidenția ulterior aspectele relevante din propunerea noastră interpretativă.

2.1.1. Dezvoltare durabilă

Definițiile durabilității și dezvoltării durabile nu sunt univoc recunoscute, nici măcar în cadrul comunității științifice. Unii autori subliniază originile lor istorice, alții evidențiază aspectele politice, economice, socio-culturale, în timp ce alții folosesc abordări multidisciplinare. Prima definiție a dezvoltării durabile a apărut în Raportul Brundland [154], utilizat și de Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare a Organizației Națiunilor Unite (WCED): „dezvoltarea durabilă este o dezvoltare care răspunde nevoilor din prezent, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi” [155].

Dezvoltarea durabilă a Uniunii Europene, calitatea înaltă a vieții și sănătatea populației sale, precum și siguranța mediului pot fi asigurate numai dacă se păstrează ecosistemele naturale și se menține calitatea mediului. Pentru a face acest lucru, este necesar să formulăm și să punem în aplicare în mod consecvent o politică de mediu unificată, care vizează protejarea mediului și utilizarea rațională a resurselor naturale. Conservarea și restaurarea ecosistemelor naturale ar trebui să fie unul dintre domeniile prioritare de activitate ale Uniunii Europene și ale tuturor statelor membre ale UE [156]. Datorită faptului că țările UE cu diversele ecosisteme naturale reprezintă o parte semnificativă a diversității biologice a Europei, Uniunea Europeană joacă un rol esențial în menținerea acesteia. În consecință, având în vedere amploarea potențialului natural, a resurselor, precum și cel intelectual și economic, Uniunea Europeană joacă un rol foarte important în soluționarea problemelor de mediu globale și regionale.

Noua politică de mediu a UE se bazează pe următoarele principii de bază: dezvoltarea durabilă, care impune o atenție egală pentru componentele economice, sociale și de mediu ale aspectelor ecologice; acordarea de prioritate intereselor societății, care să asigure funcțiile biosferei în raport cu utilizarea directă a resurselor sale de către populație; prevenirea consecințelor negative pe termen lung

asupra mediului a activității economice; refuzul aprobării proiectelor economice cu impact asupra sistemelor naturale, dacă consecințele lor sunt imprevizibile pentru mediu; exploatarea mediului natural cu plata de redevențe și compensații pentru populație și mediu pentru pagubele cauzate ca urmare a încălcării legislației privind protecția mediului [157].

O definiție ulterioară (și mai cuprinzătoare) a dezvoltării durabile, oferită în 1991 de Uniunea Mondială pentru Conservare (WCU), Programul Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP) [77] și Fondul Mondial pentru Faună Sălbatică pentru Natura (WWF), a declarat că [158]: „dezvoltarea durabilă este îmbunătățirea calității vieții oamenilor și capacitatea ecosistemelor de a sprijini viața umană”. În 1994, ICLEI (Consiliul Internațional pentru Inițiative Locale de Mediu) a propus o nouă definiție: „dezvoltare care oferă servicii de mediu, sociale și economice de bază tuturor locuitorilor unei comunități, fără a amenința viabilitatea sistemului natural de care depinde livrarea acestor sisteme”. În cele din urmă, în 2001, Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO [159]) a extins ideea durabilității, afirmând că „diversitatea culturală este la fel de necesară pentru omenire, cum este biodiversitatea este pentru natură [...] diversitatea culturală lărgeste gama de opțiuni deschise tuturor; este una dintre rădăcinile dezvoltării, înțeleasă nu doar din punct de vedere al creșterii economice, ci și ca un mijloc pentru a obține o existență intelectuală, emoțională, morală și spirituală mai satisfăcătoare” [160].

În concordanță cu definiția UNESCO [161], dezvoltarea durabilă poate fi considerată un proces bazat pe patru piloni: ecologie, economie, echitate și diversitate culturală. Crearea unei societăți mai durabile a devenit o problemă crucială în întreaga lume. Se pot aplica mai multe metode, abordări și politici, iar agențiile, grupurile de interese etc., au devenit active în această privință. Gestionarea ariilor protejate este o provocare pentru obținerea sistemelor rurale durabile.

Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii - UICN definește o zonă protejată drept „un spațiu geografic clar definit, recunoscut, dedicat și gestionat, prin mijloace legale sau prin alte mijloace eficiente, pentru a realiza conservarea pe termen lung a naturii, în concordanță cu serviciile ecosistemice și valorile culturale asociate” [86]. Această definiție este extinsă printr-o serie de șase categorii de management, variind de la o protecție strictă cu acces uman limitat, cum ar fi ariile marine protejate, până la arealele culturale, adesea locuite de comunități umane, care le gestionează ca arii protejate.

De-a lungul timpului, ariile protejate au suferit modificări importante ale modului de deținere în proprietate și de gestionare, de la o abordare aproape exclusivă asupra gestionării de către guvern

a terenurilor controlate de stat, la un model pluralist [162]. Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii recunoaște patru tipuri de guvernare: (1) de către guvernele naționale sau locale; (2) diferite forme de guvernare comună, inclusiv ariile protejate transfrontaliere; (3) de către întreprinderi private fără scop lucrativ sau orientate către profit și (4) de către populațiile indigene și comunitățile locale (ariile păstrate în comunități indigene și comunitare) [163].

O rețea de arii protejate poate include majoritatea sau toate aceste categorii de management și modele de guvernare, oferind flexibilitate maximă și rezistență la schimbarea condițiilor politice și sociale. În ciuda unei creșteri majore a ariilor protejate în ultimii ani, încă este necesară crearea unei rețele extinse de arii protejate, cu conectivitate îmbunătățită, pentru a încetini pierderea biodiversității și pentru a menține integritatea și funcționarea ecosistemului.

2.1.2. Ariile protejate și peisajele rurale

În ultimele două decenii a avut loc o creștere considerabilă a ariilor protejate din lume, în special în ceea ce privește extinderea, cantitatea și diversitatea lor. Mai mult, ariile protejate au fost recunoscute ca zone de o importanță deosebită, deoarece creează contexte adecvate pentru experimentarea și dezvoltarea unei utilizări durabile a teritoriului. Misiunea lor, fără a se limita la conservarea ecosistemelor și a biodiversității, include sprijinirea dezvoltării sociale și economice locale. O utilizare a terenului în concordanță cu nevoile viitoare ale omenirii, precum și cu nevoile actuale implică capacitatea de a proiecta planuri de dezvoltare care să corespundă capacității fizice și culturale de transport către locurile și atracțiile locale și, prin urmare, către ecosistemele de care depinde populația de pe teritoriul respectiv.

Pe scurt, aplicată habitatelor, paradigma dezvoltării durabile implică comportamente care evită sărăcirea teritoriilor, compromiterea calității mediului, afectarea echilibrului social și cultural, generând pentru structuri și infrastructuri costuri nerecuperabile din veniturile realizate și implicând un consum (energie, apă etc.) mai mare decât este acceptabil.

Efectele activităților umane din ce în ce mai intense asupra biosferei afectează ireversibil echilibrul natural al diverselor ecosisteme în ceea ce privește resursele naturale (sol, apă, aer) și economice. Prin urmare, din moment ce biodiversitatea speciilor vegetale și animale este atât de importantă atât pentru mediu, cât și pentru societate, conservarea este o necesitate imperativă [164].

Principiile de bază actuale de conservare a biodiversității pornesc de la următoarele afirmații [165]:

1. ar trebui să se perpetueze diversitatea speciilor vegetale și animale;

2. ar trebui prevenită dispariția speciilor ca rezultat al activității umane;
3. trebuie menținute interacțiunile complexe dintre specii și comunitățile naturale;
4. trebuie asigurată evoluția noilor specii;
5. diversitatea speciilor este valoroasă pentru fiecare individ și pentru comunitatea umană în ansamblu.

2.1.3. Sistemul internațional de clasificare pentru ariile protejate

Conceptul de „zonă naturală specială protejată” nu este lipsit de ambiguitate, în condițiile în care în ultimii 50 de ani s-a evidențiat o gamă largă de abordări în gestionarea ariilor protejate. În încercarea de a aduce o anumită ordine într-un set haotic de specii și tipuri de arii protejate, Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii (UICN) a dezvoltat un sistem de categorii de arii protejate, cea mai recentă versiune fiind adoptată la al IV-lea Congres Mondial privind Ariile Protejate din 1992 [166] care, în cele din urmă, a fost editată și publicată în 1994.

Conform definiției Uniunii Internaționale pentru Conservarea Naturii (UICN), zonele naturale speciale protejate includ terenuri și (sau) zone marine care sunt concepute special pentru a păstra și menține biodiversitatea, resursele culturale naturale și conexe, și au un statut juridic special. De-a lungul deceniului care a trecut de la publicarea Ghidului în 1994, au avut loc o serie de evenimente care s-au extins și chiar au schimbat scopul inițial al acestei clasificări.

În primul rând, numărul de arii protejate a continuat să crească rapid - numărul lor total depășește acum 100.000. Cu toate acestea, impactul negativ asupra acestor teritorii a crescut și el. Astfel, problemele legate de categoriile de arii protejate sunt mult mai acute astăzi și acoperă zone mult mai mari.

În al doilea rând, în absența altor legislații internaționale în domeniul ariilor protejate, categoriile UICN au început să fie utilizate în moduri pe care autorii lor nu le prevedeau - de exemplu, ca bază pentru elaborarea actelor normative sau monitorizarea regimului de utilizare a terenurilor în ariile protejate existente. Pe măsură ce domeniul de aplicare al categoriilor s-a extins, a crescut nevoia de studii suplimentare. Ceea ce a fost conceput ca o clasificare teoretică este, astăzi, subiectul unor dezbateri politice serioase. Al cincilea congres mondial pentru arii protejate [167, 168] a obligat comunitatea mondială să acorde atenție evaluării eficacității sistemului de categorii de arii protejate dezvoltat în 1994.

Rezultatele cercetărilor din cadrul proiectului au reafirmat valoarea și importanța mediului și a sistemului de categorii din 1994. Comisia Mondială a adoptat o propunere potrivit căreia nu era

necesară modificarea sistemului categoriilor de arii protejate din 1994. În același timp, au fost identificate o serie de oportunități pentru îmbunătățirea sistemului. O importanță deosebită a fost acordată responsabilității UICN și s-a decis că UICN ar trebui să facă mai mult - prin membrii săi și, în special, prin intermediul Comisiei Mondiale a Zonelor Protejate - pentru a asigura înțelegerea importanței tuturor categoriilor de arii protejate la nivel național și internațional. Aceste concluzii generale au fost susținute sub forma unor recomandări pregătite de echipa de proiect, apoi au fost ușor modificate și completate în cadrul unei reuniuni a grupului de lucru al celui de-al V-lea Congres Mondial pentru arii protejate din septembrie 2003.

Unele domenii noi în care este utilizat astăzi sistemul de categorii și care nu au fost prevăzute în 1994 contribuie la importanța clasificării, dar creează dificultăți suplimentare. Acestea includ: determinarea tipurilor de activități economice de gestionare a naturii (de exemplu, sub aspectul mineritului într-o zonă protejată) permise în ariile protejate; elaborarea de criterii pentru evaluarea eficacității managementului ariilor protejate; protejarea intereselor ariilor protejate în instanțe; crearea legislației naționale în domeniul ariilor protejate și pregătirea acordurilor internaționale; definirea standardelor de calitate a ariilor protejate; instrumente pentru planificarea bioregională.

Grupa A - Arii protejate sub responsabilitatea specială a CNPPA:

1. rezervația științifică;
2. parcul național;
3. monumentul natural;
4. rezervația naturală;
5. peisajul protejat.

Grupa B - categorii relevante pentru UICN, dar gestionate obligatoriu de CNPPA:

1. rezerva de resurse;
2. rezervație antropologică;
3. teritoriul de utilizare polivalentă.

Grupa C - Arii protejate cu statut internațional:

1. rezerve ale biosferei;
2. situri de patrimoniu mondial (naturale).

Sistemul de categorii de arii protejate utilizat de UICN în 1994:

I - protecție strictă, inclusiv:

Ia - rezervație naturală strictă și

- Ib -rezervație pentru animale sălbatice;
- II - conservarea ecosistemelor (parc național);
- III - conservarea siturilor naturale unice (monument natural);
- IV - conservare prin management (zona de conservare a speciilor individuale);
- V - conservare și recreare peisaj terestru / marin (peisaj protejat / zonă de apă);
- VI -utilizarea durabilă a resurselor naturale.

O inovație deosebit de importantă este apariția categoriei a VI-a, care a fost introdusă ca răspuns la opinia largă a participanților la Congresul din Caracas din țările în curs de dezvoltare că sistemul ar trebui să reflecte existența unor teritorii în care resursele sunt stocate și utilizate într-un mod durabil. Mulți experți și-au exprimat îndoielile cu privire la legitimitatea introducerii acestei categorii, temându-se că aceasta ar extinde domeniul de aplicare al conceptului de „arii protejate” până la punctul în care ar trebui să includă și zone de gestionare a pădurilor cu potențial exploatabil comercial etc.

Pentru a elimina astfel de îndoieli, manualul UICN oferă criterii clare pentru aplicarea categoriei a VI-a. Pe lângă necesitatea de a satisface definiția generală a unei arii naturale protejate, aceste criterii includ:

- managementul ap va trebui să vizeze conservarea peisajelor și a biodiversității pe termen lung;
- cel puțin două treimi din suprafața ariilor protejate trebuie să fie păstrate în stare naturală;
- utilizarea zonelor protejate de către marile întreprinderi comerciale nu este permisă;
- SPNA trebuie să aibă propria administrație și personal propriu.

Principiile esențiale pe care s-au bazat orientările din 1994 sunt enumerate mai jos:

- baza pentru clasificarea ariilor protejate drept categorii specifice este o sarcină cheie de gestionare a ariilor protejate;
- alocarea către o anumită categorie nu este un indicator al gestionării ariilor protejate;
- sistemul de categorii este internațional;
- numele naționale ale ariilor protejate pot varia;
- toate categoriile sunt la fel de importante (adică sistemul nu este ierarhic);
- influența umană admisă variază în funcție de categorie.

Cu toate acestea, acordarea statutului internațional unei anumite arii protejate nu depinde de categoria de gestionare a acestui teritoriu.

2.1.4. Sisteme de arii protejate

Rezervațiile naturale de stat sunt instituții de cercetare de mediu și științifice al căror scop este păstrarea și studierea cursului natural al proceselor și fenomenelor naturale, păstrarea fondului genetic al lumii vegetale și animale, studierea speciilor și comunităților individuale de plante și animale, a ecosistemelor tipice și unice.

Teritoriul rezervațiilor este complet retras din utilizarea economică și ne referim aici la complexe naturale protejate special și obiective cu semnificație ecologică, științifică, de mediu și educațională, ca exemple ale mediului natural, precum și la peisaje tipice sau rare, locuri de conservare a fondului genetic de floră și faună.

Parcurile naționale sunt zone naturale protejate cu o valoare ecologică, istorică și estetică deosebită și sunt destinate utilizării în scopuri de mediu, educaționale, științifice și culturale, precum și pentru turismul reglementat. Obiectivele creării parcurilor naționale sunt: protecția patrimoniului natural și cultural, organizarea turismului ecologic, căutarea unor modalități de dezvoltare durabilă a teritoriului. Parcurile naționale protejează atât complexe naturale unice, cât și obiectivele cu semnificație istorică și culturală.

Parcurile naturale sunt teritorii naturale protejate special (zone de apă), inclusiv complexe naturale și obiective cu o valoare semnificativă de mediu și estetică, destinate utilizării în scopuri de mediu, educaționale și recreative. Parcurile sunt situate pe terenurile dedicate acestora pentru utilizare nelimitată (permanentă), în unele cazuri chiar pe terenurile proprietarilor privați.

Rezervațiile naturale de stat sunt teritorii (zone de apă) care sunt deosebit de importante pentru conservarea sau restaurarea complexelor naturale sau a componentelor acestora și pentru menținerea echilibrului ecologic. Rezervațiile naturale de stat pot avea o semnificație națională sau regională și au un profil diferit monumentelor naturale.

Monumentele naturale sunt unice, de neînlocuit, valoroase în ecologie, știință, cultură și estetică, precum sunt și ca obiective de origine naturală și artificială. Monumentele naturale sunt cel mai frecvent întâlnite la nivel regional. Grădinile botanice și parcurile dendrologice sunt instituții de mediu ale căror sarcini includ crearea de colecții speciale de plante pentru a păstra diversitatea și îmbogățirea lumii vegetale, precum și implementarea activităților științifice și educaționale.

Zonele și stațiunile de îmbunătățire a sănătății sunt teritorii (zone de apă) potrivite pentru organizarea tratamentului și prevenirii bolilor, precum și pentru recreere pentru populație și care posedă resurse naturale de vindecare (ape minerale, noroi vindecător, apa cu salinitate crescută a

estuarelor și lacurilor, climat vindecător, plaje, părți din zonele de apă și interioare marine, alte condiții naturale), putând fi atribuite zonelor medicale și de agrement. Zonele și stațiunile terapeutice și de agrement sunt alocate pentru a fi folosite rațional și pentru a asigura conservarea resurselor naturale de vindecare și a proprietăților terapeutice ale mediului. Zonele și stațiunile de balneoterapie și wellness pot avea o importanță federală, regională sau locală.

Monumentele UNESCO sunt evidențiate separat –sunt obiective ale patrimoniului natural, cultural și istoric al UNESCO, create pentru a proteja trăsăturile naturale, culturale și istorice unice cu semnificație mondială [169].Rezervațiile naturale de stat sunt structuri specifice, care sunt simultan instituții de învățământ, de cercetare și de mediu. Mai mult, toate aceste funcții trebuie să fie strâns interconectate, inextricabile și subordonate realizării unui singur obiectiv - conservarea diversității biologice și a peisajului.

O revizuire a conservării biodiversității, a managementului „ecosistembased” și a literaturii de gestionare adaptativă [170] ilustrează faptul că ES își are rădăcinile în două noțiuni tradiționale: (1) ecologia bazată pe interacțiuni biofizice și funcționale și (2) solidaritatea dintre persoanele cu un scop comun și un sentiment de apartenență la comunitate, care se angajează în comun pentru asigurarea bunăstării individuale și a celei comunitare [171].Serviciile ecosistemice - ES pot fi definite ca o interdependență a ființelor vii în contextul variației spațiale și temporale în mediul lor fizic.

Cadrul ES are trei componente principale: dinamica proceselor ecologice și a biodiversității în spațiu și timp (adică interdependență ecologică), utilizările directe și indirecte ale sistemului socio-ecologic și recunoașterea faptului că ființele umane sunt parte integrantă a funcției unui ecosistem (adică a interdependenței socio-ecologice) și a încadrărilor sociopolitice și normative ale teritoriului (adică interdependența teritorială).

Există două dimensiuni principale asociate cu această definiție a ES. În primul rând, ES conține ideea unei datorii; pentru că suntem dependenți unul de celălalt, suntem „debitori”, atunci când contribuim la distrugerea vieții. Astfel, ES subliniază „comunitatea de destin” dintre societatea umană și mediul înconjurător și, așadar, faptul că există o legătură morală între oameni (indivizi, grupuri sociale) și factorii non-umani (oamenii sunt legați într-o rețea de relații cu alți oameni și cu toții sunt în relație cu natura/mediul). În al doilea rând, ES refuză existența unui „contract social” care să stabilească limitele acțiunii umane asupra naturii în ceea ce privește drepturile și îndatoririle umane [172, 173]. De fapt, ES participă la punerea în aplicare a unui principiu de responsabilitate pentru natură și pentru generațiile viitoare de oameni și alte specii. Conceptul de ES reflectă o etică

ecocentrică clasică de a trăi împreună și de a fi membru al unei comunități socio-ecologice, în care oamenii acționează și decid acțiunile în funcție de consecințele lor. Caracteristica principală a ES este aceea că se combină atât dimensiuni normative, cât și dimensiuni științifice: ce este (natura) și ce ar trebui să fie (scopul). Spre deosebire de o etică strict biocentrică, ES nu acordă drepturi morale naturii și sistemelor ecologice.

Protecția naturii provine, de asemenea, dintr-o apreciere a frumuseții sau a interesului său științific, în absența vreunei valori morale sau monetare. Astfel, în ceea ce privește bazele sale epistemice și fundamentele filozofice, ES își are rădăcini atât în etica ecocentrică, cât și în cea concretă; un fel de compromis pragmatic bazat pe înțelegerea științifică și, de asemenea, pe integrarea valorii experiențelor obiectivelor și locurilor naturale în formarea valorilor umane [174]. Scopul AP-urilor este de a proteja toate elementele naturii vii și locurile de care depind acestea. UICN este o organizație neguvernamentală internațională a cărei structură de conducere, WCPA, este forul de frunte pentru AP din lume.

Definiția pe care o dă WCPA AP-urilor este că ariile protejate sunt o „zonă de pământ și / sau mare dedicată în special protejării și menținerii diversității biologice, a resurselor culturale naturale și asociate și administrată prin mijloace legale sau prin alte mijloace eficiente” [162, 175]. A. Phillips, autorul ghidurilor UICN [176], a scris despre definiția UICN a ariei protejate citată mai sus că: „punctele cheie de reținut despre această definiție sunt că necesită întotdeauna o politică specială pentru conservarea biodiversității (dar nu trebuie să fie cea proeminentă)”. Acest efort interpretativ la redefinirea AP-urilor creează confuzie în ceea ce privește scopul și rolul AP.

Legat de preocupările de redefinire de facto a AP-urilor, care sunt avansate prin directive și alte publicații ale UICN, este impulsul pentru schimbări majore în abordarea AP-urilor, în general. Phillips [177] afirmă că „în toate privințele, ideile consacrate care au predominat chiar acum 30 de ani au fost transformate”, creând „o revoluție în abordarea noastră privind ariile protejate”.

Categoriile V și VI sunt în fruntea acestei noi paradigme. S-a spus că această nouă paradigmă a apărut din cauza „avansurilor conceptuale și operaționale importante în conservare, în general și a zonelor protejate, în special” și a „conștientizării culturale și sociale, a recunoașterii drepturilor omului, a evoluțiilor politice etc., a avansurilor tehnologice și forțelor economice” [177]. Cu toate acestea, acest lucru este dificil de conciliat cu biologia conservării, care a demonstrat în mod repetat nevoia de AP-uri interconectate pe arii din ce în ce mai extinse [178].

Astfel, unul dintre cele mai mari succese pe care mișcarea de conservare le-a avut în ultimul deceniu este creșterea numărului dearii protejate. Acest lucru s-a produs datorită creșterii conștientizării politice și publice a beneficiilor și a nevoilor unor zone care să fie rezervate pentru protecția speciilor.

Pentru a proteja biodiversitatea, este necesar să restaurăm și să menținem conectivitatea între habitate. Cu toate acestea, Solis Rivera și colab. [179] au susținut ignorarea întregii idei a unei serii de AP interconectate, dacă localnicii nu le-au dorit: „Prioritatea pentru regiune, mai mult decât consolidarea unui coridor biologic, este dezvoltarea unor structuri care să fie adecvate și a unei modalități integrale care leagă problemele biologice, culturale și economice. Dezvoltarea unui coridor (sau dezvoltarea a numeroase coridoare) ar trebui considerată o opțiune singulară” [180]. Problema fundamentală în acest sens, de exemplu, este că nu este o opțiune viabilă eliminarea conectivității pentru carnivorele mari, precum jaguarii, dacă obiectivul este să le împiedice dispariția în sălbăticie.

Astfel, în peisajul umanizat există un arealmic pentru tigri, urși grizzly și bizoni sălbatici. Dacă nu ar exista rezervația de 100 de ani din Umfolozi Hluhluwe din Africa de Sud, umanitatea nu ar mai avea un rinocer alb. Dacă nu ar fi existat parcurile naționale Yellowstone și Glacier în SUA de Vest, ursul grizzly nu ar fi avut nicio speranță de recuperare. Supraviețuirea acestor specii și a altor specii necesită un sacrificiu din partea comunității. Oamenii trebuie să lase anumite zone ca habitat de bază pentru ca aceste specii să se reproducă și să crească în condiții sigure. Michael Soule a spus acest lucru succint: „majoritatea speciilor supraviețuitoare de animale tropicale mari (mai mari decât porumbeii și iepurii) vor dispărea curând în afara zonelor protejate” [180, 181]. Aceste animale mari determină adesea structura fizică și distribuția spațială a altor specii în comunitățile ecologice. Când dispar animalele mari, schimbările ecologice sunt adesea rapide și profunde.

Termenul „sălbăticie” surprinde această diferență (ocupația populației indigene a unei zone prin activitate de subzistență cu impact redus este în concordanță cu conceptul de sălbăticie). Conceptul de sălbăticie este departe de a fi în uz în practica AP. Protecția locurilor sălbatice libere de intervenția umană rămâne un concept preferat în multe părți ale lumii care ajută la crearea de noi AP.

După cum ilustrează exemplele globale de protecție a sălbăticiei citate mai sus, nu există o divizare între țările dezvoltate și cele mai puțin dezvoltate în ceea ce privește utilitatea protejării marilor zone sălbatice. Divizarea principală este între țările care au această opțiune și cele pentru care opțiunea este în mare parte exclusă din motive fizice (adică nu există nicio parte din teritoriul lor care să poată fi refuzat cetățenilor pe motiv de conservare a mediului) sau din motive filosofice.

Conform declarației Comitetului interguvernamental pentru protecția patrimoniului natural și cultural mondial (denumit în continuare „patrimoniul mondial”), toate obiectele de cultură și natură sunt un atu de neprețuit pentru întreaga omenire. Obiectivul principal al Patrimoniului Mondial este să fie „memoria” comunității umane în ansamblul său și a grupurilor etnice individuale, prin păstrarea valorilor sale naturale și culturale.

În 1972, la Paris, la Conferința generală a UNESCO, a fost adoptată Convenția Patrimoniului Mondial [16]. Textul convenției conține criteriile pe care (sau cel puțin unul dintre ele) trebuie să le îndeplinească obiectivele naturale, pentru a fi incluse în lista patrimoniului mondial. Pe baza convenției, obiectivele naturale ar trebui:

- să fie exemple ilustrative care caracterizează etapele principale ale evoluției pământului, inclusiv procese geologice continue care transformă suprafața pământului;
- să includă exemple excepționale de procese de mediu și biologice evolutive pe termen lung și dezvoltarea ecosistemelor terestre, de apă dulce și marină, precum și a comunităților de plante și animale;
- reprezintă monumente naturale deosebite sau peisaje de o frumusețe excepțională;
- conțin habitate importante pentru conservarea biodiversității.

Pe lângă respectarea criteriilor enumerate, trebuie îndeplinite condițiile de integritate naturală și anume: dimensiunea suficientă, prezența tuturor sau majorității elementelor de peisaj interconectate (de exemplu, în același bazin de drenaj), prezența componentelor principale care asigură existența continuă a ecosistemelor etc. Patrimoniul mondial se declară pe baza propunerilor primite de la țările participante, adică statele care au semnat convenția. În acest caz, sunt supuse luării în considerare doar acele obiective care sunt sub protecția unui stat, la nivel național.

Pentru a pune în aplicare principalele prevederi ale convenției, a fost creat un comitet special, ale cărui sarcini includ, în primul rând, determinarea conformității obiectivelor propuse pentru includerea în lista patrimoniului mondial cu criteriile de mai sus. Comitetul monitorizează, de asemenea, siguranța ariilor existente. Pentru a ajuta comitetul, a fost creat un fond al patrimoniului mondial, care, împreună cu comitetul, se ocupă de sarcini care exced capacitatea de rezolvare a fiecărei țări. De obicei, asistența este oferită sub forma unei subvenții în valoare de 30 de mii de dolari, în cazuri excepționale de până la 100 de mii de dolari sau mai mult. Aceste fonduri sunt cheltuite pentru pregătirea preliminară a materialelor necesare (așa-numitele nominalizări) pentru includerea obiectivelor pe lista patrimoniului mondial, pentru formarea specialiștilor de toate nivelurile în

domeniul identificării, protecției și restaurării patrimoniului cultural și natural, precum și o serie de alte activități. În plus, subvențiile sunt alocate pentru acele teritorii care au fost grav afectate ca urmare a oricăror fenomene naturale (de exemplu, incendii majore sau inundații) sau activități provocate de om. În acest scop, astfel de habitate sunt listate anterior pe lista patrimoniului mondial pe cale de dispariție.

La sfârșitul anului 2009, 890 de obiective au primit statutul de Patrimoniu Mondial, inclusiv 689 culturale, 176 naturale și 25 mixte (obiective culturale într-un mediu natural). Astfel, există de aproximativ patru ori mai puține situri naturale ale Patrimoniului Mondial decât cele culturale. Australia (Great Barrier Reef, Rainforests etc.) și SUA (Yellowstone, Grand Canyon etc.) sunt liderii numărului de situri naturale înscrise pe lista patrimoniului mondial, cărora li se adaugă multe situri celebre de pe continentul african: Serengeti, Ngorongoro și Kilimanjaro (Tanzania), Victoria Falls (Zambia și Zimbabwe) și altele. Rusia (ca parte a URSS) s-a alăturat Convenției privind patrimoniul mondial în 1988.

Organismul internațional care coordonează crearea și funcționarea patrimoniului mondial este Programul UNESCO pentru om și biosferă (MIA), lansat în 1971, alături de Programul Națiunilor Unite pentru Mediu - UNEP, FAO -Organizația Națiunilor Unite pentru Agricultură și Alimentație și Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii - UICN.

Rețeaua Mondială a Rezervelor Biosferei este constituită din zone ale ecosistemelor terestre, de coastă și marine (sau o combinație a acestora), prioritare pentru desfășurarea cercetărilor în domeniul dezvoltării durabile și dezvoltarea unor măsuri practice pentru a stabili și menține relații reciproc avantajoase între conservarea naturii și a biodiversității, pe de o parte, și nevoile sociale - dezvoltarea economică a populației - pe de altă parte. Ideea creării rezervelor biosferei este asociată cu soluția unuia dintre cele mai importante aspecte pentru lumea modernă: cum să se alinieze conservarea diversității biologice și a resurselor naturale ale planetei cu utilizarea lor, pentru a continua dezvoltarea socio-economică a regiunilor.

S-a considerat că pentru o soluție eficientă este necesar să se combine eforturile oamenilor de știință, practicienilor, lucrătorilor în administrație, comunității de afaceri, membrilor organizațiilor neguvernamentale și societăților culturale, precum și a populației locale. Conform Regulamentului privind rețeaua mondială a rezervațiilor biosferei, acestea sunt zone ale ecosistemelor terestre, de coastă și marine (sau combinații ale acestora), care au:

- o mare varietate de ecosisteme reprezentând regiuni biogeografice mari;

- zone suficiente pentru conservarea biodiversității;
- condiții pentru studierea și demonstrarea abordărilor pentru dezvoltarea durabilă a regiunii;
- dimensiuni suficiente pentru a îndeplini cele trei sarcini principale: protecția (conservarea resurselor genetice, speciilor biologice și ecosistemelor), dezvoltarea (promovarea dezvoltării economice și sociale durabile) și logistica (susținerea și promovarea activităților din domeniul cercetării, educației, formării și monitorizării la nivel local, național și global).

Fiecare rezervație a biosferei trebuie să includă trei zone funcționale, constând dintr-una sau mai multe secțiuni, unite prin principiul rolului lor specific. Pe lângă rețelele globale de arii protejate, în ultimii ani, în diverse regiuni ale lumii s-au dezvoltat rețele subglobale. De exemplu, în Europa, câștigă teren practica identificării așa-numitelor „teritorii cheie” - ornitologice, botanice, pentru protecția mamiferelor prădătoare mari și a altor teritorii ornitologice cheie. Începând cu anii 1980, Asociația Internațională pentru Conservarea Păsărilor implementează programul „Ariile păsărilor importante”.

Problema conservării multor specii de păsări, în special specii rare sau pe cale de dispariție, este în mare parte problema conservării habitatelor lor. Dar, este imposibil să se păstreze habitatul pentru toate speciile de păsări pe întreaga gamă de habitate, datorită creșterii activității economice a oamenilor. În același timp, în natură există așa-numitele „puncte nodale” în care păsările se concentrează în perioadele cele mai importante ale ciclului de viață - perioada de reproducere, mutarea, iernarea, migrațiile etc. Prin instalarea și protejarea acestor situri se poate îmbunătăți semnificativ situația ecologică imediată pentru multe specii de păsări și se poate susține existența lor.

Teritoriul Ornitologic Cheie (KOTR) este un sit terestru sau amplasat într-o zonă de apă care, din motive biotopice, istorice sau de altă natură, servește ca loc de concentrare a păsărilor în timpul cuibăritului, mutării, iernării sau migrației. Identificarea și conservarea ulterioară a unor astfel de teritorii este una dintre metodele eficiente de protecție a păsărilor, inclusiv a speciilor rare.

Trebuie subliniat faptul că zonele cheie de conservare discutate mai sus nu au neapărat statutul juridic al ariilor protejate. Totuși, astfel de situri pot avea o importanță deosebită pentru conservarea diversității biologice și a peisajului și pot constitui un element important al jurisdicției ecologice. Identificarea acestor teritorii și comunicarea informațiilor cu privire la semnificația lor din punct de vedere al protecției mediului de către factorii de decizie vor face posibilă împiedicarea punerii în aplicare a propunerilor de utilizare a terenurilor care sunt incompatibile cu gestionarea rațională a naturii și amenință cu distrugerea acestor teritorii și zone de apă.

2.2. Infrastructura instituțională privind monitorizarea biodiversității în ariile protejate la nivelul UE: studiu comparativ.

Sistemul de arii protejate din Europa este foarte complex și există o mulțime de complementarități și suprapuneri teritoriale între diferite tipuri de arii protejate la diferite niveluri. Deci, pe lângă ariile naturale protejate (OPT), în țările UE există o rețea de arii naturale protejate de proiectul Rețeaua Natura 2000. Scopul rețelei Natura 2000 este, în primul rând, să asigure conservarea speciilor, în special a celor vulnerabile și a habitatelor de interes european (în conformitate cu directivele de mediu). Rețeaua Natura 2000 protejează zonele cele mai valoroase ale UE, fiind un fel de patrimoniu natural al Europei. În prezent, există 27.393 de situri Natura 2000 în UE, cu o suprafață totală de 1.106.612,96 km², din care terenurile sunt în suprafață de 788.487,39 km² sau 18% din suprafața UE [58].

Rețeaua Natura 2000, de regulă, nu este o rețea de zone strict protejate, în care să fie interzisă intervenția umană sau să fie impusă utilizarea tradițională durabilă a naturii, și nu poate servi drept înlocuitor pentru parcurile și rezervațiile naționale, adică acele teritorii cu un regim strict de securitate. Majoritatea zonelor aferente programului Natura 2000 se suprapun cu ariile protejate naționale existente, care în mare măsură sunt cele orientate către protecția peisajului (categoria a V-a, conform UICN) sau utilizarea durabilă a resurselor naturale (categoria a VI-a). Prin urmare, regimul de protecție pentru astfel de situri nu este strict și poate implica activități de intervenție și management de mediu.

Principalul scop pentru rețeaua Natura 2000 este conservarea speciilor, în special a habitatelor rare și vulnerabile, valoroase și a biodiversității. Dar, dacă situl Natura 2000 se suprapune cu rezervațiile sau cu o altă zonă strict protejată, atunci regimul de protecție pentru un astfel de sit va fi unul strict. Astfel, o parte dintre teritoriile acoperite de rețeaua Natura 2000 sunt strict protejate. În general, rețeaua Natura 2000 reprezintă 70% din suprafața națională totală protejată a UE.

Un număr considerabil de diferite mici rezerve de teren cuprinse între câteva zeci și câteva sute de hectare, precum și rezerve mari (până la câteva mii de hectare) corespund în principal categoriei a IV-a, conform UICN. Aceste zone sunt un sanctuar al vieții sălbatice.

Rezervațiile cu statutul strict de rezervație naturală, conform categoriilor UICN, sunt incomparabil mai mici. Statutul de rezervație se poate aplica și altor categorii de terenuri, conform clasificării UICN, de exemplu, rezervațiilor din categoria a III-a- monumente naturale. În Europa, un

număr mare de rezervații din categoria a IV-a au un statut juridic protecționist mai strict decât cel al rezervațiilor din alte state, dar mai puțin sever decât statutul unei rezervații propriu-zise. În aceste teritorii, de exemplu, se acceptă vânătoarea, activitatea economică poate fi interzisă, dar interferența în procesele naturale este permisă. Astfel de rezervații, împreună cu cele în care orice interferențe sunt interzise, pot fi incluse în principalele zone ale parcurilor naționale și naturale pe baza caracteristicilor de mediu ale nucleului natural. Aceste tipuri de teritorii includ rezervațiile naturale britanice, care nu sunt rezervații stricte, fără interferențe, dar sunt mai protejate ca stare de conservare decât parcurile naționale britanice. Rezervațiile naturale naționale au rolul de a proteja siturile naturale reprezentative conservate din diferite regiuni ale Regatului Unit, care, în acest moment, nu mai este parte a UE.

Totuși, în Europa, principala formă de conservare a naturii sunt parcurile naționale. De regulă, acestea sunt arii protejate mari, de la câteva mii, la câteva zeci de mii de hectare, iar cea mai mare dintre ele au o suprafață de până la câteva sute de mii de hectare. Cel mai mare parc național din Europa se află în Islanda - Vatnajökull -cu o suprafață de 1,3 milioane de hectare [182]. Trebuie subliniat faptul că „parcul național” și „parcul natural” sunt categorii complet diferite de arii naturale protejate, atât din punct de vedere al severității regimului de protecție, cât și al destinației care le este atribuită.

Parcul național presupune existența unor arii naturale strict protejate. Conform clasificării UICN, un parc național este a doua categorie de arii naturale protejate, cea mai strictă după rezervațiile naturale (categoria I). Conform criteriilor UICN, un parc național clasic ar trebui să includă o zonă de neinterferență în procesele naturale - cel puțin 75% din suprafața totală a parcului. Aceasta este o zonă de protecție cu regim complet restrictiv, în care orice activitate economică este exclusă, inclusiv construcția infrastructurii și a drumurilor, vânătoare și pescuit, orice exploatare forestieră, și în care aplică măsuri de reglementare biotehnice. În parcurile naționale europene, zona *laissez-faire* se numește zona principală (nucleu sau centru). În Germania și Austria, aceasta este Naturezona (zonă naturală, miez natural) - o zonă de dinamică naturală. În Italia sau Slovacia, aceasta este zona „A” (cu cel mai înalt nivel de protecție). Trebuie subliniat faptul că zona *laissez-faire* nu este o zonă absolut interzisă, în ceea ce privește absența turiștilor care o vizitează. Aceasta este o zonă de protecție completă a ecosistemelor naturale împotriva oricărei activități economice și intervenții umane, permițând totuși deplasarea vizitatorilor pe rutele turistice și educaționale existente. Dar, în interiorul nucleului natural pot exista și teritorii cu conservare absolută - rezervații naturale de tip I conform clasificării UICN, unde este interzis accesul vizitatorilor (zonă absolut protejată).

În țările Europei de Vest și Centrale există mult mai multe parcuri naturale decât parcurile naționale, acestea ocupând suprafețe mari, în special în țări precum Germania și Franța. În Germania, de exemplu, sunt 103 parcuri naturale, cu o suprafață totală de 9,9 milioane de hectare, sau 27,8% din teritoriul țării. Zonele mari ale parcurilor naturale sunt determinate de peisajul cultural. În același timp, există 16 parcuri naționale în Germania, care ocupă 0,6% din suprafața terestră a Germaniei.

În 2014, 49 de parcuri naturale regionale funcționau în Franța, cu o suprafață totală de 7 milioane de hectare sau 15% din teritoriul țării. Scopul lor este protecția mediului, utilizarea durabilă a resurselor și dezvoltarea economică durabilă a regiunilor. În Spania există 15 parcuri naționale și 151 parcuri naturale, în Austria, 47 de parcuri naturale și 7 parcuri naționale, în Italia, 105 parcuri naturale regionale și 24 de parcuri naționale, în Elveția, 16 parcuri naturale și 1 parc național. Parcurile naturale din partea dens populată Europăse confruntă cu principala problemă a dezvoltării agrementului și promovării dezvoltării durabile a comunităților locale.

Mult timp, parcul natural (împreună cu categoria a IV-a de terenuri) a fost cea mai dezvoltată formă de arii protejate din Europa. Cu toate acestea, recent, s-a înțeles că această formă de protecție a naturii nu este suficientă și că este necesară crearea mai activă a unor arii strict protejate, al căror principal criteriu de clasificare va fi lipsa interferenței umane în cursul proceselor naturale și folosirea lor pentru studiul zonelor în care natura se dezvoltă în conformitate cu legile sale de autoreglare și autodezvoltare. Acest criteriu stă la baza determinării zonelor protejate din categoriile I și a II-a ale UICN, care au fost dezvoltate recent în Europa.

În ultimii ani, în Europa s-a format o rețea ecologică unică de arii protejate - EECONET [183], construită pe principii metodologice generale și care implică conectarea ariilor protejate într-un sistem integrat, fără a ține cont de frontierele de stat, în principal prin crearea de „coridoare verzi”. În ciuda abordării europene comune, în diferite părți ale Europei există o specificitate regională și națională pronunțată a organizării ariilor protejate. De exemplu, unele state din nordul Europei de Vest se caracterizează prin dimensiuni relativ mici și o mare variabilitate a naturii. Drept urmare, în Danemarca, 20 de SPA-uri ocupă mai puțin de 5% din teritoriul țării [184]. Acest lucru se datorează gradului foarte ridicat de transformare antropică a peisajelor, în special datorate faptului că Danemarca are cele mai vaste terenuri agricole din Europa, care ocupă aproape 2/3 din teritoriul țării.

Crearea rezervațiilor naturale și a parcurilor naționale este văzută ca o idee utopică într-o țară în care agricultura ocupă cea mai mare parte a terenului. În schimb, a fost adoptată o strategie pentru conservarea generală a habitatelor, pentru a proteja terenurile nonagricole [185].

componente ale strategiei sunt identificarea zonelor cu diversitate biologică ridicată, alocarea de suprafețe pentru reîmpădurire, de zone pentru protecția apelor, de zone susceptibile la schimbări de mediu, de coridoare de migrație, de zone pentru protecția păsărilor etc. În același timp, Danemarca include în mod legal în teritoriul său Groenlanda, unde se află cea mai mare zonă protejată din lume - Parcul Național Groenland, cu o suprafață de aproximativ 700 de mii de km² (dacă se include și acest teritoriu, suprafața relativă a ariilor protejate din Danemarca este de aproape 45%).

Suprafața ariilor protejate din Belgia [186], spre exemplu, este de aproximativ 2%. În Belgia, conservarea naturii este organizată în mod regional. Politica de mediu favorizează rezervațiile naturale și parcurile naturale, care, totuși, ocupă o suprafață foarte mică. În același timp, suprafața potențială a rețelei ecologice planificate în unele zone poate ajunge la 40% [187]. Datorită gradului foarte ridicat de dezvoltare a naturii antropice, se acordă multă atenție „ecologiei restauratoare” a peisajelor. Pentru coridoarele ecologice se folosesc garduri, drumuri vechi, abandonate, toate tipurile de *ecotoni*¹, șanțuri, poteci, mici pâraie, grădini sălbatice, terenuri poziționate sub rețelele electrice etc.

În Olanda, suprafața relativă a ariilor protejate este apropiată de media globală (puțin peste 12%) [188]. Se disting patru categorii principale de arii protejate, împărțite în funcție de rolul alocat și suprafața ocupată: parcuri naționale (mai mult de o mie de hectare), peisaje naționale (mai mult de 10 mii de hectare), zone de peisaj protejate (5-10 mii ha) și arii naturale protejate (mai mult de o mie de hectare) [189].

În ultimii 100 de ani, Țările de Jos și-au pierdut o mare parte din resursa naturală și, ca urmare, teritoriile virgine au dimensiuni reduse și fragmentate. Pentru a inversa această tendință, în 1990, au adoptat Planul național de politică de mediu [190]. Scopul Planului a fost schimbarea tendinței de degradare a bogăției naturale a țării datorită fragmentării peisajului (agricultură intensivă, economie urbanizată) prin crearea unei rețele ecologice naționale. Accentul este pus pe protecția strictă a nucleelor protejate, dezvoltarea zonelor tampon în jurul acestora și crearea coridoarelor ecologice între zonele respective. De asemenea, este planificată restaurarea teritoriilor cu ecosisteme perturbate de activitatea umană. Întrucât accentul este pus pe ariile protejate, a căror suprafață ar trebui să fie de cel puțin 500 de hectare, planul de mediu stabilește amplasarea de noi parcuri și rezervații naturale, precum și proiectarea și gestionarea acestora.

¹Ecotonele sunt zone de tranziție abruptă între comunități ecologice, ecosisteme și/sau regiuni ecologice de-a lungul unui gradient de mediu sau de altă natură. Ecotonurile apar la mai multe scări spațiale și variază de la ecotonuri naturale, între ecosisteme și biomi, până la granițele generate de om.

Trebuie menționat că experiența olandeză a fost răspândită în toată Europa prin proiectul EECONET și prin strategia paneuropeană pentru conservarea diversității biologice și a peisajului. În țările Europei Centrale, ariile protejate ocupă suprafețe mari. Astfel, Austria se remarcă prin aceea că deține una dintre cele mai dezvoltate zone protejate din Europa - aproape 30% din teritoriul țării [191]. Rețeaua de arii protejate cuprinde cinci parcuri naționale, precum și rezervații naturale, peisaje protejate și alte câteva categorii de zone protejate.

În Germania, există aproximativ 1.400 de arii protejate, ocupând 27% din teritoriul țării. Nomenclatorul ariilor protejate germane este similar clasificării internaționale. În ciuda suprafeței mari alocate, suprafețele protejate cu un regim de securitate relativ strict (rezervații și parcuri naționale) constituie doar 3,7%, însă predomină peisajele protejate, în cadrul cărora sunt permise numeroase tipuri de activități economice [192].

O trăsătură caracteristică a politicii germane de mediu este planificarea peisajului, în timp ce conceptul de protecție a peisajului este interpretat mai larg decât conceptul de conservare a naturii. Peisagistica în Germania este obligatorie, este clar reglementată de normele de drept și se desfășoară pe trei niveluri - federal, de stat și municipal. În cele din urmă, planificarea peisajului ar trebui să generalizeze și să sintetizeze cerințe de mediu, precum și măsurile pentru îngrijirea peisajului, și să asigure, de asemenea, un echilibru între aceste cerințe și alte planuri de utilizare a teritoriului.

În Franța există aproximativ 450 de arii protejate, care ocupă peste 10% din teritoriul țării [193]. Această rețea include parcuri naționale și naturale, rezervații naturale și alte categorii de terenuri protejate. Datorită direcției de dezvoltare a peisajului în geografia franceză, există chiar „rezervații naturale de artă”, care ies în evidență printre ariile protejate. O formă specifică de arii protejate, caracteristice Franței, sunt parcurile naturale regionale. Această rețea de parcuri a fost concepută în principal pentru protecția și îmbunătățirea zonelor cu o valoare ecologică și recreativă deosebită, și care sunt mai populate decât peisajele sălbatice. Astfel, rețeaua de parcuri naturale regionale a fost creată în principal ca un mecanism de conservare a peisajelor culturale. Calitatea vieții persoanelor care trăiesc în aceste parcuri este o prioritate în gestionarea acestei categorii de arii protejate. Pe lângă păstrarea patrimoniului natural și cultural, activitățile parcurilor sunt legate și de dezvoltarea socio-economică a teritoriului, turism, educația de mediu a populației locale și a vizitatorilor parcului, precum și cercetare și monitorizare ecologică [192, 193, 194]. În acest sens, parcurile naturale regionale sunt foarte diferite nu numai de alte arii protejate franceze, ci și de marea majoritate a ariilor protejate din alte țări europene.

În Italia, există peste 450 de arii protejate [195]. Un număr semnificativ de arii protejate italiene a fost organizat abia în ultimele decenii. Un element cheie al rețelei italiene de arii protejate sunt parcurile naționale. Pe lângă acestea, există rezervații naturale și parcuri naturale de diferite niveluri, zone umede de importanță internațională, rezervații marine și alte categorii de zone protejate.

În Polonia, majoritatea zonelor protejate poloneze au fost create în ultimii 40 de ani, în 1977 acestea ocupând doar 0,6% din teritoriul Poloniei [196]. Legislația Poloniei distinge nouă categorii de arii protejate. Cea mai înaltă formă de conservare a naturii sunt rezervațiile naturale și parcurile naționale. Cu toate acestea, suprafața lor este relativ mică. Suprafețele protejate cu un regim mai blând de restricții de mediu prevalează sub formă de terenuri ecologice, complexe de peisaj natural, parcuri peisagistice, peisaje protejate și altele. În prezent, se desfășoară lucrări pentru integrarea ariilor protejate poloneze în rețeaua ecologică europeană, pentru a asigura continuitatea spațială și funcțională, ceea ce va oferi posibilitatea migrării speciilor de păsări și animale. Specificitatea formei teritoriale de protecție a naturii în această țară constă în dezvoltarea și proiectarea legislativă a așa-numitului „sistem teritorial de stabilitate a mediului” (STES) [197]. Acesta este un sistem de creare a unui peisaj ecologic optim, care acoperă întreg teritoriul țării și constă din elemente individuale cu diferite niveluri de stabilitate a mediului și scopuri funcționale diferite. Împreună, acestea trebuie să asigure atât funcționarea stabilă a ecosistemelor cheie individuale (biocentri), cât și relațiile spațiale dintre ele (prin intermediul biocoridoarelor). De asemenea, prevede alocarea de elemente interactive, care sunt destinate creării zonelor tampon. Toate aceste elemente joacă rolul unui cadru ecologic. În plus, TSES prevede un sistem de așa-numite măsuri de stabilizare eco.

Cea mai mică variabilitate a naturii și cel mai mare procent de acoperire forestieră din Europa este în Suedia. Suedia este cunoscută pentru crearea primului parc național din Europa, în 1909. O rețea modernă de arii protejate acoperă peste 8,5% din teritoriul țării [198]. Rețeaua suedeză de arii protejate include parcuri naționale, rezervații naturale, monumente naturale și zone de conservare. Cea mai înaltă formă de conservare a naturii sunt parcurile naționale.

Strategia paneuropeană pentru conservarea diversității biologice și a peisajului prevede alocarea și protejarea diferitelor tipuri de peisaje, care sunt importante atât pentru păstrarea patrimoniului natural, cât și pentru asigurarea calității vieții populației. Evident, este imposibil să protejăm întreaga varietate de peisaje, indiferent că sunt naturale, create de om sau culturale. În acest context, alocarea și protecția teritoriilor-peisaj-cheie (KLT-uri) - parcele de teren care reflectă diversitatea peisagistică a unei regiuni (zona fiziografică, provincia) - joacă un rol important în menținerea geosistemelor rare

și amenințate la nivelul localităților și regional [68]. Criteriile pentru izolarea KLT nu sunt încă clar dezvoltate.

În plus față de această abordare, atunci când se izolează un KLT, este de dorit să se țină seama de valoarea coridoarelor ecologice, care au un efect pronunțat de mediu asupra funcționării geosistemelor adiacente. Această influență apare datorită schimbului intensiv de masă și energie dintre diferitele zone protejate și este un factor important în menținerea echilibrului unui peisajecologic. În plus, refugiile peisagistice - localități sau grupuri de localități care păstrează complexe naturale, relieve tipice sau ușor modificate - ar trebui să fie, de asemenea, clasificate drept KLT. Având în vedere suprafețele mari ocupate de peisajele naturale și antropice din vechile regiuni dezvoltate, este probabil să fie incluse în KLT peisaje culturale, create în mod intenționat prin integrarea ethosului popular și a naturii, care reflectă utilizarea specifică a naturii și viața spirituală a etniilor rezidente în anumite condiții de peisaj, formând ceea ce în geografia europeană este numit „peisajul național”.

În prezent, conceptul de teritorii-cheie de peisaj este în stadiul inițial de dezvoltare și problematizare. Cu toate acestea, este necesar să se țină seama de dimensiunea vastă a Europei continentale. Astfel, rămâne actuală problema restaurării ecologice a teritoriilor perturbate de poluare, în special în vechile regiuni dezvoltate, cu refacerea peisajelor și a biodiversității, pentru a o apropia de cea inițială.

În ceea ce privește **rolul justiției în guvernarea de mediu**, guvernarea zonelor protejate a fost un domeniu de management al mediului bazat pe experiență practică. Un motiv este că originile guvernării zonelor protejate pot fi trasate până la înființarea primelor parcuri naționale. Economia ar putea oferi o justificare pentru modul de proiectare a guvernării zonelor protejate, dar economiștii nu au acordat o importanță la fel de mare guvernării de mediu cât au acordat politicilor de mediu, mai exact cu privire la justificarea (sau lipsa justificării) acestora și proiectarea diverselor intervenții politice. Recomandările au inclus frecvent stabilirea obiectivelor politicii de maximizare a bunăstării și utilizarea instrumentelor de politică de imitare a pieței. Interesul scăzut pentru problema guvernării zonelor protejate poate reflecta faptul că guvernarea zonelor protejate este rareori urmărită doar pentru îmbunătățirea calității vieții umane și se concentrează pe mărfurile dificil (deși nu imposibil) de obținut, după cum ilustrează diverse sugestii pentru sistemele de creditare pentru protecția biodiversității.

Această abordare interdisciplinară a indicat în ce circumstanțe și aranjamente instituționale comunitățile pot gestiona resursele naturale de care depind în mod durabil. O atracție a noii abordări

instituționale este că poate clarifica implicațiile proiectării instituțiilor de management de mediu și a rolului justiției în guvernarea ariilor protejate. Pentru noua abordare instituțională, conflictele cu privire la utilizarea resurselor de mediu sunt motivul existenței unei guvernante de mediu. În sens invers, scopul guvernantei de mediu este rezolvarea conflictelor cu privire la utilizarea și protecția resurselor de mediu. În mod evident, soluțiile instituționale diferă în ceea ce privește capacitatea lor de a rezolva conflictele. Mai mult, justiția este implicată în soluționarea conflictelor și va influența astfel eficacitatea și rezultatele deciziilor de guvernare.

Bunurile de larg consum și resursele de bază generează diferite tipuri de conflicte, deoarece atributele resurselor de acest tip generează interdependențe diferite între agenții implicați în protecția mediului. Interdependența există atunci când alegerile unui agent influențează alternativele sau alegerile altor agenți. Interdependența este uneori omisă în abordarea economică convențională, deși este un lucru dovedit de practicile actuale. Rivalitatea în consumul resurselor comune face ca utilizatorii concurenți de resurse să fie interdependenți, deoarece consumul unui utilizator împiedică acest lucru pentru altul.

Consumul comun de resurse, care afectează biodiversitatea, peisajele și moștenirea ecologică înseamnă, la rândul său, că orice cantitate de resurse, precum și calitatea acestora care sunt puse la dispoziția unui agent, determină alegerile altor agenți. Cei ale căror interese sunt afectate de o decizie de mediu sunt greu de convins cu privire la legitimitatea unei decizii de mediu, demonstrând că a fost optimă, centrată pe bunăstare sau luată pentru a susține și realiza interesele celorlalți. Astfel, legitimitatea deciziilor de mediu se bazează pe justiția distributivă.

Înțelegerea rolului justiției în guvernanta de mediu face necesar să examinăm motivațiile care influențează alegerile și comportamentul interdependent al indivizilor. Literatura de guvernanta de mediu nu se bazează, de regulă, pe predicții comportamentale, ci adesea împărtășește presupunerea economică convențională conform căreia agenții încearcă să-și îmbunătățească bunăstarea sau utilitatea. Modelele comportamentale alternative, cum ar fi administrarea mediului, sunt acceptate uneori, dar încercările explicite de lărgire a pattern-urilor comportamentale sunt rare. Cu toate acestea, este nevoie de o analiză nuanțată a motivațiilor umane, pentru a înțelege conflictele de mediu și alegerile colective necesare.

Indivizii sunt frecvent interesați de propria lor bunăstare, așa cum sugerează economia convențională. Cu toate acestea, aceștia pot acționa și în ceea ce privește bunăstarea altor persoane sau grupuri. Uneori, indivizii au ca scop obținerea unor rezultate precum conservarea unei specii pe

cale de dispariție, pe care o consideră intrinsecă și valoroasă, sau evită rezultate precum dispariția unei specii, pe care o consideră intrinsecă și inutilă. În cele din urmă, indivizii acționează, uneori, pe bază de principii și valori individuale sau locale ori regionale, fără a ține cont de consecințele acțiunilor lor pe termen lung sau la nivel macro. Persoanele și grupurile implicate în conflictele de mediu pot acționa astfel bazându-se pe motivații proprii, care intră în conflict cu ale altor comunități, iar comparația dintre diferitele seturi de valori ale diferitelor comunități este dificil de realizat (pentru a stabili care ar trebui să dobândească prioritate), întrucât se bazează pe premise diferite. Acest tip de pluralism radical complică procesul colectiv decizional de mediu.

Alte opțiuni de mediu, cum ar fi cele legate de ariile protejate de guvernare, se bazează în mod similar pe o analiză de tip risc - beneficii și pot sau nu să se refere la problemele de bunăstare. Motivele pentru deciziile de mediu se referă atât la justiția distributivă, cât și la cea procesuală. Justiția distributivă contează, deoarece deciziile de mediu și instituțiile de guvernare realizează astfel echilibrul între diverse interese în ceea ce privește resursele de mediu. Toate se concentrează pe distribuirea unei anumite noțiuni de bunăstare. O altă problemă este că se caută soluții universale pentru dilemele distributive specifice pentru comunități extrem de diferite.

Cu toate acestea, noțiunea de pluralism ar sugera că este posibil să se utilizeze reguli diferite pentru rezolvarea diferitelor dileme. Teoriile comunitare și pragmatiste par a aduce un plus de echilibru, deoarece susțin că justiția este specifică anumitor comunități și că regulile justiției pot varia în comunități, probleme și contexte. În timp ce aceste teorii au unele caracteristici problematice proprii, cum ar fi relativismul cultural și moral, ele oferă unele euristici importante pentru analiza noastră. În esență, aceste teorii sugerează o formă compartimentată de justiție, care afirmă că diferite norme ale justiției sunt susceptibile să predominie în diferite sfere ale justiției. Acest tip de noțiune de dreptate este compatibil și capabil să adapteze ideea de justiție distributivă la pluralismul cultural și economic al unor comunități diverse.

Justiția procedurală cuprinde aspecte precum recunoașterea părților interesate, recunoașterea și identificarea preocupărilor acestora, participarea părților interesate la luarea deciziilor și distribuirea puterii decizionale. Justiția procedurală este importantă, deoarece poate asigura celor ale căror interese nu sunt respectate de o anumită decizie de mediu faptul că își păstrează posibilitatea interesele lor să conteze în alte decizii, viitoare. De asemenea, permite părților afectate să își exprime disensiunea sau consimțământul cu deciziile de mediu și să își păstreze identitatea, indiferent dacă interesele lor sunt sau nu realizate printr-o decizie de mediu.

În concluzie, este nevoie atât de justiție distributivă, cât și procesuală pentru a legitima deciziile de mediu, atunci când se recunoaște că oamenii au preocupări mai largi decât doar bunăstarea lor economică. Justiția distributivă va conta, dar într-un sens mai larg, în sensul în care interesele și valorile vor fi realizate prin decizii de mediu și vor determina crearea, schimbarea sau afirmarea instituțiilor de guvernare a mediului. Justiția procedurală este, de asemenea, necesară pentru a justifica deciziile celor care trebuie să accepte că interesele și valorile lor sunt sacrificate pentru a satisface alte interese și valori.

În cele ce urmează, vom exemplifica aceste argumente arătând modul în care elemente ale justiției distributive și procedurale au fost implementate în protecția speciilor și habitatelor din ariile protejate din Uniunea Europeană. Ne vom concentra pe Directiva privind habitatele, și, în mod egal, pe Directiva privind păsările. Articolul 3 al Directivei privind habitatele impune statelor membre să desemneze situri pentru conservarea habitatului și a speciilor în conformitate cu îndrumările furnizate în anexa I și anexa II la directivă. Directiva a stabilit termenul limită de implementare ca fiind luna iunie 1995 pentru transmiterea către Comisia Uniunii Europene a unei liste de situri desemnate pentru conservarea habitatului și a speciilor. Articolul 5 abilitază Comisia să solicite clarificări de la un stat membru, dacă lista acestuia nu reflectă în mod adecvat tipurile de habitat și speciile sale prioritare. De asemenea, Comisia poate include în listă siturile omise, prin decizia unanimă a Consiliului, dacă statele membre nu colaborează voluntar. Comisia și statele membre urmau să selecteze siturile de interes comunitar (SCI) din listele depuse până în iunie 1998. În sfârșit, statele membre vor desemna siturile selectate ca zone speciale de conservare (SAC) care, împreună cu SPA desemnate în baza Directivei privind păsările, formează rețeaua Natura 2000. Termenul limită pentru finalizarea celei de-a treia etape a fost anul 2004.

Directiva privind habitatele stabilește, de asemenea, reguli pentru gestionarea siturilor de conservare. Articolul 6 prevede că statele membre trebuie să ia măsuri pentru a evita o astfel de deteriorare a SAC-urilor, care ar compromite obiectivele directivei [199]. De asemenea, se impune evaluarea proiectelor economice care pot avea efecte semnificative asupra ariilor protejate, fie singure, fie în combinație cu alte proiecte. Directiva prevede că autoritățile din statele membre ar trebui să fie de acord cu un proiect numai cu condiția ca acesta să nu pună în pericol integritatea sitului și sugerează (dar nu impune) consultarea publică înainte de luarea unei decizii. Directiva prevede, de asemenea, că statele membre ar trebui să aplice măsuri compensatorii (în textul directivei sunt enumerate 11

astfel de măsuri), dacă motivele economice și sociale imperative fac ca proiectul să fie necesar, în ciuda consecințelor sale negative asupra unui sit.

Atunci când aceste consecințe adverse ar afecta habitatele și speciile prioritare, numai proiectele legate de sănătatea și siguranța publică pot fi considerate ca reprezentând astfel de motive imperative. În plus, față de aspectele discutate mai sus, alte articole ale acestei directive prevăd câteva dispoziții importante pentru conservarea naturii în Comunitatea Europeană.

De exemplu, articolul 8 instituie cofinanțarea comunitară pentru gestionarea siturilor care găzduiesc habitate naturale prioritare sau specii prioritare și indică demersurile pe care le pot face statele pentru a obține această cofinanțare. Articolul 12 stabilește cerințe pentru alte măsuri pentru protecția speciilor din statele membre, inclusiv privind capturarea, uciderea, perturbarea, păstrarea și vânzarea de exemplare de specii, distrugerea sau preluarea ouălor și deteriorarea sau distrugerea locurilor de cuibărit și de odihnă. În sfârșit, articolul 17 impune statelor membre să raporteze, în fiecare al șaselea an, cu privire la punerea în aplicare a măsurilor impuse de Directiva privind habitatele.

Punerea în aplicare a Directivei privind habitatele a fost controversată și nu s-a conformat termenelor adoptate inițial. Comisia Uniunii Europene a chemat în instanță, la Curtea de Justiție A Uniunii Europene, mai multe state membre, inclusiv Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda și Olanda, din cauza neprezentării listelor de situri desemnate în conformitate cu termenele limită și alte cerințe ale articolului 3, precum și din cauza neîndeplinirii unor măsuri identificate la articolul 6 pentru a preveni degradarea siturilor [43]. Aceasta înseamnă că prioritățile UE și prioritățile naționale nu coincid și se pot afla în conflict. În lipsa directivei, ar fi putut fi posibil ca statele membre să nu acorde prioritate și să nu aloce resurse adecvate pentru punerea în aplicare a Directivei privind habitatele.

Prioritatea politică scăzută acordată acestor aspecte, precum și calendarul strâns al directivei au generat probleme suplimentare. Directiva privind habitatele a delegat statelor membre sarcina de a promulga proceduri pentru desemnarea ariilor pentru rețeaua Natura 2000. Statele membre au urmat orientarea directivei și a siturilor desemnate pe baza unor criterii științifice. Această strategie a dus la conflicte în toată Europa. În Franța, lipsa consultărilor publice în procesul de desemnare a acestor situri a alarmat proprietarii de păduri și vânătorii, care au pus sub semnul întrebării atât desemnarea sitului bazat pe criterii științifice, cât și calitatea informațiilor pe care s-au bazat denumirile, argumentând că aceasta era adesea superficială și arhaică, iar uneori pur și simplu greșită.

De asemenea, în Finlanda, Germania și Regatul Unit, locuitorii, proprietarii de păduri și de terenuri agricole, vânători și alte grupuri de părți interesate au fost excluse din procesul de desemnare a sitului. Grupurile excluse au organizat proteste și chiar greve. În schimb, ONG-urile au putut să influențeze și să participe la procesul de desemnare a sitului, deoarece acestea pot oferi resursele și expertiza de care guvernele naționale și agențiile administrative au nevoie. Deși argumentele referitoare la divergența dintre prioritățile europene și naționale sunt reale și explică parțial progresul lent și natura contestată a conservării naturii în Europa, conflictele legate de înființarea rețelei Natura 2000 au fost cauzate, în parte, de omiterea unor dispoziții clare referitoare la realizarea actului de justiție în Directiva privind habitatele și punerea în aplicare a acesteia.

Directiva privind habitatele urmărește să stabilească arii protejate care să nu excludă utilizarea umană, ci să echilibreze mai degrabă preocupările economice, sociale, culturale și ecologice. Aceasta înseamnă că un grup de indivizi care folosesc siturile protejate ar trebui să modifice modul în care utilizează sau să renunțe la utilizările actuale ale terenurilor care altădată le serveau drept sursă de venit.

În ciuda recunoașterii necesității de a echilibra diferitele preocupări cu privire la conservarea naturii [200], directiva a bazat procesul de desemnare a siturilor exclusiv pe criterii științifice și nu a emis nicio dispoziție privind recunoașterea și audierea grupurilor de părți interesate implicate. Formularea procesului de desemnare a fost delegată statelor membre, fără niciun criteriu de orientare de la nivelul instituțiilor UE. De asemenea, statele membre nu au adoptat dispoziții pentru confirmarea preocupărilor pentru justiția procesuală, ceea ce a făcut ca apariția conflictelor în procesul de desemnare să nu fie surprinzătoare.

Lipsa de informații și ambiguitatea rezultată în ceea ce privește implicațiile și consecințele desemnării siturilor au creat percepția că utilizatorii existenți ai ariilor desemnate ar putea suferi pierderi [199]. Astfel, s-a creat o problemă importantă din perspectiva justiției distributive, care ar fi trebuit să fie recunoscută dinainte și ar fi putut fi luată în considerare prin clarificarea consecințelor desemnării siturilor pentru utilizatorii existenți, justificând impunerea constrângerilor asupra utilizării curente a siturilor și prin asigurarea flexibilității și a unor măsuri compensatorii, cum ar fi creditele bancare sau plăți pentru furnizarea de servicii ecosistemice [200].

Cu toate acestea, nu putem explica aceste conflicte doar pe baza justiției distributive. Despăgubirea pentru afectarea dreptului de proprietate privată cu greu poate fi considerată justă pentru cetățenii rezidenți în alte zone decât cele afectate, deoarece ar povara financiară a modificărilor

legislative de mediu asupra publicului larg. Cu alte cuvinte, dependența exclusivă de compensații ca măsură de justiție distributivă ar solicita prea multe resurse de la cei care doresc, totuși, să promoveze conservarea naturii, dar în același timp doresc și să își protejeze propriile interese economice.

Într-un alt sens, măsurile de justiție distributivă, cum ar fi despăgubirile, nu par a fi suficiente. Despăgubirea financiară nu reprezintă o compensație deplină a privării de un drept, dar acest lucru nu înseamnă că despăgubirile nu ar trebui acordate sau că problema despăgubirilor ar trebui ignorată. Directiva privind habitatele include elemente precum cofinanțarea, care ar fi putut răspunde preocupărilor pentru justiția distributivă, iar evoluția recentă a beneficiilor economice ale măsurilor de conservare indică faptul că unele dintre temerile inițiale privind consecințele economice nefavorabile erau nefondate. Astfel, se pare că motivul apariției conflictelor rezultate din aplicarea Directivei privind habitatele au fost legate, în primul rând, de justiția procesuală.

Relatările acestor conflicte indică faptul că majoritatea grupurilor de interese au reclamat lipsa de recunoaștere, posibilitățile limitate de a-și face doleanțele cunoscute factorilor de decizie și dreptul restrâns de participare la luarea deciziilor. Nu este surprinzător că multe state membre au fost nevoite să revizuiască procedurile de desemnare a ariilor protejate, pentru a îmbunătăți recunoașterea grupurilor de părți interesate afectate și comunicarea cu acestea. De exemplu, Franța a suspendat Directiva privind habitatele în 1996 și, în 1997 [201], a început din nou procesul de desemnare a siturilor în urma consultărilor publice. Această revizuire a procedurilor de desemnare a ariilor protejate a dus la aprobarea unei liste mult reduse de astfel de arii, în număr de doar 14, iar în plus, Franța nu a reușit să realizeze obiectivele de conservare. Și alte state membre au fost obligate să adopte procese de desemnare a ariilor protejate bazate pe proceduri participative, iar dreptul la participare și consultare la deciziile de mediu a primit de atunci o atenție sporită la nivel european.

Problema recunoașterii și participării părților interesate este departe de a fi rezolvată. Experiențele europene au, de asemenea, o importanță mai largă, deoarece Directiva privind habitatele nu este decât un exemplu de soluții de guvernare pe mai multe niveluri pentru conservarea naturii și pentru protecția biodiversității, speciilor și habitatelor. Recunoașterea, audierea și participarea grupurilor de părți interesate este greu de echilibrat în toate soluțiile de guvernare pe mai multe niveluri. Acesta nu este un motiv pentru a abandona sau respinge nici guvernarea pe mai multe niveluri, nici procesele participative. Este, mai degrabă, un memento privind consecințele acordării unei atenții adecvate problemelor de justiție relevante, aspect care poate compromite legitimitatea și eficacitatea regimurilor de guvernare pe mai multe niveluri, cum ar fi CITES și CBD. Aceste regimuri

urmăresc obiective valoroase și împărtășite pe scară largă, dar atingerea efectivă a acestora necesită recunoașterea clară a obiectivelor de dezvoltare.

În domeniul protecției naturii, au fost încheiate multe acorduri sau convenții multilaterale de mediu. Comunitatea Europeană este implicată activ în elaborarea, ratificarea și punerea în aplicare a acestor acorduri multilaterale. Tratatul UE oferă în detaliu oportunitatea Comunității Europene de a participa la acorduri internaționale de mediu, împreună cu statele membre. Acestea sunt enumerate mai jos, în ordine cronologică:

1. acorduri multilaterale de mediu;
2. Convenția privind zonele umede de importanță internațională, în principal ca habitat pentru păsările de apă [15];
3. Convenția privind protecția speciilor migratoare de animale sălbatice [202];
4. Convenția privind protecția faunei sălbatice și a florei habitatelor naturale în Europa [203];
5. Convenția privind diversitatea biologică [14].

Pe lângă directivele și acordurile internaționale, există o serie de strategii și documente ale UE care se concentrează asupra conservării naturii și care pot fi de interes pentru țările europene vecine. Uniunea Europeană a emis o serie de recomandări, orientări și studii privind gestionarea integrată a zonelor de coastă. Din 1996 până în 1999, Comisia a derulat Programul demonstrativ HMF, pentru a strânge informații tehnice și a stimula discuțiile dintre diverși participanți la gestionarea zonelor de coastă. Următorul pas a fost adoptarea de către Comisie a Strategiei HMIS, urmată de Recomandarea privind punerea în aplicare a HMIS în Europa, care a fost adoptată de Consiliu și de Parlament în 2002 [204], care este o recomandare fără caracter obligatoriu, ce definește pașii pe care țările membre ar trebui să-i facă pentru a dezvolta strategiile naționale de HMF, iar termenul limită de depunere a strategiilor naționale a fost 2006.

În ceea ce privește **politica generală pentru pescuit (ODA)**, în cadrul acesteia UE a dezvoltat o serie de măsuri care vizează reducerea și chiar eliminarea pescuitului în anumite zone. În plus, există o serie de comunicări emise de Comisia Europeană privind strategia de integrare a aspectelor de mediu în ODA. Această strategie oferă concepte utile pe care vecinii UE le pot folosi atunci când dezvoltă propriile politici sau strategii durabile în domeniul pescuitului.

2.3. Analiză comparativă a legislației și practicilor în țările UE

Ariile protejate sunt unul dintre cele mai importante instrumente de conservare a naturii și a peisajului [17]. Așa cum am precizat anterior, la nivel european, rețeaua „Natura 2000” este nucleul politicii de conservare a naturii naționale și transnaționale. Rețeaua este formată din Zonele speciale de protecție (SPA), conform Directivei privind păsările, din 1979, și Zonele Speciale de Conservare (SAC), conform Directivei privind habitatele, din 1992. Habitatele păsărilor sunt clasificate direct ca SPA după ce au fost raportate Comisiei Europene. Ariile pentru protecția habitatului sunt raportate mai întâi ca situri de importanță comunitară propuse, iar apoi, cele mai potrivite zone sunt selectate la nivel european, urmate de plasarea lor definitivă sub protecția statelor membre. Prin urmare, nivelul de protecție variază foarte mult în cadrul SPA și SAC.

În Germania, Legea Federală pentru Protecția Naturii („Bundesnaturschutzgesetz” [205]; BNatSchG) definește alte tipuri de arii protejate. Prin această lege se urmărește a se atinge scopuri și obiective specifice de protecție. Cele mai importante tipuri de arii protejate naționale din Germania sunt parcurile naționale, rezervațiile naturale (NSG) și peisajele protejate (LSG). În timp ce parcurile naționale aproape că exclud toate activitățile economice, rezervațiile naturale interzic doar activitățile care duc la distrugerea, deteriorarea sau schimbarea zonei sau a componentelor acesteia (§ 23 BNatSchG).

Pentru peisajele protejate, nivelul protecției este substanțial redus. Aici, obiectivul este păstrarea, dezvoltarea sau restabilirea eficienței, funcționalității și capacității de regenerare a ecosistemului, precum și utilizabilitatea durabilă (§ 26 BNatSchG). Există un set de dispoziții și interdicții care reglementează anumite activități agricole, pentru a îndeplini diferitele obiective ale legii. Astfel, spre deosebire de abordarea europeană, orientată către rezultate, în Germania, conservarea naturii și a peisajului în ariile protejate naționale este orientată spre acțiune.

Obiectivele diferite de protecție duc la o variație puternică a restricțiilor de utilizare aferente producției agricole. Restricțiile potențiale de utilizare nu sunt legate de tipul specific de arii protejate. Pentru ariile protejate naționale, restricțiile de utilizare sunt stabilite individual, printr-un decret legislativ pentru fiecare zonă protejată.

Majoritatea rezervațiilor naturale și a peisajelor protejate interzic dezvoltarea urbanistică (construcțiile) și extragerea resurselor minerale. Eliminarea componentelor de peisaj este, de asemenea, interzisă pentru terenurile agricole pentru care se solicită plăți directe în baza clasificării PAC. Din 2005, plățile au fost corelate cu dispozițiile privind conformitatea. De exemplu, la mijlocul anului 2014, pentru Renania-Palatinat, s-a impus necesitatea aprobării prealabile pentru conversia

pajiștilor, întrucât la nivel federal s-a depășit deja limita de 5% pierdere a pășunilor conform Regulamentului European nr. 73/2009.

Restricțiile privind reglementarea apei sunt incluse, de asemenea, în principal în decretele privind rezervațiile naturale. Peisajele protejate sunt limitate la interzicerea schimbărilor zonelor de apă și în zonele umede. Unele dintre decretele legislative analizate ale rezervațiilor naturale impun restricții speciale. De exemplu, conțin dispoziții referitoare la numărul de tăieri pentru pajiști și dispoziții referitoare la speciile de animale, perioada de pășunat și densitatea animalelor pentru pășune. Rezervațiile naturale conțin reglementări și mai stricte. Utilizarea pajiștilor este reglementată mai strict în special în Turingia. Toate activitățile care pun în pericol obiectivele ariilor protejate naționale sunt definite ca intervenții în natură (§ 14 (1) BNatSchG) și ar trebui evitate, în mod particular, sau trebuie compensate în alt mod (§ 13 BNatSchG). Aici, o caracteristică importantă este aceea că, de obicei, producția agricolă nu este tratată ca o intervenție în natură (§ 14 (2) BNatSchG), atât timp cât utilizarea terenurilor agricole respectă principiile bunelor practici agricole definite la § 5 (2) BNatSchG. Această excepție este denumită „clauza de agricultură” și înseamnă că activitățile agricole care respectă principiile bunelor practici agricole nu sunt afectate, de obicei, de restricțiile de utilizare. Cu toate acestea, decretele legislative individuale impun să fie îndeplinite unele dintre restricțiile pentru utilizarea terenurilor agricole. Clauza de agricultură se aplică și spațiilor protejate la nivelul altor state europene.

Astfel, se acordă prioritate contractelor de conservare a naturii pentru păstrarea unui statut favorabil de conservare a habitatelor și speciilor de interes comunitar în conformitate cu programul Natura 2000. Ca urmare, habitatele și speciile sunt protejate printr-o cooperare voluntară între proprietarul sau utilizatorul terenului și autoritatea națională competentă care adoptă măsurile de conservare. Pentru aceasta, autoritățile responsabile au elaborat recomandări privind măsurile adecvate pentru conservarea habitatelor și speciilor. Agricultorii asigură punerea în aplicare a măsurilor recomandate pentru perioada contractuală și primesc o compensație pentru acest lucru. În ceea ce privește producția agricolă, pajiștile de fân, joase, reprezintă cel mai important habitat din Natura 2000 din Germania. Acest habitat include pajiștile mezofile din categoria formațiunilor de iarbă naturală și semi-naturală. Deși măsurile recomandate sunt aplicate individual printr-un plan de management pentru fiecare zonă, adoptate de fiecare stat federal, măsurile pentru asigurarea unui statut de conservare favorabil al habitatelor sunt similare. Acest lucru este rezonabil, deoarece habitatele sunt dezvoltate în funcție de circumstanțe naturale similare la nivelul fiecărui stat federal

sau de activitățile agricole. Pentru a păstra habitatele, statele federale recomandă utilizarea pe scară largă a pajiștilor prin cositul cu o singură tăiere sau cu două tăieri, eliminarea materialului cosit și folosirea îngrășămintelor bazate pe eliminarea nutrienților. După prima utilizare a pajiștii, prin cosit, este permisă o a doua utilizare, pentru pășunat.

Este important să redăm și o perspectivă sintetică asupra ariilor naturale protejate din România. Poziția geografică a României explică bogăția biodiversității sale, formată din 3.700 de specii de plante și aproape 33.800 de animale. Studiile realizate în cadrul Programului Corine-Biotops au condus la identificarea a 783 tipuri de habitat (coasta marină - 13, terenuri umede - 89, pajiști - 196, păduri - 206, mlaștini - 54, roci și nisipuri - 90, agricole - 135) [206]. Lanțul carpatic acoperă 55% din teritoriul țării, de aceea România participă, alături de alte șase țări carpatine, la programul internațional „Inițiativa Ecoregiunii Carpatice”, care vizează conservarea integrată a patrimoniului natural și cultural, precum și la dezvoltarea durabilă a acestuia. În Carpații din România se regăsesc cele mai extinse teritorii acoperite de păduri ecologice (400.000 ha), în care habitează cel mai mare număr de carnivore mari din Europa (4.000 de urși, 3.000 de lupi etc.). Culmile Carpaților Meridionali sunt acoperite de cele mai extinse pajiști alpine și sub-alpine de pe continent, cu o biodiversitate impresionantă [207].

Munții Carpați și Delta Dunării figurează pe WWF „Global 2000” [208] printre cele mai importante 200 de ecoregiuni de pe glob pentru conservarea habitatelor și a biodiversității. În urma aderării României la UE, zonele naturale protejate au continuat să crească. Câteva hotărâri ale Guvernului României emise în intervalul de timp 2004-2010 (Hotărâre nr. 2.151 din 30 noiembrie 2004 privind instituirea regimului de arie naturală protejată pentru noi zone [209]; Hotărârea nr. 1581/2005 privind instituirea regimului de arie naturală protejată pentru noi zone [210]; Hotărâre nr. 1.143 din 18 septembrie 2007 privind instituirea de noi arii naturale protejate [211]; Hotărârea nr. 1066/2010 privind instituirea regimului de arie naturală protejată asupra unor zone din Rezervația Biosferei Delta Dunării și încadrarea acestora în categoria rezervațiilor științifice [212] și Hotărâre nr. 1.217 din 2 decembrie 2010 privind instituirea regimului de arie naturală protejată pentru Parcul Natural Cefa [213]) [214]) au contribuit la extinderea treptată a ariilor naturale protejate (până la 998 astăzi): 79 rezerve științifice; 13 parcuri naționale; 230 monumente ale naturii; 661 rezervații naturale; 15 parcuri naturale; 19 situri Ramsar; 3 rezerve ale biosferei: Retezat Mts (1979), Masivul Pietrosul Rodnei (1979) și Delta Dunării (1991); 1 sit de patrimoniu mondial: Delta Dunării. Ariile naturale

protejate acoperă 24,84% din teritoriul țării (ariile naturale protejate - 7%, siturile naturale - 17,84%) [215].

Ariile protejate sunt gestionate în conformitate cu prevederile Ordonanței de urgență a Guvernului României nr. 57/2007 privind regimul ariilor protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice [216], aprobată prin Legea nr. 49 din 7 aprilie 2011 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice [217], Hotărârea Guvernului nr. 1.000 / 2012 privind reorganizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Protecția Mediului și a instituțiilor publice din subordinea acesteia [218] și Ordinul Ministrului nr. 1.470 / 2013 [219] pentru autorizarea Metodologiei de atribuire a administrării și custodiei ariilor naturale protejate [220]. Până la sfârșitul anului 2013 a fost aprobat un număr de 10 planuri de management pentru următoarele situri: Parcul Național „Grădiștea” Dealul Cioclovina, Parcul Național „Măcin” Mts, Parcul Național „Piatra Craiului”, Porțile de Fier, Parcul Național „Călimani”, Parcul Natural „Bucegi”, Parcul Natural „Balta Mică a Brăilei” [221].

În România s-au efectuat scenariile posibile pentru 2035 privind ariile protejate, care au ca obiectiv plasarea teritoriului României printre cele mai dezvoltate sub aspectul implementării ariilor protejate din UE [222]. Indiferent de perioada de timp, scenariile de planificare teritorială ar trebui să aibă în vedere fondul natural, pe lângă alte elemente care pot avea o influență directă sau indirectă, asupra evoluției viitoare a unei zone [223]. Cele patru scenarii propuse prezentate ar putea oferi o imagine de ansamblu a evoluției stării biodiversității și a ariilor naturale protejate din România [224]. Primul scenariu este cel de creare a unor regiuni bazate pe cunoaștere sau care se dezvoltă în conformitate cu principiul cunoașterii (în lumina Strategiei Europa 2020) [225]. Conform acestui scenariu, regiunile României recurg la tehnologii moderne, schimb de informații și sisteme moderne de comunicații pentru a identifica noi soluții la problemele de mediu care ar trebui abordate. În același timp, se bazează pe informațiile corecte furnizate de cetățeni și pe participarea lor efectivă la gestionarea ecosistemului în care trăiesc. În acest scenariu, cercetarea și noile tehnologii sunt forța motrice care permite utilizarea durabilă a întregului capital uman al regiunii. Cu cât informațiile sunt mai bine difuzate, cu atât oamenii sunt mai conștienți de mediul lor natural, iar societatea, în ansamblu, va fi mai implicată în gestionarea zonei. Cele trei sectoare cu impact decisiv asupra mediului - urbanizarea, turismul și agricultura - vor beneficia de o serie de invenții și inovații susceptibile de a contribui la protecția și întreținerea sau reabilitarea biodiversității.

Al doilea scenariu presupune crearea deregiuni bazate pe potențial endogen (Noua Geografie Economică). Aceste regiuni se bazează foarte mult pe valorificarea resurselor și tradițiilor locale, pentru a construi o economie regională flexibilă, capabilă să se adapteze mediului extern. Acest scenariu este caracteristic regiunilor care promovează proiecte pe termen lung și utilizează la maxim avantajele regionale și naturale. Se opune tendinței de liberalizare a pieței (promovată de UE) și valorificării prin orice mijloc a potențialului endogen, susținut de marile companii internaționale. Efectele schimbărilor climatice și ale politicilor agricole nesustenabile care vizează maximizarea profitului sunt în detrimentul biodiversității zonelor protejate. Pe măsură ce condițiile de mediu se înrăutățesc, o parte din populația zonei va emigra, în timp ce decalajul dintre bogați și săraci va crește. Locuitorii din aceste zone doresc să trăiască într-un mediu social durabil și ecologic.

Al treilea scenariu presupune crearea regiunilor situate în așa-numita zonă roșie (au probleme majore de mediu, există o adevărată criză de mediu). În aceste regiuni, semnele de afectare a mediului, din cauza acțiunii umane necontrolate, sunt evidente: temperaturi mai ridicate, precipitații mai mici sau inundații. Acest scenariu arată că oamenii se confruntă simultan cu o criză ecologică și cu una economico-socială. Biodiversitatea este din ce în ce mai amenințată, utilizarea apei este strict controlată, agricultura revine la creșterea culturilor adaptate la uscăciune, turismul este în scădere, urbanizarea se extinde etc. Ca urmare, ar trebui să fie alocate tot mai multe investiții cercetării tehnologiilor ecologice, cercetătorii și ONG-urile vor deveni membri importanți ai comunității locale. De aici va apărea o nouă paradigmă a sustenabilității.

Al patrulea scenariu presupune crearea Regiunii adaptabile, o regiune care are principalele caracteristici ale fiecăruia dintre cele trei scenarii anterioare. Conform acestui scenariu, regiunea astfel clasificată va dezvolta agricultura ecologică / silvicultura și turismul (utilizări durabile compatibile), în timp ce urbanizarea ar trebui să respecte condițiile de utilizare a peisajului și a terenului în ariile protejate.

Întrucât activitățile umane (de exemplu, economice, sociale, culturale) nu pot fi desprinse de natură, un model de gândire a evoluției ariilor protejate se va baza pe principiul cadrului de conservare pentru dezvoltare. Astfel, în zonele de peisaj multifuncțional, viitoarele servicii economice și sociale pot fi menținute, alături de practicile de protecție a ecosistemelor. Pentru a păstra biodiversitatea, este necesar ca serviciile legate de ecosistem să fie asociate cu activități economice, deoarece bunăstarea individuală depinde de acțiunile de protecție a mediului.

Prin urmare, biodiversitatea din România și din celelalte țări ale Uniunii Europene se confruntă cu o situație de criză. Este indispensabilă o bună cunoaștere a situației actuale. De fapt, numeroase documente strategice și planuri de acțiune raportează efecte negative ale acțiunii umane asupra naturii: specii în pragul dispariției, multe ecosisteme degradate, habitate modificate prin extinderea urbanizării, supraexploatarea resurselor naturale, introducerea și diseminarea speciilor invazive, fenomene meteorologice extreme, alunecări de teren, inundații etc. Din păcate, aceste rapoarte sunt trecute cu vederea. În condițiile globale ale schimbărilor de mediu induse de climă, conservarea ariilor protejate devine o prioritate strategică națională și internațională.

În Germania, a fost adoptat un program special de protecție a climei, care prevede reducerea emisiilor de CO₂ cu 25% până în 2005 față de 1990. Până în anul 2000, aceste emisii au fost reduse cu 15% (36% dintre ele sunt arderea de petrol și produse petroliere, de cărbune brun, cu 20% - cărbune și 23% - gaze naturale) [226]. Aproape toate apele uzate sunt curățate. Germania reciclează 90% din deșeurile agricole și 98% din masa aparatului aruncate de utilizatori. Astfel de succese au fost obținute ca urmare a două domenii principale de protecție a mediului. În primul rând, aceasta este o direcție legislativă, care se relevă prin faptul că prin Constituția germană se protejează drepturile cetățenilor „pe o bază sănătoasă, naturală a vieții”. În 1999 a fost adoptată legea privind reforma fiscală de mediu, a cărei esență este instituirea unui nou impozit pe consumul de energie electrică și o taxă crescută pentru utilizarea produselor petroliere.

În al doilea rând, aceasta este o direcție tehnologică. Recent, Germania a creat cea mai mare „eco-industrie” din Europa, care angajează aproximativ 1 milion de oameni. Țara a devenit un important exportator mondial de echipamente de tratament ecologic. Aceasta i-a permis să introducă în producție, pe scară largă, tehnologii ecologice, care sunt disponibile nu numai pentru întreprinderile mari, dar și pentru întreprinderile mijlocii și mici. În plus, Germania are experți competitivi în domeniul protecției mediului. Măsurile de mediu în Germania sunt realizate și reglementate la trei niveluri: federal, regional și local. La nivel federal, responsabilitatea revine Ministerului Mediului, Conservării Naturii și Securității Nucleare (creat în 1986, după accidentul de la Cernobîl, din URSS) [227]. Fiecare stat federal are, de asemenea, propriul său departament de mediu, care este responsabil în principal de punerea în aplicare a legislației generale germane de mediu. Unele funcții executive (de exemplu, prelucrarea și eliminarea deșeurilor solide) sunt responsabilitatea autorităților locale.

Un alt exemplu de acest fel este Suedia [228], unde se realizează o politică activă de mediu, atât la nivel de stat, cât și la nivel public. Principalele obiective ale acestei politici sunt:

sănătatea, conservarea diversității biologice naturale, managementul mediului pentru optimizarea acestuia și protecția peisajelor naturale și culturale. Țara implementează un program de conservare a energiei, utilizarea predominantă a surselor de energie sigure pentru mediu (inclusiv biomasă și surse alternative). Au fost introduse restricții stricte asupra emisiilor de substanțe nocive de către vehicule. S-a luat decizia eliminării treptate a energiei nucleare.

Un alt exemplu este Olanda, unde constituția conține și un articol special despre protecția și îmbunătățirea mediului, pentru creșterea calității vieții. În această țară, organizația publică de mediu „Copii ai Pământului” funcționează activ și implementează, în domeniul managementului mediului [229], un plan de acțiune pe baze științifice.

Unele succese au fost obținute și în Franța, al cărei sistem de mediu este mult mai centralizat. Republica Cehă este un exemplu de țară în care baza sistemului național de arii protejate o reprezintă zonele de peisaj protejat, dar trei parcuri naționale au fost identificate și în regiunile limitrofe nordice și de sud [230]. Franța a dezvoltat un sistem ușor diferit de arii protejate, inclusiv parcuri naționale, parcuri regionale și rezervații naturale [231].

Exemplul Poloniei, unde numărul parcurilor naționale a crescut la 22 la jumătatea anilor 1990 este, de asemenea, foarte interesant în această privință. Este deosebit de important de menționat că aceste parcuri sunt situate astfel încât să contribuie la conservarea florei, faunei, și a peisajelor naturale primare ale zonelor individuale [232]. De exemplu, în parcul Volinsky, situat în delta Odrei, se păstrează trăsături de natură caracteristice coastei baltice. În Parcul Greater Poland, situat aproape imediat în sudul regiunii Poznan, se păstrează peisajul tipic al morenei terminale a ghețarului care domină zona, în Parcul Kampinos din apropierea Varșoviei se află peisajul Vistulei. Parcul Bialowieza este un fel de relicvă a fostelor păduri care au acoperit cea mai mare parte a Poloniei. Peisajele naturale ale centurii munților și a elementelor de specific antic sunt păstrate de parcul Krkonoše din Sudetenland. Trei parcuri sunt situate în Carpați. Parcul Babiegur din Vest Beskids este destinat să păstreze formele de relief caracteristice acestei părți a munților, pădurii, pajiștilor și speciilor tipice vegetale și animale.

În Germania, cele mai frecvente sunt așa-numitele parcuri naționale. Exemple sunt Pădurea Teutoburg din nord-vest, Hessian Spessart și Pădurea Franconiană din centru țării, precum și Pădurea Șvab-Franconiană din sudul țării. Primul parc național - Pădurea Bavariei - a fost creată în 1971. Acum, acest sistem include mai multe parcuri și teritorii naționale echivalente cu acestea, precum și rezervații ale biosferei [233].

2.4. Concluzii la Capitolul II

Fiecare țară are propriul său set de arii protejate din diferite categorii. Alături de unificarea ariilor protejate la nivel național, există rețele globale care acoperă ariile protejate din aproape întreaga lume. Fiecare dintre ele este format pe baza unor criterii specifice inerente acestora, conform cărora este determinată conformitatea uneia sau alteia dintre ariile protejate ale unei rețele date. Gestionate corespunzător, SDA ar putea juca un rol esențial și complementar AP-urilor în protejarea biodiversității, precum și în promovarea protejării multor alte valori umane, inclusiv în reducerea sărăciei, fără a eroda crearea și gestionarea de AP propriu-zise.

În ultimii 10-15 ani, conceptul de non-intervenție și prioritatea conservării proceselor naturale în ariile protejate a fost dezvoltat și recunoscut pe scară largă. Prin urmare, în Europa, ariile protejate din parcurile naționale se extind, se creează rezervații naturale, se iau decizii la nivel național pentru creșterea procentului de conservare a acestora. În același timp, se acordă atenție conservării speciilor și habitatelor cheie, a biodiversității, de exemplu, în cadrul rețelei Natura 2000, în special în teritoriile care au doar un regim controlat, unde nu există o protecție strictă [234].

În Europa, termenul „zonă protejată” acoperă o mare varietate de tipuri de zone. Ariile protejate pe acest continent sunt caracterizate de regimuri de gestionare destul de diferite, de la siturile cu regim foarte restrictiv, unde inclusiv accesul vizitatorilor este limitat, la parcuri cu un număr mare de vizitatori și zone mari cu prezență umană destul de intensă, inclusiv locuințe și activități economice importante în interiorul frontierelor AP-urilor. O astfel de prezență umană intensă în unele AP europene este reflectată de extinderea mare a agro-ecosistemelor, reprezentând peste 28% din AP-uri [235].

Ariile protejate europene alcătuiesc 69% din baza de date mondială privind ariile protejate gestionate de UNEP-WCMC. Ariile protejate din UE acoperă 15,3% din suprafața totală (661.692 km²) mondială, sau chiar 25% (1.081.195 km²), dacă sunt luate în considerare siturile implementate ca parte a schemei Natura 2000 [236].

Trebuie subliniat faptul că înființarea rețelei Natura 2000 a fost un moment de cotitură în istoria AP-urilor europene, ceea ce a contribuit la extinderea considerabilă a sistemului existent. Din 1995, rețeaua Natura 2000 s-a dezvoltat pentru a încorpora 26.400 de situri, cu o suprafață totală de aproximativ 986.000 km², reprezentând acum aproape 768.000 km² de teren și 218.000 km² de

mare. Ariile protejate europene au, în medie, dimensiuni foarte mici în comparație cu alte regiuni ale lumii. Majoritatea AP-urilor din Europa (90%) sunt mai mici de 1.000 ha și 65% se situează între 1 și 100 ha.

Zonele protejate (AP) funcționează pentru a îndeplini o serie de obiective specifice, sub regimuri diferite și sunt administrate de autorități special înființate. Majoritatea au un obiectiv comun: conservarea eficientă a biodiversității. Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii (UICN) definește un AP ca: „O zonă de pământ și / sau mare dedicată în special protejării și menținerii biodiversității biologice și a resurselor naturale și asociate culturale și administrată prin mijloace legale sau prin mijloace eficiente de altă natură” [237]. Această definiție evidențiază accentul pus pe biodiversitate, precum și importanța gestionării resurselor culturale ale AP. Unul dintre scopurile fundamentale ale AP este menținerea unei selecții naturale a biodiversității locale. Acest lucru protejează speciile de procesele externe, care le pot pune în pericol existența. Cu toate acestea, scopul și funcțiile principale ale AP pot varia foarte mult. Condițiile ecologice în cadrul unei AP determină funcția sa (adică modul în care protejează biodiversitatea), împreună cu obiectivele sale de management și contextul socio-economic în care va fi creată aria protejată respectivă [237].

Biodiversitatea joacă un rol esențial în reglementarea funcțiilor, prin serviciile ecosistemice pe care le oferă. Serviciile ecosistemice sunt definite drept beneficiile pe care oamenii le obțin din ecosisteme. Acestea includ servicii provizorii, cum ar fi alimente, servicii de reglementare, care afectează climatul, inundațiile, bolile etc., servicii culturale, precum frumusețea și recreerea estetică, și servicii de sprijin, precum formarea solului și ciclul de nutrienți. Deși specia umană încearcă să se protejeze de schimbările de mediu folosind cultura și tehnologia, suntem încă dependenți fundamental de fluxul serviciilor ecosistemice.

În concluzie, principalele recomandări sunt următoarele: pentru a implementa conceptul de strategie de dezvoltare durabilă a UE este necesară elaborarea unei politici de mediu fundamental nouă a Uniunii Europene, bazată pe principiul concentrării eforturilor, ținând cont în totalitate de gradul de interacțiune dintre instituțiile UE și influența din ce în ce mai mare a actorilor politici, economici, sociali și de mediu supranaționali. Pe baza acestui aspect, este necesar să recunoaștem natura multi-factorială, cu mulți subiecți interesați și cu mai multe fațete ale proceselor de elaborare a politicii de mediu, imperativitatea primordială fiind păstrarea mediului natural și asigurarea siguranței mediului asupra tuturor celorlalte activități din Europa.

Este necesară o nouă evaluare a situației din UE, luând în considerare schimbările în relațiile, interesele și resursele naturale ale Uniunii Europene după ultimul val de extindere a UE. Politica de mediu a Uniunii Europene ar trebui să țină seama de eficacitatea autorităților naționale și supranaționale în soluționarea problemelor semnificative de protecție a mediului și siguranței mediului, atât în detrimentul resurselor statelor membre UE, cât și în detrimentul Uniunii Europene ca organism de sine stătător.

Politica de mediu intră în categoria obiectivelor strategice ale UE și ar trebui să fie luată în considerare ca indicator al dezvoltării și creșterii structurilor politice, economice, sociale și de mediu ale Uniunii. Aceasta este esența autoidentificării politice și de mediu a Uniunii Europene.

CAPITOLUL III. STUDII DE CAZ AL CJUE: RELEVANȚA PRACTICII JUDICIARE PENTRU MEDIUL SOCIAL-ECONOMIC

3.1.Regimul legal de protecție a ariilor protejate la nivelul UE

În prezent, starea mediului în țările Uniunii Europene nu poate fi caracterizată drept una prolifică. De exemplu, în ultimii ani, starea ecosistemelor de coastă și a zonelor de apă s-a agravat, în special în sudul și vestul Europei, precum și în țările mediteraneene. Apele de suprafață ale râurilor și lacurilor au devenit vizibil mai curate, cantitatea de dioxid de sulf s-a redus la jumătate. Cu toate acestea, în ciuda eforturilor depuse, practic nu s-au înregistrat progrese în menținerea biodiversității, a calității apelor subterane și a conservării ariilor naturale, în special a rezervațiilor biosferei și a parcurilor naționale.

Procesele care au loc în UE ne fac să ne gândim la chestiuni teoretice complexe, precum formarea politicii de mediu cu scopul de a păstra și restabili mediul natural al Europei. În Constituție, problemele de mediu ale Uniunii Europene au un rol important. Dreptul comunitar european a avut un impact puternic asupra dreptului național de mediu al statelor UE, întrucât primul vizează armonizarea legislației dintre toate statele membre.

Competențele în materie de mediu sunt împărțite între statele membre și UE. În conformitate cu principiul subsidiarității, UE nu trebuie să ia măsuri decât dacă sunt mai eficiente decât acțiunile întreprinse la nivel național, regional sau local. Protecția diversității biologice la nivelul UE este reglementată în principal de două directive: Directiva privind păsările din 1979 și Directiva privind habitatele din 1992.

Directiva privind păsările își propune să protejeze toate speciile de păsări sălbatice care apar în mod natural pe teritoriul european. Directiva privind habitatele protejează biodiversitatea prin conservarea habitatelor naturale, a faunei și a florei sălbatice care apar pe teritoriul terestru și marin european. În conformitate cu Directiva privind habitatele, statele membre trebuie „să mențină sau să restabilească o stare de conservare favorabilă a habitatelor naturale și speciilor de faună și floră sălbatică de interes comunitar” [238] (art. 2.2), enumerate în anexele I și II la directivă. Pentru a respecta dispozițiile directivei, statele membre desemnează „zone speciale de conservare”, cu un regim juridic special de protecție. Aceste zone fac parte din rețeaua ecologică europeană Natura 2000,

care își propune să păstreze biodiversitatea pe teritoriul Comunității Europene. Rețeaua este completată de „zone de protecție specială”, create pentru a proteja o serie de specii de păsări în conformitate cu Directiva privind păsările.

Rețeaua Natura 2000 acoperă toate statele Comunității Europene și clasifică ariile protejate în nouă regiuni biogeografice cu climă, geologie și floră distincte. Scopul acestei rețele este „să permită menținerea tipurilor de habitat natural și a habitatelor speciilor în cauză sau, după caz, restabilirea acestora la o stare de conservare favorabilă în raza lor naturală” (Directiva privind habitatele, art. 3.1), luând în considerare cerințele economice, sociale și culturale, precum și contextul regional și local.

Cu toate acestea, Natura 2000 nu are ca scop stabilirea unor sanctuare. În unele cazuri, siturile Natura 2000 vor viza protecția strictă a anumitor specii, în timp ce în alte cazuri, obiectivul va fi definirea și implementarea unui echilibru între nevoile economice, sociale și culturale (în special cele ale agriculturii).

Directivile UE privind natura s-au confruntat recent cu opoziții serioase din partea oamenilor de afaceri, dar și, din ce în ce mai mult, din partea unor state membre, care se luptă cu accentul pus în legislație exclusiv pe obiectivele de conservare atunci când emit autorizații pentru dezvoltarea proiectelor dăunătoare mediului. Deși nu există dovezi concrete că Directiva privind habitatele prezintă o constrângere insurmontabilă pentru dezvoltarea durabilă, un număr din ce în ce mai mare de oameni de afaceri și politicieni este de părere că normele de protecție sunt prea rigide și duc la costuri disproporționate pentru agenții economici.

În acest context, rațiunea strictă de prevenire a poluării, utilizată de CEJ în decizia sa în cauza Briels [239], s-ar putea dovedi a fi un argument împotriva directivelor privind natura ale UE, în forma lor actuală. După hotărârea din cauza Briels a devenit clar că acțiunile de restaurare a mediului nu pot fi utilizate ca metode de atenuare suficiente în contextul directivelor UE privind natura, cu excepția cazului în care se poate demonstra că atenuază sau reduc direct efectele legate de dezvoltarea industrială asupra habitatelor vizate [240].

În consecință, în special în statele membre în care instanțele naționale insistă asupra aplicării stricte a principiului precauției, iar majoritatea habitatelor și speciilor se găsesc deja într-o stare de conservare precară [241], în realitate, nu există adesea un impas real la fața locului, deoarece majoritatea proiectelor de dezvoltare au fost aprobate dinainte.

Directiva privind păsările nu prevede nicio procedură de desemnare pentru zonele de protecție specială. Cu toate acestea, în conformitate cu hotărârile Curții Europene de Justiție, o astfel de

de desemnare trebuie să urmeze criteriile științifice, obiective și fiabile, și să excludă toate considerentele economice. Deciziile de desemnare a ariilor protejate sunt luate la nivel național, Comisia Europeană neintervenind în această situație [242].

Dispozițiile Directivei privind habitatele sunt mai precise în ceea ce privește desemnarea zonelor speciale de conservare. Statele trebuie să pregătească o listă desituri propuse, pe baza criteriilor științifice relevante. Criteriile de evaluare sunt definite în anexa III. Datele sociale sau economice nu pot fi luate în considerare pentru a exclude anumite situri. Lista este apoi transmisă Comisiei Europene. Comisia, de comun acord cu statele membre, desemnează oficial situri de importanță comunitară, pe baza unei subdiviziuni biogeografice. Ulterior, statele membre au o perioadă de șase ani pentru a desemna oficial la nivel național siturile selectate ca fiind de importanță comunitară.

Siturile de protecție Natura 2000 se pot suprapune cu ariile protejate deja stabilite. Cu toate acestea, majoritatea siturilor Natura 2000, în special siturile agricole, nu se suprapun cu ariile protejate. În fiecare caz, regimul legal de protecție definește măsurile de protecție aplicabile pentru habitat și specii.

Cadrul legal pentru siturile Natura 2000 este derivat din articolul 6 din Directiva privind habitatele, care impune statelor membre să stabilească măsurile de conservare necesare (implicând, după caz, planuri de gestionare adecvate sau incluse în alte planuri specifice), să întreprindă acțiunile de reglementare, administrative sau contractuale adecvate și să ia măsuri adecvate pentru a preveni deteriorarea habitatelor naturale și tulburările care au impact asupra speciilor vizate.

Măsurile de conservare legate de siturile Natura 2000 pot lua diverse forme. Statele sunt libere să aleagă diferite măsuri, dar, în conformitate cu articolul 2.2 din Directiva privind habitatele, acestea ar trebui „să mențină sau să restabilească o stare de conservare favorabilă, în habitatele naturale pentru speciile de faună și floră sălbatică de interes comunitar” [243].

3.1.1. Ariile protejate în temeiul convențiilor și programelor internaționale

Ariile protejate enumerate în convențiile și programele internaționale nu sunt acoperite de niciun cadru legal intern sau reglementări specifice. Acestea beneficiază de protecție legală „à la carte” în categoriile existente de arii protejate în statele membre UE. De exemplu, în Franța, poate fi înființată o rezervație națională pentru a asigura respectarea unui tratat internațional (Codul Mediului, Art. L. 332-2) [244] sau pot fi folosite instrumente juridice sectoriale (pentru pescuit, silvicultură etc.). În unele cazuri, mai degrabă decât protecția legală, se aplică măsuri de administrare fără o desemnare a

categoriei de zonă protejată. Siturile sunt enumerate în tratate internaționale pe baza unei declarații făcute de către statul în cauză. În Franța, ministerul responsabil cu protecția naturii [245] prezintă propuneri pentru includerea în Lista Ramsar sau Convenția Patrimoniului Mondial. Odată ce situl este listat, Franța se angajează să asigure o protecție eficientă, care implică, foarte des, instituirea unui cadru legal de protecție pentru zonă [246].

3.1.2. Ariile protejate transfrontaliere

Codul de mediu din Franța nu acoperă ariile protejate transfrontaliere și nu oferă un cadru legal specific pentru astfel de zone, cu excepția dispozițiilor care reglementează parcurile naționale. Astfel, o autoritate a parcului național „poate întreprinde activități comune cu organul de gestionare a unei arii protejate învecinate în cadrul politicilor naționale și comunitare și, după caz, să creeze instrumente de management care să faciliteze îndeplinirea obiectivelor comune” (art. L. 331- 9) [244]. Sub rezerva aprobării prealabile a ministrului responsabil cu protecția mediului, autoritatea parcului național poate, de asemenea, să semneze acorduri de înfrățire internațională cu entități străine însărcinate cu gestionarea ariilor protejate. Parcurile regionale pot, de asemenea, să deruleze proiecte de cooperare, pe baza articolului L. 1115-1 din Codul guvernului local și regional: „guvernele locale și regionale și agențiile lor pot, în conformitate cu angajamentele internaționale ale Franței, să încheie contracte cu părțile străine, locale sau cu autoritățile regionale pentru a întreprinde acțiuni de cooperare sau asistență pentru dezvoltare” [244].

3.1.3. Instrumente sectoriale și protecția naturii: exemplul Franței

Ariile protejate stabilite de legislația mediului în Franța nu sunt singurele instrumente disponibile, legislația sectorială contribuind, de asemenea, la protecția mediului. Două legi sectoriale conțin, în special, dispoziții specifice referitoare la protecția zonelor naturale. Legea privind amenajarea teritoriului poate fi utilizată pentru a proteja anumite zone de dezvoltarea urbană continuă, iar legea forestieră poate fi utilizată pentru a proteja zonele forestiere și ecosistemele cu valoare ecologică.

În ceea ce privește **Legea silviculturii și pădurile protejate**, legea silviculturii include, pe motive de interes public, un proces special de protecție pentru zonele forestiere, „a căror conservare este recunoscută a fi necesară pentru păstrarea acoperirii solului pentru zonele montane, ca protecție împotriva avalanșelor, eroziune și invazia de către apă și nisip și pădurile, indiferent de forma de proprietate asupra acestora, situate la periferia marilor zone urbane și în zonele în care se solicită conservarea lor, fie pe motive ecologice, fie în beneficiul publicului”(art. L. 411- 1) [247]. Principalele

efecte ale acestui tip de protecție sunt „interzicerea oricărei modificări a utilizării preconizate sau a oricărui tip de utilizare a terenului, care ar putea afecta negativ conservarea sau protecția pădurii” și instituirea unui regim forestier special, mai ales în ceea ce privește dezvoltarea activităților de pășunat (art. L. 412-1 și L. 412-2) [247].

În Franța, rezervațiile biologice de stat pot fi constituite din pădurile de stat. Ele rezultă dintr-un acord între Oficiul Național de Silvicultură (Office național des forêts sau ONF) [248] și ministerul responsabil cu mediul. În mod normal, sunt create printr-un ordin al ministerului agriculturii. Aceasta nu este o categorie de arie protejată cu statut legal sau de reglementare. Oficiul Național de Silvicultură este responsabil de gestionarea unor astfel de zone, al căror scop este protejarea habitatelor, speciilor sau resurselor naturale. Pot fi create două categorii de rezerve: „rezervații biologice cu reglementare strictă”, în care nu sunt permise doar anumite activități (dar operațiunile forestiere sunt interzise și accesul public este restricționat), și „rezervațiile biologice gestionate”, care sunt administrate pentru a asigura conservarea mediului și a speciilor. Legile și reglementările privind amenajarea teritoriului nu sunt doar un instrument de protecție, ci și un instrument fiscal (prin taxa departamentală pe ariile naturale sensibile) și un instrument de achiziție a terenurilor (prin drepturi de preempțiune).

Zonele naturale sensibile permit departamentelor de mediu „să păstreze calitatea siturilor, peisajelor, zonelor naturale și a zonelor inundabile naturale și să asigure conservarea habitatelor naturale” (art. L. 142-1) [249]. Astfel de zone trebuie să fie amenajate pentru a putea fi deschise publicului, deși accesul publicului poate fi interzis dacă zona este fragilă din punct de vedere ecologic. Este interzis orice tip de activitate economică ce poate afecta negativ zona. Acesta este un proces descentralizat, care permite departamentului specializat să ia măsuri de protecție. Crearea unei zone naturale sensibile depinde de inițiativa departamentului responsabil. În ceea ce privește gestionarea acestor domenii, departamentele au tendința, din ce în ce mai mult, să nu întreprindă managementul propriu-zis, ci să îl încredințeze ONG-urilor, prin acorduri de gestionare.

Legea autorizează consiliile departamentale să instituie o taxă pentru zonele naturale sensibile. Taxa se aplică construcției, renovării sau extinderii clădirilor și anumitor tipuri de lucrări. Se poate ridica la 2% din valoarea proprietății. Fac excepție clădirile cu destinație agricolă și clădirile publice, precum și monumentele clasificate. Această taxă permite departamentului să își implementeze politica privind ariile protejate. După colectare, taxa este utilizată exclusiv pentru finanțarea anumitor tipuri de operațiuni și nu poate fi realocată altor utilizări (art. L. 142-2) [249].

Utilizările permise includ: achiziționarea de terenuri (prin expropriere, acord sau preempțiune), gestionarea ariilor împădurite protejate, asigurarea de asistență Agenției pentru Protecția Litoralului, în scopul achiziționării de terenuri, gestionarea și întreținerea ariilor naturale aparținând instituțiilor publice sau proprietarilor privați care au acceptat să deschidă zonele către public și dezvoltarea și gestionarea teritoriului de-a lungul căilor navigabile din afara statului.

Consiliul departamentelor poate crea zone de preempțiune care îndeplinesc obiectivele pentru zonele naturale sensibile, cu aprobarea municipalităților, dacă au instrumente locale de amenajare a terenului, sau cu aprobarea prefectului. În zonele astfel desemnate, departamentul va avea drept de achiziție, cu prioritate, a oricărui teren nedezvoltat oferit spre vânzare de către proprietarul său, având o perioadă de două luni pentru a-și exprima opțiunea și a decide dacă își exercită dreptul de preempțiune. Dacă departamentul nu intervine, se va verifica dacă nu exercită dreptul de preempțiune alte instituții implicate în ariile protejate, cum ar fi Agenția pentru Protecția Litoralului, organismele de management al parcurilor naturale regionale, parcurilor naționale și rezervațiilor naturale ale municipalităților.

Pentru a desemna o zonă ca parc natural regional trebuie îndeplinite o serie de criterii. În ceea ce privește moștenirea naturală, culturală și peisagistică, interesul pentru crearea parcului trebuie constatat la nivel regional, ca „entitate de excepție” pentru regiunea sau regiunile implicate, precum și la nivel național. Înființarea acestora este posibilă numai dacă există un aranjament instituțional adecvat, cu o capacitate adecvată de a asigura gestionarea parcului și de a derula proiectul într-o manieră coerentă. În plus, fezabilitatea nu poate fi asigurată fără ca instituția să aibă capacitatea de administrare adecvată și coerentă a zonei respective.

Caracteristicile unui parc natural regional includ:

1. coerență: parcul acoperă o zonă cu un patrimoniu comun și este articulat în jurul unui concept de dezvoltare; limitele parcului nu coincid neapărat cu limitele administrative (regiuni sau departamente): „zona este delimitată în concordanță cu și în funcție de relevanța pentru natura patrimoniului” (art. R. 333-4) [244];

2. angajament voluntar: regiunea ia inițiativa creării unui parc, dar autoritățile locale în cauză sunt libere să decidă să se alăture unui proiect comun de dezvoltare și să respecte carta parcului;

3. acțiune concertată: parcul este rezultatul voinței comune a autorităților locale; carta este elaborată de regiune în colaborare cu toate autoritățile locale implicate și în consultare cu părțile interesate relevante; carta specifică angajamentele guvernului și ale autorităților regionale sau locale;

4. adaptare: fiecare parc are un statut propriu, bazat pe o analiză a zonei, care definește obiectivele pentru protecția, îmbunătățirea și dezvoltarea parcului; cartă trebuie reînnoită la fiecare 12 ani;

5. dezvoltare durabilă: „parcurile naturale regionale contribuie la protecția mediului, la planificarea utilizării teritoriului, la dezvoltarea economică și socială și la educația și formarea publică” (art. L. 333-1) [244]; o municipalitate care aderă la o cartă regională a parcului natural nu poate adera la alta care ar putea fi stabilită parțial pe teritoriul său și nici la un parc național, dacă municipalitatea este situată în zona de bază a parcului sau este eligibilă să adere la cartă națională a parcului; în astfel de cazuri, este necesar să se aleagă între integrarea în parcul natural regional sau în parcul național; fiecare parc natural regional beneficiază de marca comună "Parcs naturels régionaux" (parcuri naturale regionale), care poate fi utilizată pentru promovarea activităților sale, precum și de cunoștințele și produsele dezvoltate pe teritoriul parcului;

6. brandul: prezintă un element comun pentru toate parcurile naturale regionale (un oval verde cu o stea cu opt vârfuri) și un simbol specific pentru fiecare parc; spre deosebire de ariile protejate în sens restrâns (parcuri naționale, rezervații naturale, biotopuri protejate), parcurile naturale regionale nu sunt supuse unor reglementări specifice pentru protecția patrimoniului natural; legislația națională franceză aplicabilă teritoriului municipalităților se aplică și în aceste cazuri, iar respectarea legislației respective este obligatorie pentru parcurile naturale regionale.

Reglementările locale sau regionale, cum ar fi reglementările de amenajare a teritoriului, trebuie să fie în concordanță cu liniile directoare și prevederile cartei (art. R. 333-13) [244]. Cartă, în sine, nu impune obligații legale, în contrast cu regulamentul parcului național. Mai degrabă direcționează și îndrumă acțiunile autorităților locale și ale proprietarilor privați de terenuri. Conceptul parcurilor naturale regionale, în Franța, nu se bazează pe constrângeri, ci mai degrabă pe stimulente. Cartă parcurilor naturale regionale are trei scopuri principale: definirea orientărilor de protecție, îmbunătățire și dezvoltare a zonei, definirea activităților care sunt responsabilitatea consiliului de administrație și definirea angajamentelor guvernului central și regional sau local care vizează atingerea acestor obiective.

Interpretarea instanțelor de contencios administrativ cu privire la efectul juridic al cartei ilustrează natura ambivalentă a acesteia: este un ghid care poate avea, de asemenea, un efect indirect de stabilire a standardelor în zonele respective. Potrivit instanțelor de contencios administrativ, „cartă parcului este menită să ghideze acțiunile autorităților publice care vizează protecția mediului,

dezvoltarea regională, dezvoltarea economică și socială, educația publică și conștientizarea importanței acestora pe teritoriul parcului, pentru a asigura coerența acestor acțiuni cu obiectivele definite de statut” [250]. Prin urmare, este de competența diferitelor autorități publice implicate să ia măsurile adecvate și să ducă la îndeplinire acțiunile necesare pentru realizarea obiectivelor cartei.

Ca urmare, consiliul de administrație comună, acționând ca reprezentant al parcului natural regional, poate iniția proceduri judiciare împotriva proiectelor sau deciziilor care pot avea un impact negativ asupra obiectivelor stabilite de cartă. De exemplu, dacă în cartă unui parc natural regional se identifică zonele care necesită protecție, planul municipal de utilizare a terenurilor trebuie să țină cont de acest lucru și să identifice astfel de zone ca „N zone”.

3.1.4. Încorporarea conectivității ecologice în instrumentele de planificare a utilizării terenurilor

Până de curând, conectivitatea ecologică a lipsit din cadrul legal al ariilor protejate, cu excepția prevederilor Directivei privind habitatele referitoare la rețeaua Natura 2000 [251]. Ariile protejate franceze sunt încă izolate din punct de vedere biologic și, de asemenea, din punct de vedere juridic, deoarece nu există dispoziții legale care să solicite sau să susțină interconectarea acestora. Înainte de procesul de mediu din cauza Grenelle [252], conectivitatea ecologică era abordată doar în cadrul politicii de planificare a utilizării terenurilor. Legea din 1999 privind planificarea utilizării terenurilor și dezvoltarea durabilă a recunoscut pentru prima dată conectivitatea ecologică prin conceptul de „rețele ecologice” [253]. Această lege a creat Planul de servicii colective pentru zonele naturale și rurale, adoptat în 2002, care are drept scop identificarea „rețelelor ecologice, continuitatea și extinderea ariilor protejate potrivite pentru a fi implementate. Instrumentele de planificare locală, cum ar fi documentele regionale de planificare a utilizării terenurilor, strategiile regionale pentru protecția biodiversității sau documentele de planificare și dezvoltare urbană, oferă, de asemenea, modalități și mijloace pentru integrarea conectivității ecologice. Așa cum am explicat mai sus, la nivel local, în Franța, planurile de utilizare a terenurilor pot proteja pădurile sau le pot desemna ca fiind „N zone”. De asemenea, pot lua în considerare coridoarele ecologice prin desemnarea zonelor Nco (de coridor) [254]

Legea de mediu Grenelle II din 12 iulie 2010 [252] creează centuri verzi și albastre și adaugă noi articole la Codul de mediu în acest sens (art. L. 371-1 la L. 371-6) [244]. Scopul acestor centuri este de a „stopa pierderea biodiversității, contribuind la conservarea, gestionarea și restaurarea conectivității ecologice între habitatele naturale, luând în considerare activitățile umane, în special

agricultura, în zonele rurale” [255]. Zonele verzi fac parte din zonele naturale semnificative pentru conservarea biodiversității, inclusiv ariile protejate.

Acest studiu de caz oferă o imagine de ansamblu asupra sistemului francez de arii protejate. Acesta demonstrează că:

- Franța dispune de un set adecvat de instrumente pentru a răspunde criteriilor UICN cu privire la ariile protejate;
- pe lângă ariile protejate prin lege, zonele care nu sunt eligibile pentru protecție în cadrul categoriilor legale existente (de exemplu, o zonă care nu îndeplinește criteriile pentru desemnarea ca rezervație naturală națională) pot fi protejate și gestionate durabil prin utilizarea terenurilor prin instrumente de planificare (parcurile naturale regionale joacă un rol major în această privință);
- autoritățile regionale și cele locale joacă un rol esențial în protecția naturii, întrucât le-au fost date atribuții sporite cu privire la problemele de mediu;
- conectivitatea ecologică, care este o componentă critică a oricărui sistem de arii protejate, este consolidată.

Diversitatea categoriilor de arii protejate, în ceea ce privește instituțiile inițiatoare (administrațiile centrale și locale), precum și modalitățile de gestionare, protecție și chiar de dezvoltare durabilă, reprezintă un atu important pentru sistemul francez de arii protejate. Această diversitate permite găsirea de soluții adecvate pentru gestionarea și protecția ariilor protejate, în conformitate cu obiective specifice definite de autoritățile publice.

3.2. Interferența politico-legală a CJUE în privința formării și implementării politicilor privind ariile protejate la nivelul UE

Istoria Comunității Europene în dreptul mediului începe cu o declarație a Comisiei Europene (1970), care conținea propuneri privind necesitatea ca UE să fie mai activă în domeniul ecologiei și elaborarea unui program comun de mediu. Înainte de aceasta, documentul principal - Tratatul privind educația al Comunității Europene (1957) - nu avea instrucțiuni privind dreptul mediului și nu conținea norme privind mediul și protecția acestuia. În 1971, Comisia a adoptat Declarația privind politica de mediu a UE, precum și propuneri pentru punerea în aplicare a unei serii de măsuri pentru protejarea mediului și dezvoltarea unui program de mediu.

Politica de mediu la nivel european există din 1972. Se reflectă în programele europene de mediu din 1973, 1977, 1983, 1993 și 2002. Primul program privind măsurile de mediu al UE (1973-1976) a fost adoptat și aprobat printr-o declarație generală a Comunității, de reprezentanți ai Consiliului, în 1973. În anii următori, au fost aduse modificări Tratatului comunitar. Al șaselea program politic și de mediu (2002) a identificat cele mai importante obiective, principii și priorități politice și de mediu ale Comunității în domeniul ecologiei pentru perioada de până în 2012 [256].

Astfel, din 1957 și până în prezent, Comunitatea Europeană a parcurs un drum lung în dezvoltarea legislației de mediu, prin formarea și punerea în aplicare a politicii comunitare de mediu. Înainte de intrarea în vigoare a Actului unic european, în 1987, Comunitatea Europeană a emis peste 200 de acte juridice în temeiul Tratatului de instituire a Comunității Economice Europene (Tratatul UE) [257].

Sintagma „protecția mediului” nu a fost menționată în acordurile de creare a CEE, dar sarcina de a proteja mediul a devenit una dintre prioritățile activităților sale. În această perioadă de timp au fost elaborate planuri de acțiune pentru mediu, în care au fost specificate obiectivele și principiile sale și au fost formulate probleme prioritare care au necesitat măsuri urgente. Conceptul de „mediu” în tratatul CEE a apărut la 1 iulie 1987, ca urmare a modificării articolului 100A (privind piața internă). De asemenea, în acest document a apărut o secțiune separată despre mediu - articolul 130R-T. Cu toate acestea, protejarea oficială a mediului nu a fost la acel moment inclusă între sarcinile CEE.

După intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht din 1993, protecția mediului a ajuns în cele din urmă să fie considerată oficial una dintre sarcinile prioritare prevăzute la articolul 2 din Tratatul UE (așa cum a fost cunoscut fostul tratat CEE). O importanță mai mare a fost acordată principiului integrării, prevăzut anterior la articolul 130R. Articolul 6 din Tratatul UE prevede integrarea obligatorie a cerințelor de protecție a mediului în toate formulările, politicile și activitățile comunitare.

Politica de mediu a Comunității Europene se bazează pe o serie de principii generale, stabilite într-o serie de articole din tratat. Așadar, articolele 11-16 precizează principiile de bază care sunt importante pentru punerea în aplicare a politicii de mediu a Comunității Europene: subsidiaritate, integrare, prevenție, combaterea impactului nociv direct asupra mediului și sursele poluării, regula „poluatorul plătește”, raportul dintre riscurile și beneficiile reglementării. Mai mult, interpretarea și aplicarea acestor principii sunt supuse principiului relativității - măsurile luate de Comunitate pentru

reglementarea impactului asupra mediului și asupra populației nu ar trebui să depășească măsurile luate pentru atingerea obiectivelor tratatului (articolul 5 alineatul 3 din tratat).

Principiul subsidiarității stabilește faptul că în problemele politicii de mediu și în alte aspecte de mediu, subsidiaritatea este aplicabilă numai în acele cazuri și circumstanțe în care obiectivele măsurilor propuse (de exemplu, pentru reglementarea impactului) vor fi realizate cu mai mult succes la nivelul Comunității, decât la nivelul fiecărei țări membre. Punerea în aplicare a principiului subsidiarității pentru măsuri specifice de reglementare a impactului este precedată, de obicei, de dezbateri, de compararea argumentelor pro și contra, luând în considerare poziția Consiliului, Parlamentului European și Curții de Justiție a UE, pentru a obține o decizie consolidată [258]. Principiul integrării (articolul 6 din tratat) determină necesitatea includerii nevoilor de protecție a mediului în elaborarea și punerea în aplicare a tuturor celorlalte politici comunitare, astfel încât toate politicile comunitare să fie eficiente pentru mediu.

Principiul prevenției a fost introdus treptat în Tratatul din 1987 și din 1993, și determină necesitatea de a lua măsuri dacă există motive de îngrijorare pentru sănătatea umană și mediul înconjurător, când încă nu se pot stabili cu claritate dimensiunea și conținutul amenințărilor pentru mediu, cu scopul de a preveni apariția prejudiciilor pentru mediu și populație. Acest principiu poate fi pus în aplicare prin utilizarea diferitelor instrumente (de exemplu, evaluarea impactului proiectelor asupra mediului, măsuri de prevenire a accidentelor, interdicție la exportul deșeurilor etc.).

Principiul combaterii efectelor nocive asupra mediului în sursele de apariție a acestora, într-o anumită măsură, are un caracter de prevenție și ajută la prevenirea efectelor nocive asupra obiectivelor de mediu și asupra populației, care sunt văzute a fi preferabile în locul combaterii consecințelor dăunătoare. Principiul „poluatorul plătește” definește răspunderea pentru daune (efecte nocive). Mai precis, acest principiu este definit într-o serie de documente secundare, de exemplu, în Convenția OSPAR - costurile mijloacelor de prevenție, control și reducere a poluării ar trebui suportate de cel vinovat.

Astfel, dreptul de mediu al Comunității Europene conține principii importante ale competenței Comunității în reglementarea protecției mediului și a statelor membre în cazurile în care nu există o reglementare a acestor probleme de către Comunitate. Legislația Comunității Europene este o parte organică integrantă a dreptului Uniunii Europene (UE) sau a dreptului european, un sistem juridic independent, care s-a dezvoltat ca urmare a proceselor de integrare pe continent și există alături de dreptul internațional și de dreptul intern al statelor membre ale UE.

Dreptul UE este în prezent un tip special de legislație supranațională, cu elemente naționale separate. Instrumentele juridice care operează în cadrul legislației UE și sunt utilizate în reglementarea relațiilor dintre diverse persoane juridice au o forță juridică diferită. Actele normative care sunt obligatorii pentru toate statele membre ale UE sunt mai puternice decât legislația națională și nu necesită transpunerea în legi naționale.

Directivelenu au forță juridică directă, dar obiectivele stabilite în acestea sunt obligatorii pentru toți membrii UE. Formele și metodele de realizare ale acestor obiective sunt determinate de autoritățile naționale. Anumite dispoziții din directive sunt transformate în legislație națională în timp util, dobândesc forță juridică directă și permit armonizarea sistemelor juridice ale diferitelor state membre ale UE. Deciziile sunt luate cu privire la probleme specifice și sunt obligatorii din punct de vedere juridic pentru entitățile către care sunt direcționate (țări membre UE, companii, persoane fizice). Recomandările și avizele nu sunt instrumente juridice de reglementare strictă și de aceea sunt utilizate în țările UE ca ghiduri pentru instituții și organizații.

În sectoarele de mediu complexe, dezvoltarea legislativă începe cu directivele cadru, care definesc linii directoare, cadre instituționale, domenii de competență și implicarea părților interesate, proceduri și termene. După aceea, sunt elaborate directive subsidiare, care definesc parametrii specifici sistemului juridic, de exemplu, o listă de substanțe specifice, valorile maxime admise a fi conținute în anumite obiecte, produse și bunuri de mediu etc.

În ceea ce privește **ierarhia managementului calității mediului**, aceasta se referă la structura de management organizațional, funcțiile, puterile și responsabilitatea organismelor de conducere. Datorită faptului că Uniunea Europeană este o formă de activitate comună a statelor suverane unite în mod voluntar, cu sisteme de guvernare proprii (naționale), sarcinile de guvernare a Uniunii Europene au impus crearea unui număr de organisme (instituții) supranaționale, care sunt semnificativ diferite de sistemele de guvernare naționale existente. Conform Tratatului UE, s-au creat organele legislative europene: Consiliul Miniștrilor, Comisia Europeană, Parlamentul European, Curtea Europeană de Justiție sau Comisia pentru afaceri economice și sociale [259].

Consiliul de miniștri este format în fiecare caz din miniștri competenți sau secretari de stat. Obiectul problemelor aflate în dezbateră determină componența consiliului. Atunci când iau în considerare problemele legate de agricultură, participă miniștri ai agriculturii, când sunt dezbătute probleme de mediu, participă miniștri ai unor state membre responsabili cu problemele de mediu.

Întâlnirile șefilor de stat și ale guvernului cu privire la problemele de mediu sunt, de obicei, organizate în cadrul Consiliului European.

Comisia Europeană pune în aplicare politicile UE și își asumă sarcinile puterii executive. Comisia este formată din membri care sunt numiți de guvernele naționale și aprobați de Parlamentul European [260]. Membrii Comisiei sunt susținuți de un număr mare de funcționari publici. Parlamentul European este format din parlamentari europeni, care se unesc în fracțiuni supranaționale. Comisia pentru afaceri economice și sociale include diferite grupuri ale societății civile din statele membre ale UE, precum fermieri, antreprenori în transporturi, oameni de afaceri, artizani etc. Aceste grupuri de părți interesate sunt reprezentate de angajatori, angajați etc.

Curtea Europeană de Justiție (CEJ) este instanța supremă în aplicarea dreptului european și clarifică dreptul UE în situații controversate, care afectează interesele oricărei persoane juridice sau fizice din Comunitatea Europeană. Procedura de soluționare a cauzelor este prevăzută la articolul 226 din Tratatul UE. Potrivit acesteia, dacă Comisia Europeană consideră că un stat membru al UE nu își îndeplinește obligațiile în conformitate cu dreptul european, se adresează Curții Europene cu o cerere de executare. De regulă, un astfel de recurs este etapa finală a procesului de soluționare a unei probleme contencioase. În mod obișnuit, Comisia Europeană și un stat membru al UE poartă discuții asupra subiectului litigios înainte de a înainta cauza către Curtea Europeană. De exemplu, o decizie importantă în domeniul protecției mediului adoptată de Curtea Europeană a statuat că interzicerea completă a importului deșeurilor periculoase nu respectă Directiva Europeană 84/631 [261], care prevede luarea în considerare a intereselor tuturor părților interesate.

O analiză a legislației de mediu a Comunității Europene în ansamblu și a statelor sale membre (Germania, Olanda, Franța și altele) ne permite să concluzionăm că legislația UE este de o importanță deosebită pentru țările cu economii în tranziție, oferind un nivel ridicat de calitate a mediului pentru cetățenii UE. Acest lucru afectează și cetățenii acelor țări europene care optează pentru aderarea la UE și se angajează să adopte legislația UE.

O atenție deosebită în literatura juridică este acordată posibilelor consecințe asupra dreptului european de mediu al UE pe care le are aderarea de noi membri la Comunitate. Potrivit lui Gyula Bandi (de la Universitatea Catolică din Budapesta), ar trebui acordată atenția cuvenită măsurilor de tranziție pentru statele nou-admise. Măsurile luate de noii membri și de țările în curs de aderare pot fi reduse la transpunerea legislației-cadru comunitare (inclusiv dreptul la acces la informații și protecția mediului), punerea în aplicare a măsurilor care vizează încheierea de acorduri internaționale la care

Comunitatea este parte, participarea la reducerea poluării globale și transfrontaliere, dezvoltarea și îmbunătățirea legislației privind protecția mediului (care vizează păstrarea diversității biologice și asigurarea funcționării pieței interne). Deoarece măsurile tranzitorii sunt limitate în timp, acestea nu ar trebui să înlocuiască punerea în aplicare a multor reglementări, cum ar fi legile-cadru sau inovațiile legislative.

Problemele-cheie pentru dezvoltarea în continuare a dreptului UE privind mediul sunt îmbunătățirea strategiilor legale de mediu pentru protejarea drepturilor omului, răspunderea pentru mediu (prevenirea și combaterea daunelor de mediu), răspunderea pentru daune, reglementarea legală a mecanismelor economice pentru protecția mediului, armonizarea legislației mediului a UE cu dreptul internațional al mediului.

Curtea Europeană de Justiție (CEJ) a fost mult timp considerată ca fiind un motor independent al integrării europene. Lucrările recente au arătat, însă, cu mare precizie empirică, cât de mult este condiționată Curtea de preferințele statelor membre. Studii cantitative au analizat influența observațiilor statelor membre asupra jurisprudenței Curții, iar studii de caz calitative au urmărit corecțiile politice aduse ca răspuns de jurisprudența CEJ. Alți cercetători, de cealaltă parte, au pus sub semnul întrebării validitatea empirică a acestor afirmații [262].

După ce Curtea clarifică o chestiune juridică, această hotărâre este valabilă în întreaga UE și are efect direct pentru administrațiile naționale, pentru legiuitorii UE și statele membre, precum și pentru instanțele naționale. Pe scurt, jurisprudența CEJ nu poate dicta politici europene sau naționale, dar impactul său merită o atenție sporită [263]. În jurisprudența CEJ se susține legitimitatea soluțiilor de guvernare, bazându-se atât pe justiția distributivă, cât și pe cea procesuală. Pe de o parte, distribuirea consecințelor benefice și adverse ale guvernării ariilor protejate trebuie să fie justificată. Pe de altă parte, luarea deciziilor cu privire la ariile protejate trebuie să satisfacă așteptările cu privire la justiția procesuală.

De exemplu, Comisia Europeană a reușit, cu ajutorul CEJ, să finalizeze două cazuri de încălcare a protecției mediului care trenau pe masa de lucru a Comisiei. Cazurile au fost înaintate către CEJ și au avut ca rezultat hotărârile Curții Europene de Justiție din 2001 și 2002. Prima decizie se referă la un termen limită din 1995 pentru a completa o listă asiturilor naturale pentru a proteja dispariția habitatelor și speciilor naturale din Irlanda ca parte a rețelei Natura 2000. Celălalt caz se referă la măsurile de recuperare a vegetației din zonele montane irlandeze care au fost puternic afectate de creșterea oilor începând cu anii 1980. Deciziile Comisiei au fost urmate de stabilirea de către Irlanda

a peste 400 desituri importante și adoptarea de măsuri de restricționare a numărului de ovine care pășunează pe soluri fragile la niveluri durabile din punct de vedere ecologic [264].

Comisarul pentru mediu, Stavros Dimas, a declarat: „Sunt încântat să anunț închiderea acestor cazuri de lungă durată în urma acțiunilor întreprinse de autoritățile irlandeze. I-aș îndemna acum să își dubleze eforturile pentru a respecta alte hotărâri judecătorești importante privind protecția naturii în Irlanda. Aceasta este crucial dacă dorim să stopăm pierderea biodiversității" [265].

Astfel, contribuția Irlandei la rețeaua Natura 2000 prin 423 de situri, care acoperă o suprafață de peste 13 500 km², a permis Comisiei să închidă un caz care trena pe rolul său, pentru încălcarea legislației privind protecția naturii. De atunci, Irlanda a luat măsuri pentru reducerea numărului de oi și a introdus, de asemenea, garanții de protecție suplimentare în Complexul Owenduff-Nepin Beg și în cele Doisprezece Bens, unde pagubele cauzate de pășunatul excesiv au fost cele mai grave.

Chiar și atunci când sunt aplicate în mod eficient în procedurile de planificare existente, normele cu reglementare strictă de evaluare stabilite de directivele UE privind natura sunt deseori tratate ca simple formalități procedurale, cu un impact relativ limitat asupra rezultatului procesului decizional [266].

Comisia Europeană, atunci când emite avize în conformitate cu clauza de derogare de la articolul 6 alineatul (4) pentru proiectele de infrastructură de mari dimensiuni, nu respectă întotdeauna condițiile stricte căns poate legifera în cazurile de derogare. În unele situații, rațiunile de ordin economic continuă să înlocuiască o evaluare strictă a presupuselor măsuri compensatorii. Cu toate acestea, în urma recentelor hotărâri ale CJUE cu privire la Directiva privind habitatele, se remarcă o atitudine diferită față de aplicarea directivelor privind natura UE la nivel național [267, 268, 269].

Deși, la început, instanțele naționale s-au dovedit a fi destul de reticente în a examina deciziile de planificare a protecției mediului în funcție de cerințele procedurale și de fond stabilite de directivele UE privind natura, evoluția recentă a jurisprudenței arată o disponibilitate mai mare de a aplica un standard rigid de revizuire în acest sens.

Judecătorii naționali par în prezent a fi mai înclinați să respingă proiectele ori de câte ori a fost efectuată o evaluare inadecvată sau a avut loc o aplicare incorectă a normelor privind protecția strictă a speciilor [270]. De-a lungul ultimelor decenii, extinderea zonelor portuare, crearea de noi spații industriale sau construcția de lucrări majore de infrastructură, inclusiv proiecte de energie regenerabilă, au intrat în conflict tot mai mult cu conservarea de situri din rețeaua Natura 2000 și cu normele stricte de reglementare pentru protecția speciilor pe cale de dispariție. Drept urmare, în unele

state membre, regulile de protecție ale UE sunt din ce în ce mai des etichetate ca o cursă cu obstacole împovărătoare pentru dezvoltarea proiectelor de dezvoltare a infrastructurii [271].

Deși aplicarea articolului 6 alineatul (4) oferă o flexibilitate suplimentară pentru dezvoltarea proiectelor care se confruntă cu o evaluare ecologică negativă, clauza de derogare nu este considerată o opțiune funcțională pentru multe proiecte avansate în sectorul privat. În conformitate cu jurisprudența recentă a CEJ, activitățile private, cum ar fi creșterea bovinelor sau extinderea unei întreprinderi locale, în general, nu sunt eligibile pentru „motive imperative de interes public major”. Prin urmare, clauza pentru dezvoltare nu poate fi utilizată ca un mijloc generic pentru a reconcilia dezvoltarea inițiativelor private cu obiectivele de conservare.

Cu toate acestea, și pentru proiectele de infrastructură de mari dimensiuni, cum ar fi lucrările de extindere a porturilor, clauza de derogare este utilizată doar limitativ, din cauza condițiilor restrictive care trebuie îndeplinite și a costurilor și întârzierilor suplimentare asociate acestora. Acest lucru ajută probabil pentru a explica aplicarea redusă a clauzei de derogare până acum. Conform statisticilor Comisiei Europene, în anii 2004-2006 au fost raportate doar 42 de cazuri în toate statele membre când s-a invocat clauza, majoritatea acestora fiind invocate de Portugalia și Germania [272].

Cu toate acestea, deși articolul 6 alineatele (3) și (4) din Directiva privind habitatele trebuie considerat o transpunere legislativă a unei ierarhii a măsurilor de atenuare a impactului pe care marile proiecte de dezvoltare le au asupra mediului, deoarece directivele UE privind natura nu conțin o referire explicită la măsurile de atenuare și menționează succint sintagma „măsură compensatorie”, acesta nu stabilește totuși în mod explicit reguli clare în ceea ce privește modalitatea în care se poate face compensarea pentru pierderea biodiversității. Prin urmare, rămâne incert în ce măsură și în ce condiții specifice directivele UE privind natura oferă o bază de apreciere suficientă instanțelor naționale atunci când trebuie să aprecieze conformitatea cu standardele de mediu a emiterii autorizațiilor lor pentru astfel de proiecte naționale sau regionale, pentru a permite o abordare mai flexibilă a atenuării daunelor de mediu în contextul procedurilor de evaluare cu reglementare strictă. În special, nu a fost stabilit în ce măsură activitățile de restaurare, care vizează restaurarea habitatului degradat sau crearea de noi habitate în zona proiectului în sine sau în imediata sa vecinătate, ar putea fi luate în considerare ca măsură de atenuare generică, în contextul unei evaluări ecologice pentru un proiect de dezvoltare sau, alternativ, sau ca un efort autentic de compensare atunci când se aplică clauza de derogare.

Comisia Europeană a stabilit o serie de reguli generale în această privință în regulamentele sale, care nu sunt obligatorii conform articolului 6 din Directiva privind habitatele. Măsurile de atenuare au ca scop reducerea sau chiar anularea impactului negativ al unui plan sau proiect, în timpul sau după finalizarea acestuia și ar trebui să fie o parte integrantă a specificațiilor tehnice ale unui plan sau ale unui proiect, în timp ce măsurile compensatorii, care pot fi luate în considerare doar în temeiul articolului 6 alineatul (4), sunt independente de proiect și vizează compensarea efectelor negative ale planului sau proiectului, pentru a menține coerența generală a rețelei Natura 2000. Acțiunile de reabilitare sau restaurare la fața locului sunt considerate a preceda ultima etapă a așa-numitei ierarhii de atenuare [273].

Cu toate acestea, nu a fost clar în ce măsură eforturile de restaurare la fața locului, care ar compensa daunele de mediu produse în imediata vecinătate a sitului afectat, ar putea fi integrate în proiectul de atenuare. În cadrul recentelor standarde BBOP privind compensațiile de biodiversitate, astfel de acțiuni de restaurare a sitului nu ar fi considerate compensări, deoarece acestea ar putea fi considerate măsuri care vizează reducerea impactului rezidual al proiectului, înainte de aplicarea măsurilor compensatorii efective [6].

Cu toate acestea, în contextul strategiilor de flexibilitate, în conformitate cu directivele UE privind natura, nu trebuie să fie luate în considerare de către dezvoltator compensări suplimentare, deoarece se preconizează că proiectul, prin acțiunile sale de restaurare la fața locului, nu va afecta negativ habitatele protejate. Pentru a face lucrurile și mai complicate, Comisia Europeană a declarat, în Ghidul său privind protecția speciilor protejate juridic din 2007, că măsurile de atenuare ar putea implica, printre altele, „lărgirea sitului sau crearea de noi habitate în relație funcțională directă cu un loc de reproducere sau un loc de odihnă a speciilor, ca o contrapondere a pierderii potențiale a unor părți sau funcții ale sitului” [274].

Prin urmare, o înțelegere mai largă a conceptului de măsuri de atenuare, inclusiv prin măsuri de restaurare la fața locului, care nu conduc în mod necesar la evitarea daunelor aduse mediului, nu se observă în contextul directivelor UE privind natura.

Încercarea de a defini de o manieră progresistă conceptul de măsuri de conservare în contextul legislației UE privind conservarea naturii este firească, mai ales atunci când ne raportăm la punctul de vedere al dezvoltatorului. Măsurile tradiționale de evitare, cum ar fi mutarea traiectoriei unei artere rutiere în curs de construire, nu sunt adesea suficiente pentru a reconcilia dezvoltarea infrastructurii cu normele UE de protecție a naturii. Pentru a facilita dezvoltarea predispusă să interfereze cu siturile

și / sau speciile protejate ale UE, în statele membre se utilizează noi strategii de atenuare, cum ar fi în practicile olandeze de planificare spațială.

În cadrul acestei abordări, măsurile de creare și restaurare a habitatului sunt integrate în proiectele de dezvoltare economică. Astfel de măsuri de restaurare includ, în general, activități intenționate care accelerează recuperarea ecosistemelor degradate, deteriorate sau distruse, cum ar fi zonele umede sau pășunile. În unele cazuri, sunt luate în considerare și măsuri de creare a habitatului, pe siturile lipsite de vegetație sau de resurse naturale. În această privință, măsurile de restaurare și / sau creare a habitatului la fața locului, care se află în specificațiile tehnice ale proiectului, ar fi, totuși, eligibile ca strategii de atenuare. Orice acțiuni de restaurare care depășesc sfera directă a proiectului ar fi considerate drept compensații.

În consecință, atunci când se acordă autorizații pentru activități potențial dăunătoare pentru mediu, ar trebui să se acorde atenția cuvenită efectelor pozitive care se așteaptă să fie generate de aceste acțiuni de restaurare la fața locului și să se permită, astfel, mai multă libertate în dezvoltarea de astfel de proiecte. De multe ori proiectul nu ar afecta negativ natura protejată după ce efectele sale negative ar fi contracarate de programele de restaurare, deseori ambițioase, legate de presupusele dezvoltări ale proiectului. Un efect secundar util este acela că, atunci când se iau în considerare programe de restaurare ambițioase legate de dezvoltarea proiectelor, trebuie acordată o importanță mai mică stării actuale de conservare nefavorabile a unui sit, ceea ce constituie adesea un impediment important pentru strategiile de autorizare flexibile.

Obiectivul acțiunilor de restaurare la fața locului poate fi privit ca fiind minimizarea sau contrabalansarea impactului rezidual al unor proiecte de dezvoltare asupra mediului, astfel încât acestea să devină nesemnificative și, prin urmare, să nu fie necesare compensări în baza articolului 6 alineatul (4) și / sau a articolului 16 alineatul (1) din Directiva privind habitatele.

În loc să se respecte principiile de reglementare strictă, ceea ce ar duce la mai multe refuzuri de autorizare pentru proiecte de dezvoltare economică nocive mediului, o abordare mai flexibilă a măsurilor de atenuare ar duce la scenarii optimiste la fața locului, atât pentru conservarea biodiversității, cât și pentru sectorul de afaceri. În mod ideal, aceasta ar conduce la reducerea restricțiilor privind activitățile economice, la un timp redus pentru autorizarea acestora și la o mai largă acceptare a dezvoltării economice a societății, având în vedere programele de restaurare solide legate de acestea.

De asemenea, abordarea inovatoare ar putea oferi impulsul necesar sectorului privat pentru alocarea de finanțări pentru conservarea zonelor protejate. Oferind dezvoltatorilor mai mult spațiu de manevră, întrucât se pot baza pe efectele pozitive legate de acțiunile de restaurare în conformitate cu directivele UE privind natura, beneficiile dezvoltărilor socio-economice pot fi utilizate parțial pentru finanțarea măsurilor de conservare și restaurare. Dezvoltatorii de proiecte nu ar mai fi obligați să obțină autorizațiile după parcurgerea unor proceduri restrictive care să le permită derogări temeiul Directivei privind habitatele.

Acțiunile de restaurare la fața locului sau legate de proiect sunt, de asemenea, tot mai populare ca instrument de atenuare în Belgia (regiunea flamandă). De exemplu, în 2011, guvernul flamand a emis o autorizație pentru construcția unei artere rutiere în provincia Limburg (Noordzuidverbinding), care trece printr-un sit Natura 2000. Deoarece crearea unei zone de coridor pentru natură, destinată compensării pentru afectarea siturilor Natura 2000 din apropiere, a fost inclusă în schița proiectului, acesta a fost autorizat în cele din urmă, fără a fi necesară aplicarea clauzei de derogare de la articolul 6 alineatul (4) din Directiva privind habitatele [275]. De asemenea, guvernul flamand a autorizat o extindere cu 1000 de hectare a Portului Anvers, în 2012, luând în considerare efectele pozitive ale unui plan masiv de dezvoltare a naturii legat de extinderea portului, vizând restabilirea siturilor Natura 2000 [276]. Distrugerea parțială a unui sit Natura 2000 cauzată de lucrările de extindere a portului a fost considerată acceptabilă, având în vedere integritatea naturală a sitului, din cauza creării unei noi arii protejate în imediata sa apropiere.

În absența unor definiții concludente în normele de reglementare privind „atenuarea” și „compensarea” în conformitate cu legislația UE privind conservarea naturii, nu a fost surprinzător să se constate o controversă în ceea ce privește termenii aplicabili. Lipsa unei delimitări clare între atenuare și compensare nu este un caz unic și limitat la nivelul UE. În Statele Unite, unde sunt aplicabile scheme de atenuare și compensare de zeci de ani, termenul de compensare a fost folosit greșit pentru a se referi la activități concepute pentru a compensa daunele inevitabile produse mediului.

Acestea fiind spuse, trebuie făcută distincția între acțiunile de restaurare utilizate în faza de evaluare a articolului 6 alineatul (3) și cele bazate pe clauza de derogare de la articolul 6 alineatul (4). După cum s-a precizat mai sus, primele includ doar măsuri sau acțiuni de restaurare la fața locului, în timp ce cele din urmă pot cuprinde și măsuri în afara amplasamentului proiectului propriu-zis. Totuși, la fața locului, aceste măsuri de restaurare sunt aproape identice, ceea ce ajută parțial să se explice de

ce mulți oameni de afaceri apelează la instanțe pentru a clarifica utilizarea sitului ca instrument generic de atenuare în conformitate cu directivele UE privind natura.

De exemplu, instanțele de contencios administrativ olandeze au fost printre primele care s-au pronunțat cu privire la compatibilitatea strategiilor de restaurare cu legislația UE privind conservarea naturii și au calificat crearea de noi situri de midii drept o atenuare care ar putea fi luată în considerare în evaluarea efectuată în vederea emiterii unei autorizații pentru construcția zonei de locuințe din IJmeer, având în vedere legătura funcțională dintre crearea noului sit și proiectul de dezvoltare imobiliară propus [277, 278, 279, 280]. De asemenea, instanțele olandeze au fost de acord cu instituirea a 22 de hectare de suprafață furajeră și de odihnă ca măsură de atenuare în contextul unei evaluări în conformitate cu articolul 6 alineatul (3) din Directiva privind habitatele [281].

Într-o altă hotărâre vizând extinderea portului Eemshaven, instanța de contencios administrativ olandeză a statuat că măsurile de restaurare prevăzute în proiect, care includeau eliminarea azotului din sit, ar face solul mai rezistent la azot prin eliminarea stratului superior al acestuia, și, astfel, capabil să absoarbă depunerea suplimentară de azot adusă de lucrările a căror autorizare se cerea fără niciun risc pentru deteriorarea ulterioară a sitului [282], cu rezultate benefice pentru habitatele sensibile din zonă.

În alte cazuri, interpretarea mai flexibilă a directivelor UE privind natura a fost întâmpinată cu reticență. În contextul normelor stricte de protecție pentru speciile din anexa IV, de exemplu, instanțele olandeze au optat pentru o poziție mai strictă și au respins constant utilizarea acțiunilor de restaurare și reabilitare ca mijloc de a evita necesitatea de a solicita o derogare pentru proiecte dăunătoare în conformitate cu articolul 16 alineatul (1) din Directiva privind habitatele [283]. O reticență similară ar putea fi detectată și în alte state membre. De exemplu, secretarul de stat al Regatului Unit (2011) a refuzat emiterea autorizației pentru dezvoltarea portului din Golful Dibden, deoarece măsurile de creare a habitatului prezentate de către dezvoltatorul portului în cererea de autorizare au fost considerate neavenite.

La rândul său, instanța de contencios administrativ belgiană a reținut că prevederea în proiectul de construire a unei artere rutiere a unei devieri cu scop de ocolire a unei zone protejate, în vederea creării unei zone de coridor în contextul proiectului ar trebui să fie etichetată ca o măsură compensatorie, care poate fi luată în considerare numai când a fost depusă o cerere de aplicare a clauzei de derogare din articolul 6 alineatul (4) din Directiva privind habitatele [1]. De asemenea, proiectul de planificare pentru extinderea portului Anvers a fost respins de către judecătorii belgieni,

deoarece a fost considerat incompatibil cu abordarea strictă de precauție prevăzută de directivele UE privind natura, deoarece prevedea distrugerea unor suprafețe mari de habitate protejate [284].

Un exemplu relevant este Decizia Briels a Curții Europene de Justiție (CEJ). Întrebarea pe care a ridicat-o această cauză a fost dacă CEJ, care are puterea finală de a oferi interpretări ale dreptului UE, ar confirma legalitatea strategiilor inovatoare de atenuare în cazuri de distrugere a habitatelor din cauza dezvoltării economice. În cauza Briels, Consiliul de Stat olandez a decis să conteste decizia CEJ cu privire la posibilitatea ca organele emitente ale autorizației să își bazeze decizia pe acțiuni de restaurare intenționate a fi întreprinse în contextul dezvoltării proiectului. Această cauză a vizat autorizația pentru extinderea autostrăzii A2 și utilizarea măsurilor de creare a habitatului ca o contrabalansare a pagubelor care ar fi cauzate pajiștilor Molinia, sensibile la azot, enumerate ca habitat protejat în anexa I la Directiva privind habitatele. În special, CEJ a fost solicitată să indice în ce fel măsurile planificate în vederea creării de noi pajiști pe o altă locație din același sit Natura 2000, pentru înlocuirea sau creșterea habitatelor afectate de creșterea depunerii de azot, s-ar putea califica drept atenuare și dacă trebuie să se țină seama de aceste aspecte la evaluarea proiectului.

CEJ a decis să respingă abordarea flexibilă a atenuării, prin decizia sa din 15 mai 2014 și și-a întemeiat raționamentul pe trei premise. În primul rând, deși a acceptat că acele măsurifac parte dintr-un plan sau proiect și reduc la minimum efectele impactului proiectului, prin urmare pot fi luate în considerare în conformitate cu articolul 6 alineatul (3), CEJ a refuzat să califice crearea de noi pajiști ca măsuri de atenuare, deoarece nu duc la reducerea adecvată a daunelor de mediu. În schimb, CEJ a motivat că astfel de măsuri încearcă în principal să contrabalanseze impacturile negative inevitabile care sunt o consecință a proiectului și, prin urmare, ar trebui să fie etichetate ca măsuri compensatorii în sensul articolului 6 alineatul (4). În al doilea rând, cu referire la principiul precauției, CEJ a observat că orice efect pozitiv al creării viitoare a unui nou habitat care are ca scop compensarea pierderii de suprafață și a calității aceluiași tip de habitat pe un sit protejat. Chiar dacă noul sit va fi mai mare și de calitate superioară, este foarte dificil de prognozat eficiența măsurii cu un anumit grad de certitudine și, în orice caz, rezultatele sale vor fi vizibile abia după o perioadă lungă de timp, de câțiva ani. În al treilea rând, CEJ a subliniat că măsurile de restaurare și îmbunătățire, dacă sunt legate inextricabil de proiectul de dezvoltare a arterelor rutiere, ar putea fi luate în considerare ca compensare în contextul clauzei de derogare de la articolul 6 alineatul (4).

Faptul că măsurile preconizate ar fi fost puse în aplicare în același sit Natura 2000 nu are nicio influență asupra faptului că acestea trebuie calificate în principal ca măsură compensatorie. Hotărârea

Briels este considerată a fi o decizie de reper în domeniul dreptului UE privind mediul, în special având în vedere impactul său major asupra practicilor naționale de planificare a teritoriului în întreaga Uniune Europeană. Hotărârea din cauza Briels reprezintă prima decizie în care CEJA încercat să clarifice limitele care trebuie respectate atunci când se utilizează acțiuni de restaurare în contextul directivelor UE privind natura. Respingând poziția olandeză mai flexibilă în ceea ce privește atenuarea, Curtea a reafirmat importanța principiului precauției atunci când a analizat problema emiterii de autorizații pentru dezvoltarea de proiecte dăunătoare care ar putea avea impact negativ asupra siturilor Natura 2000 din apropiere.

Implicațiile deciziei Briels sunt destul de ample: acțiunile de restaurare sau creare a habitatului nu mai pot fi prezentate ca activități de atenuare ori de câte ori sunt destinate în primul rând să evite daunele preconizate asupra mediului. În general, acțiunile de restaurare a habitatului, chiar și atunci când sunt localizate în același sit Natura 2000 sau pe situl proiectului, nu mai pot fi, așadar, utilizate ca mijloace generice pentru a ocoli normele substanțiale și de procedură din directivele UE, în contextul distrugerii sau degradării directe a habitatului. Ulterior, această decizie a fost confirmată și de jurisprudența mai recentă la nivel național din unele state europene, în conformitate cu care eforturile de restaurare nu mai pot fi invocate în afara contextului clauzei de derogare [285].

Cu toate acestea, instituțiile care emit autorizațiile beneficiază în continuare de o oarecare libertate de apreciere în ceea ce privește acțiunile de restaurare care pot fi luate în considerare în contextul dezvoltării proiectelor dăunătoare pentru mediu. În conformitate cu hotărârea CEJ, măsurile de restaurare la fața locului pot fi, în mod evident, compensatorii, atunci când se aplică clauza de derogare de la articolul 6 alineatul (4). O opinie similară a fost deja confirmată de Comisia Europeană în recomandările sale și ar putea fi identificată și în practicile naționale anterioare.

În lumina dezbaterii în curs de desfășurare a eficienței directivelor privind natura UE, care a luat recent o nouă întorsătură cu includerea sa în așa-numitul Program de reglementare privind fitnessul și performanța (REFIT) de către Comisia Europeană, efectul hotărârii din cauza Briels [239] nu este lipsit de importanță. Ținând cont de opoziția din ce în ce mai mare față de directivele privind natura ale UE, presupuse a fi prea stricte, există posibilitatea ca hotărârea din cauza Briels să influențeze opțiunile viitoare din politica UE privind biodiversitatea. Hotărârea ar putea fi folosită de opoziții directivelor UE privind natura ca încă o ilustrare a presupusei amenințări pe care regulile de protecție a mediului (excesiv de stricte) o reprezintă asupra dezvoltării economice în contextul Natura 2000.

Prin excluderea radicală a acțiunilor de restaurare în contextul evaluării habitatelor în conformitate cu articolul 6 alineatul (3) într-un cadru de afectare a habitatului, judecătorii CEJ aparent lasă puțin spațiu pentru o flexibilitate suplimentară. În timp ce compensațiile pentru afectarea biodiversității și acțiunile de restaurare sunt adesea prezentate ca un instrument pentru a contribui la ameliorarea tensiunii dintre creșterea economică și conservare, decizia CEJ pare să limiteze posibilitatea apariției unei abordări reconciliante în contextul directivelor privind habitatele și speciile protejate. Criticii pot susține că abordarea CEJ ar putea, în practică, să reducă semnificativ marja de câștig din exploatarea resurselor de mediu. În ciuda obiecțiilor legate de protecția mediului, multe proiecte sunt considerate inevitabile și astfel vor fi în continuare autorizate de autoritățile naționale în deceniile următoare. În consecință, poziția strictă a CEJ ar putea contracara conservarea biodiversității UE, prin refuzul său ferm de a pune accent mai mult pe pragmatism în ceea ce privește aplicarea normelor de protecție a UE, în contextul dezvoltării spațiale și economice față de dezideratele proiectului Natura 2000.

Mai precis, hotărârea CEJ ar putea duce la o finanțare redusă pentru măsurile de restaurare la fața locului în contextul evoluției economice. De asemenea, decizia probabil ar descuraja apelul la stimulente suplimentare restaurarea siturilor în afara amplasamentului inițial (ca și măsuri de compensare). În acest sens, trebuie reiterat faptul că clauzele de derogare restrictive, cum ar fi articolul 6 alineatul (4) din Directiva privind habitatele, sunt accesibile doar pentru proiecte de interes public, pentru care nu există alternative mai puțin dăunătoare și, prin urmare, nu prezintă o alternativă viabilă de a obține derogări de la restricțiile de mediu pentru multe proiecte, care nu îndeplinesc aceste condiții. Prin urmare, este foarte probabil ca hotărârea CEJ să conducă, în mod eficient, la o creștere a numărului de autorizații respinse, ceea ce ar împiedica, în primul rând, aducerea de daune suplimentare mediului.

În concluzie, CEJ este posibil să fi creat o barieră suplimentară pentru includerea unor măsuri de restaurare mai ample în proiectele ce vor fi supuse autorizărilor viitoare. Efectele hotărârii din cauza *Briels* în decizia instanței de contencios administrativ olandeze servește ca un avertisment puternic în această privință. Ca urmare a deciziei CEJ, a fost efectuată o nouă evaluare pentru lucrările proiectate de dezvoltare a arterei rutiere inițiale, care a concluzionat că, spre deosebire de rapoartele anterioare, mlaștinile albastre ce se doreau a fi evitate de devierea propusă erau încă într-o stare de conservare favorabilă și astfel nu a fost considerată necesară o extindere suplimentară a habitatelor protejate [283].

Abordarea mai rigidă a atenuării ar putea duce, în cele din urmă, la evaluări ecologice defectuoase, care reduc din ce în ce mai mult impactul proiectului asupra biodiversității protejate. Deși nu există indicii că în concluziile celei de-a doua evaluări sunt cuprinse decizii incorecte, nu este exclus faptul că jurisprudența recentă la nivelul UE poate duce, mai degrabă, la o creștere accentuată a numărului de evaluări ecologice nefondate științific, în contradicție cu articolul 6 alineatul (3).

Într-adevăr, dezvoltatorii de proiecte ar putea fi mai înclinați să păstreze concluziile evaluărilor ecologice inițiale, pentru că, ori de câte ori evaluarea indică faptul că nu se așteaptă niciun efect negativ, nu va mai fi necesară punerea în aplicare a acțiunilor de restaurare pentru a evita aplicarea procedurii derogării. Cu toate acestea, până în prezent, doar un număr limitat de proiecte au fost respinse pe baza argumentelor legate de conservare.

Conform acestor linii directoare, s-ar putea susține că accentul pe eficacitatea limitată a directivelor privind natura ale UE este înșelător în sine, deoarece directivele UE privind natura impun factori care depășesc controlul proponentilor proiectului (slabă conformitate, creșterea amprentei umane, fragmentarea teritoriului și schimbări climatice) și ignoră faptul că există o anumită logică în acceptarea faptului că proiectele de dezvoltare nesustenabile din perspectiva protecției mediului pot fi autorizate numai atunci când se face o cerere în baza unei clauze de derogare restrictive. Prin urmare, este important să evaluăm modul în care decizia este aplicabilă pentru unele dintre principalele provocări pentru realizarea unei pierderi nete pentru cele mai amenințate specii și habitate ale UE [286].

Un prim criteriu pentru a evalua viabilitatea abordării CEJ este ierarhia de atenuare, care propune o secvență de evitare, reducere și compensare sau reparare a impactului asupra mediului proiectelor care sunt de natură să afecteze stabilitatea ecologică [78]. În prezent, este larg acceptat că măsurile de restaurare trebuie aplicate în contextul ierarhiei de atenuare. Deși CEJ nu s-a referit în mod explicit la ierarhia de atenuare în hotărârea sa din 2014, CEJ folosește în mod clar ierarhia de atenuare ca un criteriu de referință implicit în calificarea măsurilor de creare a habitatului aflat în discuție în cazul Briels [239]. CEJ a făcut o distincție clară între măsurile de atenuare, care vizează evitarea sau reducerea efectelor negative ale unui proiect, pe de o parte, și măsurile de compensare, care servesc la contrabalansarea efectelor negative reziduale ale unui proiect, pe de altă parte. Poziția CEJ pare rezonabilă și justificată atunci când este abordată din perspectiva ierarhiei de atenuare. Raționamentul CEJ reflectă în mod explicit opinia acceptată în mod obișnuit că compensațiile de

biodiversitate pot fi utilizate doar ca ultimă soluție, odată ce etapele anterioare din ierarhia de atenuare au maximizat reducerea impactului rezidual [286].

Chiar dacă se face distincție între acțiunile de restaurare la fața locului de compensările reale [287], care sunt situate în mare parte în afara zonei de impact, încă nu este suficient ca să calificăm acțiunile de restaurare ca fiind o atenuare, în conformitate cu articolul 6 alineatul (3) din Directiva privind habitatele. Reticența CEJ față de noile strategii de atenuare în cadrul procedurilor de luare a deciziilor prevăzute de Directiva privind habitatele pare justificată. Nu trebuie subestimat riscul ca o astfel de strategie de atenuare flexibilă să reducă eficiența etapelor anterioare, care sunt cruciale în ierarhia de atenuare.

O înțelegere mai liberală a cerințelor de atenuare în conformitate cu directivele UE privind natura atrage riscul ca primul pas important din ierarhia de reducere a impactului proiectelor defavorabile mediului, mai exact evitarea, să fie subestimat. Dependența tot mai mare de măsurile de restaurare din etapele anterioare ale procesului de luare a deciziilor ar putea crea impresia că astfel de acțiuni se ridică la nivelul unei reale permisivități a sistemului de acordare a autorizațiilor, întrucât distrugerea celor mai valoroase și amenințate habitate ale UE ar trebui, ca principiu, să fie evitată de la bun început [288]. Acest lucru ar trebui permis numai dacă interesele publice legate de proiectul de infrastructură depășesc clar importanța ecologică a conservării sitului Natura 2000. Acest lucru ar fi asigurat în mod eficient prin aplicarea clauzelor de derogare care sunt prevăzute în prezent în legislația UE privind conservarea naturii.

De fapt, trebuie reamintit faptul că clauza de derogare existentă la articolul 6 alineatul (4) a fost inclusă în mod explicit în directivele UE privind natura, pentru a oferi statelor membre o pârghie suplimentară în contextul dezvoltării de proiecte susceptibile de a afecta negativ natura protejată a UE. De exemplu, în ultimul deceniu, mai multe proiecte de dezvoltare la scară largă, precum extinderea Portului Anvers (Belgia, 2002), proiectul Bothnia Railway (Suedia, 2003), TGV East (Franța, 2004) și construcția portului la Granadilla (Spania, 2006) au fost autorizate prin procedurile de derogare [275, 289]. În plus, Comisia Europeană, atunci când a fost solicitată să emită un aviz cu privire la acceptarea unei cereri de aplicare a clauzei de derogare cuprinsă la articolul 6 alineatul (4), a emis un aviz negativ.

În mod evident, nu toate aceste cazuri de derogare pot fi prezentate ca exemple de bune practici de dezvoltare durabilă care îndeplinesc cerințele de fond ale directivei UE privind natura. Deși unele dintre aceste proiecte au inclus eforturi impresionante de restaurare pe hârtie, uneori cuprinzând peste

1000 de hectare, altele nu conțineau metode de compensare cu adevărat operaționale la momentul aprobării. Aplicarea acestor măsuri ar trebui să rămână limitată la cazurile în care alte interese ale societății ar justifica realizarea proiectului de dezvoltare. Cu toate acestea, rezultatele prezentate mai sus nuancează dezbateră, ilustrândcă nu este corectă simpla percepție a clauzelor derogative ca fiind un obstacol insurmontabil.

Dependența CEJ de principiul precauției pare, de asemenea, solidă în lumina cercetărilor științifice disponibile despre eficacitatea creării habitatului și / sau a măsurilor de restaurare. Întrucât știința pentru proiectarea și implementarea acțiunilor de restaurare, reabilitare sau conservare ecologică este încă relativ nouă, studii recente asupra efectelor practice ale măsurilor de restaurare indică constant ineficiența eforturilor de restaurare în contextul schemelor de compensare a biodiversității [290], în special în ceea ce privește măsurile destinate recreării habitatelor. Deocamdată, se înțelege că eforturile de restaurare, atunci când sunt aplicate în contextul schemelor de autorizații de planificare, tind să întârzie finalizarea proiectelor și au dus la rezultate incerte, chiar și pentru restabilirea parțială a habitatelor, cum ar fi cele din zonele umede și pajiștile.

De prea multe ori, practicile actuale de compensare nu iau în considerare incertitudinea în restaurare și întârzierile sale considerabile de timp și, prin urmare, ating rareori echivalența ecologică a habitatului inițial. Fără a se referi în mod explicit la studii științifice care indică eficacitatea limitată a restaurării ecologice, raționamentul CEJ răspunde clar rezultatelor studiilor la care am făcut referire mai sus. Excluzând în principal utilizarea acțiunilor de restaurare în contextul obligației generale de evaluare prevăzută la articolul 6 alineatul (3), chiar și atunci când sunt legate funcțional de proiectul supus aprobării, CEJ implementează în mod eficient recomandările multor studii recente referitoare la acest aspect.

Având în vedere că cercetările din domeniul ecologiei au demonstrat în mod constant că nu există remedii rapide pentru refacerea naturii amenințate, în special pentru habitatele vechi, se pare că este mai mult decât rezonabil să se limiteze marja de apreciere pentru autoritățile care emit autorizațiile, în conformitate cu articolul 6 alineatul (3). Trebuie avut în vedere faptul că rețeaua Natura 2000 include cele mai amenințate habitate ale UE. Prin urmare, deschiderea către o utilizare nelimitată a compensațiilor ar putea să nu fie cea mai de dorit opțiune în lumina situației actuale a biodiversității în UE. Evident, s-ar putea susține că critica referitoare la eficacitatea limitată a acțiunilor de restaurare ar fi la fel de relevantă pentru acțiunile de restaurare care sunt puse în aplicare în conformitate cu clauza de derogare de la articolul 6 alineatul (4) din Directiva privind habitatele.

În sine, calificarea juridică distinctă dată măsurilor de creare sau restaurare a habitatului nu are prea multă influență asupra zonelor protejate. Cu toate acestea, echivalarea clauzei de derogare cu normele generice de protecție ar submina abordarea preventivă. Așa cum s-a menționat mai sus, articolul 6 alineatul (4) trebuie abordat ca o clauză de derogare restrictivă, care poate fi aplicată numai atunci când interesele sociale sau economice invocate depășesc clar importanța legată de conservarea habitatelor sau a speciilor protejate ale UE. Prin urmare, garantează că compensarea sau restabilirea nu se transformă niciodată într-o practică generică.

Cu toate acestea, în contextul specific al proiectelor care implică depuneri suplimentare de azot, o astfel de strategie, de fiecare dată când este pusă în aplicare proactiv în procesul de planificare, poate crea un efect pozitiv suplimentar. În această privință, este important de menționat că restabilirea ecosistemelor degradate este de așteptat să aibă mai mult succes decât recrearea habitatelor.

În general, demonstrarea utilității măsurilor de atenuare, restaurare sau compensare va fi crucială pentru a evita o pierdere netă. Doar beneficiile pentru biodiversitate, care sunt adiționale la un scenariu de bază, sau angajamentele existente, sunt considerate ca restabilire sau compensare valabile. Astfel, prin faptul că a stabilit limite clare în utilizarea acțiunilor de restaurare în contextul articolului 6 alineatul (3), CEJ poate fi creditată, de asemenea, pentru că a asigurat indirect suplimentarea acestor măsuri în contextul legislației UE privind conservarea naturii. În acest sens, este util să subliniem că Directiva privind habitatele prevede, deja, obligația statelor membre de a lua în considerare măsurile de creare și / sau restaurare a habitatelor pentru siturile Natura 2000 degradate - articolul 6 alineatul (1) [291].

Pentru a evita o pierdere netă, trebuie să ne asigurăm că acțiunile de restaurare utilizate în contextul proiectelor depășesc obligațiile legale existente. În cazul Briels, au apărut îndoieli grave în ceea ce privește oportunitatea măsurilor adiționale de creare a habitatului. Potrivit adversarilor proiectului de extindere a autostrăzii, crearea de noi zone de luncă Molinia trebuia încadrată în contextul unui program de conservare existent (LIFE +) [292].

Cu toate acestea, prin stabilirea condițiilor stricte pentru utilizarea acțiunilor de restaurare în conformitate cu directivele privind natura ale UE, CIJ a garantat că angajamentele de restaurare existente nu trebuie să fie supuse unor standarde duble, în conformitate cu articolul 6 alineatul (1) și în conformitate cu articolele 6 alineatul (3) și (4) din Directiva privind habitatele [291]. Cu alte cuvinte, cu cât sunt depuse eforturi mai eficiente în recuperarea siturilor Natura 2000 degradate, cu

atât vor exista o marjă mai largă de apreciere pentru autoritățile care autorizează proiectele de dezvoltare, atunci când emit autorizații pentru noi proiecte în conformitate cu directivele UE.

Conform acestor linii directoare, poziția strictă a CEJ în ceea ce privește evaluarea habitatelor ar trebui să fie binevenită, pentru că a asigurat faptul că statele membre vor trebui, în cele din urmă, să își asume sarcinile de restaurare cu seriozitate și se vor asigura că acțiunile de restaurare depășesc ceea ce este obligatoriu necesar în baza politicilor existente de conservare a naturii.

3.3. Jurisprudența CJUE: particularități de implementare a directivelor

Dreptul european de mediu este un domeniu în care există numeroase proceduri aplicabile în caz de încălcare a drepturilor ecologice. Implementarea (transpunerea, precum și aplicarea) legislației UE conține multe defecte, dintre care aspectele referitoare la procedurile de încălcare a drepturilor ecologice reprezintă doar o parte. Comisia are o capacitate limitată de a verifica conformitatea statelor membre cu legislația UE de protecție a mediului, astfel încât multe probleme vor rămâne neobservate. Aparent, directivele și reglementările de mediu dau naștere la numeroase întrebări privind interpretarea acestora [293].

3.3.1. Conținutul Directivei privind păsările sălbatice

Directiva privind păsările sălbatice a fost adoptată în 1979, ca o primă directivă europeană în domeniul protecției naturii [294]. Scopul său este de a proteja toate păsările care trăiesc în mod natural în statele membre, iar domeniul său de aplicare nu se limitează la speciile amenințate. Articolul 2 conține o obligație generală pentru statele membre să ia măsuri pentru menținerea populației tuturor speciilor de păsări la un nivel adecvat, ținând cont, în același timp, de cerințele economice și de recreative ale populației. Articolul 3 conține o listă de măsuri care ar trebui luate în legătură cu habitatele păsărilor. Pentru speciile amenințate, trebuie luate măsuri suplimentare de conservare. Articolul 4 obligă statele membre să desemneze cele mai potrivite zone ca număr și dimensiune ca zone de protecție specială (SPA), pentru a proteja habitatele speciilor amenințate enumerate în anexa I. Articolul 4 alineatul (4) conține regimul de protecție, care este foarte strict. Statele membre au fost obligate să ia măsuri „pentru a evita poluarea sau deteriorarea habitatelor sau tulburările care afectează păsările, în măsura în care acestea ar fi semnificative” [295, 296]. Această prevedere a blocat majoritatea proiectelor care aveau potențialul de a afecta mediul. Odată cu adoptarea Directivei

privind habitatele, acest articol a fost înlocuit de regimul mai flexibil al articolului 6 alineatele (2-4) din Directiva privind habitatele, care a permis unele excepții, în anumite condiții.

3.3.2. Probleme de implementare ale Directivei privind păsările sălbatice

Libertatea statelor membre în desemnarea SPA-urilor în conformitate cu Directiva privind păsările sălbatice este foarte limitată. Doar criteriile ornitologice pot fi decisive pentru desemnarea zonelor de protecție specială [297]. Multe state membre au desemnat zone prea puține sau prea puțin extinse [297].

În cazul Leybucht, autoritățile din Germania au dorit să înlocuiască un dig, din motive de siguranță [298]. Noua locație a digului ar fi redus SPA-ul existent în zona digului, deoarece digul era una dintre granițele SPA. CEJ a recunoscut că statele membre au o anumită libertate în ceea ce privește alegerea teritoriilor, dar nu beneficiază de o reală libertate pentru a reduce un SPA. Aceasta ar fi o modalitate de a evita obligațiile prevăzute la articolul 4 alineatul (4). Deși directiva nu conține o excepție propriu-zisă, Curtea a constatat că o reducere poate fi justificată din motive excepționale. Pericolul de inundații și protecția coastei constituie motive suficient de grave pentru a justifica lucrările la dig și consolidarea structurilor de coastă, dar numai dacă măsurile sunt limitate strict la nivelul minim necesar pentru efectuarea lucrărilor. Această hotărâre este o reacție la obligațiile cu reglementare foarte strictă din Directiva privind păsările sălbatice, care, în unele cazuri, păreau imposibil de respectat. Acesta este un motiv pentru care articolul 4 alineatul (4) din Directiva privind păsările sălbatice a fost înlocuit cu un regim mai puțin strict [299].

Desemnarea zonelor din Directiva privind păsările sălbatice a dus la numeroase probleme în practică. Desemnarea a fost o sarcină a statelor membre, dar Comisia a putut verifica dacă erau desemnate ariile potrivite. Cele mai potrivite teritorii ca număr și dimensiune trebuiau să fie selectate ca zone de protecție specială. CEJ a supus acest lucru unui regim strict de apreciere, în conformitate cu care au fost acceptate doar argumente ornitologice [241]. Consiliul Internațional pentru Conservarea Păsărilor a alcătuit o listă cu Zonele importante pentru păsări din Europa (așa-numita listă IBA), care a fost foarte strictă. Această listă a permis, de asemenea, ca directiva să aibă efect direct: în zonele menționate în listă, directiva trebuia aplicată fără a fi necesară transpunerea în dreptul intern.

Alte interese, cum ar fi interesele economice sau de agrement, nu pot fi luate în considerare la selectarea zonelor. Aceste interese pot juca un rol decisiv doar atunci când se decide dacă un proiect poate avea loc în zona protejată. În cazul Leybucht, CEJ a acceptat reducerea unui SPA pentru a

permite un dig și pentru a limita riscul de inundații [300]. Directiva în sine nu conținea această posibilitate de derogare, dar au fost introduse mai multe excepții atunci când articolul 4 alineatul (4) din Directiva privind păsările sălbatice a fost înlocuit cu articolul 6 alineatele (2-4) din Directiva privind habitatele.

Problemele care au apărut la desemnarea zonelor protejate, în mare parte, două cauze. În primul rând, în ceea ce privește criteriile de desemnare a zonelor, deși se doreau a fi obiective și cu reglementare strictă, Directiva a lăsat loc pentru interpretări diferite. Când lista IBA a fost întocmită pentru prima dată, în 1989, acele criterii nu a ajutat întotdeauna statele membre atunci când au fost nevoite să desemneze acest tip de zone pentru prima dată. În al doilea rând, statele membre au fost foarte reticente în a desemna zone mari, din cauza limitărilor severe ale utilizării acelor zone. Au încercat să selecteze zone mici și să găsească argumente pentru a evita desemnarea de zone extinse din motive economice, risc de pierderi de locuri de muncă etc. CEJ a respins toate argumentele nonornitologice (a se vedea jurisprudența analizată în continuare). Totuși, această reticență din partea statelor membre are sens, deoarece directiva inițială (înainte de a fi fost adaptată prin Directiva privind habitatele) nu conținea aproape deloc excepții. Acest lucru a făcut ca Directiva privind păsările sălbatice să fie foarte dificil de aplicat. Înlocuirea articolului 4 din Directiva privind păsările sălbatice cu articolul 6 din Directiva privind habitatele a fost o îmbunătățire majoră în acest sens. De atunci, este oarecum mai ușoară realizarea de proiecte în zone de protecție specială, ceea ce scade ușor pragul pentru desemnarea efectivă a acestor zone.

3.3.3. Exemple din jurisprudență referitoare la Directiva privind păsările sălbatice

În ceea ce privește Directiva privind păsările sălbatice, vom analiza două hotărâri ale CEJ care ilustrează diferitele interpretări ale Comisiei Europene, ale statelor membre și ale CEJ cu privire la obligația de a desemna zone de protecție specială. Primul caz este o hotărâre preliminară privind desemnarea zonei Lappel Bank din Regatul Unit [301].

Regatul Unit a desemnat estuarul Medway și Marshes ca SPA. O zonă cunoscută sub numele de Lappel Bank a fost exclusă din această denumire, deși avea aceleași valori ornitologice ca și restul zonei, deoarece era singura zonă în care Portul Sheerness se putea extinde. Acesta a fost al cincilea port ca mărime din Regatul Unit și un angajator major în zonă. Acesta a fost un motiv suficient pentru ca secretarul de stat să excludă Lappel Bank din desemnarea sa ca zonă protejată [302]. Societatea regală pentru protecția păsărilor a fost de părere că acest argument economic nu poate fi luat în considerare pentru desemnare și a demarat o procedură împotriva deciziei. Camera Lorzilor a solicitat

CEJ, într-o procedură preliminară, să clarifice dacă un stat membru are dreptul să țină seama de cerințele economice și de agrement din articolul 2 din Directiva privind păsările sălbatice, atunci când desemnează zone de protecție specială, sau de orice alte interese superioare obiectivului ecologic al directivei. Regatul Unit a fost de părere că obiectivele economice pot fi luate în considerare [303]. Cu toate acestea, răspunsul CEJ este clar. Articolul 4 nu face nicio referire la cerințele economice și de agrement din articolul 2, astfel încât acestea nu pot fi aplicate la desemnarea SPA. Nici directiva nu lasă posibilitatea de a recurge la alte interese superioare pentru a limita desemnarea zonelor de protecție specială. Aceste interese pot juca un rol în decizia privind avizarea un plan de utilizare la fața locului, după desemnare. Pentru desemnarea în sine, sunt relevante numai criteriile ornitologice [304].

Al doilea caz este o procedură demarată împotriva Olandei. Comisia a fost de părere că nu au fost desemnate suficiente situri ca zone de protecție specială [305]. În opinia Comisiei, statele membre ar fi trebuit să desemneze cel puțin jumătate din siturile din lista IBA 89 din țara lor [306]. În Olanda, au fost desemnate situri cu o suprafață de doar 327.602 hectare, în timp ce lista IBA 89 conținea 70 de teritorii cu o suprafață de 797.920 hectare [306]. Printre zonele desemnate s-a numărat Marea Wadden, cu o suprafață de aproximativ 250.000 de hectare, ceea ce însemna că celelalte zone desemnate erau destul de mici. Olanda a susținut că desemnarea SPA nu a fost decât unul dintre mijloacele de a îndeplini obligațiile prevăzute la articolul 4 alineatul (1) din Directiva privind păsările sălbatice, dar că au fost permise și alte măsuri speciale de conservare. În plus, Țările de Jos au declarat că statele membre au o marjă de apreciere în ceea ce privește desemnarea zonelor și că ar putea fi luate în considerare cerințele economice și de agrement (cuprinse la articolul 2) [307]. Guvernul german a sprijinit Olanda în ceea ce privește invocarea marjei de apreciere.

Având în vedere caracterul unei directive, care lasă alegerea formei și a metodelor de implementare la discreția statelor membre și este obligatorie doar în ceea ce privește rezultatul care trebuie obținut, Olanda consideră că ar putea fi luate alte măsuri de conservare pentru a îndeplini obligația respectivă. Cu toate acestea, unul dintre obiectivele directivei este crearea unei rețele coerente de SPA-uri, iar acest obiectiv nu poate fi atins dacă un stat membru alege să nu desemneze nicio zonă, ci doar să folosească alte măsuri de conservare. Acesta este motivul pentru care CEJ a declarat că obligația de a desemna SPA nu poate fi înlocuită cu alte măsuri de conservare [307]. CEJ a recunoscut o anumită marjă de apreciere pentru statele membre în zonele de desemnare, dar această libertate este limitată de criteriile ornitologice. Cerințele economice și de agrement nu pot fi luate în

considerare la selectarea unui SPA și la definirea limitelor acestuia. Această marjă de apreciere nu privește oportunitatea clasificării unui teritoriu ca SPA, ci doar aplicarea criteriilor ornitologice în eventuale măsuri ulterioare [307].

Aceste două cazuri arată că Comisia și CEJ au interpretat în mod limitat libertatea statelor membre, în timp ce statele membre [307] susțineau teza că un echilibru între cerințele ornitologice și cele economice era posibil. Articolul 4 din Directiva privind păsările sălbatice nu deschide această posibilitate de interpretare și nu există niciun motiv convingător pentru care ar putea fi aplicate cerințele economice și recreative de la articolul 2 pentru desemnarea SPA-urilor. Acest lucru este cu atât mai evident cu cât articolul 2 se referă la protecția tuturor păsărilor, iar articolul 4 se limitează la speciile pe cale de dispariție, iar interpretarea restrictivă se justifică deoarece cerințele pentru protecția speciilor pe cale de dispariție sunt mai stricte.

3.3.4. Conținutul directivei privind habitatele

Directiva privind habitatele a fost adoptată în 1992 ca o completare a Directivei privind păsările sălbatice. Scopul său este de a proteja animalele (altele decât păsările) și plantele [307]. În conformitate cu Directiva privind habitatele, habitatele nu sunt protejate numai pentru a beneficia de viața sălbatică care trăiește în zonele respective, ci și pentru propriile caracteristici intrinseci.

Directiva privind habitatele datează din 1992. Până în acel an UE s-a confruntat cu experiența controversată a Directivei privind păsările sălbatice și era clar că sistemul de protecție a zonelor desemnate în temeiul acelei directive putea fi îmbunătățit în anumite puncte. Directiva privind habitatele conține, astfel, o procedură diferită pentru desemnarea zonelor speciale de conservare. În temeiul prezentei directive, Comisiei i s-a atribuit un rol în procedura de desemnare. Aceasta a fost introdusă pentru a avea un control mai mare asupra desemnării SPA-urilor, pentru a limita problemele apărute în temeiul Directivei privind păsările sălbatice. Cu toate acestea, rezultatul a fost la fel de dezamăgitor ca în cazul Directivei privind păsările sălbatice: a fost nevoie de prea mult timp pentru a identifica toate zonele relevante.

În conformitate cu Directiva privind păsările sălbatice, desemnarea a fost sarcina statelor membre, fără niciun rol pentru Comisie, cu excepția verificării post-desemnare și a posibilității de a începe o procedură de încălcare a obligației de desemnare în fața CEJ. Acest lucru a cauzat multe probleme de aplicare a directivei privind păsările, care probabil au jucat un rol în alegerea adaptării procedurii din Directiva privind habitatele.

Procedura de desemnare a zonelor este descrisă la articolul 4 din directiva privind habitatele. În primul rând, statele membre trebuie să propună o listă de situri care găzduiesc habitate și / sau specii protejate. Acestea prezintă această listă Comisiei. Apoi, Comisia trebuie să stabilească un proiect de listă de situri de importanță comunitară. Statele membre sunt obligate să desemneze siturile din această listă comunitară ca zone speciale de conservare (SAC). Regimul articolului 6 alineatele (2-4) trebuie să fie aplicat deja din momentul în care zonele sunt plasate pe lista de situri de interes comunitar. Prin urmare, nu este necesară desemnarea anterioară a acelor zone de către statele membre, pentru aplicabilitatea regimului de protecție. Desemnarea națională este necesară doar pentru stabilirea statutului special în dreptul național.

În practică, această procedură de desemnare nu a funcționat mult mai bine decât procedura din Directiva privind păsările sălbatice. Statele membre au întârziat să redacteze prima listă de domenii ce trebuiau incluse sub protecția directivei. Comisia a întârziat să facă lista de situri cu importanță comunitară. Și apoi statele membre au întârziat să desemneze oficial zonele [307].

Regimul de protecție a Directivei privind habitatele [308, p. 7] este prevăzut la articolul 6 și trebuie, de asemenea, aplicat zonelor de protecție specială desemnate în conformitate cu Directiva privind păsările sălbatice. Obligația principală este de a evita orice deteriorare a ariilor protejate. Aceasta poate lua două forme. Alineatul (2) se aplică utilizării existente, iar paragraful 3 noilor planuri sau proiecte. În cazul noilor planuri sau proiecte, trebuie făcută o evaluare adecvată a consecințelor acestora, dacă este posibil ca planurile sau proiectele să aibă un efect semnificativ asupra sitului. În lipsa consecințelor negative, se poate acorda permisiunea ca un proiect de dezvoltare să fie pus în aplicare. Dacă, totuși, vor exista consecințe negative sau nu există siguranță cu privire la absența unor astfel de consecințe, autorizarea este posibilă numai în anumite condiții. Trebuie dovedit că proiectul este necesar și nu se pot găsi soluții alternative. În plus, consecințele negative trebuie compensate. Obiectivele de conservare trebuie stabilite ca parte a regimului de protecție. Statele membre au întârziat să facă acest lucru.

Articolul 4 alineatul (4) din Directiva privind păsările sălbatice nu conținea posibilitatea de a continua cu punerea în aplicare a unui proiect dacă ar fi putut exista consecințe negative asupra zonei protejate. Articolul 6 punctul 4 din directiva privind habitatele este oarecum mai puțin strict în această privință. Trebuie să existe un motiv imperativ de interes major social pentru a autoriza desfășurarea unui proiect cu efecte negative (posibile), dar interesele economice și sociale pot constitui un astfel

de motiv. Această posibilitate a fost introdusă în Directiva privind habitatele, ca reacție la Hotărârea CEJ în cazul Leybucht.

Directiva privind păsările sălbatice conținea posibilități foarte limitate de a realiza proiecte dăunătoare în zonele de protecție specială. Aceasta a dus la dorința de a modifica sau de a reduce întinderea unor astfel de zone, deoarece, dacă un sit nu mai este un SPA, proiectul ar fi permis. Cu toate acestea, Curtea a decis că statele membre pot reduce numai extinderea unui SPA, nu și instituirea sa, iar asta din motive excepționale, fără a include cerințele economice și recreative. Prin articolul 6, Directiva privind habitatele oferă mai multe posibilități de derogare în ariile protejate și se aplică, de asemenea, zonelor protejate în conformitate cu Directiva privind păsările sălbatice, ceea ce face să fie mai puțin necesară reducerea ariilor protejate. Acest lucru ar putea duce la o mai bună desemnare a zonelor, întrucât utilizarea zonelor desemnate nu este complet interzisă.

3.3.5. Probleme de implementare ale Directivei privind habitatele

Procedura de desemnare din Directiva privind habitatele nu a lăsat aproape deloc puteri discreționare statelor membre. Acestea trebuiau să propună o listă completă a tuturor ariilor care, pe baza caracteristicilor ecologice ale acestora, erau eligibile pentru desemnare [294]. O listă completă a tuturor ariilor relevante trebuia prezentată Comisiei, astfel încât să poată selecta siturile relevante și să poată crea o rețea ecologică coerentă între statele membre. Comisia urma să selecteze o listă de situri de interes comunitar pe baza caracteristicilor ecologice și a coerenței lor cu alte zone. Statele membre erau obligate să desemneze aceste situri. În practică, această procedură a durat mult prea mult. Dar, procedurile referitoare la Directiva privind păsările sălbatice au impus statelor membre că o desemnare nu se putea baza decât pe argumente ecologice. O diferență majoră față de Directiva privind păsările sălbatice este procedura prevăzută la articolul 6 alineatele (2-4) din Directiva privind habitatele. În conformitate cu Directiva privind păsările sălbatice, posibilitățile de a realiza proiecte dăunătoare în SPA-uri erau foarte limitate. Regimul de protecție al Directivei privind habitatele conține restricții, dar nu exclude complet utilizarea zonelor desemnate.

Spre deosebire de Directiva privind păsările sălbatice, nu există o listă strictă, precum lista IBA, care clarifică ce zone ar trebui să fie desemnate. Acest lucru are două consecințe. În primul rând, este mai dificil pentru Comisie să demonstreze, într-o procedură de încălcare a obligației de desemnare a zonelor în fața CEJ împotriva unui stat, că ar fi trebuit să fie desemnată o anumită zonă. În al doilea rând, niciun efect direct nu poate fi atribuit articolului 6, în domeniile care nu au fost desemnate oficial

sau nu sunt incluse cel puțin pe lista de situri de interes comunitar. Nu există suficiente criterii în directivă pentru a stabili cu certitudine faptul că un sit ar fi trebuit sau nu să fie desemnat.

3.3.6. Exemple din jurisprudență referitoare la Directiva privind habitatele

O hotărâre preliminară a CEJ într-un caz referitor la Marea Britanie privește libertatea statelor membre în desemnarea zonelor în temeiul Directivei privind habitatele [309]. Secretarul de stat britanic a dorit să propună Comisiei Estuarul Severn ca sit eligibil pentru desemnarea ca SAC. Cel mai important transportator maritim corporatist pe estuarul Severn, care era autoritatea portuară din portul Bristol, a dorit să fie luate în considerare cerințele economice în decizia de a propune situl către Comisie. Este clar că cerințele economice nu pot fi luate în considerare. Nu a existat niciun motiv să se creadă că acest lucru ar fi diferit în temeiul Directivei privind habitatele. Prin urmare, secretarul de stat britanic a inclus estuarul Severn în propunerea către Comisie, în pofida consecințelor economice pentru portul Bristol. Înalta Curte de Justiție a Marii Britanii a adresat CEJ o chestiune prejudicială cu privire la interpretarea Directivei privind habitatele. Guvernul finlandez a susținut opinia transportatorului britanic, în sensul că un stat membru ar putea exclude anumite situri din propunerea sa către Comisia Europeană din motive economice, dar numai dacă acest lucru nu pune în pericol obiectivul directivei. Acesta ar putea fi un argument acceptabil în cazul în care un număr foarte mare de situri se califică pentru desemnare. Apoi, potrivit Finlandei, statul membru ar putea face o selecție. CEJ a considerat că o rețea ecologică coerentă poate fi creată numai dacă toate siturile cu interes ecologic sunt propuse Comisiei. Directiva nu prevede posibilitatea de a ține cont de considerațiile economice. Aceasta înseamnă că statele membre nu pot exclude siturile din propunerea lor din motive economice sau din alte motive (neecologice).

Au existat, de asemenea, o serie de proceduri demarate de Comisie pentru încălcarea normelor privind desemnarea tardivă și insuficientă a zonelor. Statele membre au trebuit să propună Comisiei o listă de situri eligibile pentru desemnare. Comisia Europeană trebuia să trimită un formular de documentație către statele membre, prin care să poată stabili informațiile relevante despre anumite zone. Comisia a întârziat să trimită acest formular, aspect care a fost folosit drept motiv de către statele membre pentru propunerea lor tardivă. Cu toate acestea, CEJ a afirmat că directiva este clară în ceea ce privește informațiile care trebuie transmise Comisiei. Prin urmare, nu a fost necesar să se aștepte formularul înainte de a începe colectarea acestor date. În aceste condiții, formularul ar fi putut fi completat la scurt timp după ce l-au primit, în loc să se aștepte încă un an.

Alte proceduri referitoare la Directiva privind habitatele vizau, în principal, aplicarea regimului de protecție în SAC-urile desemnate. Nu vom discuta despre aceste cazuri în această lucrare, deoarece aplicarea regimului de protecție nu intră în sfera de cercetare a acestei teze. Cu toate acestea, schimbarea jurisprudenței de la conflictele privind desemnarea, către aplicarea regimului de protecție pare a fi o modalitate pentru statele membre de a limita consecințele directivei. Prima cauză amintită anterior, referitoare la transportul maritim corporatist, arată că statele membre erau mai conștiente, la data apariției directivei privind habitatele, de întinderea obligației lor de a desemna zonele protejate, decât în conformitate cu Directiva privind păsările sălbatice.

În ceea ce privește Directiva privind păsările [307], discuția privind marja de apreciere pentru statele membre în desemnarea zonelor a fost posibilă, până la adoptarea Directivei privind habitatele, iar statele membre erau destul de conștiente de lipsa de competențe discreționare în propunerea și desemnarea siturilor. În schimb, însă, au fost ridicate întrebări cu privire la aplicarea regimului de protecție. Motivele economice nu au mai fost prezentate ca justificare pentru a nu desemna o zonă de protecție specială, ci sunt prevăzute în procedura de la articolul 6 alineatul (3-4) din directivă privind acordarea autorizației pentru desfășurarea de proiecte de dezvoltare într-un SAC.

3.3.7. Directiva privind nitrații (91/676 / CEE)

Scopul Directivei privind nitrații [310, p. 1] este reducerea și prevenirea poluării apei cauzate de nitrați proveniți din surse agricole. Directiva conține obligația de a identifica apele care sunt sau pot fi afectate de poluarea cu nitrați. Zonele de teren în care curg aceste ape trebuie să fie desemnate ca zone vulnerabile. Pentru aceste zone, trebuie stabilite programe de acțiune (articolul 5). Ca o alternativă pentru desemnarea zonelor vulnerabile, statele membre pot decide, de asemenea, să aplice aceste programe de acțiune pe teritoriul lor național, extinzând, astfel, sfera de aplicare a directivei. Multe state membre au ales această opțiune. Pe lângă programele de acțiune pentru zonele vulnerabile, statele membre trebuie să elaboreze un cod de bune practici agricole. Acest cod conține sfaturi pentru fermieri cu privire la utilizarea îngrășămintelor, dar, în principiu, nu este obligatoriu. Cu toate acestea, în zonele vulnerabile, acest lucru este diferit. Codul este parte obligatorie a programului de acțiune în zonele vulnerabile.

Restul directivei conține reguli de monitorizare, o procedură de adaptare în anexe, obligația statelor membre de a transmite un raport Comisiei la fiecare patru ani etc. [311]. Anexele la directivă furnizează criteriile pentru identificarea apelor amenințate de poluarea cu nitrați, conțin elemente care

trebuie incluse în codurile de bune practici agricole și în programele de acțiune, specificațiile pentru măsurarea poluării cu nitrați și informațiile necesare pentru raportarea către Comisie.

3.3.8. Probleme de implementareale Directivei privind nitrații

În statele membre care au ales să nu aplice directiva pe întreg teritoriul lor au apărut mai multe probleme [294]. Statele membre au preferat să mențină desemnarea zonelor vulnerabile la o suprafață limitată, dar Comisia și CEJ au solicitat o abordare mai largă. Statele membre au încercat să-și limiteze desemnarea din diferite motive. Spania a afirmat, de exemplu, că un anumit sit nu a trebuit să fie desemnat, deoarece poluarea cu nitrați nu a fost cauzată doar de agricultură, ci și de alte surse. Regatul Unit a dorit să limiteze desemnarea la acele surse care au influențat apele utilizate pentru producția de apă potabilă. Ambele argumente au fost respinse de CEJ, întrucât aceste limitări nu au la bază excepții prevăzute în directivă. Pentru aplicarea directivei, nu este necesar ca poluarea să fie cauzată doar de agricultură. Este suficient dacă sectorul agricol aduce „o contribuție semnificativă” la concentrația totală de nitrați. Statele membre au competențe discreționare în a decide când există contribuția este semnificativă.

3.3.9. Exemple din jurisprudență referitoare la Directiva privind nitrații

Hotărârile CEJ dovedesc că desemnarea zonelor vulnerabile a fost problematică. Există hotărâri cu privire la conținutul codului bunelor practici agricole și al programelor de acțiune. Care relevă că au apărut probleme apar atât în ceea ce privește desemnarea zonelor protejate, cât și a regimului aplicabil în zonele respective. În ceea ce privește Directiva privind nitrații, vom discuta despre trei hotărâri ale CEJ.

Prima este o procedură de încălcare a directivei îndreptată împotriva Regatului Unit. Comisia a declarat că Regatul Unit nu și-a îndeplinit obligația de a identifica toate apele care au fost sau ar putea fi afectate de poluarea cu nitrați. Marea Britanie a identificat doar apele de suprafață destinate extragerii apei potabile și a apelor subterane destinate consumului uman. Cu toate acestea, directiva se aplică tuturor apelor de suprafață și apelor subterane care sunt vulnerabile la poluarea cu nitrați. Regatul Unit a acceptat observațiile Comisiei, dar a declarat că inițial a interpretat greșit domeniul de aplicare al directivei în ceea ce privește identificarea „apelor afectate de poluare”.

Al doilea caz este o procedură preliminară din Regatul Unit. Cazul a vizat desemnarea printr-o decizie ministerială a zonei River Waveney și a zonei Rivers Blackwater și Chelmer ca zone vulnerabile la nitrați. Reclamanții au vrut să anuleze aceste decizii, deoarece se temeau că ar exista un prejudiciu economic pentru întreprinderile lor agricole. Aceștia au afirmat că directiva trebuie aplicată

numai pentru apele în care pragul pentru nitrați de 50 mg / l este sau poate fi depășit doar prin deversări din surse agricole. Nu trebuie luate în considerare alte surse de poluare cu nitrați, întrucât titlul directivei se referă la poluarea cauzată de nitrații din surse agricole. Cu toate acestea, articolul 3 privind identificarea zonelor vulnerabile nu conține o restricție bazată pe sursa poluării. Astfel, CEJ nu exclude apele în care alte surse contribuie la poluarea cu nitrați, dar limitează domeniul de aplicare al directivei la cazurile în care evacuarea de azot din surse agricole aduce o contribuție semnificativă la poluarea totală cu nitrați, statele membre putând să decidă când există o astfel de „contribuție semnificativă”.

Cel de-al treilea caz se referă la o procedură de încălcare a directivei promovată împotriva Spaniei. Acest caz a vizat o fermă de porci, cu privire la care au fost ridicate întrebări legate de aplicarea diferitelor directive privind mediul. În ceea ce privește Directiva privind nitrații, cazul se referea la nedesemnarea zonei ca zonă vulnerabilă la nitrați. Spania a recunoscut starea eutrofică a apelor din regiune, dar nu desemnat teritoriul ca zonă vulnerabilă. Spania a justificat acest lucru afirmând că poluarea nu se datora doar surselor agricole. CEJ a respins acest argument, deoarece, așa cum a afirmat deja în cazul Standley, este suficient dacă sursele agricole aduc o „contribuție semnificativă” la poluarea cu nitrați, dar nu trebuie să fie singura sursă. În cazul Standley, fermierii au solicitat o interpretare limitată a Directivei privind nitrații, pentru a preveni degradarea economică a afacerilor lor. În procedura împotriva Spaniei, statul membru însuși a invocat acest argument. Deși titlul directivei poate induce în eroare, întrucât nu lasă loc unei interpretări limitate pe baza sursei poluării cu nitrați, decizia CEJ fiind, deja, suficient de satisfăcătoare, permițând o excepție, dacă agricultura nu aducea „o contribuție semnificativă” la nivelul poluării cu nitrați.

Multe dintre procedurile discutate în această teză arată o interpretare restrictivă de către statele membre a obligației lor de a desemna și proteja zonele vulnerabile. Această interpretare restrictivă se bazează pe diferite argumente. În primul rând, statele membre se bazează pe marja de apreciere pe care directiva le-o acordă. Acest lucru s-a întâmplat mai ales în temeiul Directivei privind păsările sălbatice, unde statele membre au încercat să invoce alte interese decât pe cele ecologice pentru selecția zonelor, chiar dacă directiva nu conținea această posibilitate. În al doilea rând, statele membre au încercat să limiteze domeniul de aplicare al directivei. În cazul apelor de agrement folosite pentru scăldat, în Belgia, autoritățile au exclus zonele de scăldat din raportul lor anual, care se potrivea clar definiției din directivă. În cazul Directivei privind nitrații, Spania a dorit să limiteze aplicabilitatea directivei la zonele în care poluarea cu nitrați cauzată doar de agricultură era de peste 50 mg / l și să

excludă zonele în care acest standard fusese depășit, dar o parte din concentrația de nitrați putea fi atribuită altor surse. Chiar dacă titlul directivei se referă la poluarea din surse agricole, textul directivei nu limitează aplicabilitatea acesteia într-un asemenea mod. O a treia modalitate de a limita efectele unei directive este de a accepta desemnarea în sine, dar de a limita regimul de protecție. Directiva privind habitatele nu a lăsat în mod clar o marjă mare de apreciere statelor membre, însă acestea au întârziat să propună situri Comisiei și au încercat să permită proiecte ecologice prin interpretarea pe larg a excepțiilor de la articolul 6. O situație similară s-a produs în cazul Blackpool în legătură cu Directiva privind apa pentru scăldat. Era clar că două zone trebuiau considerate ape pentru scăldat, dar Marea Britanie dorea o perioadă de tranziție de zece ani de la momentul desemnării, înainte ca standardele de calitate să fie atinse. Cu toate acestea, perioada de protecție a acestor zone trebuia să fi început înainte de desemnarea de către Marea Britanie a zonei respective în baza directivei, deoarece, în temeiul Directivei privind apa pentru scăldat, nu era necesară o desemnare expresă pentru ca Directiva să fie aplicată tuturor apelor care îndeplineau cerințele directivei.

În general, instrumentul pentru desemnarea zonelor este destul de complicat. Directivele nu sunt întotdeauna clare cu privire la domeniul de aplicare al obligațiilor pentru statele membre. Hotărârile CEJ arată că domeniul lor de aplicare trebuie interpretat extensiv, pentru a proteja mediul. Un caz relevant este cel al Comisiei Europene împotriva Germaniei (C-142/16) [312]. Oficialii germani au autorizat construcția centralei de cărbune din Moorburg în portul Hamburg, de-a lungul râului Elba. Râul servește ca rută migratorie pentru peștii menționați în anexa II la Directiva privind habitatele Uniunii Europene (UE).

Înainte de aprobare, susținătorii proiectului au efectuat o evaluare a impactului asupra mediului (EIA), care a concluzionat că proiectul va fi compatibil cu obiectivele de conservare ale zonelor Natura 2000 din amonte, având în vedere angajamentele susținute de proiect, de a construi scări de pește și de a le monitoriza eficacitatea. Scările de pește au fost destinate să compenseze peștele care ar fi fost decimat în timpul funcționării mecanismului de răcire a centralei Moorburg, prin care se extrage apă din râul Elba.

Comisia a introdus plângere împotriva Germaniei în legătură cu încălcarea Directivei UE privind habitatele la momentul emiterii autorizației. În decizia sa, Curtea Europeană a reiterat că autoritățile naționale pot autoriza o activitate supusă unei evaluări numai dacă au dat asigurări că activitatea nu va afecta negativ integritatea sitului protejat, în acest caz zonele Natura 2000 situate în amonte de propunerea pentru amplasarea centralei electrice.

Curtea Europeană a constatat că Germania încălca directiva, deoarece evaluarea impactului asupra mediului nu conținea date definitive privind eficacitatea utilizării scării de pește și doar a declarat că eficacitatea acesteia nu poate fi confirmată decât după câțiva ani de monitorizare [312]. Cu alte cuvinte, oficialii nu au putut garanta dincolo de orice îndoială rezonabilă că scara de pește, împreună cu alte măsuri de atenuare, nu ar permite totuși afectarea negativă a integrității speciilor de pește protejate [312].

În al doilea rând, Curtea a constatat că Germania a încălcat directiva prin faptul că nu a luat în considerare efectele cumulate ale centralei pe cărbune, împreună cu cele ale unei centrale electrice de stocare pompată în amonte. Curtea a explicat că Germania ar fi trebuit să evalueze dacă astfel de efecte cumulate ar afecta negativ specia de pește protejată [312]. Cu toate acestea, Germania nu a fost obligată să evalueze efectele cumulate ale unui viitor proiect hidroelectric pe același râu, care nu avea cum să obțină autorizațiile necesare, întrucât acesta nu constituia „un alt proiect” în conformitate cu Directiva [312].

Comisia Europeană a solicitat Curții Europene de Justiție (CEJ) să declare că, autorizând construirea unei centrale electrice pe cărbune în Moorburg, fără a efectua o evaluare a impactului asupra mediului (EIA sau evaluarea impactului), Germania nu și-a îndeplinit obligațiile în temeiul articolului 6 alineatele (3) și (4) din Directiva 92/43/CEE a Consiliului privind conservarea habitatelor naturale și a faunei și florei sălbatice [1]. Comisia a susținut că EIA pentru uzina de la Moorburg a concluzionat în mod greșit că nu vor exista efecte negative asupra integrității ariilor protejate Natura 2000 din amonte, deoarece EIM nu a furnizat date suficiente pentru a garanta eficacitatea scării de pește, ca măsură de atenuare care asigură că centrala (mai precis, mecanismul său de răcire, care ar atrage cantități mari de apă din râu) nu ar afecta negativ integritatea zonelor protejate Natura 2000 din amonte și, în al doilea rând, nu a ținut cont de efectele cumulate cu alte proiecte relevante.

CEJ a decis că Germania nu și-a îndeplinit obligațiile în temeiul articolului 6 alineatul (3) a doua teză din Directiva privind habitatele prin autorizarea construcției centralei de cărbune din Moorburg pe baza unei EIM care a concluzionat că nu vor exista efecte negative asupra integrității din zonele Natura 2000, fără dovezi suficiente pentru a garanta dincolo de orice îndoială rezonabilă eficacitatea scării de pește [312]. CEJ a explicat că criteriul de autorizare din articolul 6 alineatul (3) a doua teză a Directivei privind habitatele integrează principiul precauției.

Mecanismul de răcire al uzinei de la Moorburg poate avea un efect semnificativ asupra anumitor specii de pești enumerate în anexa II la Directiva privind habitatele și protejate în zonele Natura

2000. Evaluarea de impact efectuată de autoritățile germane a arătat că moartea peștilor aparținând a trei specii enumerate în anexa II la Directiva privind habitatele, din cauza centralei de la Moorburg, care extrage apa de răcire din coridorul migratoriu, ar afecta reproducerea acestor specii în ariile protejate relevante. Autoritățile naționale competente pot autoriza o activitate supusă unei evaluări numai dacă au dat asigurări că aceasta nu va afecta negativ integritatea sitului protejat. Acest lucru se întâmplă atunci când nu există niciun dubiu rezonabil din punct de vedere științific cu privire la absența unor astfel de efecte adverse.

Pentru a se asigura că la construcția centralei de la Moorburg nu s-ar afecta negativ integritatea zonelor Natura 2000, autorităților germane aveau responsabilitatea de a ține seama de măsurile de protecție incluse în proiectul de construcție. În această privință, jurisprudența CEJ este constantă că aplicarea principiului precauției în contextul punerii în aplicare a articolului 6 alineatul (3) din Directiva privind habitatele impune autorității naționale competente să ia în considerare, printre altele, măsurile de protecție care formează o parte a proiectului menit să evite sau să reducă orice efecte adverse directe asupra sitului, pentru a se asigura că proiectul nu afectează negativ integritatea sitului protejat.

În cazul de față, din dosarul înaintat Curții rezultă că, pe lângă alte măsuri menite să prevină efectele negative ale apei din râu, cum ar fi instalarea unui sistem de capcane și reducerea activității centralei atunci când nivelul oxigenului scade sub un punct critic pentru pești, o scară de pește a fost instalată lângă Geesthacht. Cu toate acestea, este clar că evaluarea de impact în sine nu conținea date definitive cu privire la eficacitatea scării de pește și doar a afirmat că eficacitatea acesteia poate fi confirmată numai după câțiva ani de monitorizare.

Prin urmare, trebuie să se considere că, la momentul acordării autorizației, scara de pește, deși avea intenția de a reduce efectele semnificative directe asupra zonelor Natura 2000 situate în amonte de uzina de la Moorburg, nu putea garanta dincolo de orice îndoială rezonabilă, împreună cu celelalte măsuri menționate la punctul 35 din hotărâre, faptul că centrala nu ar afecta negativ integritatea sitului, în sensul articolului 6 alineatul (3) din Directiva privind habitatele.

Criteriul de autorizare prevăzut la articolul 6 alineatul (3) a doua teză din Directiva privind habitatele integrează principiul precauției și face posibilă prevenirea reală a efectelor adverse asupra integrității siturilor protejate ca urmare a planurilor sau proiectelor economice. Un criteriu de autorizare mai puțin strict decât cel în cauză nu ar putea asigura la fel de eficient îndeplinirea obiectivului de protecție a sitului. CEJ a decis că Germania nu și-a îndeplinit obligațiile în temeiul

articolului 6 alineatul (3) a doua teză din Directiva privind habitatele, autorizând construcția centralei de cărbune din Moorburg pe baza unei EIM care nu a reușit să evalueze efectele cumulate rezultate din funcționarea uzinei din Moorburg, împreună cu centrala electrică de stocare Geesthacht.

În conformitate cu articolul 6 alineatul (3) din Directiva privind habitatele, autoritățile naționale trebuie să ia în considerare toate proiectele care, în combinație cu proiectul pentru care este solicitată o autorizație, pot avea un efect semnificativ asupra unui sit protejat, având în vedere obiectivele urmărite de directiva respectivă, chiar și atunci când proiectele respective preced data transunerii directivei.

Proiectele care, la fel ca centrala de stocare Geesthacht, sunt susceptibile de a provoca, ca urmare a combinării lor cu proiectul la care se referă evaluarea impactului, deteriorarea sau perturbarea care ar putea afecta peștii migratori prezenți în râu și, în consecință, de a conduce la deteriorarea sitului în cauză, având în vedere obiectivele urmărite de Directiva privind habitatele, nu trebuie excluse din evaluarea de impact necesară în conformitate cu articolul 6 alineatul (3) din Directiva privind habitatele.

Din considerentele de mai sus rezultă că, nereușind să evalueze în mod corespunzător efectele cumulate rezultate din funcționarea uzinei de la Moorburg, împreună cu centrala de stocare pompată de la Geesthacht, Germania nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 6 alineatul (3) din Directiva privind habitatele [312]. CEJ a subliniat aplicabilitatea Directivei privind habitatele, în ciuda distanței de la uzina de cărbune Moorburg față de zonele Natura 2000 în cauză protejate în temeiul acestei directive.

Trebuie menționat faptul că proiectul la care se referă evaluarea de mediu, deși nu se află în zonele Natura 2000 în cauză, ci mai degrabă la o distanță considerabilă de acestea, în amonte, pe Elba, nu împiedică în niciun fel aplicabilitatea cerințelor prevăzute la articolul 6 alineatul (3) din Directiva privind habitatele. Din formularea acestei dispoziții reiese clar că „orice plan sau proiect care nu este legat direct sau nu este necesar gestionării sitului, dar care poate avea un efect semnificativ asupra acestuia” este supus mecanismului de protecție a mediului pe care îl cere directiva.

După cum arată jurisprudența discutată în acest capitol, statele membre preferă adesea o interpretare care le lasă o marjă de apreciere în decizia lor privind desemnarea zonelor. Un al doilea element al interpretării lor este tendința de a limita domeniul de aplicare al directivei prin excluderea anumitor zone de scăldat sau surse de poluare cu nitrați. În al treilea rând, dacă directiva nu lasă în mod clar multă libertate în luarea deciziei privind desemnarea, problemele par să se îndrepte către

aplicarea regimului de protecție, așa cum este în cazul Directivei privind habitatele. Comisia și CEJ susțin, de obicei, o interpretare largă în lumina obiectivului directivei, care este protecția mediului. Aceasta limitează marja de apreciere pentru statele membre, interesele diferite ale Comisiei și ale statelor membre fiind cele care duc la diferențe de interpretare.

Directivele nu sunt niciodată în întregime clare, deoarece sunt rezultatul negocierilor dintre state. Cu toate acestea, este important ca marja de apreciere și sfera de aplicare a directivei să fie clare. Pentru a evita sau a limita problemele privind desemnarea zonelor protejate, directivele ar trebui să fie cât mai clare cu privire la criteriile de desemnare și la marja de apreciere pentru statele membre. Directiva privind apa pentru scaldat conține o definiție a ceea ce se înțelege prin apă pentru scaldat. Directiva se aplică prin lege tuturor luciurilor de apă care îndeplinesc condițiile din această definiție. Încă se poate discuta despre aplicarea definiției la anumite zone, dar cel puțin criteriile sunt clare. Din nefericire, nu la fel stau lucrurile cu toate directivele. În ceea ce privește protecția naturii, trebuie făcută o selecție a ariilor care sunt cele mai importante pentru a fi protejate. O astfel de selecție nu poate fi făcută de o directivă, ci doar de statele membre sau de Comisie, în cazuri individuale.

3.4. Propuneri privind îmbunătățirea managementului ariilor protejate în Republica Moldova

Implementarea acțiunilor de adaptare în managementul conservării mediului la nivel local este o sarcină nouă și complexă, cu multiple aspecte, influențată de factori diferiți, de la o regiune la alta și de la o țară la alta. Prin urmare, este necesară o perspectivă transdisciplinară pentru a identifica și implementa soluții eficiente.

Această teză rezumă principalele probleme pentru implementarea unor recomandări în domeniul ariilor protejate la nivelul legislației naționale, inclusiv o serie de concluzii și recomandări privind monitorizarea, evaluarea sensibilității zonelor, practicile de management curente și viitoare și aspecte legale și politice legate de ariile protejate.

Datele statistice ale UE privind politica de mediu [313] au cuantificat producția agricolă care ar fi afectată pe durata secolului al XXI-lea dacă AP-urile ar fi extinse pentru a acoperi 17% din teritoriul globului, cu scopul de a maximiza protecția mamiferelor terestre. S-a descoperit că suprafața selectată pentru protecție scenariile de conservare ar putea să producă 27,6% din producția agricolă totală mondială pe durata secolului al XXI-lea, în absența unei protecții stricte în zonele respective. Dacă acest plan de conservare ar fi pus în practică prin crearea de AP cu regim strict, producția agricolă ar

trebui să fie deplasată în altă parte. Producția agricolă abandonată ar putea fi redusă la 6% dacă costul de conservare prognozat al oportunității agricole ar fi luat în mod explicit în considerare în procesul de prioritizare a teritoriilor care să fie desemnate ca AP. Cu toate acestea, în timp ce este mai viabilă socio-economic, o astfel de rețea de conservare ar reduce acoperirea medie de către AP-uri a speciilor de mamifere terestre de la 64,3% la 43,1%. Aceste rezultate arată că studiile de planificare a conservării la nivel global care ignoră condițiile socio-economice viitoare, și, în special, producția agricolă preconizată, dau un fals sentiment de fezabilitate bazat pe cantitatea mică de protecție suplimentară necesară pentru atingerea tuturor țintelor propuse. În schimb, este posibil ca încercarea de a implementa planurile de conservare să implice o deficiență a terenurilor disponibile pentru agricultură, ceea ce duce la efecte negative asupra securității alimentare. Într-adevăr, cel mai mare impact ecologic s-ar putea realiza prin protejarea unor zone cu costuri ridicate de oportunitate agricolă.

În continuare vom estima impactul ecologic și socio-economic al celor două planuri de extindere a AP care vizează realizarea obiectivului 11 Aichi în cadrul a două scenarii socio-economice globale, un scenariu „Afaceri ca de obicei” și un scenariu alternativ, în care se adoptă schimbări ale stilului de viață, care reduc consumul de resurse naturale pe cap de locuitor. Estimăm pierderea vegetației autohtone în cadrul fiecărei combinații dintre cele două scenarii socio-economice și două planuri de extindere a AP care vizează realizarea obiectivelor de reprezentativitate pentru specii și ecoregiuni. Evaluăm, apoi, impactul ecologic ca diferență de întindere a habitatului adecvat (ESH) pentru mamiferele terestre cu și fără protecție suplimentară. Diferența netă de habitat adecvat pentru speciile cu și fără protecție este o măsură directă a contribuției AP-urilor la realizarea țintei Aichi 12 și este prima dată când aceasta este estimată pentru orice plan global de extindere a AP [121]. De asemenea, evaluăm impactul socio-economic al AP-urilor, deoarece poate crește deficitul de teren necesar pentru satisfacerea cererii pentru culturi, lemn și animale proiectată până în 2020 și care rezultă din constrângerile impuse activităților umane de către alte AP.

O serie de scale spațiale și temporale trebuie luate în considerare în implementarea managementului ariilor protejate adaptat la climă. Procesul de adaptare trebuie să fie specific zonei și să ia în considerare ecosistemul și condițiile sociale și economice din interiorul și de dincolo de granițele zonei protejate. Cu toate acestea, este necesară o privire de ansamblu strategică: managementul fiecărui sit prin priorități de conservare și impacturi posibile ale schimbărilor climatice la scară regională sau chiar mai largă. Acționarea pe aceste niveluri va fi un proces lung și continuu, necesitând coordonarea cu actori din afara sectorului de conservare „tradițional”. Pentru a realiza acest

lucru, sunt necesare o serie de acțiuni de cercetare, comunicare și acțiuni politice / legale la nivel național și transfrontalier. Identificăm o serie de acțiuni importante care trebuie întreprinse la diferite niveluri pentru a permite managerilor ariilor protejate din Republica Moldova să se adapteze cu succes la un climat în schimbare în contextual impus de reglementările europene.

Studiile de caz internaționale privind performanța ariilor protejate raportează din ce în ce mai mult că rezultatele socio-economice și conservarea mediului sunt interdependente. Conservarea eficientă a mediului necesită sprijin și cooperare din partea guvernelor și comunităților locale, ceea ce, la rândul său, necesită ca ariile protejate să contribuie la bunăstarea economică a comunităților în care sunt situate. În ciuda recunoașterii crescânde a importanței lor, studiile importante care documentează impactul socio-economic al zonelor protejate sunt rare, în special în contextul dezvoltării mondiale.

Propunem trei căi potențiale prin care ariile protejate ar putea aduce beneficii comunităților locale: valoarea locativă îmbunătățită, stimularea afacerilor locale și căile de finanțare locale sporite. Doar zonele din categoriile IUCN I-IV ar trebui recunoscute ca arii protejate. Noile categorii, respectiv peisajele modificate cultural (V) și zonele de resurse gestionate (VI), ar trebui reclasificate ca zone de dezvoltare durabilă. În acest sens, ar servi mai bine atât la protecția biodiversității sălbatice, cât și a zonelor unde se practică dezvoltarea durabilă.

Conform clasificării adoptate de Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii, ariile protejate sunt împărțite în cinci categorii principale:

- 1) rezervă științifică;
- 2) parc național;
- 3) monument natural;
- 4) rezervație naturală;
- 5) peisaj protejat.

Cu toate acestea, țările europene și-au dezvoltat istoric clasificările naționale, care variază foarte mult. În procesul de îmbunătățire a mecanismului de punere în aplicare a drepturilor constituționale ale cetățenilor, este necesar să se utilizeze rezultatele unei analize comparative a instituțiilor juridice de mediu ale Republicii Moldova și ale UE. În special, este recomandabil să se distingă trei domenii de implementare a drepturilor constituționale: a) ecologizarea activităților autorităților publice și a structurilor publice locale, b) dezvoltarea procedurilor pentru a asigura implementarea drepturilor de mediu ale cetățenilor pentru un mediu „favorabil”, c) crearea unei infrastructuri pentru asigurarea

drepturilor constituționale, inclusiv a resurselor organizaționale, informaționale și a altor componente care să contribuie la eficientizarea ariilor protejate.

Conform studiilor analizate în capitolul I și capitolul II ale tezei, s-a demonstrat că structura semnificativă a sistemului de aplicare a normelor juridice de mediu, atât în UE, cât și în Republica Moldova, este administrația publică locală, deoarece este mai apropiată de populație, care este utilizatorul direct al resurselor naturale. În acest sens, este necesar să se prevadă un mecanism de responsabilizare a autorităților în legislația din Republica Moldova și în instruirea suplimentară a funcționarilor administrației publice locale cu privire la importanța ariilor protejate aflate în raza localităților lor. Un astfel de mecanism ar trebui pus în aplicare oferind cetățenilor informații despre activitățile din administrația locală pe baza accesibilității, transparenței, fiabilității și actualității problemelor ecologice și de protecție a biodiversității, din perspectiva beneficiilor pe care le reprezintă.

Legislația constituțională și de mediu modernă este caracterizată, în primul rând, de prezența obiectivului de stat „protecția mediului”, în al doilea rând, prin faptul că dreptul la protecția mediului se bazează pe principii exclusiv ecologice și anume: principiul minimei intruziuni, principiul conservării mediului și principiul cooperării, iar, în al treilea rând, prin punerea în aplicare pe scară largă a programelor speciale concepute pentru a face eficiente ariile protejate. Problemele ecologice, sociale și economice ridicate de conectivitate și integrarea ariilor protejate în peisaj necesită adaptarea strategiilor de conservare a biodiversității la diferite scale de aplicare (naționale, provinciale, regionale etc.).

Astăzi, reprezentativitatea și integritatea ecologică, care au fost mult timp principalele criterii pentru crearea și gestionarea ariilor protejate, nu mai pot fi singurele aspecte care trebuie luate în considerare. Ariile protejate și de conservare care urmează să fie stabilite în viitor trebuie să integreze, de asemenea, conceptele de conectivitate și cele legate de integrarea lor în peisajul definit ca socio-ecosistem.

Deși nevoia de a menține conectivitatea între ariile protejate și zonele de conservare a fost recunoscută de mult timp, această abordare, la etapa actuală, se dezvoltă într-un ritm mai rapid din cauza realităților climatice disfuncționale. O serie de jurisdicții realizează, de asemenea, că integrarea ariilor protejate în sistemele de peisaj socio-ecologic este o abordare de conservare al cărei impact este de a îmbunătăți conectivitatea între ariile protejate și terenurile / teritoriile învecinate, scăderea

fragmentării matricei externe a ariilor protejate și minimizarea anumitor activități cu caracter economic.

Aceste forme de arii protejate pot juca un rol complementar zonelor de protecție reprezentative în stabilirea zonelor tampon și a zonelor de interconectare, pentru a asigura rezistența ecosistemelor din peisaj. Diferitele rezerve ale biosferei sunt adesea exemple de inițiative pentru crearea rezervelor ecologice interconectate, care sunt integrate în peisaj. Aceste inițiative ar putea fi consolidate cu instrumente pentru restabilirea și menținerea conectivității, precum și cu cele care consolidează integrarea ariilor protejate în peisaj.

Mai mult, strategiile de conservare care includ protecția și dezvoltarea ecosistemului ar trebui recunoscute oficial ca zone protejate și de conservare. Aceste strategii au fost implementate în multe țări din întreaga lume, cum ar fi Parcul Adirondacks din Statele Unite și Parcul Național Cévennes din Franța. Adaptarea lor la contextele provinciale este posibilă și de dorit [314].

În ceea ce privește **integrarea ariilor protejate și a zonelor de conservare în peisaj**, pentru a integra ariile protejate și zonele de conservare, strategiile de conservare trebuie să fie restructurate în ceea ce privește rețelele ecologice. Conceptul unei rețele ecologice decurge din necesitatea adoptării unei abordări ecoregionale de conservare.

O rețea ecologică reprezintă un set coerent de arii protejate naturale și semi-naturale, care sunt conectate spațial și funcțional, oferind, totodată, mijloace pentru dezvoltarea unei utilizări durabile a resurselor regenerabile. O rețea ecologică se caracterizează, de asemenea, printr-o coerență ecologică regională, consolidată prin promovarea conectivității ecologice, prin protejarea zonelor ecologice critice (zone de conservare de bază) de influențe externe cu potențial periculos, restabilirea ecosistemelor degradate și promovarea obiectivelor complementare de conservare ale utilizării terenului și biodiversității.

Conservarea cu succes a unei rețele de arii protejate depinde și de angajamentul unor instituții, pe mai multe niveluri (guverne locale, regionale și naționale, grupuri regionale și internaționale de conservare, industrie, universități, comunități regionale și locale și persoane fizice). Acest angajament are o importanță deosebită, deoarece cea mai mare parte a conectivității dintre ariile protejate și cele de conservare trebuie să fie menținută pe terenuri neprotejate, unde prezența, dezvoltarea sau activitățile umane se realizează la un anumit nivel sau altul. Chiar dacă această rețea este bine conectată la scara peisajului, obiectivele de conservare s-ar putea să nu fie asigurate pe termen lung,

dacă parteneriatele și colaborările sunt dificil de stabilit. Prin urmare, angajamentul părților interesate dintr-o regiune este esențial pentru a promova integrarea ariilor protejate în regiuni vaste.

Prin urmare, ariile protejate urmăresc nu numai obiective ecologice și de mediu, ci și cele de natură socio-culturală și economică, devenind, astfel, factori cheie în dezvoltarea socio-economică a sistemelor locale. În ceea ce privește efectele asupra economiei, contribuția ariilor protejate la revitalizarea zonelor rurale și interne este evidentă. Cererea crescută de bunuri și servicii generate de acestea determină o remunerare suplimentară, sprijină atenuarea schimbărilor demografice care, în mod obișnuit, epuizează zonele rurale și contribuie la protejarea moștenirii locale [29,30].

Prin urmare, dezvoltarea economică a unui teritoriu nu trebuie privită ca o exploatare, ci mai degrabă ca o îmbunătățire. În lumina considerațiilor de mai sus, factorii cei mai potriviți pentru realizarea dezvoltării economice durabile a ariilor protejate și a peisajelor rurale sunt turismul, agricultura și pășunatul. În ceea ce privește turismul, zonele naturale protejate, precum și cele rurale sunt destinații turistice din ce în ce mai populare, ca locuri care oferă o gamă largă de atracții: contactul cu natura, sportul, cunoștințele, experiența culturii locale (tradiții, meșteșuguri, etno-gastronomie, produse agroalimentare etc.) și relaxare.

Valoarea potențială ridicată a agriculturii în ariile protejate și peisajele rurale pentru dezvoltare durabilă a devenit, astfel, un subiect foarte important pentru analiști, în special cei din economia agricolă, al căror obiectiv este de a încuraja promovarea căilor de dezvoltare în zonele rurale, prin furnizarea de instrumente analitice pentru a evalua dinamica acestora și identificarea instrumentelor de politică adecvate.

Pentru a beneficia de astfel de oportunități economice și socio-culturale la nivel local, ar fi utilă includerea gestionării zonelor protejate și rurale în procesele de planificare regională. Cu alte cuvinte, să implementăm o guvernare a sistemelor și a teritoriului bazată pe cooperarea dintre actorii locali, publici și privați, începând cu cei responsabili de dezvoltarea turismului și cei responsabili pentru conservarea naturii și gestionarea ariilor protejate, precum și comunitatea locală. Cu toate acestea, gestionarea ariilor protejate suferă de o lipsă de angajament politic de realizare a potențialului lor deplin, precum și de persistența conflictelor dintre mai multe părți interesate, din cauza complexității guvernantei și a concurenței între diferitele interese și puncte de vedere.

Recunoașterea beneficiilor socio-economice ale ariilor protejate este doar primul pas spre dezvoltarea acestora. De asemenea, trebuie să înțelegem valoarea aferentă acestora. De-a lungul anilor, a fost dezvoltată o varietate de instrumente pentru măsurarea și valorificarea resurselor naturale,

inclusiv a celor din ariile protejate. Acestea variază de la tehnici de evaluare economică și socială detaliate și costisitoare, până la abordări simple bazate pe chestionare, care sunt mai rapid de utilizat, dar oferă informații aproximative. Deși evaluarea economică este importantă, aceasta nu este singura modalitate prin care se poate evalua valoarea lumii naturale și / sau a resurselor, iar dependența excesivă de valorile economice poate fi periculoasă, având în vedere gama de beneficii mai largi pentru bunăstare și valorile asociate prezentate de conservarea ariilor protejate.

Astăzi, managerii din ariile protejate - fie că sunt funcționari guvernamentali, organizații de caritate private sau comunități - au beneficii largi în urma managementului ariilor protejate. Opiniile specialiștilor din ariile protejate sunt împărțite cu privire la modul în care ar trebui prezentate aceste beneficii către populație. De asemenea, este important să recunoaștem că beneficiile oferite de ariile protejate vin cu costuri legate de implementarea activităților de management. La fel ca beneficiile, costurile pot fi suportate de diferite părți interesate la diferite niveluri, de la nivel global, la nivel local, de la donatori internaționali, la comunitățile locale.

Un aspect esențial al managementului ariilor protejate este acela de a înțelege sinergiile și conflictele dintre dorințele și nevoile diferiților utilizatori și de a gestiona compromisurile, precum și de a valorifica oportunitățile rezultate. Un aspect important în acest sens este gestionarea cerințelor diferite și uneori conflictuale cu privire la serviciile ecosistemice, ținând cont, în același timp, de implicațiile lor legale pentru conservarea biodiversității.

Ariile protejate (AP) conțin elemente de biodiversitate și ecosisteme cu valoare ridicată de conservare. În plus, aceste domenii oferă o serie de beneficii, atât directe, cât și indirecte, societăților și economiilor noastre, adică așa-numitele servicii ecosistemice. Aceste servicii includ, de exemplu, capacitatea unui ecosistem de a reglementa inundațiile și clima, de a purifica apa, de a asigura polenizarea culturilor și de a crea oportunități de recreere, cultură și turism. Această lucrare oferă o perspectivă cuprinzătoare a beneficiilor socio-economice ale AP și ale rețelelor de AP și oferă instrucțiuni practice pas cu pas privind identificarea, evaluarea diferitelor servicii ecosistemice și beneficiile aferente oferite de AP. De asemenea, își propune să îmbunătățească comunicarea beneficiilor AP pentru diferite părți interesate și publicul larg. S-a demonstrat că identificarea și evaluarea caracteristicilor socio-economice ale AP-urilor pot fi benefice din mai multe motive.

Demonstrarea importanței socio-economice a unui sit protejat poate spori semnificativ sprijinul politic și al părților interesate pentru sit și poate rezolva conflictele dintre diferite grupuri de interese. Acest lucru poate duce la schimbări pozitive în politici și în luarea deciziilor. Informații despre

beneficiile AP sunt, de asemenea, necesare pentru a identifica o combinație de acțiuni și practici de utilizare a terenurilor care susțin cel mai bine utilizarea durabilă și echitabilă a acestor beneficii, păstrând, în același timp, obiectivele de conservare ale unui sit. În cele din urmă, demonstrarea diferitelor beneficii poate ajuta la descoperirea surselor alternative și durabile pentru finanțarea gestionării AP-urilor.

Beneficiile și costurile administrative ale conservării ariilor protejate sunt bine documentate în literatura academică și în mass-media. Sunt recunoscute pe larg avantajele conservării biodiversității, protecția bazinului hidrografic, aerul curat, ecoturismul și conservarea patrimoniului natural și cultural pentru posteritate. Cu toate acestea, consecințele sociale potențial nefavorabile ale ariilor protejate sunt mai puțin cunoscute. Ariile protejate necesită frecvent evacuarea și excluderea grupurilor locale, dar nu întotdeauna compensează în mod corespunzător costurile implicate. Întrucât ariile protejate acoperă mai mult de 10% din suprafața terestră a globului, evaluarea impactului costurilor curente și stabilirea unui cadru pentru evaluarea costurilor viitoare este o cerință esențială.

Majoritatea managerilor de AP sunt conștienți de importanța implicării comunităților locale. Cercetările privind tendințele de guvernare a AP întreprinse pentru Congresul Mondial al Parcurilor din Durban arată că a existat o mișcare majoră spre o abordare incluzivă și participativă a managementului în AP-uri. Includerea unei game largi de părți interesate pentru a ajuta la îndeplinirea obiectivelor de gestionare a AP-uri este, acum, o practică larg răspândită.

Accentul ar trebui să se plaseze pe o bună gestionare a AP-urilor existente în lume și pe asigurarea conectivității dintre ele, căutând, în același timp, să se lucreze în colaborare cu alții pentru a le integra în peisajul mai larg, prin practici de dezvoltare durabilă pe terenuri din afara AP. Trebuie stabilite obiective la fel de realiste și împărtășite pe scară largă pentru o rețea globală de AP marine. Dezvoltarea acestor obiective comune și luarea de măsuri pentru punerea lor în aplicare ar trebui să fie principalul obiectiv al comunității AP-urilor din lume.

Categoriile IUCN I - IV ar trebui să fie menținute ca atare. Terenurile din categoria V și VI nu ar trebui clasificate ca AP. Acestea pot conține elemente importante ale biodiversității, pot oferi roluri importante ale zonelor tampon pentru AP-urile reale și pot adăuga valori semnificative de conservare ca parte a unei serii interconectate de AP-uri reale.

Categoriile V și VI ar trebui reclasificate ca arii de dezvoltare durabilă (SDA). Unele dintre zonele aflate în prezent în clasele V și VI pot îndeplini criteriile pentru a fi considerate adevărate AP-

uri, având caobiectiv principal protecția biodiversității sălbatice. Acestea ar trebui reevaluate și incluse în clasificare ca „alte categorii de AP”, poate prin crearea unei alte categorii.

Mulți cercetători văd zonele din categoria V și VI ca fiind clasa a doua. În loc să fie privită ca o formă mai puțin importantă de AP, reclasificarea ca SDA-uri va duce la instituirea lor ca avangardele viitorului pentru restul peisajului. Nefiind asociate cu denumirea de „arie protejată”, crearea acestora ar putea fi încurajată de politicienii care caută opțiuni pentru crearea de zone cu denumirea „arie de dezvoltare”, care ar putea fi asociată acestor zone. În plus, persoanele pentru care aceste zone sunt un punct central al vieții lor își vor putea urmări interesele fără a fi distrase de agenda AP, unde preocuparea principală este protecția biodiversității sălbatice.

Guvernanța în ariile protejate este necesară pentru a furniza bunuri cu impact comun, cum ar fi biodiversitatea, peisajele și patrimoniul, care, de asemenea, sunt numite, uneori, bunuri publice. Guvernanța ariilor protejate implică soluționarea conflictelor între diferite interese în utilizarea resurselor de mediu din ariile protejate. Aceste conflicte au loc, de obicei, între cei care doresc să conserve sau să păstreze resurse de mediu importante și din ce în ce mai rare și cei care doresc să utilizeze economic aceste resurse. Acest studiu susține că considerentele justiției sunt importante în soluționarea acestor conflicte și în luarea deciziilor de guvernare, deoarece acestea vor influența legitimitatea și eficacitatea deciziilor de guvernare. Importanța preocupărilor din justiție devine evidentă pe baza analizei conceptuale de îndată ce este adoptată o viziune realistă a comportamentului uman. Elaborarea acestui punct a fost un obiectiv important al lucrării, dar lucrarea a urmărit, de asemenea, să demonstreze importanța considerațiilor practice ridicate de justiție, analizând succint dificultățile în implementarea Directivei privind habitatele în Uniunea Europeană.

Consecințele nerespectării justiției distributive și a justiției procedurale oferă o explicație importantă pentru conflictele din toată Europa cu privire la punerea în aplicare a directivei. Aceste conflicte au întârziat deja, în mod semnificativ, punerea în aplicare a directivei. Recunoașterea cu întârziere a preocupărilor procedurale poate compromite, de asemenea, obiectivele directivei, deoarece lipsa de încredere a dus la diminuarea listelor de situri și poate submina respectarea voluntară a planurilor de management viitoare. Din acest motiv, este urgent să se clarifice guvernanța ariilor care vor include rețeaua Natura 2000. Directiva se referă la necesitatea planurilor de management pentru unele situri, dar rămâne neclară cu privire la cele mai multe aspecte ale managementului lor în viitor. Cu toate acestea, planurile și procedurile de management vor influența în mod esențial modul

în care interesele concurente în utilizarea zonelor protejate vor fi echilibrate și cât de legitim și eficient va fi managementul.

Conservarea biodiversității nu necesită în mod necesar implicarea comunităților locale, așa cum susțin unii conservaționiști. În analiza noastră, un AP este, de multe ori, el însuși obstacolul principal pentru conservare, din cauza perturbării normelor și valorilor pe care le impune părților interesate la nivel local. Acest lucru ridică problema legitimității instituirii unui AP cu nerespectarea drepturilor comunităților locale și necesitatea recunoașterii reciproce a interesului autorității locale de către manageri, aleși locali și de toate părțile interesate care acționează în cadrul AP și în legătură cu aceasta, pentru protecția identității întregului teritoriu limitrof unui AP. Lipsa recunoașterii, lipsa identității și lipsa integrării cunoștințelor și lipsa dialogului local reprezintă un aspect cvadruplu care necesită o atenție atentă. Este important să se țină cont de orice politică de dezvoltare și conservare integrată privind serviciile ecosistemice (ES) între părțile interesate și zona în care au interese. Serviciile ecosistemice sunt un concept care completează caracteristicile cheie ale pragmatismului de mediu și ale gestionării adaptative, incluzând învățarea din politici, sinteza diferitelor sisteme de cunoștințe și o abordare colaborativă, invitând părțile interesate să exploreze consecințele sociale, ecologice și economice și să discute colectiv, pentru a identifica diferitele moduri de a valoriza interdependențele socio-ecologice și de a le integra. Prin promovarea dialogului și modelării participative, consolidarea încrederii și a capitalului social, ES sunt, de asemenea, un element care susține cunoștințele, valorile și guvernanta specifică locului.

O contribuție majoră a ES la proiectarea și gestionarea AP-urilor este că pot ajuta la crearea de legături între teorie și dovezile științifice, între sisteme de valori și acțiune și între instituțiile și procesele politice, care îmbunătățesc împreună procesele de planificare și gestionare a teritoriului. Serviciile ecosistemice, pe care le putem imagina ca sinonim cu interdependența duc, de fapt, la o modalitate alternativă de a vizualiza multitudinea de legături dintre individ și mediul în care trăiește și, în consecință, cum apreciem și alegem aceste legături și atașamentul nostru față de ele. Ariile protejate și peisajele lor înconjurătoare sunt un SES unic și, prin urmare, trebuie să construim o traiectorie a vieții colective care să integreze variabilitatea dinamicii și proceselor ecologice și să se concentreze pe relația socio-ecologică directă dintre AP și peisajul sociopolitic înconjurător. Dincolo de granițele AP, o abordare de tip ES înseamnă reconectarea faptelor, valorilor, deciziilor și acțiunilor, precum și procese ecologice, practici de management, cunoștințe locale, probleme culturale și politici publice. ES ar putea contribui la dezvoltarea unei științe de responsabilitate integrată etic într-un cadru

de cercetare-acțiune implicat social și responsabil. Explorarea colectivă a ES deschide calea către un nou contract social pentru relațiile dintre natura umană și funcțiile ecosistemului, care se concentrează pe ceea ce indivizii sunt capabili să facă și subliniază importanța libertății de alegere, a eterogenității individuale și a dimensiunilor multiple ale bunăstării.

Conștientizarea ES ar putea să ne apropie de o societate mai echitabilă, care respectă mai mult integritatea comunităților vii și rezistența SES-urilor. Este un concept care oferă o invitație convingătoare de a depune eforturi spre o transformare majoră a ordinii noastre morale și politice bazată pe virtuțile bunului simț, a umanității și a respectului.

3.5. Concluzii la capitolul III

Capitolul III investighează regimul juridic al ariilor protejate la nivelul UE și rolul jurisprudenței europene în reglementarea ariilor protejate. În acest capitol se demonstrează necesitatea reglementării zonelor protejate, deoarece protecția biodiversității și a patrimoniului natural creează conflicte în ceea ce privește utilizarea și conservarea acestora, în special pe segmentele transfrontaliere. Importanța ariilor protejate transcende teritoriile și reglementările naționale. Soluțiile acestor conflicte trebuie justificate pentru grupurile de interese implicate și afectate, pentru a garanta legitimitatea și eficacitatea acestora din perspectiva interesului global comun, de a se insista pe menținerea biodiversității și ecosistemelor.

În cadrul cercetării, se susține legitimitatea soluțiilor de guvernare care se bazează atât pe justiția distributivă, cât și pe cea procesuală în ceea ce privește ariile protejate. Pe de o parte, distribuția consecințelor benefice și adverse ale guvernării ariilor protejate trebuie să fie justificată. Pe de altă parte, luarea deciziilor cu privire la ariile protejate trebuie să satisfacă așteptările cu privire la justiția procesuală a CEJ.

Se exemplifică aceste argumente, analizând Directiva privind habitatele Uniunii Europene și experiențele statelor în implementarea acesteia. La fel, teza demonstrează modul în care lipsa atenției față de justiția distributivă și procesuală a dus la conflicte care au întârziat punerea în aplicare a directivei și au subminat eficiența acesteia.

Recunoscând nevoia urgentă de a conduce tranziția la o dezvoltare cu adevărat durabilă, credem că grupurile care disting încă dimensiunile economice, sociale și de mediu ale activităților umane pot împiedica crearea condițiilor pentru o dezvoltare durabilă. Lucrarea noastră examinează modelele de

referință pentru integrarea unor astfel de perspective economice, sociale și de mediu ale dezvoltării durabile, propunând o abordare sistemică. Luăm în considerare ariile protejate ca modele de dezvoltare durabilă printr-un studiu de caz, discutând (1) necesitatea integrării dimensiunilor economice, sociale și de mediu ale activității umane și (2) oportunitățile oferite de ariile protejate ca modele de referință pentru promovarea dezvoltării durabile pe teritoriul înconjurător. Concluziile evidențiază valoarea culturală a ariilor protejate ca modele de dezvoltare durabilă, care susțin guvernarea teritorială pe baza unei abordări sistemice.

Cazurile menționate în acest capitol arată, cel mai adesea, o diferență de interpretare între statele membre, pe de o parte, și Comisia și CEJ, pe de altă parte. Comisia și CEJ interpretează, de regulă, directivele privind mediul în funcție de obiectivul lor, care este protecția mediului. Pe de altă parte, statele membre încearcă adesea să găsească un echilibru între mediul înconjurător și interesele economice. Cazurile preliminare, cum ar fi First Corporate Shipping și Standley, arată că, dacă statele membre se limitează la o interpretare strictă, reprezentanții mediului privat au obiecții împotriva deciziei lor.

Adesea, directivele lasă loc pentru interpretare. Aceasta este inerentă în orice fel de legislație și cu atât mai mult în legislația europeană, din cauza procedurilor dificile de a ajunge la un acord. Textele sunt întotdeauna compromisuri între diverse interese (ale Comisiei, statelor membre, dar și ale persoanelor afectate de o directivă) și se preferă interpretările care sunt cele mai favorabile intereselor proprii, în funcție de cine face interpretarea. Este probabil ca statele membre să utilizeze textele deschise la interpretări din directive pentru a permite extinderea activităților economice. Pe de altă parte, Comisia dorește să protejeze mediul și alege să adopte o interpretare mai strictă.

Directivele studiate în acest capitol conțin, fiecare, propriile proceduri pentru desemnarea zonelor protejate. În conformitate cu Directiva privind păsările sălbatice, statele membre trebuie să desemneze zonele respective. În Directiva privind habitatele, a fost accentuat rolul Comisiei în procedura de desemnare. Directiva privind nitrații lasă statelor membre alegerea de a identifica zonele vulnerabile sau de a aplica directiva pe întregul teritoriu național. Directiva privind apa pentru scăldat are un sistem diferit: directiva trebuie să se aplice tuturor zonelor care se încadrează în definiția apei de scălda date în directivă.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Ariile protejate rămân o piatră de temelie a eforturilor de conservare a mediului la nivel mondial. Impactul dublu al schimbărilor climatice și al pierderii biodiversității reprezintă amenințări majore în atingerea obiectivelor de dezvoltare ale mileniului, în special cele legate de sustenabilitatea mediului, reducerea sărăciei și securitatea alimentară și a apei. Conștientizarea tot mai mare cu privire la vulnerabilitatea planetei la schimbările provocate de oameni oferă, de asemenea, o oportunitate de a sublinia valorile multiple ale ecosistemelor naturale și ale serviciilor pe care le oferă.

Ariile protejate, atunci când sunt integrate în planurile de utilizare a terenurilor, ca parte a rețelelor de conservare mai mari și interconectate, oferă soluții practice, tangibile, atât la pierderea speciilor, cât și la adaptarea la schimbările climatice.

Habitatele naturale aduc o contribuție semnificativă la atenuarea impactului activităților umane asupra mediului, prin stocarea carbonului în vegetație și soluri, și la adaptarea societății la mediu, prin menținerea serviciilor esențiale ale ecosistemelor care ajută societățile să răspundă și să facă față schimbărilor climatice și altor provocări de mediu. Multe arii protejate ar putea fi justificate doar din motive socio-economice, însă bunurile și serviciile lor multiple nu sunt recunoscute în mare parte în evaluările naționale.

Lucrarea exemplifică aceste argumente analizând experiențele în implementarea Directivei privind habitatele a Uniunii Europene. Lucrarea demonstrează modul în care lipsa atenției față de justiția distributivă și procesuală a dus la conflicte care au întârziat punerea în aplicare a directivei și au subminat eficacitatea acesteia.

Analiza noastră a demonstrat că există trei motive principale pentru care abordarea destul de prudentă a CEJ este cea corectă, în ceea ce privește strategiile de atenuare și restaurare în conformitate cu directivele UE privind natura. În primul rând, în lumina studiilor publicate recent asupra eficacității limitate a eforturilor de restaurare ecologică, CEJ a avut toate motivele pentru a reafirma fundamentele preventive pe care se bazează obligația de evaluare a habitatelor. Având în vedere sfera materială limitată a directivelor privind natura ale UE, care includ doar habitatele și speciile din UE cele mai expuse riscului de dispariție, deschiderea normelor de protecție către forme mai generoase de restaurare sau chiar compensare, nu ar fi, în opinia noastră, un răspuns corect în perioadele de declin continuu al biodiversității. O consolidare a abordării preventive, care presupune că un anumit impact

asupra biodiversității nu este compensabil, având în vedere consecințele sociale și ecologice inacceptabile pe care le-ar putea implica, pare a fi o opțiune politică mai bună pentru atingerea obiectivului fără pierderi nete. Hotărârea CEJ din cauza Briels ar putea fi considerată un indiciu pentru statele membre deoarece, în loc să slăbească normele de protecție existente pentru habitatele și speciile cele mai vulnerabile, accentul ar trebui redirecționat către protecția peisajului mai larg și a biodiversității în general, care sunt încă lăsate necontrolate de legile de conservare a naturii existente în statele membre. În al doilea rând, în ceea ce privește presupusa inflexibilitate a interpretării care a fost oferită de CEJ regulilor de evaluare a habitatelor, trebuie amintite cuvintele lui Sagoff în legătură cu Legea americană privind speciile pe cale de dispariție (ESA). Ca răspuns la criticile din ce în ce mai mari la adresa ASE, acesta a declarat că: „a observa că Legea privind speciile pe cale de dispariție nu este benefică din punct de vedere al costurilor înseamnă a recunoaște ceea ce este evident: acesta este aspectul Legii și a unei mari părți din legislația noastră de mediu” [2]. Același lucru se poate spune despre directivele UE privind natura. Reglementările de mediu rămân vitale în protejarea naturii și a mediului, în sens larg.

Cu toate acestea, prea multă flexibilitate predispune la o simplă continuare a declinului biodiversității. Avertizarea asupra dezvoltării nesustenabile ar trebui să rămână o țintă esențială a oricărei legi eficiente de conservare a naturii, mai ales că, în prezent, creșterea economică este identificată ca una dintre cauzele principale ale pierderii biodiversității pe planeta noastră.

În plus, trebuie să ținem cont că doar datorită jurisprudenței stricte la nivelul UE, dezvoltatorii de proiecte sunt acum dispuși să ia în considerare abordarea preventivă care stă la baza directivelor privind natura ale UE. Astfel, normele cu reglementare strictă ale UE privind protecția naturii ar trebui creditate pentru a determina statele membre să își ia mai în serios angajamentele de restaurare, în loc să fie înfățișate ca un obstacol greu.

Nu trebuie uitat faptul că, în cele din urmă, cu zone protejate restabilite și mai rezistente, proiectele de dezvoltare antropică mai puțin dăunătoare mediului s-ar putea desfășura în concret în zonele respective [315]. Nu numai că este încă posibil ca acestea să se bazeze pe efectele benefice ale măsurilor autentice de evitare în contextul unei evaluări, dar clauzele de derogare pot fi aplicate în continuare pentru proiecte mari de infrastructură. Cu atât mai mult, s-a sugerat că, în unele cazuri, o aplicare coordonată și proactivă a restaurării în contextul realizării unui proiect de dezvoltare ar putea constitui o cale mai promițătoare către dezvoltare durabilă, care să corespundă cerințelor legislației pentru conservarea naturii a UE. Într-adevăr, în timp ce numeroasele incertitudini legate de restaurarea

ecologică sunt predispuse să compromită și mai mult eficacitatea legislației, o strategie mai generică, care încorporează tehnici de gestionare adaptativă într-o etapă de planificare timpurie, ar putea depăși provocările de reglementare în această privință.

O încorporare energetică a gestionării adaptative la nivel de permise de exploatare sau de planificare, susținută de clauze de revizuire cu reglementare strictă, poate ajuta la eliminarea incertitudinilor în realizarea obiectivelor de restaurare cel puțin pentru unele proiecte de dezvoltare.

În concluzie, analiza noastră a indicat că hotărârea CEJ din cauza Briels se evidențiază ca un exemplu principal de ecologism sensibil în sala de judecată. Cu toate acestea, având în vedere că CEJs-a dovedit dispusă să își arate angajamentul de a proteja eficacitatea directivelor privind natura ale UE, rămâne de văzut dacă dezvoltatorii de proiecte și autoritățile de autorizare a acestor proiecte sunt dispuși să facă față provocării.

Recomandări

Asigurarea unui viitor mai durabil va necesita o serie de acțiuni, inclusiv sprijin mai mare pentru soluții naturale și extinderea ariilor protejate ale lumii. Crearea ariilor protejate este o parte cheie a răspunsului național și local la schimbările climatice și la alte provocări de mediu, care poate contribui la reducerea ratelor de defrișare, la protejarea habitatelor, la asigurarea unei gestionări durabile a terenurilor și la creșterea rezistenței comunităților umane, în special a celor sărace și vulnerabile.

Ariile protejate necesită o incluziune sporită a unui spectru larg de actori și deținători de drepturi, cu o atenție tot mai mare asupra peisajelor protejate de comunitățile locale, proprietarii privați și alți actori care au interese în zonele de conservare gestionate de agențiile de stat. O atenție sporită trebuie, de asemenea, să fie concentrată pe modalitățile de integrare a zonelor protejate în dezvoltarea durabilă, inclusiv prin promovarea infrastructurii „verzi”, ca parte strategică a răspunsurilor la schimbările climatice.

Există dovezi că investițiile pe termen lung realizate de guvernele și comunitățile naționale în zonele protejate la nivel mondial au un efect sporit. Ariile protejate sunt un mijloc eficient de a combate pierderile de biodiversitate, de a ajuta societatea să amortizeze efectele schimbărilor climatice și de a menține serviciile ecosistemice critice de care depind toate societățile.

În același timp, este crucial să se examineze cine este împuternicit să acționeze în calitate de custode a peisajelor naturale și a peisajelor marine și să se plaseze activitățile de conservare în contextele economice, politice, sociale și culturale adecvate. În timp ce zonele protejate oferă deja

beneficii multiple și ar putea deveni și mai importante în a ajuta societățile să răspundă nevoilor de dezvoltare, atingerea acestor obiective multiple necesită cel puțin o examinare a următoarelor acțiuni:

1. ariile protejate din ce în ce mai mari și zonele tampon: pentru a îmbunătăți rezistența ecosistemului, în special în zonele cu o înaltă biodiversitate sau în care serviciile ecosistemice sunt amenințate, cum ar fi în bazinele hidrografice, pădurile tropicale, turbă, mangrove, apă dulce și mlaștini și pe mari păături de iarbă;
2. conectarea ariilor protejate de peisaje / peisaje marine: pentru a extinde habitatul sub o anumită formă de gestionare a conservării dincolo de limitele parcului în zonele tampon, pentru a crea coridoarele biologice, pentru a construi conectivitate și rezistență la schimbările climatice;
3. recunoașterea și implementarea întregii game de tipuri de guvernare, de la ariile protejate gestionate de agențiile de stat, până la zonele de conservare gestionate de comunități, popoarele indigene și sectorul privat;
4. creșterea nivelului de protecție în ariile protejate: protejarea și gestionarea unor caracteristici specifice a solului, cu praguri mari de stocare a carbonului;
5. îmbunătățirea gestionării în ariile protejate: menținerea valorilor de conservare a carbonului și reducerea degradării habitatelor prin amenințări precum exploatarea ilegală, îngrădirea agricolă, supraexploatare, gestionarea slabă a incendiilor și a speciilor invazive;
6. strategii de restaurare: refacerea habitatelor degradate în interiorul și în jurul ariilor protejate, pentru a îmbunătăți valorile carbonului și ale biodiversității;
7. o mai bună integrare a ariilor protejate în cadrul unei planificări spațiale și de dezvoltare mai largi: pentru a identifica locurile în care ecosistemele naturale protejează serviciile esențiale ale ecosistemelor și ar putea preveni și atenua catastrofele naturale; aceasta include determinarea momentului în care și a locului unde există beneficii sociale și economice din încorporarea infrastructurii „verzi” în planurile de dezvoltare;
8. dezvoltarea strategiilor inovatoare de finanțare pentru ariile protejate, care recunosc plățile pentru servicii ecosistemice, inclusiv sprijin suplimentar pentru bugetul de stat sau plăți directe de la comunități și / sau industriei care beneficiază de serviciile furnizate.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 22.07.1992, vol. 206, (7-50).
- [2] Sagoff M. Economic theory and environmental law. În: Michigan Law Review, 1981, vol. 79, nr. 7, p. 1393-1419. <http://dx.doi.org/10.2307/1288102>
- [3] European Environment Agency. Biogeographical regions. În: European Environment Agency, 2017. <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/biogeographical-regions-europe-3> (vizitat 1.03.2022).
- [4] Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds. Brussels: European Commission, 2009. https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/birdsdirective/index_en.htm (vizitat 4.03.2022).
- [5] Bull J. W., Suttle K. B., Gordon A., Singh N. J., Milner-Gulland E. J. Biodiversity offsets in theory and practice. În: Oryx, 2013, vol. 47, no.3, p. 369-380. <https://doi.org/10.1017/S003060531200172X>
- [6] Business and Biodiversity Offsets Programme. Biodiversity offset design handbook-updated. Washington DC: BBOP, 2012. https://www.forest-trends.org/wp-content/uploads/imported/bbop-biodiversity-odh-final-with-updates-30-6-2012_final_v1-pdf.pdf (vizitat 1.03.2022).
- [7] Butchart S. ș.a. Protecting important sites for biodiversity contributes to meeting global conservation targets. În: PLoS One, 2012, vol. 7, nr. 3. <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0032529>
- [8] Büscher B. ș.a. Half-earth or whole earth? Radical ideas for conservation, and their implications. În: Oryx, 2016, vol. 51, no. 3, p. 407-410. <https://www.cambridge.org/core/journals/oryx/article/halfearth-or-whole-earth-radical-ideas-for-conservation-and-their-implications/C62CCE8DA34480A048468EE39DF2BD05> (vizitat 1.03.2022).

- [9] Geldmann J., ș. a. Effectiveness of terrestrial protected areas in reducing habitat loss and population declines. *Biological Conservation*, 2013, vol. 161, p. 230-238. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2013.02.018>
- [10] Pullin A. S. ș. a. Human well-being impacts of terrestrial protected areas. În: *Environmental Evidence*, 2019, vol. 2, p. 19. <https://doi.org/10.1186/2047-2382-2-19>
- [11] West, P. Igoe, J., Brockington, D. Parks and peoples: the social impact of protected areas. In: *Annual Review of Anthropology*, Vol. 35, p. 251-277. <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.35.081705.123308>
- [12] Schmitt B. H. Customer experience management. A revolutionary approach to connecting with your customers. New Jersey: John Wiley & Sons, 2010. 288 p.
- [13] Ehrlich P. R., Gretchen C. D. Population extinction and saving biodiversity. În: *Ambio*, 1993, vol. 22, nr. 2/3, p. 64-68. <https://www.jstor.org/stable/4314048> (vizitat 17.04.2022).
- [14] Convenția privind diversitatea biologică. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 13.12.1993, nr. 309, (3-20).
- [15] Convenția asupra zonelor umede, de importanță internațională, în special ca habitat al păsărilor acvatice, încheiată la Ramsar, la 2 februarie 1971, sub egida UNESCO și amendată prin Protocolul de la Paris din 3 decembrie 1982. În: *Monitorul Oficial al României*, 26.01.1991, nr. 18.
- [16] United Nations Education, Scientific, and Cultural Organization (UNESCO). Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage. UNESCO, 1972. <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (vizitat 7.03.2022).
- [17] Convention on the conservation of european wildlife and natural habitats. În: *Official Journal of the European Union*, 10.02.1982, vol. L 038 (0003-00322). http://publications.europa.eu/resource/cellar/48cb13f3-76c0-4197-99b1-64d23b3b6d2e.0008.01/DOC_1 (vizitat 18.02.2022).
- [18] Directiva 2009/147/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind conservarea păsărilor sălbatice. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 26.1.2010, vol. L 20, (7-25).
- [19] European Environment Agency. Nationally designated areas (CDDA). În: *European Environment Agency*, 2017. <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/nationally-designated-areas-național-cdda-12> (vizitat 1.03.2022).

- [20] European Environment Agency. Natura 2000 Data. În: European Environment Agency, 2018. <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/natura-9> (vizitat 11.03.2022).
- [21] European Environment Agency. Nationally designated protected areas. În: European Environment Agency, 2021. <https://www.eea.europa.eu/ims/nationally-designated-terrestrial-protected-areas> (vizitat 12.03.2022).
- [22] European Environment Agency. Natura 2000 sites designated under the EU habitats and birds directives. În: European Environment Agency, 2019. <https://www.eea.europa.eu/ims/natura-2000-sites-designated-under> (vizitat 12.03.2022).
- [23] European Environment Agency. Marine protected areas. În: European Environment Agency, 2019. <https://www.eea.europa.eu/themes/water/europes-seas-and-coasts/assessments/marine-protected-areas> (vizitat 13.03.2022).
- [24] Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee en Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ECR I-7405. European Court Reports, 2004. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62002CJ0127> (vizitat 8.01.2022).
- [25] The role of case law and increasing efficiency in implementing the birds and habitats directives. Court of Justice of the European Union. <https://www.wcl.org.uk/docs/Joint Links Birds Habitats Directives Case Law.pdf> (vizitat 9.01.2022).
- [26] Directive 92/43/EEC – Conservation of natural habitats and of wild flora and fauna – Concept of ‘plan’ or ‘project’ – Assessment of the implications of certain plans or projects for the protected site. Judgment of the Court, 7. 09. 2004. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=EEE37B5883B089C88DEAFC7E9F660C33?text=&docid=49452&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3195882> (vizitat 19.02.2022).
- [27] Wildlife and countryside link submission to the defra review of the implementation of the habitats and wild birds directives. Wildlife and countryside, 2009. <https://www.wcl.org.uk/docs/Link response to Nature Directives 060212.pdf> (vizitat 20.02.2022).
- [28] Study on evaluating and improving the article 6.3 permit procedure for Natura 2000 sites. Ecosystems Ltd, 2013.

- https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/AA_final_analysis.pdf (vizitat 21.02.2022).
- [29] Framework convention on climate change. New York: United Nations, 1992. <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>
- [30] Bălțeanu D. ș. a. Romania. Space. Society. Environment. București: Romanian Academy, 2006. 384 p.
- [31] Mallarach J-M. (Ed.). Protected landscapes and cultural and spiritual values. Values of protected landscapes and seascapes Series 2. Heidelberg: Kasperek, 2008. 189 p.
- [32] Wild R., McLeod C. Guidelines for protected area managers. Sacred natural sites, 2012. <https://www.iucn.org/content/sacred-natural-sites-guidelines-protected-area-managers-0>
- [33] Brosius J. P. Indigenous peoples and protected areas at the world parks congress. În: Conservation Biology, 2004, vol. 18, no. 3, p. 609-612. <https://doi.org/10.1111/j.1523-1739.2004.01834.x>
- [34] Barile S., Saviano M. From the management of cultural heritage to the governance of the cultural heritage system. În: Golinelli G. M. Cultural heritage and value creation. Towards new pathways. Gland: Springer, 2015. 71-103 p.
- [35] Kumazaki M. ș. a. Green forever: forests and people in Japan. Tokyo: National land afforestation promotion organisation, 1991. 193 p.
- [36] Bagader, A.A. ș. a. Environmental protection in islam. IUCN Environmental policy and law paper, no. 20. Gland: IUCN, 1994. 134 p.
- [37] Grazia, B-F. ș. a. Governance of protected areas. From understanding to action. Best practice protected area guidelines series 20. Gland: IUCN, 2013. 124 p.
- [38] Reed M. Stakeholder participation for environmental management: A literature review. În: Biological Conservation, 2008, vol. 141, p. 2417-243. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2008.07.014>
- [39] Cliquet A. ș.a. Adaptation to climate change: legal challenges for protected areas. În: Utrecht Law Review, 2009, vol. 5, p. 158-175. <http://dx.doi.org/10.18352/ulr.100>
- [40] Curran M., Hellweg S., Beck J. Is there any empirical support for biodiversity offset policy? În: Ecological Applications, 2014, vol. 24, no. 4, p. 617-632. <http://dx.doi.org/10.1890/13-0243.1>
- [41] 2018 United Nations List of Protected Areas. Supplement on protected area management effectiveness. Cambridge: UNEP-WCMC, 2018.

- <https://www.sprep.org/attachments/VirLib/Global/2018-list-protected-areas.pdf> (vizitat 18.02.2022).
- [42] European Academies Science Advisory Council. Multi-functionality and sustainability in the European Union's forests. EASAC policy report, nr. 32, 2017. https://easac.eu/fileadmin/PDF_s/reports_statements/Forests/EASAC_Forests_web_complete.pdf (vizitat 19.02.2022).
- [43] European Commission (EC). Managing Natura 2000-sites. The provisions of article 6 of the 'habitats' directive 92/43/EEC. Brussels: European Commission, 2018. https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/EN_art_6_guide_jun_2019.pdf (vizitat 22.02.2022).
- [44] Posey D. A. Cultural and spiritual values of biodiversity. London: Intermediate technology, 1999. 764 p.
- [45] United Nations Education, Scientific, and Cultural Organization. International coordinating council of the MAB programme, third session; Washington, DC, 17-29 September 1974. Paris: UNESCO, 1974. <http://unesdoc.unesco.org/images/0001/000107/010720eb.pdf> (vizitat 18.02.2022).
- [46] Lausche B., Burhenne, F. Guidelines for protected areas legislation. IUCN Environmental Policy and Law Paper. Switzerland: IUCN, 2011.
- [47] Maffi L., Woodley E. Biocultural diversity conservation. A global sourcebook. New York: Earthscan 2010. 312 p.
- [48] Dearden P., Bennett M., Johnston J., Trends in global protected area governance 1992-2002. În: Environmental Management, 2005, Vol. 36, no. 1, p. 89-100. <http://dx.doi.org/10.1007/s00267-004-0131-9>
- [49] Bas V., Subramanian S. M., Hiemstra W. Community well-being in biocultural landscapes. Are we living well? Dunsmore: Practical Action, 2014.
- [50] Grazia B-F., ș.a. Governance of protected areas. From understanding to action. Gland: IUCN, 2013. 237 p.
- [51] Mitchell N. ș. a. Study on the application of criterion (vii). Considering superlative natural phenomena and exceptional natural beauty within the world heritage convention. Gland: IUCN, 2013. <http://whc.unesco.org/uploads/events/documents/event-992-14.pdf> (vizitat 15.01.2022).

- [52] Beltrán J. Indigenous and traditional peoples and protected areas. Principles, guidelines and case studies. Gland: IUCN, 2000. 123 p.
- [53] Leverington F., ș. a. A global analysis of protected area management effectiveness. În: Environmental Management, 2010, vol. 46, p. 685-698. <https://doi.org/10.1007/s00267-010-9564-5>
- [54] Harmon D. ș. a. The Full Value of Parks. From Economics to the Intangible. Maryland: Rowman and Littlefield, 2003. 360 p.
- [55] Verschuuren B. ș. a. Sacred natural sites. Conserving nature and culture. Washington DC: Earthscan, 2010, 328 p.
- [56] Mallarach J-M. Spiritual values of protected areas of europe. În: Workshop proceedings international academy for nature conservation on the isle of Vilm, Germany. Bonn: Bundesamt für Naturschutz, 2012. <https://www.bfn.de/fileadmin/MDB/documents/service/Skript322.pdf>
- [57] Lockwood M., Worboys G., Kothari A. Managing protected areas. A global guide. Milton Park: Routledge, 2012. 840 p.
- [58] National action for protected areas key messages for achieving aichi biodiversity target 11. Montreal: Convention on biological diversity, 2020. <https://www.cbd.int/doc/publications/pa-national-action-en.pdf> (vizitat 15.01.2022).
- [59] Wild R., McLeod C. Sacred natural sites. Guidelines for protected area managers. Paris: UNESCO, 2008. <https://sacrednaturalsites.org/wp-content/uploads/2011/10/PAG-016.pdf> (vizitat 15.01.2022).
- [60] International Union for Conservation of Nature. A review of the impact of IUCN resolutions on international conservation efforts. Gland: IUCN, 2012. https://www.iucn.org/downloads/resolutions_eng_web.pdf (vizitat 13.02.2022).
- [61] The promise of Sydney. În: IUCN world parks congress. Sydney: IUCN, 2014. http://www.worldparkscongress.org/about/promise_of_sydney.html (vizitat 1.02.2022).
- [62] Thomas L., Middleton J., Phillips A. Guidelines for management planning of protected areas. Gland: IUCN, 2003. 84 p.
- [63] Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment. Brussels: European Commission, 2011. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0092> (vizitat 5.02.2022).

- [64] Convention relative to the preservation of fauna and flora in their natural state. London: IUCN, 14.01.1936. <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/06/6-02/preservation-fauna-natural.xml> (vizitat 1.02.2022).
- [65] Alien species and nature conservation in the EU. The role of the life program. European Commission, 2004. https://ec.europa.eu/environment/archives/life/publications/lifepublications/lifefocus/documents/alienspecies_en.pdf (vizitat 1.02.2022).
- [66] International Union for Conservation of Nature. United Nations List of National Parks and Equivalent Reserves. În: IUCN Publications New Series, 1973, no. 27, p. 3-50. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/NS-027.pdf> (vizitat 4.02.2022).
- [67] Deguignet M. ș. a. 2014 United Nations list of protected areas. United Nations Environment Programme, 2014. https://wdpa.s3.amazonaws.com/WPC2014/2014_UN_LIST_REPORT_EN.pdf (vizitat 3.02.2022).
- [68] Inventory of the C. Frank Brockman slides and negatives, circa 1920S – 1950S. Durham: Library and archives, forest history society, 2009. <https://foresthstory.org/research-explore/archives-library/fhs-archival-collections/inventory-c-frank-brockman-slides-negatives-circa-1920s-1950s/> (vizitat 2.02.2022).
- [69] Hansen A. J., ș. a. Exposure of U.S. national parks to land use and climate change 1900-2100. În: Ecological Applications, 2014, vol. 24, p. 484-502. <https://doi.org/10.1890/13-0905.1>
- [70] Baron J. S., ș. a. Options for national parks and reserves for adapting to climate change. În: Environmental Management, 2009, vol. 44, p. 1033-1042. <https://doi.org/10.1007/s00267-009-9296-6>
- [71] Dasmann R. F. A Life in conservation biology. UC Santa Cruz, 2000. <https://library.ucsc.edu/register/raymond-f-dasmann-a-life-in-conservation-biology> (vizitat 19.02.2022).
- [72] Elliott H. B. Second world conference on national parks. În: Proceedings on second world conference on national parks. Morges: International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, 1974. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/1974-002.pdf> (vizitat 15.02.2022).

- [73] Dudley N., Stolton S. Defining Protected Areas. An international conference in Almeria, Spain, May 2007. World Commission in Protected Areas. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2008-106.pdf> (vizitat 2.02.2022).
- [74] Locke H., Dearden P. Rethinking protected area categories and the new paradigm. În: Environmental Conservation, 2005, vol. 32, p. 1-10. <https://dx.doi.org/10.1017/S0376892905001852>
- [75] Kubacka M., smaga, L. Effectiveness of Natura 2000 areas for environmental protection in 21 European countries. În: Regional Environmental Change, 2019, vol. 19, p. 2079–2088. <https://doi.org/10.1007/s10113-019-01543-2>
- [76] Pretty J. Interdisciplinary progress in approaches to addressing socialecological and ecocultural Systems. În: Environmental Conservation, 2011, Vol. 38, no. 2, p. 127-139. <https://doi.org/10.1017/S0376892910000937>
- [77] Chape S., Spalding M., Jenkins M. The world's protected areas. Status, values and prospects in the 21st century. Los Angeles: University of California Press, 2008. 384 p.
- [78] Pretty J. ș. a. The Intersections of Biological Diversity and Cultural Diversity: Towards Integration. În: Conservation and Society, 2009, vol. 7, no. 2, p. 100-112. <https://www.jstor.org/stable/26392968> (vizitat 03.02.2022)
- [79] Barnosky A. D. ș. a. Approaching a state shift in earth's biosphere. În: Nature, 2012, vol. 486, p. 52-58. <http://dx.doi.org/10.1038/nature11018>
- [80] Hamilton C. M. Current and future land use around a nationwide protected area network. În: PLoS ONE, 2013, vol. 8, no. 1. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0055737>
- [81] Mooers A. ș. a. Approaching a state shift in earth's biosphere. În: Nature, 2012, vol. 486, p. 52-58. <http://dx.doi.org/10.1038/nature11018>
- [82] Cook C. N. ș. a. Achieving conservation science that bridges the knowledge-action boundary. În: Conservation Biology, 2013, vol. 27, p. 669-678. <https://dx.doi.org/10.1111/cobi.12050>
- [83] Balmford A. ș. a. (2002). Economic reasons for conserving wild nature. În: Science, vol. 297, p. 950-953. <https://doi.org/10.1126/science.1073947>
- [84] Jenkins C. N., Joppa L. Expansion of the global terrestrial protected area system. În: Biological Conservation, 2009, vol. 142, p. 2166-2174. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2009.04.016>
- [85] Ghimire K. B. Ghimire K., Pimbert M. P. Social change and conservation. Environmental politics and impacts of national parks and protected areas. London: Earthscan, 1997. 342 p.

- [86] Hockings M., ș. a. Evaluating effectiveness. A framework for assessing the management of protected areas. Gland: IUCN, 2006.
- [87] Foucault M. Sécurité, territoire, population. Cours au Collège de France (1977-1978). Paris: Gallimard/ Seuil, 2004. 448 p.
- [88] Cumming G. S. ș. a. Understanding protected area resilience: a multi- scale, social- ecological framework. În: Ecological Applications, 2015, vol. 25, p. 299 - 319. <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1163&context=ncfwrustaff> (vizitat 07.02.2022)
- [89] Hannah L. ș. a. A preliminary inventory of human disturbance of world ecosystems. In: Ambio, 1994, vol. 23, p. 246-250. <https://www.jstor.org/stable/4314213> (vizitat 1.02.2022).
- [90] Micoud, A. Vers un nouvel animal sauvage: le sauvagenaturalisé vivant? [Towards a new wild animal: naturalizing wilderness?]. În: Natures Sciences Sociétés, 1993, vol. 1, p. 202-210. <https://doi.org/10.1051/nss/19930103202>
- [91] Margoluis R., Salafsky, N. Measures of success: designing, managing, and monitoring conservation and development projects. Washington DC: Island Press, 1998. 384 p.
- [92] Grumbine R. E. Reflections on hat is ecosystem management? În: Conservation Biology, 1997, vol. 11, p. 41-47. <https://www.jstor.org/stable/2387274> (vizitat 1.02.2022).
- [93] Fancy S. G., Gross J. E., Carter S. L. Monitoring the condition of natural resources in US national parks. În: Environmental Monitoring and Assessment, 2009, vol. 151, p. 161-174. <https://doi.org/10.1007/s10661-008-0257-y>
- [94] Ostrom E. Understanding institutional diversity. New Jersey: Princeton University Press, 2005. 376 p.
- [95] Maron M. ș. a. Faustian bargains? Restoration realities in the context of biodiversity offset policies. În: Biodiversity Conservation, 2012, vol. 155, p. 141-148. <http://dx.doi.org/10.1016/j.biocon.2012.06.003>
- [96] Grumbine R. E. What is ecosystem management? În: Conservation Biology, 1994, vol. 8, p. 27-38. [https://www.life.illinois.edu/ib/451/Grumbine%20\(1994\).pdf](https://www.life.illinois.edu/ib/451/Grumbine%20(1994).pdf) (vizitat 1.02.2022).
- [97] Harmon D. A bridge over the chasm. Finding ways to achieve integrated natural and cultural heritage conservation. În: International Journal of Heritage Studies, 2007, vol. 13, no. 4/5, p. 380-392. <https://doi.org/10.1080/13527250701351098>

- [98] Szaro R. C., Sexton W. T., Malone C. R. The emergence of ecosystem management as a tool for meeting people's needs and sustaining ecosystems. În: Landscape Urban Planning, 1998, vol. 40, p. 1-7. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(97\)00093-5](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(97)00093-5)
- [99] Olsson P., Folke C., Berkes, F. Adaptive comanagement for building resilience in socio-ecological systems. În: Environmental Management, 2004, vol. 34, p. 75-90. <https://doi.org/10.1007/s00267-003-0101-7>
- [100] Daré W., ș. a. Learning about interdependencies and dynamics. În: Étienne M. Companion modelling. Dordrecht: Springer, 2011. p. 205-230. https://doi.org/10.1007/978-94-017-8557-0_10
- [101] Fevrier J-M, Deves C. Le réseauécologiqueeuropéen, Natura 2000. Paris: Litec, 2004. 237 p.
- [102] Mechtild R. World Heritage Cultural Landscapes: A Global Perspective. În: Brown, J. Mitchell, N. Beresford M. The protected landscape approach. Linking nature, culture and community. Gland: IUCN, 2005. p. 37-46. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2005-006.pdf> (vizitat 1.02.2022).
- [103] McShane T. O. Wells M. Getting biodiversity projects to work. Towards more effective conservation and development. New York: Columbia University, 2004. 464 p.
- [104] Barnaud C., P. ș. a. Power asymmetries in companion modelling processes. În: Etienne M. Companion modelling. A participatory approach to support sustainable development. Versailles: Quae. 2011. p. 117 – 140.
- [105] Foley J. A., ș. a. Global Consequences of Land Use. În: Science, 2005, vol. 309, p. 570-574. <http://dx.doi.org/10.1126/science.1111772>
- [106] von Heland J., Folke C. A social contract with the ancestors—culture and ecosystem services in southern Madagascar. În: Global Environmental Change, 2014, vol. 24, p. 251 – 264. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.11.003>
- [107] Barnaud C., A. ș. a. Dealing with power games in a companion modelling process: lessons from community water management in Thailand Highlands. În: Journal of Agricultural Education and Extension, 2010, vol. 16, p. 55-74. <https://doi.org/10.1080/13892240903533152>
- [108] [Barreteau](#) O. ș. a. Our companion modelling Approach. În: Journal of Artificial Societies and Social Simulation, 2003, vol. 6, nr. 2. <https://www.jasss.org/6/2/1.html> (vizitat 13.02.2022)

- [109] Bousquet F., Le Page C. Multi-agent simulations and ecosystem management: a review. În: Ecological Modelling, 2004, 176, p. 313–332. <https://doi.org/10.1016/j.ecolmodel.2004.01.011>
- [110] Grimblett H. R., Integrating geographic information systems and agent-based modeling techniques. Oxford: Oxford University Press, 2002. 327 p.
- [111] Grimm V., Railsback S. F. Individual-based modeling and ecology. New Jersey: Princeton University Press, 2005. 448 p.
- [112] Making nature's values visible. The Economics of Ecosystems and Biodiversity, 2022. <https://teebweb.org/> (vizitat 13.03.2022).
- [113] Green Economy Initiative. United Nations Environment Programme. <https://unece.org/fileadmin/DAM/timber/meetings/07-unepeaton.pdf> (vizitat 14.02.2022).
- [114] Keeping track of our changing environment. From Rio to Rio+20 (1992-2012). Nairobi: United Nations Environment Programme, 2012. http://www.grid.unep.ch/products/3_Reports/GEAS_KeepingTrack.pdf (vizitat 14.02.2022).
- [115] Global Biodiversity Outlook 3. Montréal: Convention on Biological Diversity, 2010. p. 95. <https://www.cbd.int/doc/publications/gbo/gbo3-final-en.pdf> (vizitat 14.02.2022).
- [116] IUCN. Annual Report. Gland: IUCN, 2013. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/IUCN-2014-017.pdf>
- [117] Hockings M., Leverington F., Cook C. Protected area management effectiveness. În: Worboys G., ș. a. Protected Area Governance and Management. Canberra: ANU Press, 2014, p. 889-928. <https://doi.org/10.22459/PAGM.04.2015.28>
- [118] Rezoluția Parlamentului European din 16 noiembrie 2011 referitoare la Conferința privind schimbările climatice de la Durban (COP17). Durban, 2011. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2011-11-16_RO.html#sdocta9 (vizitat 15.02.2022).
- [119] Lausche B., Guidelines for protected areas legislation. Gland: IUCN, 2011. https://www.researchgate.net/publication/37887531_Guidelines_for_Protected_Areas_Legislation (vizitat 16.02.2022).
- [120] International Union for Conservation of Nature. Durban action plan, IUCN world parks congress. Gland: IUCN, 2004. <http://cmsdata.iucn.org/downloads/durbanactionen.pdf> (vizitat 17.02.2022).

- [121] Convention on Biological Diversity. Target 11. În: Strategic plan for biodiversity 2011-2020, including aichi biodiversity targets. Montreal: Convention on Biological Diversity, 2011. <https://www.cbd.int/sp/targets/rationale/target-11/> (vizitat 18.02.2022).
- [122] United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Universal declaration on cultural diversity. Paris: UNESCO, 2002. <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127162e.pdf> (vizitat 19.02.2022).
- [123] Reimers N. F., Birds and mammals of the southern taiga and central Siberia. În: Bird-Banding, 1967, vol. 38, nr. 2, p. 165-166. <https://doi.org/10.2307/4511374>
- [124] Alphandery P., Fortier, A. Can territorial policy be based on science alone. The system for creating the natura 2000 network in France. În: SociologiaRuralis, 2001, vol. 41, p. 311-328. <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00185>
- [125] Costanza R., ș. a. The value of the world's ecosystem services and natural capital. În: Nature, 1997, vol. 387, p. 253-260. <https://doi.org/10.1038/387253a0>
- [126] Millennium Ecosystem Assessment. Guide to the Millennium Assessment Reports, 2022. <https://www.millenniumassessment.org/en/index.html> (vizitat 19.02.2022).
- [127] Brink P., Monhouse C., Richartz S. Promoting the socio-economic benefits of Natura 2000. Brussels: World Wildlife Foundation and Institute for European Environmental Policy, 2002. 38 p.
- [128] Klein C., ș. a. Social equity and the probability of success of biodiversity conservation. În: Global Environmental Change, 2015, vol. 35, p. 299-306. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2015.09.007>
- [129] Copernicus. Corine land cover. Land, 2018. <https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover/view> (vizitat 19.02.2022).
- [130] Quintero J. D. Mainstreaming Conservation in Infrastructure Projects. Case Studies from Latin America. Washington DC: World Bank, 2007. 98 p.
- [131] Wells M., Brandon K., Hannah L. People and parks: linking protected area management with local communities. ECR Transition Unit, 1992. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/171421468739524360/people-and-parks-linking-protected-area-management-with-local-communities> (vizitat 21.02.2022).

- [132] European Parliament resolution of 25 November 2010 on the climate change conference in Cancun (COP16). European Parliament, 2010. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2010-0442_EN.html (vizitat 22.02.2022).
- [133] Stolton S. ș. a. Reporting progress at protected area sites. A simple site-level tracking tool developed for the World Bank and WWF. World Bank, 2003. <http://web.worldbank.org/archive/website00530/WEB/PDF/REPORTIN.PDF> (vizitat 22.02.2022).
- [134] TEEB. The economics of ecosystems and biodiversity summary for policy makers. TEEB for national and international policy maker, 2009. <https://www.teebweb.org/wp-content/uploads/Study%20and%20Reports/Reports/National%20and%20International%20Policy%20Making/TEEB%20for%20National%20Policy%20Makers%20report/TEEB%20for%20National.pdf> (vizitat 22.02.2022).
- [135] Costanza R. ș. a. The value of coastal wetlands to hurricane prevention. În: *Ambio*, 2017, vol. 37, p. 241-248. [https://doi.org/10.1579/0044-7447\(2008\)37\[241:TVOCWF\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1579/0044-7447(2008)37[241:TVOCWF]2.0.CO;2)
- [136] Schuyt K. Brander L. The Economic Values of the World's Wetlands. Gland: WWF, 2004. <https://www.cbd.int/financial/values/g-value-wetlands.pdf> (vizitat 22.02.2022).
- [137] WWF. Water for Life: Lessons for Climate Change Adaptation from Better Management of Rivers for People and Nature. Gland: WWF International, 2008. http://awsassets.panda.org/downloads/50_12_wwf_climate_change_v2_full_report.pdf (vizitat 22.02.2022).
- [138] Jenkins W. A. ș. a. Valuing ecosystem services from wetlands restoration in the Mississippi Alluvial Valley. În: *Ecological Economics*, 2010, vol. 69, nr. 5, p. 1051-106. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2009.11.022>
- [139] Balmford A., Whitten, T. Who should pay for tropical conservation, and how could the costs be met? În: *Oryx*, 2003, vol. 37, p. 238-250, <https://doi.org/10.1017/S0030605303000413>
- [140] Butchart S. ș. a. (2012). Protecting Important Sites for Biodiversity Contributes to Meeting Global Conservation Targets. În: *PLoS One*, 2012, vol. 7, nr. 3. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0032529>
- [141] IIED. REDD: Protecting climate, forests and livelihoods. International Institute for Environment and Development, 2009. <https://www.iied.org/redd-protecting-climate-forests->

- [livelihoods#:~:text=REDD%20The%20acronym%20stands%20for,2005%20international%20climate%20change%20negotiations](#) (vizitat 17.03.2022).
- [142] Peskett L. ş. a. Making REDD work for the poor. A poverty environment partnership (PEP) Report. London: Overseas Development Institute, 2008. <https://portals.iucn.org/library/node/9718> (vizitat 18.03.2022).
- [143] McShane T. O., Wells M. P. Getting biodiversity project to work: towards more effective conservation and development. New York: Columbia University Press, 2004. 464 p.
- [144] United Nations Education, Scientific, and Cultural Organization. A new roadmap for the man and the biosphere (MAB) programme and its world network of biosphere reserves. Paris: UNESCO, 2017 <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002474/247418E.pdf> (vizitat 18.03.2022).
- [145] Venter O, ş. a. Sixteen years of change in the global terrestrial human footprint and implications for biodiversity conservation. În: Nature Communications, 2016, vol. 7. <https://doi.org/10.1038/ncomms12558>
- [146] Tracewski Ł, ş. a. Patterns of twenty-first century forest loss across a global network of important sites for biodiversity. În: Remote Sensing in Ecology and Conservation, 2016, vol. 2, nr. 1, p. 37-44. <https://doi.org/10.1002/rse2.13>
- [147] Hellwing N., Walz A., Markovic D. Climatic and socioeconomic effects on land cover changes across Europe: Does protected area designation matter? În: PLoS One, 2019, vol. 14, nr. 7. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0219374>
- [148] Aliance for zero extinction. Conserving the world's most threatened specie. Virginia: Aliance for zero extinction, 2005. <https://zeroextinction.org/> (vizitat 4.03.2022).
- [149] Aichi target 11. Montreal: convention on biological diversity, 2020. <https://www.cbd.int/doc/publications/pa-national-action-en.pdf> (vizitat 15.01.2022).
- [150] Montesino P. F. ş. a. Global protected area expansion is compromised by projected land-use and parochialism. În: Nature, 2014, vol. 516, p. 383-386. <https://doi.org/10.1038/nature14032>
- [151] Scalia M. ş. a. An integrated model of governance for sustainability. În: Barile, ş. a. Cybernetics and Systems. Social and Business Decisions; London: Routledge, 2018.
- [152] Training on the "Triple Bottom Line" valuation of protected areas. În: Climate links, 2014. <https://www.climatelinks.org/resources/training-triple-bottom-line-valuation-protected-areas> (vizitat 17.01.2022).

- [153] IPCC. Climate change. Synthesis report. Geneva: WMO, 2014. 151 p.
- [154] Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. Oslo: World Commission on Environment and Development, 1987. https://www.are.admin.ch/dam/are/en/dokumente/nachhaltige_entwicklung/dokumente/beric/ht/our_common_futurebrundtlandreport1987.pdf.download.pdf/our_common_futurebrundtlandreport1987.pdf (vizitat 19.01.2022).
- [155] Saviano M., ș. a. The Cultural Value of Protected Areas as Models of Sustainable Development. În: Sustainability, 2018, vol. 10, nr. 5. <https://doi.org/10.3390/su10051567>
- [156] Moilanen A., ș. a. How much compensation is enough? A framework for incorporating uncertainty and time discounting when calculating offset ratios for impacted habitat. În: Restoration Ecology, 2009, vol. 17, p. 470-478. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1526-100X.2008.00382>
- [157] Directive 2004/35/CE of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage. Brussels: European Commission, 2004. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004L0035&from=EN> (vizitat 20.01.2022).
- [158] World Wide Fund for Nature. Caring for the earth. A strategy for sustainable living. Gland: IUCN-the World Conservation Union, 1991.
- [159] United Nations Education, Scientific, and Cultural Organization. UNESCO Initiative on Heritage of Religious Interest, 2018. <https://whc.unesco.org/en/religious-sacred-heritage/> (vizitat 21.01.2022).
- [160] United Nations Education, Scientific, and Cultural Organization. Universal declaration on cultural diversity. Cultural diversity. Paris: UNESCO, 2001. <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127162e.pdf> (vizitat 21.01.2022).
- [161] United Nations Education, Scientific, and Cultural Organization. Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage. Paris: UNESCO, 2003. <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf> (vizitat 21.01.2022).
- [162] Borrini-Feyerabend G., Kothari A., Oviedo, G. Indigenous and local communities and protected areas. Towards equity and enhanced conservation. Gland: IUCN/WCPA, 2004.
- [163] Dudley, N. Guidelines for applying protected area management categories. Gland: IUCN, 2008.

- [164] Bălțeanu D., ș. a. Protected natural areas. În: Romania. Space. Society. Environment. București: Romanian Academy, 2006. 234 p.
- [165] Vlad I. V. Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani. București: Editura Academiei Române, 2015. 500 p.
- [166] International Union for Conservation of Nature. Resolutions and recommendations. World conservation congress, Barcelona, 5-14 October 2008. Gland: IUCN, 2009. https://cmsdata.iucn.org/downloads/wcc_4th_005_english.pdf (vizitat 22.01.2022).
- [167] International Union for Conservation of Nature. A new era. În: World Conservation Bulletin, 2003, vol. 2, nr. 2.
- [168] International Union for Conservation of Nature. Red data list of threatened species. Gland: IUCN, 2003. <http://www.redlist.org>
- [169] United Nations Education, Scientific, and Cultural Organization. The 2005 convention on the protection and promotion of the diversity of cultural expressions. Paris: UNESCO, 2005. <http://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/passeport-convention2005-web2.pdf> (vizitat 22.01.2022).
- [170] Fischer J, Lindenmayer DB. Landscape modification and habitat fragmentation: a synthesis. În: Global Ecology and Biogeography, 2007, vol. 16, p. 265-280. <https://doi.org/10.1111/j.1466-8238.2007.00287.x>
- [171] Mathevet R., Bousquet F. Résilience & environnement. Penser les changements socio-écologiques. Paris: BuchetChastel, 2014. 170 p.
- [172] Serres M. The natural contract. Michigan: University of Michigan Press, 1995. 136 p.
- [173] Stafford Smith D. M., ș. a. Drylands: coping with uncertainty, thresholds, and changes in state. În: Folke C., Kofinas G., Chapin F. Principles of Ecosystem Stewardship. New York, Springer, 2009. p. 171–195. https://doi.org/10.1007/978-0-387-73033-2_8
- [174] Minter B. A. Refounding environmental ethics. Pragmatism, principle, and practice. Philadelphia: Temple University Press, 2012. 214 p.
- [175] Bruner A. G. ș. a. Effectiveness of parks in protecting tropical biodiversity. În: Science, vol. 291, 2001, p. 125-129. <https://doi.org/10.1126/science.291.5501.125>
- [176] Phillips A. Management guidelines for IUCN category V protected areas protected landscapes/seascapes. Gland: IUCN, 2002. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/pag-009.pdf> (vizitat 22.01.2022).

- [177] Phillips A. Turning ideas on their heads: a new paradigm for protected areas. În: George Wright Forum, 2003, vol. 20, nr. 2, p. 8-32. <https://www.jstor.org/stable/43599027> (vizitat 22.01.2022).
- [178] Rivard D. H., ș. a. Changing species richness and composition in Canadian national parks. În: Conservation Biology, 2000, vol. 14, p. 1099-1109. <https://doi.org/10.1046/j.1523-1739.2000.98247.x>
- [179] Solis Rivera S. V. ș. a. The Meso-American biological corridor and local participation. În: Parks, 2002, vol. 12, p. 42-54.
- [180] Soule M. The end of evolution? În: World Conservation, 1996, vol. 1, p. 24- 25.
- [181] Soule M. E., Lease, G. Reinventing nature. Responses to post modernism deconstruction. Washington DC: Island Press, 1996. 190 p.
- [182] International Union for Conservation of Nature. Navigating island earth. The Hawai'i commitments. Gland: IUCN, 2016. <https://portals.iucn.org/congress/hawaii-commitments> (vizitat 22.01.2022).
- [183] Mayr C. Ecological networks in EU policy. Habitats directive, EECONET and EU strategy on green infrastructure. EECONET, 2015. https://www.researchgate.net/publication/285220786_Ecological_networks_in_EU_Policy_-_Habitats_directive_EECONET_and_EU_strategy_on_green_infrastructure (vizitat 23.01.2022).
- [184] DTU Aqua, DCE, DHI and GEUS. Analysis of marine protected areas - in the Danish part of the North Sea and the Central Baltic around Bornholm. National institute of aquatiq resources, 2017. http://pure.au.dk/portal/files/120844754/Analysis_of_marine_protected_areas_Part_1.pdf (vizitat 23.01.2022).
- [185] International Union for Conservation of Nature. Conserving biodiversity outside protected areas. The role of traditional agro-ecosystems. Gland: IUCN, 1991. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/FR-013.pdf> (vizitat 22.01.2022).
- [186] Greenland. National park. Greenland, 2022. <https://visitgreenland.com/the-national-park/> (vizitat 22.01.2022).
- [187] Green infrastructure in Belgium. Biodiversity, 2022. <https://biodiversity.europa.eu/countries/gi/belgium> (vizitat 23.01.2022).

- [188] Convention on Biological Diversity. Thematic report of the Netherlands on protected areas. Hague: Convention on Biological Diversity, 2003. <https://www.cbd.int/doc/world/nl/nl-nr-pa-en.pdf> (vizitat 24.01.2022).
- [189] Van der Maaten-Theunissen M., Schuck A. Integration of nature protection in forest policy in the Netherlands. Freiburg: European forest institute, 2013. <https://www.efi.int/sites/default/files/files/publication-bank/projects/netherlands.pdf> (vizitat 24.01.2022).
- [190] Hein L. Economic benefits generated by protected areas. The case of the Hoge Veluwe forest, the Netherlands. În: Ecology and Society, 2011, vol. 16, nr. 2. <http://www.ecologyandsociety.org/vol16/iss2/> (vizitat 24.01.2022).
- [191] Yakusheva N. Managing protected areas in Central Eastern Europe: between path-dependence and europeanisation. În: Land Use Policy, 2019, Vol. 87. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.104036>
- [192] Federal Agency for Nature Conservation. Protected areas. Federal Agency for Nature Conservation, 2022. <https://www.bfn.de/en/activities/protected-areas.html> (vizitat 25.01.2022).
- [193] Fevrier J. M. La gestion des sites Natura 2000 en France. Paris: Actualitésjuridiques de droit administratif, 2004. 1394 p.
- [194] Smith, J. Protected areas. Origins, criticisms and contemporary issues for outdoor recreation Birmingham: Birmingham City University, 2013. 24 p. https://bcuassets.blob.core.windows.net/docs/CESR_Working_Paper_15_2013_Smith.pdf (vizitat 24.01.2022).
- [195] Monaco A. ş. a. European guidelines on protected areas and invasive alien species. Monaco A. Rome, Council of Europe, 2014. 60 p. <https://rm.coe.int/168063e4a0> (vizitat 24.01.2022).
- [196] The programme of conservation and sustainable use of biodiversity along with Action Plan for the period 2015-2020. În: Official Journal of the Republic Of Poland, 7.12. 2015, nr. 1207.
- [197] European Commission. The environmental implementation review. Brussels: European Commission, 2019. https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_pl_en.pdf (vizitat 24.01.2022).

- [198] Zhang P. ș. a. How similar are annual and summer temperature variability in central Sweden? *Advances in Climate Change Research*, 2015, vol. 6, nr 3–4, p. 159-170. <https://doi.org/10.1016/j.accre.2015.11.001>
- [199] European Commission. Implementation of Article 6 (4) first paragraph, of council directive 92/43/EEC during the period 2004-2006. Summary report. European Commission, 2008. https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/docs/art_6_4.pdf (vizitat 25.01.2022).
- [200] European Commission. Guidance document on the strict protection of animal species of community interest under the habitats directive 92/43/EEC. Luxembourg: European Commission, 2007. http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_en.pdf (vizitat 25.01.2022).
- [201] Dubois J., Maljean-Dubois S. *Natura 2000. De l'injonction européenne aux négociations locales*. Paris: Documentation française, 2005. 258 p.
- [202] Convenția privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbatice – Convenția de la Bonn. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 1979.
- [203] Convenția privind protecția faunei sălbatice și a florei habitatelor naturale în Europa – Convenția de la Berna. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 10.2.1982, nr. 38 (3–32).
- [204] European Commission. European commission's support to the Republic of Moldova country level evaluation. Luxembourg: European Commission, 2007. <https://www.oecd.org/countries/moldova/39914489.pdf> (vizitat 17.01.2022).
- [205] Bundesamt für Justiz. *Law on Nature Conservation and Landscape Care*. Bundesamt für Justiz, 2009. https://www.gesetze-im-internet.de/bnatschg_2009/ (vizitat 17.04.2022).
- [206] Doniță N., ș. a. *Habitatele din România*. București: Editura Tehnică Silvică, 2005. 442 p.
- [207] Dumitrașcu M. Geacu S., Antonescu D. Arii protejate. În: *Resursele strategice ale României*. Iași: Editura StudIS, 2016. 453 p.
- [208] Geacu S., Dumitrașcu M. (2006), Rezervații și parcuri naturale șinaționale din România. În: *Mediul Ambient*, 22006, vol. 4, nr. 28, 31-36. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Rezervatiile%20si%20parcurile%20naturale%20si%20nationale%20din%20Romania.pdf (vizitat 17.04.2022).

- [209] Hotărârea nr. 2.151 din 30 noiembrie 2004 privind instituirea regimului de arie naturală protejată pentru o zonă. În: Monitorul Oficial al României, 12.01.2005, nr.38.
- [210] Hotărârea nr. 1581/2005 privind instituirea regimului de arie naturală protejată pentru o zonă. În: Monitorul Oficial al României, 11.01.2006, nr. 24.
- [211] Hotărârea nr. 1.143 din 18 septembrie 2007 privind instituirea de noi arii naturale protejate. În: Monitorul Oficial al României, 11.10.2007, nr. 691.
- [212] Hotărârea nr. 1066/2010 privind instituirea regimului de arie naturală protejată asupra unor zone din Rezervația Biosferei Delta Dunării și încadrarea acestora în categoriile rezervațiilor științifice. În: Monitorul Oficial al României, 18.11.2010, nr. 771.
- [213] Hotărârea nr. 1.217 din 2 decembrie 2010 privind instituirea regimului de arie naturală protejată pentru Parcul Natural Cefa. În: Monitorul Oficial al României, 15.12.2010, nr. 840.
- [214] Zaman Gh., ș. a. Dezvoltarea economică endogenă la nivel regional. Cazul României. București: Editura Expert, 2015. 329 p.
- [215] Toniuc N., ș. a. List of protected areas in Romania. În: Ocrotirea Naturii și a Mediului Înconjurător, 1992, vol. 36, nr. 1, 17-29.
- [216] Ordonanța de urgență nr. 57 din 20 iunie 2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice. În: Monitorul Oficial al României, 29.06.2007, nr. 442.
- [217] Legea nr. 49 din 7 aprilie 2011 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice. În: Monitorul Oficial al României, 13.04.2011, nr. 262.
- [218] Hotărârea nr. 1.000 din 17 octombrie 2012 privind reorganizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Protecția Mediului și a instituțiilor publice aflate în subordinea acesteia. conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice. În: Monitorul Oficial al României, 29.10.2012, nr. 729.
- [219] Ordinul nr. 1.470 din 12 iunie 2013 privind aprobarea Metodologiei de atribuire a administrării și a custodiei ariilor naturale protejate. În: Monitorul Oficial al României, 19.07.2013, nr. 441.
- [220] European Commission. Assessment of plans and projects significantly affecting Natura 2000-site. Methodological guidance on the provisions of article 6(3) and (4) of the habitats directive 92/43/EEC. Luxembourg: European Commission, 2001.

- http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/natura_2000_asses_en.pdf (vizitat 25.02.2022).
- [221] Popescu Gh., Pătrășcoiu N., Georgescu, V. Ariile protejate din fondul forestier în România. În: Pădureași omul. Suceava: Editura Nord-Carta. 202 p.
- [222] Vlad I. V. Resurse naturale. Rezerve strategice. Ce folosim și celă săm generațiiloror viitoare". În: Vlad I. V. Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani. București: Editura Academiei Române, 2015. p. 37-94.
- [223] Triboi M. C. Protected Areas in the 21st Century: Their Value and Benefits for the Global Ecosystem. În: Postmodern Openings, 2021, vol. 12, nr. 2, p. 410-432. <https://doi.org/10.18662/po/12.2/315>
- [224] Simionescu B. Arii protejate. În: Simionescu B. Resursele strategice ale României. Problemele prezentului și provocările viitorului. Iași: Editura StudIS, 2015. p. 95-112.
- [225] Geacu S., Dumitrașcu Monica, Maxim I. The evolution of the natural protected areas network in Romania. În: Revue Roumaine de Géographie / Romanian Journal of Geography, vol. 56, nr. 1, p. 33-41, 2012. http://www.rjgeo.ro/issues/revue%20roumaine%2056_1/geacu%20et%20al..pdf (vizitat 7.04.2022).
- [226] Appunn K., Eriksen F., Wettengel J. Germany's greenhouse gas emissions and energy transition targets. În: Journalism for the energy transition, 2021. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-greenhouse-gas-emissions-and-climate-targets> (vizitat 7.04.2022).
- [227] Stone Sweet A., Stranz K. Rights Adjudication and Constitutional Pluralism in Germany and Europe: The Case of Age Discrimination. În: Journal of European Public Policy, 2012, vol. 19, nr. 1, p. 92-108. <https://doi.org/10.1080/13501763.2012.632148>
- [228] Sweden's environmental objectives. 2018. <https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/8800/swedens-environmental-objectives--an-introduction> (vizitat 2.03.2022).
- [229] The Environmental Implementation Review 2019. Country Report the Netherlands. Brussels: European Commission, 2019. https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_nl_en.pdf (vizitat 5.03.2022).

- [230] The Environmental Implementation Review 2019. Country Report Czech Republic. Brussels: European Commission, 2019. https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_cz_en.pdf (vizitat 5.03.2022).
- [231] The Environmental Implementation Review 2019. Country Report France. Brussels: European Commission, 2019. https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_fr_en.pdf (vizitat 5.03.2022).
- [232] The Environmental Implementation Review 2019. Country Report Poland. Brussels: European Commission, 2019. https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_pl_en.pdf (vizitat 5.03.2022).
- [233] The Environmental Implementation Review 2019. Country Report Germany Brussels: European Commission, 2019. https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_de_en.pdf (vizitat 5.03.2022).
- [234] European Commission. Guidance document on the strict protection of animal species of community interest under the habitats directive 92/43/EEC. Copenhagen: European Environment Agency, 2007. <http://www.eea.europa.eu/soer> (vizitat 14.03.2022).
- [235] European Environment Agency. The European environment — state and outlook. Copenhagen: European Environment Agency, 2020. <http://www.eea.europa.eu/soer> (vizitat 15.03.2022).
- [236] Eurostat. Database. Eurostat, 2022. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (vizitat 14.03.2022).
- [237] Rannow S., ș. a. Managing protected areas under climate change. Challenges and priorities. În: Environmental Management, 2014, vol. 54, p. 732-743. <https://doi.org/10.1007/s00267-014-0271-5>
- [238] European Commission. Guidance document on article 6(4) of the ‘habitats directive’ 92/43/EEC. Luxembourg: European Communities, 2007/2012. http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/new_guidance_art_6_4_en.pdf (vizitat 9.01.2022).
- [239] Hotărârea Curții din 15 mai 2014. T. C. Briels șialți împotriva Minister van Infrastructuuren Milieu. European Court Reports, 2014. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX:62012CJ0521> (vizitat 10.01.2022).
- [240] Case C-127/02 Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee and Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v Staatssecretaris van Landbouw,

- Natuurbeheeren Visserij. Luxembourg: European Court of Justice, 2004. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62002CJ0127&from=EN> (vizitat 9.01.2022).
- [241] Case C-441/03 Commission of the European Communities v Kingdom of the Netherlands, 2005. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=49913&doclang=EN> (vizitat 9.01.2022).
- [242] Schmidt S. K. Only an agenda setter? The European Commission's power over the council of ministers. În: European Union Politics, 2000, vol. 1, nr. 1, p. 37-61. <https://doi.org/10.1177/1465116500001001003>
- [243] Martinez C. Analyse du dispositif français des aires protégées au regard du programme de travail «aires protégées» de la Convention sur la diversité biologique. Etat des lieux et proposition d'actions. Paris: Comité français de l'UICN, 2007. 53 p.
- [244] Environmental Code. Legislative part, 2022. <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006074220&dateTexte=20100913LEX-FAOC079232> (vizitat 10.01.2022).
- [245] European charter for sustainable tourism in protected areas. Europarc Federation, 2010. <http://www.europarc.org/library/europarc-events-and-programmes/european-charter-for-sustainable-tourism/> (vizitat 10.01.2022).
- [246] Actes du 1ier colloque national sur les aires marines protégées: quelle stratégie pour quels objectifs? Paris: Comité français de l'UICN, 2008. 196p.
- [247] Forest Code. Legislative part LEX-FAOC002423. Regulation part LEX-FAOC002426. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000025244092/ (vizitat 14.02.2022).
- [248] Office national des forêts. Actualités. Office national des forêts, 2022. <https://www.onf.fr/> (vizitat 14.02.2022)
- [249] Code de l'urbanisme, 2022. <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006074075/> (vizitat 14.02.2022)
- [250] Mose I. Protected areas and regional development in Europe. Towards a new model for the 21st Century. Farnham: Ashgate Publishing, 2007. 272 p.
- [251] Frequently asked questions on Natura 2000. Brussels: European Commission, 2022. http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/faq_en.htm (vizitat 14.02.2022).

- [252] Le Grenelle de l'environnement. Assemblée Nationale, 2022. https://www.assemblee-nationale.fr/13/controle/com_affeco-grenelle_environnement.asp (vizitat 15.02.2022).
- [253] Jongman R. G. H., Kùlvik M., Kristiansen I. European ecological networks and greenways. În: Landscape and Urban Planning, 2004, vol. 68, nr. 2-3, p. 305-319. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(03\)00163-4](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(03)00163-4)
- [254] Guignier A., Prieur M. Legal framework for protected areas. France. În: IUCN-EPLP, 2010. nr. 81, p. 1-68. https://www.iucn.org/downloads/france_en.pdf (vizitat 17.02.2022)
- [255] LOI n° 2010-788 du 12 juillet 2010 portant engagement national pour l'environnement (1). În: Journal officiel électronique authentifié, 13.07.2010, nr. 0160.
- [256] Treib O. Implementing and complying with EU governance outputs. În: Living Reviews in European Governance, 2014, vol. 9, nr. 1, p. 1-47. <https://doi.org/10.12942/lreg-2014-1>
- [257] Tratatul privind Uniunea Europeană. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 26.10.2012, C 326/13.
- [258] Communication from the Commission to the European Parliament, the council, the economic and social committee and the committee of the regions: our life insurance, our natural capital. An EU biodiversity strategy to 2020. COM(2011) 244 final. European Commission, 2011. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0244> (vizitat 16.02.2022).
- [259] Report of the world commission on environment and development. Our common future. United Nations, 1987. <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> (vizitat 17.02.2022).
- [260] Establishing conservation measures for Natura 2000 sites. Luxembourg: European Commission, 2014. <http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/conservation%20measures.pdf> (vizitat 18.02.2022)
- [261] Council Directive 84/631/EEC of 6 December 1984 on the supervision and control within the European Community of the transfrontier shipment of hazardous waste. În: Official Journal of the European Communities, 13.12.1984, nr. 326 (31-41).
- [262] Muir E., Dawson M., de Witte BB. Introduction. The European Court of Justice as a political actor. În: Dawson M., de Witte B., Muir E. Judicial Activism at the European Court of Justice. Cheltenham: Edward Elgar, 2013, p. 1-10. <https://doi.org/10.4337/9780857939395.00006>

- [263] Obermaier A. J. Fine-tuning the jurisprudence. The ECJ's judicial activism and self-restraint. Vienna: Institute for European integration research, 2008.
- [264] Schmidt S. K. The shadow of case law. The Court of Justice of the European Union and the policy process. În: Richardson J., Mazey S. European Union. Power and policy-making. London: Routledge, 2015. p. 159-187.
- [265] Panke D. The European Court of Justice as an agent of europeanization. Inducing compliance with EU law. În: Journal of European Public Policy, 2007, vol. 14, nr. 6, p. 847-866. <https://doi.org/10.1080/13501760701497709>
- [266] National legislation and practices regarding the implementation of Council directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora. Brussels: European Commission, 2009. <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200910/20091013ATT62399/20091013ATT62399EN.pdf> (vizitat 17.02.2022).
- [267] Kymenvaara S. ş. a. Regulating antifouling paints for leisure boats. A patchwork of rules across three baltic sea countries. În: Nordic Environmental Law Journal, 2017, vol. 1, pp. 7-32. <https://nordiskmiljoratt.se/onewebmedia/NMT%202017-1.pdf> (vizitat 17.02.2022)
- [268] Josefsson H. Vattenrättsligsamordning. En studie om ramvattendirektivetsmöte med nitrat- och avloppsdirektivet. În: Nordic Environmental Law Journal, 2017, vol. 1, pp. 33-58. <https://nordiskmiljoratt.se/onewebmedia/NMT%202017-1.pdf> (vizitat 17.02.2022)
- [269] Schoukens H. Saving the common hamster from extinction with the EU habitats directive: a mandatory recovery effort, a remediation of past non-compliance or an exercise in futility? În: Nordic Environmental Law Journal, 2017, vol. 1, pp. 59-95. <https://nordiskmiljoratt.se/onewebmedia/NMT%202017-1.pdf> (vizitat 17.02.2022).
- [270] Verschuuren B., Brown S. Cultural and spiritual significance of nature in protected areas: governance, management, and policy. Routledge: Abingdon, 2019.
- [271] Wandesforde-Smith G., Watts N. Wildlife conservation and protected areas: politics, procedure, and the performance of failure under the EU birds and habitats directives. În: Journal of International Wildlife Law and Policy, 2014, vol. 17, nr. 1, p. 1388-292. <https://doi.org/10.1080/13880292.2014.866414>

- [272] Kraemer G. Changes in population demography and reproductive output of the invasive hemigrapsussanguineus (asian shore crab) in the Long Island sound from 2005 to 2017. *În: Northeastern Naturalist*, 2019, vol. 26, p. 81-94. <https://doi.org/10.1656/045.026.0101>
- [273] Defining and applying the concept of favourable reference values for species and habitats under the EU Birds and Habitats Directives. Brussels: European Commission, 2018. <https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/platform/documents/TechnicalReportFRVs%20October2018.pdf> (vizitat 18.02.2022).
- [274] EC guidance on species protection. Brussels: European Commission, 2021. https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/index_en.htm (vizitat 19.02.2022).
- [275] Schoukens H., Cliquet A. Mitigation and compensation under EU nature conservation law in the flemish region: beyond the deadlock for development projects? *În: Utrecht Law Review*, 2014, vol. 10, nr. 2, p.194–215. <http://doi.org/10.18352/ulr.278>
- [276] Schoukens H., Cliquet A. Biodiversity offsetting and restoration under the European Union habitats directive: balancing between no net loss and deathbed conservation? *În: Ecology and Society*, 2016, vol. 21, nr. 4. <https://doi.org/10.5751/ES-08456-210410>
- [277] Case no. 200902644/1/R2 StichtingStichtingVerantwoordBeheerIJsselmeer. Hague: Dutch Council of State (DCoS), 2010.
- [278] Allison S. K. Perspective: what do we mean when we talk about ecological restoration? *În: Ecological Restoration*, 2004, vol. 22, p. 281-286. <http://dx.doi.org/10.3368/er.22.4.281>
- [279] Borgström S., Kistenkas F. H. The compatibility of the habitats directive with the novel EU green infrastructure policy. *În: European Energy and Environmental Law Review* 2014, vol. 23, nr. 2, p. 36-44. <https://doi.org/10.54648/eelr2014004>
- [280] Curran M., Hellweg S., Beck J. Is there any empirical support for biodiversity offset policy? *În: Ecological Applications*, 2014, Vol. 24, nr. 4, p. 617-632. <http://dx.doi.org/10.1890/13-0243.1>
- [281] Case no. 201104545/T/ T1/A3 StichtingStichtingBaanstee Noord, NEE. Hague: Dutch Council of State (DCoS), 2012.
- [282] Case no. 201304768/1/R2 Vereniging naar Duits rechtLandesverbandBurgerinitiativenUmweltschutz Niedersachsen e.V. Dutch Council of State. Hague: Dutch Council of State (DCoS), 2014.

- [283] Case no. 201110075/4 and 201201853/3 X. Dutch Council of State. Hague: Dutch Council of State (DCoS), 2014.
- [284] Evaluareaplanurilorșiproiectelorînraport cu siturile Natura 2000. Orientărimetodologicēprivinddispozițiilearticolului 6 alineatele (3) și (4) din Directiva 92/43/CEE privindhabitatele. Brussels: European Commission, 2021. https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/pdf/methodological-guidance_2021-10/RO.pdf (vizitat 14.04.2022).
- [285] Case no. 201401736/5/R1, Vereniging voorNatuurstudieenbeschermingIJsseldelta. Hague: Dutch Council of State (DCoS), 2015.
- [286] Rodary E., Aubertin C. Protected Areas, Sustainable Land? Farnham: Ashgate Publishing, 2012. 218 p.
- [287] Crowe J. H. Anhydrobiosis: an unsolved problem. În: Plant Cel & Environment, 2014, Vol. 37, nr. 7, p. 1491-1493. <https://doi.org/10.1111/pce.12304>
- [288] Lute, M. L. ș. a. Landowner and practitioner perspectives on private land conservation programs. În: Society & Natural Resources, 2017, vol 31, nr. 2, p. 218-231. <https://doi.org/10.1080/08941920.2017.1376139>
- [289] McGillivray D. Compensating Biodiversity Loss: The EU Commission's Approach to Compensation under Article 6 of the Habitats Directive. În: Journal of Environmental Law, 2012, vol. 24, nr. 3, p. 417–450. <https://doi.org/10.1093/jel/eqs007>
- [290] Mateos D. M. ș. a. The true loss caused by biodiversity offsets. În: Biological Conservation, 2015, vol. 192, p. 552-559. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2015.08.016>
- [291] The Habitats Directive. Luxembourg: European Commission, 1992. https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/index_en.htm (vizitat 9.01.2022).
- [292] Severn Tidal Power Report on Possible Compensatory Measures under Article 6(4) Habitats Directive. Department of Energy and Climate Change. Assets Publishing, 2010. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/63969/15_Potential_for_Compensatory_Measures.pdf (vizitat 17.02.2022)
- [293] Wasserfallen F. The Judiciary as Legislator? How the European Court of Justice Shapes Policy-Making in the European Union. În: Journal of European Public Policy, 2010, vol. 17, nr. 8, p. 1128-1146. <https://doi.org/10.1080/13501763.2010.513559>

- [294] Jans J. European Environmental Law. Zutphen: Europa Law Publishing, 2008, 469 p.
- [295] Stone A. S., Brunell, T. L. The European Court of Justice, state noncompliance, and the politics of override. În: American Political Science Review, 2012, vol. 106, nr. 1, p. 204-213.
<https://doi.org/10.1017/S0003055412000019>
- [296] Kettunen M., Brink P. Social and economic benefits of protected areas. An assessment guide. Routledge, 2013. 368 p.
- [297] Case C-3/96. Commission of the European Communities v Kingdom of the Netherlands. Conservation of wild birds - Special protection areas. Luxembourg: Court of Justice of the European Union, 19.05.1998.
<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=C-3/96&td=ALL>
(vizitat 21.02.2022)
- [298] Case C-166/97. Commission v France. The Court of Justice finds France guilty of failure to comply, within the prescribed period, with requirements of the Community Directive on the protection of wild birds so far as the Seine estuary is concerned. Luxembourg: Court of Justice of the European Union, 18.03.1999. <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61997J0166:EN:HTML> (vizitat 21.02.2022)
- [299] Case C-521/12 Briels and Others v. Minister van Infrastructuuren Milieu. Luxembourg: Court of Justice of the European Union, 2014. <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-521/12>
(vizitat 18.02.2022)
- [300] Case C-96/98. Commission of the European Communities v French Republic. Failure by a member state to fulfil its obligations - Directive 79/409/EEC - Conservation of wild birds - Special protection areas. Luxembourg: Court of Justice of the European Union, 1999.
<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-96/98> (vizitat 18.02.2022).
- [301] Case C-374/98. Commission of the European Communities v French Republic. Failure of Member State to fulfil its obligations - Directives 79/409/EEC and 92/43/EEC - Conservation of wild birds. Special protection areas. Luxembourg: Court of Justice of the European Union, 2000.
<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=C-374/98&td=ALL> (vizitat 18.02.2022).
- [302] Case C-117/00. Commission of the European Communities v Ireland. Failure of Member State to fulfil its obligations - Directives 79/409/EEC and 92/43/EEC - Conservation of wild birds.

- Special protection areas. Luxembourg: Court of Justice of the European Union, 2002. <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?lgrec=fr&td=%3BALL&language=en&num=C-117/00&jur=C&language=en&jur=C,T,F&num=C-374/98&td=ALL> (vizitat 18.02.2022)
- [303] Case C-240/00. Commission of the European Communities v Finland. Failure of Member State to fulfil its obligations - Directives 79/409/EEC and 92/43/EEC - Conservation of wild birds. Special protection areas. Luxembourg: Court of Justice of the European Union, 2003. <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=48105&doclang=EN> (vizitat 18.02.2022)
- [304] Case C-259/01. Commission of the European Communities v French Republic. Failure of Member State to fulfil its obligations - Directives 79/409/EEC and 92/43/EEC - Conservation of wild birds. Special protection areas. Luxembourg: Court of Justice of the European Union, 2002. <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-259/01> (vizitat 18.02.2022)
- [305] Case C-378/01. Commission of the European Communities v Italy. Failure of Member State to fulfil its obligations - Directives 79/409/EEC and 92/43/EEC - Conservation of wild birds. Special protection areas. Luxembourg: Court of Justice of the European Union, 2003. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62005CJ0304> (vizitat 18.02.2022)
- [306] Case C-57/89. Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany. Failure of Member State to fulfil its obligations - Directives 79/409/EEC and 92/43/EEC - Conservation of wild birds. Special protection areas. Luxembourg: Court of Justice of the European Union, 1991. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61989CJ0057_SUM&from=EN (vizitat 18.02.2022)
- [307] Case C-44/95, Regina v Secretary of State for the Environment, ex parte: Royal Society for the Protection of Birds (Lappel Bank) - Directives 79/409/EEC and 92/43/EEC - Conservation of wild birds. Special protection areas. Luxembourg: Court of Justice of the European Union, 1996. <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=C-44/95&td=ALL> (vizitat 18.02.2022)
- [308] Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora. În: Official Journal of the European Communities, 22.7.1992, nr. 206 (7-50).

- [309] Verschuuren J. Effectiveness of nature protection legislation in the European Union and the United States. The Habitats Directive and the Endangered Species Act. În: Dieterich M. Van Der Straaten, J. Cultural Landscapes and Land Use. Dordrecht: Springer, 2004. p. 39–67. https://doi.org/10.1007/1-4020-2105-4_4
- [310] Council Directive 91/676/EEC of 12 December 1991 concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources. În: Official Journal of the European Communities, 31.12.1991, nr. 375 (1-8).
- [311] Kremen C. Assessing the Indicator Properties of Species Assemblages for Natural Areas Monitoring. În: Ecological Applications, 1992, vol. 2, nr. 203-217. <https://doi.org/10.2307/1941776>
- [312] Case C-142/16. Comisia Europeană împotriva Republicii Federale Germania Neîndeplinirea obligațiilor de către un stat membru – Mediu – Directiva 92/43/CEE – Articolul 6 alineatul (3) – Conservarea habitatelor naturale – Construirea centralei pe cărbune din Moorburg (Germania) – Zone Natura 2000 pe culoarul fluviului Elba, în amonte centralei pe cărbune – Evaluarea efectelor unui plan sau ale unui proiect asupra unui sit protejat. Luxembourg: Court of Justice of the European Union, 2017. <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-142/16> (vizitat 18.02.2022).
- [313] Raport al comisiei către Parlamentul European, consiliu, comitetul economic și social european și comitetul regiunilor privind evaluarea celui de al șaptelea program de acțiune pentru mediu COM/2019/233. Brussels: European Commission, 2021. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52019DC0233> (vizitat 20.02.2022)
- [314] Clap F., Moral V. Biodiversité & collectivités, Panorama de l'implication des collectivités territoriales pour la préservation de la biodiversité en France métropolitaine. Paris: Comité français de l'UICN, 2010. 97 p.
- [315] Frins R., Schoukens H. Balancing wind energy and nature protection: from policy conflicts towards genuine sustainable development. În: Squitani L., Vanheusden B., Vanheusden B., Reese M. Sustainable energy united in diversity - challenges and approaches in energy transition in the European Union. Groningen: Europa Law, 2014. p. 84-110.

ANEXE

Anexa 1. Ariile protejate terestre (% din suprafața totală a terenului) 2016-2019

Sursă de date		Indicatori de dezvoltare mondială		
Ultima dată actualizată, 28.05.2020				
Numele tarii	Codul tarii	2016	2017	2018
Aruba	ABW	0,53	18,9175763	18,9175763
Afganistan	AFG	0,1	0,10470703	0,10470703
Angola	AGO	6,97	6,9714267	6,9714267
Albania	ALB	17,21	17,7360953	17,7360953
Andorra	AND	21,19	26,7277248	26,7277248
Lumea arabă	ARB	5,37798083	5,78735182	5,78735182
Emiratele Arabe Unite	ARE	13,07	17,9549206	17,9549206
Argentina	ARG	8,89	8,80825142	8,80825142
Armenia	ARM	23,11	23,1105028	23,1105028
Samoa Americană	ASM	4,27	15,8477447	15,8477447
Antigua si Barbuda	ATG	19,33	18,5696737	18,5696737

Australia	AUS	16,98	19,2656223	19,2656223
Austria	AUT	28,44	28,3979817	28,3979817
Azerbaidjan	AZE	10,15	10,1551256	10,1551256
Burundi	BDI	7,59	7,59147171	7,59147171
Belgia	BEL	23,21	23,2933429	23,2933429
Benin	BEN	28,87	29,6233712	29,6233712
Burkina Faso	BFA	15,08	14,9228806	14,9228806
Bangladesh	BGD	4,61	4,60596281	4,60596281
Bulgaria	BGR	34,69	34,7035801	34,7035801
Bahrain	BHR	6,7	6,62174781	6,62174781
Bahamas, The	BHS	31,2	36,6336475	36,6336475
Bosnia și Herțegovina	BIH	1,45	1,39550157	1,39550157
Bielorusia	BLR	9,51	9,35349335	9,35349335
Belize	BLZ	37,68	37,6793656	37,6793656
Bermuda	BMU	5,52	2,07991902	2,07991902
Bolivia	BOL	30,87	30,8654915	30,8654915
Brazilia	BRA	28,94	29,4196677	29,4196677
Barbados	BRB	1,35	1,27010819	1,27010819
Brunei Darussalam	BRN	46,87	46,8721198	46,8721198
Bhutan	BTN	48,01	48,007851	48,007851
Botswana	BWA	29,14	29,1432374	29,1432374
Republica Centrafricană	CAF	18,06	18,0648242	18,0648242
Canada	CAN	9,69	9,68557394	9,68557394
Europa Centrală și Baltice	CEB	30,0718955	30,1655309	30,1655309
Elveția	CHE	9,65	9,66518426	9,66518426
Insulele Canalului	CHI			
Chile	CHL	18,4	18,4944542	18,4944542
China	CHN	17,08	15,449042	15,449042
Coasta de Fildeș	CIV	22,88	22,8846635	22,8846635
Camerun	CMR	10,6	10,6005464	10,6005464
Congo, Dem. Reprezentant.	COD	12,7	13,8332605	13,8332605
Congo, Rep.	COG	40,59	40,7380368	40,7380368

Columbia	COL	14,16	14,8069558	14,8069558
Comore	COM	10,17	10,1514343	10,1514343
Cabo Verde	CPV	2,6	2,89524039	2,89524039
Costa Rica	CRI	27,6	27,6026953	27,6026953
Mici state din Caraibe	CSS	13,6508563	13,8223399	13,8223399
Cuba	CUB	16,55	16,5532325	16,5532325
Curaçao	CUW	15,52	15,4623807	15,4623807
Insulele Cayman	CYM	10,72	10,7627698	10,7627698
Cipru	CYP	18,65	18,6504409	18,6504409
Republica Cehă	CZE	21,69	22,155676	22,155676
Germania	DEU	37,68	37,751923	37,751923
Djibouti	DJI	1,57	1,57464592	1,57464592
Dominica	DMA	22,06	21,9868245	21,9868245
Danemarca	DNK	17,56	18,1020212	18,1020212
Republica Dominicana	DOM	23,02	26,2367519	26,2367519
Algeria	DZA	7,5	7,49506003	7,49506003
Asia de Est și Pacific (cu excepția veniturilor mari)	EAP	15,4882065	14,5608195	14,5608195
Indicele demografic timpuriu	EAR	12,7767186	12,6698431	12,6698431
Asia de Est și Pacific	EAS	16,2205403	16,479742	16,479742
Europa și Asia Centrală (cu excepția veniturilor mari)	ECA	8,54489518	8,55929728	8,55929728
Europa și Asia Centrală	ECS	11,6388364	11,6703385	11,6703371
Ecuador	ECU	20,03	21,6861189	21,6861189
Egipt, Republica Arabă	EGY	13,14	13,1360554	13,1360554
Zona Euro	EMU	25,7934902	25,8034395	25,8034395
Eritreea	ERI	4,87	4,87239094	4,87239094
Spania	ESP	28,02	28,0656336	28,0656336
Estonia	EST	20,18	20,2184748	20,2184748

Etiopia	ETH	18,47	18,4749603	18,4749603
Uniunea Europeană	EUU	25,8434546	25,9404663	25,9404663
Situații fragile și afectate de conflict	FCS	10,526282	11,2116357	11,2116357
Finlanda	FIN	14,94	15,0232916	15,0232916
Fiji	FJI	5,4	5,41119688	5,41119688
Franța	FRA	26,03	25,791966	25,791966
Insulele Feroe	FRO	2,34	2,32909328	2,32909328
Micronezia, Fed. Ss.	FSM	4,28	0,04916284	0,04916284
Gabon	GAB	20,14	22,4427561	22,4427561
Regatul Unit	GBR	28,24	28,6834373	28,6834373
Georgia	GEO	8,33	8,33359715	8,33359715
Ghana	GHA	15,06	15,0573798	15,0573798
Gibraltar	GIB	26,67	32,4234218	32,4234218
Guineea	GIN	30,68	35,646194	35,646194
Gambia, The	GMB	4,11	4,10736207	4,10736207
Guineea-Bissau	GNB	16,66	16,6626536	16,6626536
Guineea Ecuatorială	GNQ	19,27	19,266759	19,266759
Grecia	GRC	34,96	35,2163409	35,2163409
Grenada	GRD	9,37	9,77750817	9,77750817
Groenlanda	GRL	41,12	41,1536024	41,1536024
Guatemala	GTM	31,75	20,0478791	20,0478791
Guam	GUM	21,92	22,4691377	22,4691377
Guyana	GUY	8,74	8,73748681	8,73748681
Venit mare	HIC	14,4291258	15,0702363	15,0702478
Hong Kong SAR, China	HKG	41,9	41,8836804	41,8836804
Honduras	HND	28,44	23,8855523	23,8855523
Țări sărace puternic îndatorate (HIPC)	HPC	17,3187806	18,1911117	18,1911117
Croația	HRV	38,11	38,2536302	38,2536302
Haiti	HTI	0,27	1,94988298	1,94988298
Ungaria	HUN	22,6	22,5975582	22,5975582
Numai BIRD	IBD	14,6023346	14,406751	14,406751
Total IDA și IBRD	IBT	14,7305732	14,7245645	14,7245645

Total IDA	IDA	15,102551	15,6709713	15,6709713
Amestec IDA	IDB	14,8661356	14,956359	14,956359
Indonezia	IDN	11,87	12,1656964	12,1656964
Numai IDA	IDX	15,1797691	15,9126915	15,9126915
Insula Man	IMN	3,78	3,72176999	3,72176999
India	IND	5,97	5,9665194	5,9665194
Neclasificat	INX			
Irlanda	IRL	14,44	14,4412619	14,4412619
Iran, Republica Islamică.	IRN	8,61	8,61413274	8,61413274
Irak	IRQ	1,54	1,53341212	1,53341212
Islanda	ISL	17,44	18,1515323	18,1515323
Israel	ISR	19,94	19,9465991	19,9465991
Italia	ITA	21,51	21,5390596	21,5390596
Jamaica	JAM	15,91	15,9165135	15,9165135
Iordania	JOR	1,73	1,77057864	1,77057864
Japonia	JPN	19,36	29,3875386	29,3875386
Kazahstan	KAZ	3,28	3,31208566	3,31208566
Kenia	KEN	12,36	12,3633596	12,3633596
Republica Kârgâz	KGZ	6,51	6,70269298	6,70269298
Cambogia	KHM	26,03	26,0277161	26,0277161
Kiribati	KIR	22,37	22,3604135	22,3604135
Sf. Kitts și Nevis	KNA	3,32	3,31663472	3,31663472
Coreea, Rep.	KOR	11,23	11,671125	11,671125
Kuweit	KWT	17,5	17,500677	17,500677
America Latină și Caraibe (cu excepția veniturilor mari)	LAC	23,4786244	23,8458845	23,8458845
PDR Laos	LAO	16,68	16,6822056	16,6822056
Liban	LBN	2,59	2,59730862	2,59730862
Liberia	LBR	2,49	4,05131093	4,05131093
Libia	LBY	0,21	0,21184787	0,21184787
St Lucia	LCA	18,8	18,7452096	18,7452096
America Latină și Caraibe	LCN	23,1079792	23,4632854	23,4632854

Țările cele mai puțin dezvoltate: clasificarea ONU	LDC	14,5083843	15,2561571	15,2561571
Venit mic	LIC	14,8449558	15,8887056	15,8887056
Liechtenstein	LIE	42,49	11,9351042	11,9351042
Sri Lanka	LKA	29,86	29,8619989	29,8619989
Venit mediu mai mic	LMC	13,6161083	13,6132903	13,6132903
Venit mic și mediu	LMY	14,6066122	14,598471	14,598471
Lesotho	LSO	0,26	0,26138868	0,26138868
Indicele demografic târziu	LTE	15,6540369	15,4536936	15,4536936
Lituania	LTU	16,94	17,023101	17,023101
Luxemburg	LUX	32,27	40,8727414	40,8727414
Letonia	LVA	18,17	18,1713212	18,1713212
SAR Macao, China	MAC			
Sf. Martin (partea franceză)	MAF	16,78	12,7715515	12,7715515
Maroc	MAR	30,81	30,7776011	30,7776011
Monaco	MCO	62,5	33,1551036	33,1551036
Moldova	MDA	4,15	4,15053455	4,15053455
Madagascar	MDG	5,25	5,58955631	5,58955631
Maldive	MDV	0,98	1,20909568	1,20909568
Orientul Mijlociu și Africa de Nord	MEA	6,58900456	6,71687982	6,71687982
Mexic	MEX	14,27	14,5005326	14,5005326
Insulele Marshall	MHL	12,06	11,9157086	11,9157086
Venit mediu	MIC	14,5650356	14,3836126	14,3836126
Macedonia de Nord	MKD	9,65	9,65406516	9,65406516
Mali	MLI	8,23	8,23161006	8,23161006
Malta	MLT	23,69	30,2863758	30,2863758
Myanmar	MMR	7,17	6,37050102	6,37050102
Orientul Mijlociu și Africa de Nord (cu excepția veniturilor mari)	MNA	7,17191155	7,1706913	7,1706913
Munte negru	MNE	4,06	6,40071103	6,40071103

Mongolia	MNG	17,4	17,7138826	17,7138826
Insulele Mariane de Nord	MNP	7,58	7,66944983	7,66944983
Mozambic	MOZ	21,59	21,5932282	21,5932282
Mauritania	MRT	0,62	0,62198821	0,62198821
Mauritius	MUS	4,75	4,72538881	4,72538881
Malawi	MWI	16,89	22,8760477	22,8760477
Malaiezia	MYS	19,14	19,1193166	19,1193166
America de Nord	NAC	11,3160696	11,3249365	11,3249365
Namibia	NAM	37,89	37,890931	37,890931
Noua Caledonie	NCL	54,41	54,4041576	54,4041576
Niger	NER	17,32	17,3170925	17,3170925
Nigeria	NGA	13,93	13,9295836	13,9295836
Nicaragua	NIC	37,23	37,2258679	37,2258679
Olanda	NLD	11,33	11,2437345	11,2437345
Norvegia	NOR	16,97	17,1064929	17,1064929
Nepal	NPL	23,63	23,626042	23,626042
Nauru	NRU			
Noua Zeelanda	NZL	32,55	32,5452559	32,5452559
Membri OCDE	OED	14,4805507	15,103642	15,103642
Oman	OMN	2,57	2,57273318	2,57273318
Alte state mici	OSS	29,0681652	29,4817331	29,4817331
Pakistan	PAK	12,31	12,3145853	12,3145853
Panama	PAN	20,89	20,89194	20,89194
Peru	PER	21,27	21,3141728	21,3141728
Filipine	PHL	15,32	15,3166593	15,3166593
Palau	PLW	27,94	28,000191	28,000191
Papua Noua Guinee	PNG	3,07	3,0659299	3,0659299
Polonia	POL	39,62	39,6501395	39,6501395
Dividend pre-demografic	PRE	14,9645228	15,7641492	15,7641492
Puerto Rico	PRI	7,44	7,26916491	7,26916491
Coreea,	PRK	2,44	2,4353415	2,4353415
Portugalia	PRT	22,96	22,9011801	22,9011801
Paraguay	PRY	6,51	14,3147361	14,3147361

Cisiordania și Gaza	PSE		8,35925184	8,35925184
Insulele de stat mici din Pacific	PSS	4,31602027	4,29880206	4,29880206
Indicele post-demografic	PST	14,3175344	14,9780647	14,9780647
Polinezia Franceză	PYF	1,96	1,9531946	1,9531946
Qatar	QAT	2,45	13,2292354	13,2292354
România	ROU	24,35	24,4618675	24,4618675
Federația Rusă	RUS	9,72	9,72691481	9,72691481
Rwanda	RWA	9,12	9,11408907	9,11408907
Asia de Sud	SAS	7,29287767	7,29175224	7,29175224
Arabia Saudită	SAU	4,33	4,76012714	4,76012714
Sudan	SDN	2,28	2,28176318	2,28176318
Senegal	SEN	25,21	25,3527743	25,3527743
Singapore	SGP	5,62	5,55455983	5,55455983
Insulele Solomon	SLB	2,21	2,21026612	2,21026612
Sierra Leone	SLE	9,39	9,38631963	9,38631963
El Salvador	SLV	8,78	8,77628667	8,77628667
San Marino	SMR			
Somalia	SOM	0,83		
Serbia	SRB	6,15	6,61310734	6,61310734
Africa Sub-Sahariană (cu excepția veniturilor mari)	SSA	17,305138	17,7147151	17,7147151
Sudul Sudanului	SSD	15,5	15,5015013	15,5015013
Africa Sub-Sahariana	SSF	17,3056623	17,7152462	17,7152462
State mici	SST	25,8351793	26,1969162	26,1969162
Sao Tome și Principe	STP	29,21	29,2559098	29,2559098
Surinam	SUR	14,52	14,5201388	14,5201388
Republica Slovacă	SVK	37,28	37,6304133	37,6304133
Slovenia	SVN	53,64	53,6229604	53,6229604
Suedia	SWE	14,47	14,8820275	14,8820275
Eswatini	SWZ	4,1	4,23300821	4,23300821
Sint Maarten (partea olandeză)	SXM		0,00037259	0,00037259

Seychelles	SYC	42,1	42,0940459	42,0940459
Republica Araba Siriana	SYR	0,69	0,68530281	0,68530281
Insulele Turks și Caicos	TCA	44,39	44,3674255	44,3674255
Ciad	TCD	20,35	20,3544358	20,3544358
Asia de Est și Pacific (țări IDA și BIRD)	TEA	15,5860734	14,6516737	14,6516737
Europa și Asia Centrală (țări IDA și BIRD)	TEC	9,02259134	9,03750654	9,03750654
Togo	TGO	27,62	27,6212427	27,6212427
Tailanda	THA	18,81	18,8091721	18,8091721
Tadjikistan	TJK	22,28	22,2786611	22,2786611
Turkmenistan	TKM	3,25	3,24826225	3,24826225
America Latină și Caraibe (țări IDA și BIRD)	TLA	23,145067	23,498986	23,498986
Timorul de Est	TLS	13,05	13,0574665	13,0574665
Orientul Mijlociu și Africa de Nord (țări IDA și BIRD)	TMN	7,17191155	7,16987536	7,16987536
Tonga	TON	15,92	15,9127902	15,9127902
Asia de Sud (IDA și BIRD)	TSA	7,29287767	7,29175224	7,29175224
Africa Sub-Sahariană (țări IDA și BIRD)	TSS	17,3056623	17,7152462	17,7152462
Trinidad și Tobago	TTO	30,6	30,5928101	30,5928101
Tunisia	TUN	7,91	7,91467725	7,91467725
Turcia	TUR	0,22	0,21848865	0,21848865
Tuvalu	TUV	2,39	1,95194116	1,95194116
Tanzania	TZA	38,12	38,1455763	38,1455763
Uganda	UGA	16,06	16,0639496	16,0639496
Ucraina	UKR	3,96	3,98675314	3,98675314
Venit mediu superior	UMC	14,8951151	14,6516426	14,6516426
Uruguay	URY	3,5	3,44620192	3,44620192

Statele Unite	USA	12,97	12,993872	12,993872
Uzbekistan	UZB	3,38	3,37521372	3,37521372
Sfântul Vincent și Grenadinele	VCT	22,44	22,4196222	22,4196222
Venezuela, RB	VEN	54,14	54,1441744	54,1441744
Insulele Virgine Britanice	VGB	8,54	9,10881468	9,10881468
Insulele Virgine (S.U.A.)	VIR	14,64	13,7945742	13,7945742
Vietnam	VNM	7,58	7,57677988	7,57677988
Vanuatu	VUT	4,2	4,20053187	4,20053187
Lume	WLD	14,5565629	14,7321435	14,7321453
Samoa	WSM	6,77	7,349585	7,349585
Kosovo	XKX			
Yemen, Rep.	YEM	0,77	0,77194398	0,77194398
Africa de Sud	ZAF	14,13	7,99816492	7,99816492
Zambia	ZMB	38,05	37,8700105	37,8700105
Zimbabwe	ZWE	27,21	27,2145852	27,2145852

Sursa: <https://data.worldbank.org/indicator/ER.LND.PTLD.ZS?end=2018&start=2018&view=map>

Anexa 2 Angajamente globale, rezoluții și recomandări ale Uniunii Internaționale pentru Conservarea Naturii (IUCN) și pentru crearea Ariilor protejate (WCPA)

Anii	Număr rezoluție / recomandare	Titlu
2003	Rez. 13	Integrarea valorilor culturale și spirituale în strategiile, planificarea și gestionarea ariilor naturale protejate
2008	Rez. 038	Recunoașterea și conservarea siturilor naturale sacre din zonele protejate
2008	Rez. 4.056	Abordări bazate pe drepturi pentru conservare
2008	Rez. 4.052	Implementarea Declarației ONU privind drepturile popoarelor indigene

2008	Rez. 4.099	Recunoașterea nevoii de recunoaștere a diversității conceptelor și valorilor naturii
2012	Rez.147	Sprijinirea protocoalelor custodiene și a legilor obișnuite ale siturilor naturale sacre
2012	Rez. 2012	Respectarea, recunoașterea și susținerea zonelor conservate din comunitate
2012	Rez. 5.094	Respectarea, recunoașterea și susținerea teritoriilor conservate ale popoarelor indigene și ale comunității
2012	Rez.009	Încurajarea colaborării cu organizațiile de credință
2016	Rez. 033	Recunoașterea semnificației culturale și spirituale a naturii în zonele protejate și conservate
2016	Rez. 064	Consolidarea parteneriatelor intersectoriale pentru a recunoaște contribuțiile naturii la sănătate, bunăstare și calitatea vieții